

ΒΗΜΑΤΑ ΠΙΣΤΗΣ ΚΑΙ ΖΩΗΣ

Με απόφαση της ελληνικής κυβέρνησης τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, Γυμνασίου και του Λυκείου τυπώνονται από τον Οργανισμό Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων και διανέμονται δωρεάν.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

Αλέξανδρος Καριώτογλου, Σταμάτιος Πορτελάνος, Δημήτριος Πασσάκος

Β Η Μ Α Τ Α Π Ι Σ Τ Η Σ
Κ Α Ι Ζ Ω Η Σ

ΤΕΧΝΙΚΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ

Α' Τάξη 1ου Κύκλου

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΑΘΗΝΑ

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ:

Καριώτογλου Αλέξανδρος,

Δρ Θεολογίας, Καθηγητής Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης

Πορτελάνος Σταμάτιος,

Δρ Θεολογίας, Καθηγητής Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης

Πασσάκος Δημήτριος,

Δρ Θεολογίας, Καθηγητής Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ:

Μελάς Διονύσιος,

Σύμβουλος στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΡΙΣΗΣ:

Βασιλόπουλος Χρήστος,

Καθηγητής Θεολογικής Σχολής Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Δάρδας Αναστάσιος,

Σχολικός Σύμβουλος

Μαντζάνας Παναγιώτης,

Θεολόγος – Φιλολόγος, Καθηγητής Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης

ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:

Λιάρου Ελένη, Εκπαιδευτικός ΠΕ6

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΚΕΙΜΕΝΩΝ:

Κυμπάρη Ελευθερία

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ:

Γεωργίου Νίκος

Περιεχόμενα

Πρόλογος.....	7
---------------	---

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Ο ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ

1. Αναζητώντας το Θείο.....	11
2. Λαοί και θρησκείματα σε ένα πλουραλιστικό κόσμο (Α).....	16
3. Λαοί και θρησκείματα σε ένα πλουραλιστικό κόσμο (Β).....	24
4. Νέοι στο ρυθμό της παραθρησκείας.....	30

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΜΙΑ ΣΤΑΣΗ ΖΩΗΣ

5. Ο Χριστός στην ιστορία του κόσμου.....	37
6. Η πίστη στη σχέση της με την επιστήμη.....	44
7. Γιατί το καλό και το κακό στη ζωή μας.....	50
8. Ο Χριστιανισμός και η προσωπική ιστορία των ανθρώπων.....	56
9. Πανόραμα της Χριστιανικής παρουσίας στον κόσμο (πολιτισμός).....	62
10. Αθεΐα, η άλλη στάση ζωής.....	68

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

Η ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΠΡΟΤΕΙΝΕΙ ΕΝΑΝ ΤΡΟΠΟ ΖΩΗΣ

11. Τι είναι η Ορθοδοξία;.....	77
12. Η Ορθοδοξία στη σχέση της με άλλα δόγματα και τις άλλες θρησκείες....	83
13. Η Ορθοδοξία αποδέχεται και μεταμορφώνει την ύλη.....	89

14. Η εργασία σε ένα τεχνοκρατούμενο κόσμο	95
15. Θέλω να χαρώ τη ζωή μου σε ένα πιο ελεύθερο κόσμο	102
16. Στον κόσμο της πληροφορικής	108
17. Μοναξιά και ανθρώπινες σχέσεις	114
18. Αυτό που δεν θέλω, αυτό κάνω παρασυρμένος από τα ΜΜΕ	121
19. Επικίνδυνες διέξοδοι και η πρόταση της Εκκλησίας.....	128
20. Μπροστά σε προβλήματα βιοηθικής	136

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ

Η ΖΩΗ ΕΧΕΙ ΑΙΩΝΙΟ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ

21. Η πνευματική ζωή αφορά και έναν τεχνοκράτη	145
22. Θέλω να ζω ουσιαστικά μαζί με τους άλλους (κοινόβιο και Ενορία) ..	151
23 Συμμετέχοντας στα μυστήρια της Εκκλησίας	157
24. Τίποτα δεν είναι τυχαίο και εφήμερο στη ζωή μας.....	165
25. Ελεύθερος να επιλέξω έναν τρόπο ζωής	171

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Με την είσοδό σας στα ΤΕΕ σηματοδοτείται η αρχή μιας νέας περιόδου της νεανικής σας ηλικίας. Είναι γεμάτη προβληματισμούς για το μέλλον, οραματισμούς για την προσωπική σας ζωή και πολλές φορές ανασφάλειες μπροστά στο άγνωστο.

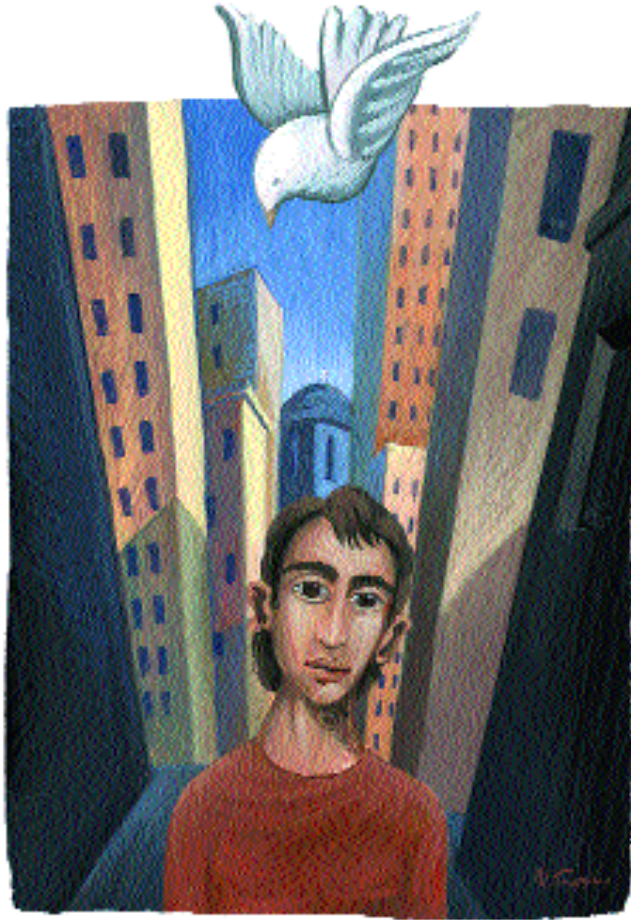
Το βιβλίο που κρατάτε στα χέρια σας δεν θα ήθελε να σας προσφέρει “συνταγές” για το μέλλον, αλλά να ρίξει φως σε σχετικούς με την πίστη προβληματισμούς, ώστε να διαπιστώσετε ότι ο χώρος αυτός έχει θέση στην προσωπική σας πορεία και μάλιστα μπορεί να γίνει αφορμή να γνωρίσετε και να ζήσετε αληθινά την υπόθεση της ελευθερίας.

Οι καθηγητές σας έχουν κάθε διάθεση να διαλεχθούν μαζί σας, εφ’ όσον ο διάλογος και ο σεβασμός της διαφορετικότητας είναι το βασικό εργαλείο της παιδαγωγικής μεθόδου που χρησιμοποίησε ο ίδιος ο Χριστός. Θα είναι αφορμή να επεξηγήσετε και να σχολιάσετε όρους που ίσως σας φανούν πρωτόγνωροι και ίσως δύσκολοι.

Τα λίγα μαθήματα που προσφέρονται για μελέτη θα θέλαμε να σταθούν μια πρώτη επαφή με τις αιώνιες αλήθειες της ορθόδοξης πίστης μας, ώστε αργότερα να μπορέσετε να αντιμετωπίσετε τη ζωή με θάρρος και ελπίδα.

Οι συγγραφείς

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Ο ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ

1

ΑΝΑΖΗΤΩΝΤΑΣ ΤΟ ΘΕΙΟ

Σκοπός αυτής της διδακτικής ενότητας είναι:

- **Να κατανοήσετε τη διαχρονική αναζήτηση του Θεού από τον άνθρωπο.**
- **Να διαπιστώσετε την παγκοσμιότητα του φαινομένου της θρησκείας.**
- **Να ερμηνεύσετε την ανάγκη που αισθάνεστε πολλές φορές να αναζητήσετε με τον δικό σας τρόπο το θείο.**

²² Σταθείς δὲ ὁ Παῦλος ἐν μέσῳ τοῦ Ἀρείου Πάγου ἔφη· ἄνδρες Ἀθηναῖοι, κατὰ πάντα ὡς δεισιδαιμονεστέρους ὑμᾶς θεωρῶ. ²³ διερχόμενος γὰρ καὶ ἀναθεωρῶν τὰ σεβάσματα ὑμῶν εὗρον καὶ βωμὸν ἐν ᾧ ἐπεγέγραπτο, Ἄγνωστο Θεῷ. ὃν οὖν ἀγνοοῦντες εὐσεβεῖτε, τοῦτον ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν. ²⁴ ὁ Θεὸς ὁ ποιήσας τὸν κόσμον καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ, οὐτοσ οὐρανοῦ καὶ γῆς Κύριος ὑπάρχων οὐκ ἐν χειροποιήτοις ναοῖς κατοικεῖ, ²⁵ οὐδὲ ὑπὸ χειρῶν

«Στάθηκε, λοιπόν, ο Παῦλος στη μέση του Αρείου Πάγου και εἶπε: «Αθηναῖοι! Σας βλέπω ευλαδέστατους ἀπὸ κάθε ἀποψη. Πράγματι, ἐνὼ περιδιάβαζα τὴν πόλη σας και ἐβλεπα τὸν ιερὸν σας τόπον, βρήκα ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς και ἕνα βωμό, με τὴν ἐπιγραφή: «στον Ἄγνωστο Θεό». Αὐτόν, λοιπόν, πὸν εσεῖς λατρεύετε χωρὶς να τὸν γνωρίζετε, αὐτόν ἐγὼ τώρα σας τὸν κάνω γνωστό. Εἶναι ὁ Θεὸς πὸν δημιούργησε τὸν κόσμον και ὅλα ὅσα υπάρχουν σ' αὐτόν. Ὡς Κύριος τὸν οὐρανοῦ και τῆς γῆς, δεν κατοικεῖ σε χειροποίητους

ἀνθρώπων θεραπεύεται προσδεόμε-
νός τινος, αὐτὸς διδοὺς πᾶσι ζωὴν
καὶ πνοὴν καὶ τὰ πάντα.²⁶ ἐποίησέ
τε ἐξ ἑνὸς αἵματος πᾶν ἔθνος
ἀνθρώπων κατοικεῖν ἐπὶ πᾶν τὸ
πρόσωπον τῆς γῆς, ὀρίσας προστε-
ταγμένους καιροὺς καὶ τὰς ὁροθε-
σίας τῆς κατοικίας αὐτῶν,²⁷ ζητεῖν
τὸν Κύριον, εἰ ἄρα γε ψηλαφήσειαν
αὐτὸν καὶ εὗροιεν, καί γε οὐ μα-
κρὰν ἀπὸ ἑνὸς ἐκάστου ἡμῶν ὑπάρ-
χοντα.²⁸ ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν καὶ κι-
νούμεθα καὶ ἐσμέν, ὡς καὶ τινες τῶν
καθ' ὑμᾶς ποιητῶν εἰρηκάσι τοῦ
γὰρ καὶ γένος ἐσμέν.²⁹ γένος οὖν
ὑπάρχοντες τοῦ Θεοῦ οὐκ ὀφείλο-
μεν νομίζειν χρυσῷ ἢ ἀργύρῳ ἢ
λίθῳ, χαράγματι τέχνης καὶ ἐνθυμή-
σεως ἀνθρώπου, τὸ θεῖον εἶναι
ὅμοιον.

Πράξ. 17,22-29

ναούς, οὔτε υπηρετεῖται ἀπὸ χέρια
ἀνθρώπινα σαν να ἔχε ἀνάγκη ἀπὸ
κάτι, ἀφοῦ αὐτός εἶναι πον δίνει σε
ὅλα ζωὴ καὶ πνοή καὶ τα πάντα.
Δημιούργησε ἀπὸ ἕναν ἀνθρώπο ὅ-
λα τα ἔθνη των ἀνθρώπων καὶ τους
εγκατέστησε πάνω σ' ὅλη τη γη.
Επίσης ὀρισε πόσον καιρό θα υπάρ-
χουν καὶ μέσα σε ποια σύνορα θα
κατοικούν. Θέλησε να ζητουν τον
Κύριο καὶ να προσπαθοῦν να τον
βρουν ψηλαφώντας στο σκοτάδι, ἀν
καὶ δεν εἶναι μακριά ἀπὸ τον καθέ-
να μας. Γιατί μέσα σ' αὐτὸν ζούμε
καὶ κινούμαστε καὶ υπάρχουμε, ὅ-
πως λένε καὶ μερικοὶ ἀπ' τους δι-
κούς σας ποιητές: «Δικὴ του εἶμα-
στε γενιά». Ἀφοῦ λοιπὸν εἶμαστε
γενιά του Θεοῦ, δε θα πρέπει να νο-
μίζουμε ὅτι ἡ θεότητα εἶναι κάτι ὅ-
μοιο με χρυσάφι ἢ ἀσήμι ἢ πέτρα,
δηλαδή με γλυπτό ἔργο της τέχνης
ἢ της φαντασίας του ἀνθρώπου».

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ

**Θεός,
θεότητα,
θείο,
άγιο,
ιερό,
αναζήτηση**

Α. Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΣΤΗΝ ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΤΟΥ ΘΕΙΟΥ

Από την πρώτη μέρα που αρχίζει κανείς να κα-
ταλαβαίνει τον κόσμο και μπορεῖ ἔστω καὶ με τρό-
πο στοιχειώδη καὶ ἀνάλογο με την ηλικία του να
σκέφτεται, διαπιστώνει ὅτι οἱ ἀνθρώποι, ἄλλος λι-
γότερο, ἄλλος περισσότερο, νιώθουν την ἀνάγκη,
σε δεδομένες στιγμές να ἀναφέρονται σε κάποιο υ-
περφυσικό Ὄν. Μεγαλώνοντας κατανοεῖ κανεῖς το
πότε ἀκριβῶς οἱ γύρω του ἔφταναν σε ἕνα τέτοιο
συμπέρασμα : ἦταν στιγμές που ἐνοιώθαν ὅτι ὁ ἀνθρώπος ἀπὸ μόνος
του αἰσθανόταν ἀδύναμος καὶ ἀνεπαρκῆς για να ἀνταπεξέλθει σε ὁ-

λες τις απαιτήσεις της ζωής. Εξάλλου υπάρχει, παράλληλα, το φυσικό και το ηθικό κακό που αυξάνει τον προβληματισμό του ανθρώπου. Γιατί οι άνθρωποι ταλαιπωρούνται, γιατί μισούνται και αλληλοεξοντώνονται, γιατί η ίδια η φύση παράγει κακό; Όλα τα «γιατί» που ξεπήδησαν σε χρόνο ανύποπτο οδήγησαν τον άνθρωπο να αισθανθεί την παρουσία «Κάποιου», πέρα από αυτά που είναι ορατά. Τι είναι αυτό; Είναι ο Θεός, απάντησαν. Από τη στιγμή εκείνη άρχισε η περιπέτεια του ανθρώπου να αναζητεί το Θεό και να τον μορφοποιεί, να του δίνει δηλαδή συγκεκριμένη μορφή.

B. ΑΙΤΙΑ ΚΑΙ ΜΟΡΦΕΣ ΑΝΑΖΗΤΗΣΗΣ ΤΟΥ ΘΕΙΟΥ

Γιατί όμως να χρειάζεται ο άνθρωπος να αναζητεί και να μορφοποιεί το θείο; Είναι απλώς για την ικανοποίηση μιας περιέργειας ή για να δίνει μια διέξοδο στα βασικά υπαρξιακά του προβλήματα; Όταν προσπαθώ π.χ. να φανταστώ τη μορφή του παππού μου, τον οποίο ποτέ δεν γνώρισα, το κάνω από περιέργεια ή για να ερμηνεύσω κάποια πράγματα που συμβαίνουν μέσα μου; Ίσως είναι και αυτά. Όμως το σημαντικότερο είναι ότι νιώθω να είμαι αίμα του, να προέρχομαι από τη γενιά του. Είναι αυτό που τονίζει ο Απόστολος Παύλος στο λόγο του προς τους Αθηναίους: «δική του είμαστε γενιά». Υπάρχει διάχυτη η αίσθηση ότι είμαστε δημιουργήματα ενός θείου Όντος, έχουμε κάτι δικό του, όμως διαφέρουμε από αυτό το Όν και παράλληλα δεν παύουμε να έχουμε κάποια χαρακτηριστικά γνωρίσματα που έχει και η θεότητα. Γι' αυτό η ιστορία του ανθρώπινου πολιτισμού είναι γεμάτη από πολλές μορφές αναζήτησης του Θεού.

Με μεγάλη κατανύξη μπορώ να κοιτάζω τον πόθο που έχουν νέες ψυχές για το αξιοθαύμαστο και το υπερφυσικό. Μαζί με τα πεπερασμένα και τα συγκεκριμένα αναζητούν συγχρόνως κάτι άλλο που μπορούν να τους αντιπαραθέσουν. Ψηλαφούν προς όλες τις πλευρές, μήπως κάτι ξεπερνά τα αισθητά φαινόμενα και τους νόμους τους. Και μολονότι οι αισθήσεις τους γεμίζουν με χοϊκά αντικείμενα, είναι πάντα σαν να είχαν εκτός απ' αυτές κι άλλες, οι οποίες χωρίς τροφή θα έπρεπε να μαραθούν. Αυτό είναι το πρώτο ερέθισμα της θρησκείας. Μια μυστική ακατανόητη υπόνοια τους παρακινεί πέρα από τον πλούτο αυτού του κόσμου. Γι' αυτό τους είναι κάθε ίχνος ενός άλλου κόσμου πολύ ευπρόσδεκτο.

Φρ. Σλαϊεργιάχο, Για τη Θρησκεία, εκδ. Παπαζήση-μτφρ. Κ. Ανδρουλιδάκης, Αθήνα 1997, σσ.111-112.

Από την αρχή της ανθρώπινης ιστορίας οι λαοί της γης αναζήτησαν το Θεό μέσα από τα φυσικά φαινόμενα. Η φύση έδωσε το υλικό για να μορφοποιηθεί αυτός ο «Κάποιος» που ήταν πέρα από τα ορατά. Πίσω από τα διάφορα φυσικά φαινόμενα έβλεπαν την παρουσία κάποιου θειικού όντος. Γι' αυτό και διαμορφώθηκε η αντίληψη ότι υπήρχε όχι κάποιος, αλλά κάποιοι θεοί.

Η ανθρώπινη σκέψη και η στοχαστική διάθεση γέννησαν ένα πρώτο θεολογικό λόγο, οι εκπρόσωποι του οποίου αμφισβήτησαν την ύπαρξη των πολλών θεοτήτων και όρισαν ότι υπάρχει ένας σοφός νους, που δημιούργησε με σοφία το σύμπαν.

Τελικά, ανάλογα με τα πολιτιστικά και πολιτισμικά αγαθά που δημιούργησε κάθε λαός πάνω στη γη, διαμορφώθηκε ένα πλήθος από συγκεκριμένες θρησκείες. Λέμε π.χ. η θρησκεία των αρχαίων Ελλήνων, των Ινδών, των Βαβυλωνίων, των Αιγυπτίων κ.λπ.

Η εβραϊκή παράδοση διαμόρφωσε από το 1200 περίπου π.Χ. τη σταθερή πίστη στον Έναν και μοναδικό Θεό. Την παράδοση αυτή συνέχισε η χριστιανική διδασκαλία για το Θεό, όπως τη φανέρωσε ο Χριστός.

Γ. ΤΟΝ ΑΝΑΖΗΤΩ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΜΟΥ ΖΩΗ

Στη γλώσσα των ειδικών, πίσω από τη συγκεκριμένη λέξη «Θεός» κρύβεται ο αιώνιος πόθος του ανθρώπου να αναζητεί το «ιερό», αυτό δηλαδή το Όν, το οποίο κατέχει μια μοναδικότητα άγνωστη στον άνθρωπο. Τη μοναδικότητα αυτή την αποδίδουν με τον όρο «ιερό» ή «άγιο» και εκφράζουν αυτό που μας μαγεύει, μας γοητεύει, πολλές φορές μας φοβίζει και μας προκαλεί ιδιαίτερο σεβασμό.

Ο Χριστιανισμός, όπως φαίνεται από το κείμενο του Αποστόλου Παύλου, τόνισε ότι δεν πρόκειται για μια φανταστική εικόνα μέσα στο νου μας, αλλά για ένα πραγματικό Πρόσωπο, το οποίο σε μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο της ανθρώπινης ιστορίας έγινε άνθρωπος. Στο πρόσωπο του Ιησού Χριστού, που έδωσε απόλυτη αξία στον άνθρωπο, γι' αυτό και έχουμε τη δυνατότητα να βλέπουμε το Θεό στο πρόσωπο των συνανθρώπων μας. Έχει μάλιστα ιδιαίτερη σημασία να μπορεί κάθε άνθρωπος να αναζητά το Θεό σε δεδομένες στιγμές που έχουν σχέση με την προσωπική του ζωή. Στα χρόνια της εφηβείας αυτή η αναζήτηση παίρνει τη μορφή μιας έντονης αμφισβήτησης, μιας χιονοστιβάδας από ερωτήματα που ξεκινούν από το αν υπάρχει Θεός, τι είναι ο άνθρωπος, ποιο το νόημα της ζωής και φθάνουν μέχρι το σημείο να νοιώθει ο νέος κάπως περιέργα: στο θέαμα θρησκευτικών τελε-

τών, στην εικόνα του πνευματικού και βιολογικού θανάτου ή στην ανάγκη να επικοινωνήσει σε ανύποπτο χρόνο με το Θεό, πρόσωπο με πρόσωπο και να του εκμυστηρευτεί προσωπικά του προβλήματα. Φαίνεται ότι έχει ο καθένας να κάνει τη δική του πορεία στο μυστηριώδη χώρο της αμφισβήτησης και του προβληματισμού. Η ειλικρινής αναζήτηση δεν είναι ψηλάφηση του Θεού στο σκοτάδι, αλλά προσέγγιση του ίδιου του εαυτού, των πιο λεπτών πόθων της ύπαρξής του.

ΤΙ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΞΕΧΑΣΩ

Πανάρχαιο είναι το φαινόμενο της αναζήτησης του Θεού.

- Αρχικά μια φυσική θρησκεία εξελίχτηκε σε λόγο στοχαστικό και τελικά θεολογικό.
- Ο Απόστολος Παύλος αιτιολογώντας την αναζήτηση αυτή πιστεύει ότι όλοι οι άνθρωποι είμαστε γενιά του Θεού και εννοεί ότι είμαστε δημιουργήματά του, κουβαλάμε μέσα μας στοιχεία του δημιουργού μας, γι' αυτό και δεν μπορούμε να τον αγνοήσουμε.
- Μεγάλη σημασία έχει να μπορεί ο άνθρωπος, ιδίως ο νέος, να συνειδητοποιεί στιγμές κατά τις οποίες ψηλαφεί ελεύθερα το Θεό στην προσωπική του ζωή.

ΕΧΟΥΝ ΣΗΜΑΣΙΑ ΑΥΤΑ ΓΙΑ ΤΗ ΖΩΗ ΜΟΥ;

1. Είναι διαχρονικό το θέμα της αναζήτησης του Θεού; από πού φαίνεται αυτό;
2. Σχολιάστε και συζητήστε το κείμενο του Αποστόλου Παύλου.
3. Σχολιάστε το κείμενο του Σλαϊερμάχερ.
4. Διαπιστώνετε προσωπικές στιγμές αναζήτησης του Θεού;
5. Μια δημιουργική εργασία μέσα στην τάξη: Να χωριστούν οι μαθητές σε πέντε ομάδες και να επεξεργαστούν πέντε τμήματα από τα παραπάνω κείμενα. α) «Στάθηκε λοιπόν ... κάνω γνωστό.» β) «Είναι ο Θεός ... πάνω σ' όλη τη γη.» γ). «Επίσης όρισε ... του ανθρώπου.» δ) «Με μεγάλη κατάνυξη ... νόμους τους.» ε) «Και μολονότι ... ευπρόσδεκτο.» Κύριος στόχος να δγουν συγκεκριμένα συμπεράσματα για το πώς βλέπουν τα παιδιά από την προσωπική τους εμπειρία την κεντρική ιδέα του κειμένου της ομάδας τους.

2

ΛΑΟΙ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΑ ΣΕ ΕΝΑ ΠΛΟΥΡΑΛΙΣΤΙΚΟ ΚΟΣΜΟ (Α')

Σκοπός αυτής της διδακτικής ενότητας είναι:

- **Να κάνετε μια ουσιαστική γνωριμία με τις δύο μεγάλες θρησκείες του Ιουδαϊσμού και του Ισλάμ.**

¹⁵ Ἴδον δέδωκα πρὸ προσώπου σου σήμερον τὴν ζωὴν καὶ τὸν θάνατον, τὸν ἀγαθὸν καὶ τὸ κακόν. ¹⁶ ἔὰν εἰσακούσης τὰς ἐντολὰς Κυρίου τοῦ θεοῦ σου, ἅς ἐγὼ ἐντέλλομαί σοι σήμερον, ἀγαπᾶν Κύριον τὸν θεόν σου, πορεύεσθαι ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ, φυλάσσεσθαι τὰ δικαιώματα αὐτοῦ καὶ τὰς κρίσεις αὐτοῦ, καὶ ζήσεσθε, καὶ πολλοὶ ἔσεσθε, καὶ εὐλογήσει σε κύριος ὁ θεός σου ἐν πάσῃ τῇ γῆ, εἰς ἣν εἰσπορεύῃ ἐκεῖ κληρονομήσαι αὐτήν. ¹⁷ καὶ ἔὰν μεταστῇ ἡ καρδία σου καὶ μὴ εἰσακούσης καὶ πλανηθεῖς προσκυνήσης θεοῖς ἑτέροις καὶ λατρεύσης αὐτοῖς, ¹⁸ ἀναγγέλλω σοι σήμερον

“Κοιτάξτε: ἐγὼ βάζω σήμερα μπροστά σας τὴ ζωὴ καὶ τὴν ευτυχία ἀπὸ τὴν μια μεριά, τὸν θάνατο καὶ τὴν δυστυχία ἀπὸ τὴν ἄλλη. Δώστε προσοχή σ’ αὐτό που σας διατάζω σήμερα. Δηλαδή ν’ ἀγαπάτε τὸν Κύριο, τὸν Θεό σας, καὶ νὰ βαδίζετε στὸν δρόμο του τηρώντας τὶς ἐντολές του, τοὺς νόμους του καὶ τὰ προστάγματά του. Τότε θὰ ζήσετε καὶ θὰ γίνετε πολυάριθμοι. Ὁ Κύριος θὰ σας εὐλογήσει στὴ χώρα που μπαίνετε γιὰ νὰ μὴν πάρετε τὴν ἰδιοκτησία σας. Ἀν ὅμως ἀλλάξετε διάθεση καὶ δὲν υπακούτε σ’ αὐτόν, ἀν παρασυρθεῖτε στὴν πλάνη νὰ προσκυνήσετε ἄλλους θεοὺς καὶ νὰ τοὺς λατρέψετε, τότε σας τὸ δηλώνω

ὅτι ἀπωλεία ἀπολεῖσθε καὶ οὐ μὴ πολὺήμεροι γένησθε ἐπὶ τῆς γῆς, ἧς κύριος ὁ θεὸς σου δίδωσίν σοι, εἰς ἣν ὑμεῖς διαβαίνετε τὸν Ἰορδάνην ἐκεῖ κληρονομησαὶ αὐτήν.¹⁹ διαμαρτύρομαι ὑμῖν σήμερον τὸν τε οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, τὴν ζωὴν καὶ τὸν θάνατον δέδωκα πρὸ προσώπου ὑμῶν, τὴν εὐλογία καὶ τὴν κατάραν· ἔκλεξα τὴν ζωὴν, ἵνα ζῆς σὺ καὶ τὸ σπέρμα σου,²⁰ ἀγαπᾷν κύριον τὸν θεόν σου, εἰσακούειν τῆς φωνῆς αὐτοῦ καὶ ἔχεσθαι αὐτοῦ· ὅτι τοῦτο ἡ ζωὴ σου καὶ ἡ μακρότης τῶν ἡμερῶν σου κατοικεῖν σε ἐπὶ τῆς γῆς, ἧς ὤμοσε Κύριος τοῖς πατράσιν σου Ἀβραάμ καὶ Ἰσαάκ καὶ Ἰακώβ δοῦναι αὐτοῖς.

Δευτ. 30, 15-20

από σήμερα, ότι εξάπαντος θα αφανιστείτε, και δε θα μείνετε για πολύ στη χώρα που πηγαίνετε να πάρετε για ιδιοκτησία σας, διαβαίνοντας τον Ιορδάνη.

Καλώ για μάρτυρες σήμερα εναντίον σας τον ουρανό και την γη, ότι έβαλαν μπροστά σας τη ζωή και τον θάνατο, την ευλογία και την κτάρα. Διαλέξτε λοιπόν τη ζωή για να ζήσετε, εσείς και οι απόγονοί σας.

Να αγαπάτε τον Κύριο, τον Θεό σας, να τον υπακούτε και να είστε αφοσιωμένοι σ' αυτόν, γιατί αυτός είναι η ζωή σας κι αυτός είναι που θα σας δώσει να ζήσετε πολλά χρόνια εγκατεστημένοι στη χώρα, που την υποσχέθηκε με όρκο στους προγόνους σας, τον Αβραάμ, τον Ισαάκ και τον Ιακώβ.»

Α. ΣΥΜΒΙΩΣΗ ΜΕ ΣΥΝΑΝΘΡΩΠΟΥΣ ΜΟΥ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΗΣ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ

Το γεγονός ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των κατοίκων της πατρίδας μας είμαστε ορθόδοξοι χριστιανοί, μας κάνει πολλές φορές να μη σκεφτόμαστε ότι πολύ κοντά μας ζουν και άλλοι άνθρωποι, οι οποίοι ανήκουν σε άλλα θρησκευόμενα και εκδηλώνουν την πίστη τους με διαφορετικό τρόπο από ότι εμείς. Αν σκεφτούμε περισσότερο πάνω στο θέμα αυτό και παρατηρήσουμε γύρω μας, θα διαπιστώσουμε ότι στο στενότερο και ευρύτερο κοινωνικό μας περιβάλλον υπάρχουν πολλοί συνάνθρωποί μας που ομολογούν πίστη σε ένα άλλο θρήσκευμα. Υπάρχουν Ισραηλίτες που από αιώνες ζουν

ΛΕΞΕΙΣ

ΚΛΕΙΔΙΑ

**Νόμος, Τορά,
Ραββίνος, Γιαχβέ,
Συναγωγή, Ισλάμ,
Εγίρα, Μουσλίμ,
Κοράνιο, Αλλάχ,
Κάμπα, Σουννίτες,
Σηίτες**

στην πατρίδα μας, έχουν γίνει ένα με μας, υπάρχουν μουσουλμάνοι καθώς και πιστοί που ανήκουν σε άλλες θρησκείες. Με τον καιρό έχουμε συνηθίσει να ζούμε κοντά τους και έχει μεγάλη σημασία να μπορούμε να σεβόμαστε την πίστη τους, ώστε να απαιτούμε κι εμείς από εκείνους να σέβονται τη δική μας. Φαίνεται ότι οι μελλοντικές κοινωνίες στις οποίες θα ζήσει ο άνθρωπος θα έχουν ως βασικό χαρακτηριστικό στοιχείο τον πλουραλισμό, δηλαδή την ποικιλία ως προς ορισμένα ζητήματα, όπως η θρησκεία, διάφορα πολιτισμικά αγαθά κ.τ.λ. Για το λόγο αυτό είναι απαραίτητο να γνωρίζουμε ο ένας τον άλλο, ώστε να υπάρξει κατανόηση και αλληλοσεβασμός.

Β. Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ: Ο ΙΟΥΔΑΪΣΜΟΣ

Εβραίους ή Ισραηλίτες ονομάζουμε τους πιστούς της ιουδαϊκής θρησκείας και τους γνωρίζουμε από τις συναγωγές, δηλαδή τους τόπους λατρείας, που υπάρχουν σε πολλές πόλεις της πατρίδας μας καθώς και από το ολοκαύτωμά τους κατά τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο από τους Ναζί. Η θρησκεία τους σ' όλα τα χρόνια της διασποράς τους σε ολόκληρη τη γη αποτελεί το σύνδεσμο και το κέντρο της οικογενειακής και κοινωνικής τους ζωής. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι η θρησκεία των Εβραίων αποτέλεσε το ιστορικό θεμέλιο της δικής μας πίστης.

Οι Εβραίοι, ένας από τους αρχαίους λαούς της γης, είχαν τη μοναδικότητα να λατρεύουν τον Ένα Θεό, να είναι δηλαδή μονοθεϊστές, τη στιγμή κατά την οποία κανένας άλλος λαός δεν είχε συλλάβει την έννοια του ενός Θεού, γι' αυτό και λάτρευαν πολλούς θεούς.

Ιδρυτής της θρησκείας αυτής είναι ο Αβραάμ και οι δώδεκα Πατριάρχες, δηλαδή οι σεβάσιμες προσωπικότητες που οδήγησαν τον ισραηλιτικό λαό στο μονοπάτι της λατρείας του ενός Θεού.

Εκείνος που έθεσε τις βάσεις της οργάνωσης του έθνους αυτού πάνω στο Νόμο του Θεού ήταν ο Μωϋσής.

*“Στο όνομα του Αλλάχ
Ελεήμονα Φιλάνθρωπον.
Η Δόξα ανήκει στον Αλλάχ,
Τον Κύριο όλου του Κόσμου.
Τον Ελεήμονα τον Φιλάνθρωπο.
Τον Βασιλιά κατά τη Μέρα
της Κρίσης.
Σε λατρεύουμε και τη βοήθειά Σου
ζητάμε.
Δείξε μας την ευθεία οδό.
Την οδό εκείνων, που τους χάρισες
την ευλογία Σου, εκείνων που
δεν έπεσαν στην οργή Σου
και που δεν παραστράτησαν.”*

Κοράνιο 1, 1-7

Ο Μωυσής έλαβε στο όρος Σινά από τον ίδιο το Θεό το Νόμο και καθόρισε με λεπτομερή και υψηλής ποιότητας νομοθεσία τις κοινωνικές σχέσεις των μελών της ιουδαϊκής κοινωνίας.

Τα βασικά σημεία της διδασκαλίας του Ιουδαϊσμού, όπως τα καθορίζει το ιερό βιβλίο, η **Τορά**, δηλ. ο **Νόμος**, είναι ότι ο **Ένας (Γιαχβέ ή Γιεχβά)**, **προσωπικός** και όχι αφηρημένος Θεός δημιούργησε τον κόσμο σε έξι μέρες και φροντίζει γι' αυτόν.

- Δημιούργησε τον άνθρωπο με τρόπο μοναδικό και ξεχωριστό από την υπόλοιπη κτίση και του χάρισε ψυχή και σώμα. Ο άνθρωπος, όμως, σε κάποια στιγμή έχασε την αθανασία με την οποία είχε δημιουργηθεί.
- Στο διάβα της ιστορίας επέλεξε τον ισραηλιτικό λαό ως εκλεκτό του λαό για να μεταφέρει την πίστη στον Ένα Θεό.
- Έδωσε στον λαό του το Νόμο και τις διδασκαλίες των σοφών και των προφητών και ζήτησε από αυτόν εφαρμογή των εντολών.
- Υποσχέθηκε να αποστείλει το Μεσσία πριν από την τελική κρίση, ο οποίος θα προέρχεται από τη γενιά του βασιλιά Δαβίδ. Ο Μεσσίας θα ελευθερώσει το Ισραήλ και θα αποκαταστήσει τη λατρεία του ναού των Ιεροσολύμων.

Κάθε πιστός Ιουδαίος οφείλει μέσα από την οικογενειακή ζωή να τηρεί με ακρίβεια τις εντολές του Νόμου, να τηρεί την αργία του Σαββάτου και όλες τις εορτές, κατά τις οποίες επισκέπτεται (υποχρεωτικά μόνο οι άνδρες) τη Συναγωγή για την κοινή προσευχή και το «άκουσμα» του Νόμου του Θεού από τους ραβδίνους, δηλ. τους νομοδιδασκάλους.

Οι πιστοί Ιουδαίοι υπακούουν με τρόπο απόλυτο στις εντολές του Νόμου, οι άνδρες περιτέμνονται και τηρούν αυστηρά τη διάκριση ανάμεσα σε καθαρό και ακάθαυτο σε πολλούς τομείς της ζωής τους π.χ. στις τροφές, τις συναναστροφές κ.τ.λ.

Σημαντικότερες εορτές, οι οποίες δίνουν την ευκαιρία για κοινή προσευχή, οικογενειακές συνάξεις και μελέτη του Νόμου είναι: η γιορτή του Πάσχα, σε ανάμνηση της εξόδου από την Αίγυπτο, της Πεντηκοστής, σε ανάμνηση της επίδοσης του Νόμου στο Σινά, της Ροσ Ασνά, δηλ. του νέου έτους, της Σκηνοπηγίας, σε ανάμνηση της

περιπέτειας στην έρημο, της Χανουκά, σε ανάμνηση της εξέγερσης του ιερέα Ματαθία κατά των Συρίων, των Πουρίμ, σε ανάμνηση της διάσωσης των Εβραίων από την Εσθήρ στη Βαβυλώνια αιχμαλωσία.

Σήμερα, στους κόλπους της θρησκείας αυτής γίνονται πολλές ζυμώσεις δεδομένου ότι υπάρχουν ομάδες συντηρητικών και φιλελευθέρων νομοδιδασκάλων με ποικιλία τοποθετήσεων σε θεολογικά και κοινωνικά θέματα.

Οι Ιουδαίοι δε δέχθηκαν τον Ιησού Χριστό ως Μεσσία, γι' αυτό και τον περιμένουν στο μέλλον.

Γ. Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΤΟΥ ΚΟΡΑΝΙΟΥ: ΤΟ ΙΣΛΑΜ

Με το Ισλάμ οι Έλληνες ζήσαμε πολύ κοντά για τέσσερις αιώνες, στη διάρκεια της Τουρκοκρατίας. Σε ορισμένες περιοχές της βόρειας Ελλάδας (στη Θράκη) συμβιώνουν ειρηνικά και σήμερα ορθόδοξοι και μουσουλμάνοι .

Η θρησκεία αυτή έχει ιδρυτή της τον Άραβα «προφήτη του Ισλάμ» Μωάμεθ. Γεννήθηκε το 570 μ.Χ., ορφάνεψε σε μικρή ηλικία και με τη δοθήθεια του θείου του και μιας πλούσιας γυναίκας που τον υιοθέτησε επισκέφτηκε για εμπορικούς λόγους τα μέρη της Παλαιστίνης και Συρίας , που ανήκαν τότε στο βυζαντινό κράτος. Ευφυής και ανήσυχος καθώς ήταν γνώρισε το Χριστιανισμό, τον Ιουδαϊσμό και πολλές χριστιανικές αιρέσεις της Μέσης Ανατολής και γυρνώντας στην Αραβία κήρυξε στο λαό του τη νέα μονοθεϊστική θρησκεία κατ' εντολήν του Θεού, όπως ο ίδιος έλεγε. Οι συμπατριώτες του στη Μέκκα αρχικά δεν τον πίστεψαν, γι' αυτό και διωγμένος κατέφυγε το 622 στη Μεδίνα, δεύτερη σημαντική πόλη της Αραβίας. Η φυγή αυτή ονομάστηκε **Εγίρα** και το έτος 622 αποτελεί την αρχή της μέτρησης των ετών στο ισλαμικό ημερολόγιο. Το 632 με στρατιωτική επιχείρη-

ση κατέλαβε τη Μέκκα και επέδωσε σ' όλη τη χώρα τη νέα θρησκεία.

Ισλάμ σημαίνει υποταγή στο θέλημα του Θεού και ο υποταγμένος στην πίστη ονομάζεται μουσλίμ.

Η βασική διδασκαλία του Ισλάμ, την οποία περιλαμβάνει το ιερό βιβλίο του, το Κοράνιο (θεωρείται ότι δόθηκε προφορικά από το Θεό στο Μωάμεθ και μετά το θάνατό του καταγράφηκε στην αραβική γλώσσα), είναι **ότι ο Θεός (Αλλάχ) είναι ένας, δημιούργησε τον κόσμο και τον άνθρωπο και φροντίζει γι' αυτόν**. Ο Αλλάχ είναι κύριος του παντός και του κόσμου των αγγέλων και στο μέλλον θα κρίνει τους ανθρώπους. Τους πιστούς θα τοποθετήσει στον παράδεισο, όπου θα απολαμβάνουν ό,τι στερήθηκαν στην επίγεια ζωή και τους κακούς θα τους τιμωρήσει με βασανιστήρια στην κόλαση. Ο Θεός σε δεδομένες ιστορικές στιγμές έστειλε τους προφήτες της Π. Διαθήκης και αργότερα τον Ιησού Χριστό, για να μεταφέρουν το μήνυμά Του στους ανθρώπους. Τελευταία έστειλε το Μωάμεθ, ο οποίος αποτελεί την «κορωνίδα των προφητών».

Οι πιστοί μουσλίμ, οφείλουν να τηρούν πέντε βασικά καθήκοντα που ονομάζονται «πέντε στύλοι του Ισλάμ» και είναι:

- η ομολογία της πίστεως, ότι ένας είναι ο Θεός και προφήτης του ο Μωάμεθ,
- η προσευχή πέντε φορές την ημέρα,
- η ελεημοσύνη και η αγαθοεργία,
- η νηστεία κατά το μήνα Ραμαντάν (από την ανατολή μέχρι τη δύση του ήλιου πλήρης αποχή από οποιαδήποτε τροφή και νερό) και
- το ιερό προσκύνημα στη Μέκκα μια φορά τουλάχιστον στη ζωή του κάθε πιστού.

Στην ιερή αυτή πόλη του Ισλάμ φυλάσσεται από την προϊσλαμική εποχή ο ιερός βράχος Καάμπα, ένας μετεωρίτης λίθος, ο οποίος θεωρήθηκε δώρο του Θεού στους ανθρώπους και τη λατρεία του διατήρησε και ο Μωάμεθ.

Το Ισλάμ θεωρείται η θρησκεία του Κορανίου, επειδή πιστεύεται ότι το Κοράνιο αποτελεί τη μικρογραφία του πρωτοτύπου Κορανίου, το οποίο βρίσκεται στον ουρανό και φυλάσσεται από το Θεό. Κέντρο

της πίστης είναι το ιερό αυτό βιβλίο. Αποτελεί την πηγή κάθε ανθρωπίνης δραστηριότητας, πηγή δικαίου και σε μερικές χώρες (Αραβία, Περσία) είναι το Σύνταγμα του κράτους.

Ο πιστός μουσουλμάνος οφείλει πλήρη και τυφλή υποταγή στις επιταγές του Κορανίου, εφόσον μόνο με αυτόν τον τρόπο θα δικαιωθεί από το Θεό.

Η βιομηχανική επανάσταση και η ανάπτυξη της τεχνολογίας βρήκε το Ισλάμ απροετοίμαστο να δεχθεί κοινωνικές, πολιτικές και πολιτιστικές μεταρρυθμίσεις.

Χαρακτηριστική είναι η στάση του Ισλάμ απέναντι στη γυναίκα, την οποία θεωρεί ότι δεν είναι δυνατό να συμμετέχει εξίσου με τον άνδρα σε κοινωνικές δραστηριότητες. Η δουλεία, επίσης, καταργήθηκε επίσημα στη δεκαετία του '60.

Το Ισλάμ διασπάστηκε σε δυο κλάδους: το σουννιτικό και το σιιτικό ισλάμ. Βασική διαφορά είναι το θέμα της διαδοχής του Μωάμεθ. Οι **Σουννίτες** πιστεύουν ότι διάδοχος του Μωάμεθ θα έπρεπε να είναι ο ικανότερος, ενώ οι Σηίτες πιστεύουν ότι ο διάδοχος θα πρέπει να είναι εξ αίματος συγγενής του Μωάμεθ. Σουννίτες είναι οι Σαουδάραβες, οι Σύριοι, οι Τούρκοι, οι Αιγύπτιοι, ενώ **Σηίτες** είναι οι Πέρσες. Ανάμεσα στους Σηίτες αναπτύχθηκαν ομάδες με μυστικιστικές τάσεις και μια ιδιαίτερη φιλοσοφία, κατά την οποία ο άνθρωπος θα μπορούσε με συγκεκριμένες τεχνικές να ενωθεί με το Θεό, κάτι που στο επίσημο Ισλάμ είναι απαράδεκτο. Αυτή η φιλοσοφία ονομάζεται **σουφισμός**.

ΤΙ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΞΕΧΑΣΩ

Χρειάζεται να είμαστε προετοιμασμένοι για να συμβιώνουμε αρμονικά με συνανθρώπους μας διαφορετικής θρησκευτικής πίστης. Γι' αυτό πρέπει να γνωρίζουμε στοιχεία από την πίστη τους.

- *Ο Ιουδαϊσμός είναι η αρχαιότερη μονοθεϊστική θρησκεία ενός συγκεκριμένου λαού, των ισραηλιτών. Ιδρυτής είναι ο γενάρχης των Εβραίων, ο Αβραάμ. Ο Μωϋσής οργάνωσε το ιουδαϊκό έθνος με το Νόμο που έλαβε στο Σινά και τη νομοθεσία που επέβαλε στο λαό του. Ο Θεός είναι ένας, φροντίζει για τον κόσμο και θα κρίνει τους ανθρώπους στο τέλος της ιστορίας. Προηγου-*

μένως αναμένεται ο Μεσσίας, ως αναμορφωτής της πίστης.

- *Το Ισλάμ είναι η θρησκεία της τυφλής υποταγής στο θέλημα του Αλλάχ, με βάση το ιερό βιβλίο του Κορανίου που θεωρείται αποκάλυψη του Θεού στους ανθρώπους. Ιδρυτής της θρησκείας είναι ο Μωάμεθ. Η διδασκαλία της θρησκείας δανείζεται τον μονοθεϊσμό του Ιουδαϊσμού και του Χριστιανισμού και τον αναμειγνύει με αυστηρότητα στις κοινωνικές σχέσεις της αραβικής νοοτροπίας. Η τήρηση πέντε βασικών καθηκόντων είναι δυνατό να δικαιώσουν τον άνθρωπο, σε ένα παράδεισο με πολλές απολαύσεις.*

ΕΧΟΥΝ ΣΗΜΑΣΙΑ ΑΥΤΑ ΓΙΑ ΤΗ ΖΩΗ ΜΟΥ;

1. *Είναι αναγκαίο να γνωρίζουμε ο ένας την πίστη του άλλου και γιατί; Ποιοι κίνδυνοι θα μπορούσαν να υπάρχουν;*
2. *Ποια είναι τα βασικότερα στοιχεία του Ιουδαϊσμού;*
3. *Ποια είναι τα βασικότερα στοιχεία του Ισλάμ;*
4. *Δώστε ένα σύντομο χαρακτηρισμό και των δύο θρησκειών συσχετίζοντας τις βασικές τους διδασκαλίες.*

3

ΛΑΟΙ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΑ ΣΕ ΕΝΑ ΠΛΟΥΡΑΛΙΣΤΙΚΟ ΚΟΣΜΟ (Β')

Σκοπός αυτής της διδακτικής ενότητας είναι:

- **Να κάνετε μια ουσιαστική γνωριμία με τα δυο μεγάλα θρησκευόμενα της Ασίας, τον Ινδουϊσμό και το Βουδισμό.**

“Αφού, ω Βασιλιά, έτσι μίλησεν ο Χάρι, ο Διδάσκαλός του μεγάλου γιόγκα έδειξε στον Πάρθα την υπέρτατη μορφή του. Είναι η μορφή της απείρου θεότητας που οι όψεις της βρίσκονται παντού και που μέσα της υπάρχουν όλα τα θαυμάσια της υπάρξεως, που ατελείωτα πολλαπλασιάζει όλες τις πολυάριθμες και θαυμαστές αποκαλύψεις του είναι Της, μια θεότης, πλατιά σαν τον κόσμο, που βλέπει με μάτια αναρίθμητα, μιλά με αναρίθμητα στόματα, οπλισμένη για τη μάχη με άρματα θεϊκά, απειράριθμα και στημένη, δοξασμένη μέσα στα δικά της θεία στολίδια ομορφιάς, ντυμένη με μίαν ουράνια αχιίδα θεότητας, αγαπητή με τις γιορλάντες Της από θεϊκά λουλούδια, μυρωμένα με θείες ευωδίες... Ολόκληρος ο κόσμος, διηρημένος, σε μυριάδες και όμως ενοποιημένος, είναι ορατός μέσα στο σώμα του θεού των Θεών...”

Μπαγκαβάτ Γκιτά XI,9-14, εκδ.Δωδώνη, Αθήνα 1966, σ. 167.

“Ο κόσμος είναι γεμάτος οδύνη. Η γέννηση είναι πόνος. Τα γερατειά είναι πόνος, η αρρώστια κι ο θάνατος είναι πόνος. Ο άνθρωπος τον μίσους πονάει, ο χωρισμός από τους αγαπημένους είναι πόνος, το να πασχίζει κανείς μάταια να ικανοποιήσει τις ανάγκες του είναι πόνος. Πραγματικά η ζωή που δεν εί-

ναι ελευθερωμένη από την επιθυμία και το πάθος, έχει σαν συνέπεια τον πόνο. Τούτο αντιπροσωπεύει την αλήθεια της Οδύνης... Όσοι κατανοούν την Τετραπλή Ευγενή Αλήθεια ονομάζονται “Οι άνθρωποι που απόχτησαν τα μάτια της Φώτισης.”

Η διδασκαλία του Βούδα από το βιβλίο Βουδιστικά Κείμενα, εκδ. Imago, Αθήνα 1984, σ.75-76

A. ΤΑ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΣΙΑΣ

Ο κόσμος της Ασίας μάς φαίνεται, όταν ακούμε ή διαβάζουμε γι' αυτόν, εξωτικός κι απόμακρος. Ίσως θεωρούμε τριτοκοσμική την πολιτιστική του υποδομή. Αυτό είναι λάθος. Η Ασία είναι ένας χώρος μέσα από τον οποίο ξεπήδησαν πολιτισμοί που μέχρι σήμερα τους θαυμάζουμε και μας επηρεάζουν. Η θρησκεία έπαιξε ένα σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση του τρόπου σκέψης και του τρόπου ζωής των Ασιατών. Μέσα από αυτή την αχανή ήπειρο εμφανίστηκαν και διαμορφώθηκαν θρησκευτικά μεγέθη πανάρχαια με μεγάλη αντοχή και πνευματικότητα αξιοσημείωτη.

Στη διαμόρφωση των θρησκευτικών ιδεών των Ασιατών συνέβαλε ιδιαίτερα η φύση, ο χαρακτήρας των κοινωνιών τους και η φιλοσοφία τους για τη ζωή.

Η ζωή του ανθρώπου για τον Ασιάτη είναι ένα μέρος από τη ζωή του σύμπαντος, μέσα στο οποίο κινούνται τα πάντα. Ψυχή αυτού του σύμπαντος είναι ένας νους, μια δύναμη απρόσωπη, που λειτουργεί ως κινητήρια δύναμη των πάντων. Η ζωή μου, σκέφτεται ο Ασιάτης, είναι ένα μικρό τμήμα, σχεδόν ασήμαντο, ενός συνόλου. Οφείλω λοιπόν να ζήσω εδώ στη γη για ένα διάστημα και να ακολουθήσω το νόμο του σύμπαντος, που θέλει να πεθαίνω και να ξαναγυρίζω μέσα σ' αυτό με μια άλλη ίσως μορφή. Τίποτα λοιπόν κατ' ουσίαν δεν αλλάζει και δεν εξελίσσεται, έτσι όπως το σκέφτεται ένας δυτικός, αλλά κι αν εξελιχθεί αυτό είναι πολύ σχετικό.

Γύρω από αυτή την κεντρική ιδέα οι πολυπληθείς λαοί της Ασίας

ΛΕΞΕΙΣ

ΚΛΕΙΔΙΑ

**Απρόσωπος νους,
Μπάχμαν, Ντάομα,
Βάονα, Κυκλική Ιστορία,
Βέδες, Βούδας,
Ευγενικές Αλήθειες,
Χιναγυάνα, Μαχαγυάνα**

διαμόρφωσαν τα θρησκευτικά τους συστήματα, χωρίς να τα απολυτοποιούν και χωρίς να έχουν πρόθεση να πολεμήσουν άλλα θρησκευτικά συστήματα που υπάρχουν έξω από το δικό τους περιβάλλον.

Είναι χαρακτηριστικό ότι σε όλα τα θρησκευόμενα της Ασίας δημιουργήθηκαν δύο επίπεδα: ένα σύστημα φιλοσοφικής επεξεργασίας και πρακτικής της θρησκείας και ένα σύστημα εκλαϊκευμένης θρησκευτικότητας, το οποίο λειτουργεί ανάμεσα στο πλήθος των απλών ανθρώπων.

Κυριότερα θρησκευόμενα που υπάρχουν μέχρι σήμερα είναι ο Ινδουϊσμός (Ινδία), ο Βουδισμός (σε όλες τις χώρες της Ασίας), ο Κομφουκιανισμός (Κίνα), ο Ταοϊσμός (Κίνα) και ο Σιντοϊσμός (Ιαπωνία).

B. Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΤΗΣ ΑΝΟΧΗΣ: Ο ΙΝΔΟΥΙΣΜΟΣ

Ως «Ινδουϊσμός» χαρακτηρίστηκε το θρησκευτικό φαινόμενο που υπάρχει στην Ινδία από αιώνες. Οι ίδιοι οι Ινδοί το ονομάζουν «**arya Dharma**» δηλ. «ευγενή τάξη» ή «**sanatana Dharma**» δηλ. αιώνια τάξη. Δεν πρόκειται για μια συγκεκριμένη θρησκεία αλλά για ένα σύνολο διδασκαλιών και θρησκευτικών παραδόσεων, οι οποίες συνυπάρχουν χωρίς να συγκρούονται μεταξύ τους. Βασικές διδασκαλίες που είναι αποδεκτές από όλες τις θρησκευτικές παραδόσεις στην Ινδία είναι:

- **Το Ντάρμα**, που είναι ο νόμος της ύπαρξης, ο οποίος εισχωρεί σε όλες τις πτυχές του κόσμου. Επιβάλλει την κοσμική τάξη και κανονίζει την τάξη της κοινωνίας. Ό,τι πρέπει ο Ινδός να πράττει ορίζεται από τον νόμο του Ντάρμα. Έχει ηθική και θρησκευτική σημασία.
- **Το Βάρνα**, που είναι η διδασκαλία για την ύπαρξη από τον νόμο του Ντάρμα μιας συγκεκριμένης κοινωνικής διαστρωμάτωσης που καθορίζει τέσσερις βασικές κοινωνικές τάξεις : των βραχμάνων (ιερέων), των αρχόντων, των καλλιεργητών και των χειρωνακτών. Κανείς δεν μπορεί να αλλάξει κατά τη διάρκεια της ζωής του κοινωνική τάξη, παρά μόνο σε μια επόμενη ζωή.
- **Η διδασκαλία για τους τέσσερις σκοπούς της ζωής** προτρέπει τους πιστούς να θέσουν στη ζωή τους ως στόχους: τη σωστή σεξουαλικότητα (Kama), τη σωστή συμπεριφορά και την αποτελεσματικό-

τητα (Artha), τον λογικό τρόπο ζωής (Dharma) και τη λύτρωση ή απελευθέρωση από τον νόμο των μετενσαρκώσεων (Moksa).

- **Η αντίληψη για το χρόνο** που έχουν όσοι πιστεύουν στον Ινδουισμό διαιρεί την αιωνιότητα θα λέγαμε σε επί μέρους μεγάλες χρονικές περιόδους. Κάθε χρονική περίοδος διαρκεί ένα διάστημα από εκατομμύρια χρόνια. Μετά, ο κόσμος καταστρέφεται και ξαναδημιουργείται. Έτσι, η αντίληψη για την ιστορία είναι κυκλική.
- **Στόχος ύψιστος στη ζωή του Ινδουϊστή** είναι να ξεφύγει από τον αδυσώπητο νόμο του κάρμα, ο οποίος, ανάλογα με τις πράξεις του, τον επαναφέρει μετά τον θάνατό του στη ζωή και να ενωθεί με Εκείνον τον απρόσωπο αλλά παντοδύναμο νόμο της παγκόσμιας τάξης. Αυτή η ένωση μοιάζει με την ένωση μιας σταγόνας νερού με τον ωκεανό.
- **Τρόποι για να πετύχει το στόχο** αυτό είναι τρεις : η οδός των έργων (karma marga), η οδός της γνώσης (jnana marga) και η οδός της αγάπης και αφοσίωσης σε μια θεότητα (bhakti marga).
- **Όλες οι διδασκαλίες του Ινδουισμού αναπτύσσονται στα ιερά βιβλία τα οποία είναι:**

οι Βέδες, τα αρχαιότερα ιερά κείμενα του κόσμου, **οι Ουπανισάδες και μια σειρά από άλλα κείμενα**. Ένα από τα σημαντικότερα ιερά βιβλία του Ινδουισμού είναι η **Μπαγκαβάτ Γκιτά**, μέσα στην οποία αναπτύσσεται η διδασκαλία για τη **γιόγκα**, ως τεχνική μέθοδο, για να ενωθεί ο άνθρωπος με το **Μπράχμαν**, το οποίο είναι η θεία πραγματικότητα, το θεμέλιο του σύμπαντος.

Γ. ΜΙΑ «ΑΘΕΗ ΘΡΗΣΚΕΙΑ»: Ο ΒΟΥΔΙΣΜΟΣ

Ο Βουδισμός είναι η θρησκεία που ίδρυσε ο Σιντάρτα Γκαουτάμα, ένα ιστορικό πρόσωπο που έζησε τον 6ο αιώνα π.Χ. στη βόρεια Ινδία και ονομάστηκε Βούδας που σημαίνει «φωτισμένος». Καταγόταν από τη δεύτερη κλάση των αρχόντων και εγκατέλειψε το παλάτι του πατέρα του που ήταν ηγεμόνας ενός μικρού κρατιδίου και περιπλανήθηκε ως μοναχός και ερημίτης στα δάση κοντά σε πολλούς πνευματικούς δασκάλους. Αιτία για τη φυγή του αυτή στάθηκαν τέσσερα «θεάματα», δηλ. περιστατικά που είδε, όταν κάποτε δγήκε από το πα-

λάτι του πατέρα του που ήταν κλεισμένος. Τα τρία από αυτά, δηλ. ένας άρρωστος, ένας γέρος και μια κηδεία τον προβληματίσαν ως προς το ζήτημα του ανθρώπινου πόνου, ενώ το τέταρτο, δηλ. η θεά ενός ασκητή που φαινόταν γαλήνιος και πέρα από τον πόνο, τον έκανε να αποφασίσει να αποκτήσει την εμπειρία του τελευταίου, ελπίζοντας ότι θα ξεπερνούσε το πρόβλημα του πόνου.

Τελικά διαπίστωσε μέσα από την άσκηση ότι και αυτή δεν μπορούσε να λύσει το πρόβλημά του. Η λύση, σύμφωνα με τις πληροφορίες των ιερών κειμένων του Βουδισμού προέκυψε, όταν μετά από έντονο διαλογισμό «φωτίστηκε», δηλ. μηδένισε την επιθυμία του και απέκτησε τη γνώση για τη λύτρωση. Αποφάσισε να κηρύξει στους συνανθρώπους του την εμπειρία του και απέκτησε πολλούς μαθητές.

Η αρχική διδασκαλία του Βουδισμού βασίζεται στις λεγόμενες «τέσσερις ευγενικές αλήθειες»:

1. Τα πάντα είναι πόνος.
2. Αιτία του πόνου είναι η επιθυμία.
3. Για να πάψει ο πόνος πρέπει να μην υπάρχει επιθυμία.
4. Το μονοπάτι που οδηγεί στην κατάπαυση του πόνου είναι η οκταπλή οδός, η οποία περιλαμβάνει οκτώ στάδια για να φθάσει κανείς μέσω του διαλογισμού στη Νιρβάνα που είναι η δίωση του απόλυτου κενού.

Ο Βουδισμός έχει **τρεις κλάδους** που διαφέρουν μεταξύ τους. Ο αρχικός Βουδισμός διδάσκεται περισσότερο από το λεγόμενο **Χιναγκυάνα** (μικρό όχημα) Βουδισμό, ο μεταγενέστερος διδάσκεται από τον **Μαχαγκυάνα** (μεγάλο όχημα), ενώ στο Θιβέτ υπάρχει ο **Θιβετιανός Βουδισμός** που είναι ένα κράμα του Βουδισμού και των παλαιών θρησκευτικών δοξασιών που υπήρχαν στην περιοχή αυτή.

Βασικός στόχος ενός βουδιστή δεν είναι η επικοινωνία με κάποιο Θεό. Ο Θεός δεν τον ενδιαφέρει, αλλά στοχεύει κυρίως να απελευθερωθεί από τον πόνο και την οδύνη της ύπαρξης.

Γενικά πρέπει να υπογραμμιστεί ότι ο Βουδισμός δεν αποτελεί μια συγκεκριμένη διδασκαλία, αλλά ένα πλήθος παραδόσεων που διαμορφώθηκαν μέσα στο πέρασμα του χρόνου, έτσι ώστε να παρουσιάζεται σήμερα μια πολυμορφία ως προς τους στόχους, τις κατευθύνσεις και τον τρόπο με τον οποίο προσπαθούν οι οπαδοί του να πετύχουν τη λύτρωση. Άλλοτε εμφανίζεται ως φιλοσοφικό σύστημα, άλ-

λοτε ως σύστημα ψυχολογίας του ανθρώπου και άλλοτε ως μια θρησκεία: με σύμβολα, λατρεία και αντικείμενο λατρείας, όπως π.χ. ο Βούδας.

ΤΙ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΞΕΧΑΣΩ

- **Ο άνθρωπος σύμφωνα με τα ασιατικά θρησκευόμενα είναι ένα τμήμα του σύμπαντος, το οποίο διέπει ένας συμπαντικός νόμος, ένας απρόσωπος νους.**
- **Η ανθρώπινη ψυχή «φιλοξενείται» μέσα στο σώμα, και όταν αυτό πάψει να υπάρχει μετακινείται σε άλλα σώματα.**
- **Ο Ινδουϊσμός είναι σύστημα πολλών θρησκευτικών διδασκαλιών με μεταφυσικό περιεχόμενο.**
- **Ο Βουδισμός είναι σύστημα διδασκαλιών που υπόσχονται ένα είδος λύτρωσης με λιγότερο θρησκευτικό χαρακτήρα. Η λύτρωση είναι περισσότερο αποτέλεσμα ψυχολογικών διεργασιών και ατομικού διαλογισμού με εγκόσμιο χαρακτήρα.**

ΕΧΟΥΝ ΣΗΜΑΣΙΑ ΑΥΤΑ ΓΙΑ ΤΗ ΖΩΗ ΜΟΥ;

1. *Ο τρόπος που σκέφτεται ένας Ασιάτης ως προς τη θρησκευτική πίστη βρίσκεις ότι θα ήταν τρόπος, με τον οποίο θα μπορούσες κι εσύ να σκέφτεσαι;*
2. *Ποια από τις διδασκαλίες του Ινδουϊσμού θα μπορούσες να σχολιάσεις και να κρίνεις;*
3. *Ένα σύστημα ψυχολογίας, όπως είναι μια πλευρά του Βουδισμού, πιστεύεις ότι θα είχε κάποιο νόημα στην προσωπική σου ζωή; Αιτιολόγησε την απάντησή σου.*

4

ΝΕΟΙ ΣΤΟ ΡΥΘΜΟ ΤΗΣ ΠΑΡΑΘΡΗΣΚΕΙΑΣ

Σκοπός αυτής της διδακτικής ενότητας είναι:

- **Να γνωρίσετε σε πόσο δύσκολα και επικίνδυνα μονοπάτια οδηγούν οι παραθρησκείες στην εποχή μας.**
- **Να κατανοήσετε τους κινδύνους που κρύβουν οι ιδιαίτερες μέθοδοι που χρησιμοποιούν οι παραθρησκείες για να παρασύρουν τους νέους στη λογική τους.**

¹⁴ὅτι κρινεῖ κύριος τὸν λαὸν αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τοῖς δούλοις αὐτοῦ παρακληθήσεται. ¹⁵τὰ εἰδῶλα τῶν ἐθνῶν ἀργύριον καὶ χρυσίον, ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων· ¹⁶στόμα ἔχουσιν καὶ οὐ λαλήσουσιν, ὀφθαλμοὺς ἔχουσιν καὶ οὐκ ὄψονται, ¹⁷ᾠτα ἔχουσιν καὶ οὐκ ἐνωτισθήσονται, οὐδὲ γάρ ἐστιν πνεῦμα ἐν τῷ στόματι αὐτῶν. ¹⁸ὅμοιοι αὐτοῖς γένοιτο οἱ ποιοῦντες αὐτὰ καὶ πάντες οἱ πεποιθότες ἐπ' αὐτοῖς.

«Αλήθεια, ο Κύριος το λαό του θα δικαιώσει, τους αφοσιωμένους του σπλαχνίζεται. Τα είδωλα των εθνικών ασημι και χρυσάφι, ανθρώπινα κατασκευάσματα. Στόμα έχουν αλλά δε μιλούν, μάτια έχουν μα δεν βλέπουν. Έχουν αυτιά μα δεν ακούν κι ούτε έχουνε πνοή στο στόμα τους. Αυτοί που τα κατασκευάζουνε κι όσοι σ' εκείνα ελπίζουν, όμοιοι μ'αυτά να γίνοννε»

Ψαλμ. 134, 14-18

A. ΤΙ ΕΙΝΑΙ Η ΠΑΡΑΘΡΗΣΚΕΙΑ

Τις τελευταίες δεκαετίες έχουν εισβάλει στο δυτικό κόσμο, και επομένως και στην πατρίδα μας, οι λεγόμενες παραθρησκείες. Είναι η προσπάθεια κάποιων ομάδων ανθρώπων να δημιουργήσουν την εντύπωση ότι το Θεό μπορεί ο άνθρωπος να τον αναζητήσει με έναν αλλιώτικο τρόπο από εκείνον που μέχρι σήμερα δίδασκαν οι γνωστές θρησκείες. Με λεξιλόγιο θρησκευτικό χρησιμοποιούν αποκρυφιστικές μεθόδους κατανόησης του Θεού, όπως είναι: η γνώση διδασκαλιών που αποτελούν σύνθεση δοξασιών πολλών αρχαίων θρησκειών, τελετές μύησης, αστρολογικές προβλέψεις, μαγεία και οτιδήποτε περιθωριακό στοιχείο υπάρχει στο χώρο της θρησκείας.

Δίκαια έχει χρησιμοποιηθεί ο όρος «θρησκείες των νέων», επειδή οι ομάδες των μυημένων και των προσηλυτιζομένων αποτελούνται από νεαρά, κυρίως, άτομα και σπάνια από ανθρώπους μεγάλης ηλικίας. Πρόκειται για άτομα ευαίσθητα όσον αφορά το μεταφυσικό προβληματισμό. Η ευαισθησία τους αυτή, συνδυασμένη με μια ασάφεια και έλλειψη αποφασιστικότητας κι εμπιστοσύνης, δημιουργεί μια τάση συνεχούς αναζήτησης. Σ' αυτό ανταποκρίνονται άμεσα διάφοροι «πνευματικοί δάσκαλοι», με τις προτάσεις τους για καινούρια θρησκευτικά σχήματα που υπόσχονται, συνήθως, μια αφηρημένη αλλά ιδιαίτερα μαγευτική λύτρωση.

B. ΜΟΡΦΕΣ ΕΚΦΡΑΣΗΣ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΛΑ ΤΗΣ ΠΑΡΑΘΡΗΣΚΕΙΑΣ

Επειδή ο χώρος της παραθρησκείας είναι τεράστιος και πολύμορφος πρέπει να δεχθούμε ότι οι μορφές έκφρασης και τα σύμβολά της ποικίλλουν. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι σε γενικές γραμμές η παραθρησκεία εκφράζεται με θεωρία και πράξη. Έτσι, η θεωρία, που αποτελεί και το θεμέλιο της παραθρησκείας, εκφράζεται: με αρχαίες μυστηριακές διδασκαλίες, διδασκαλίες που προέρχονται από τα ασιατικά θρησκευόμενα, από μεσαιωνικές δυτικές διδασκαλίες, με τη θεοσοφία, την αστρολογία και τη μαγεία. Τα σύμβολα είναι ανάλογα

ΛΕΞΕΙΣ

ΚΛΕΙΔΙΑ

**Αποκρυφισμός,
Μύηση,
Γκουρού,
Θεοσοφία,
Διαλογισμός,
Μαγεία**

με το χώρο από τον οποίο προέρχονται οι διδασκαλίες της κάθε παραθρησκευτικής πίστης. Σύμβολα από τα ζώδια, ινδουϊστικά και βουδιστικά ή ταοϊστικά σύμβολα, μεσαιωνικές παραστάσεις ή ακόμα και χαρακτηριστικά σύμβολα μαγείας.

Γ. ΜΕΘΟΔΟΙ ΚΑΙ ΤΡΟΠΟΙ ΕΠΙΡΡΟΗΣ ΚΑΙ ΓΟΗΤΕΙΑΣ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΠΑΡΑΘΡΗΣΚΕΙΑΣ

Βασικό όπλο στα χέρια των ανθρώπων της παραθρησκείας είναι η χρησιμοποίηση της λογικής, με έναν καλά ψυχολογημένο τρόπο. Στην αρχή, εκείνο στο οποίο στοχεύουν είναι να δημιουργήσουν ένα αίσθημα αμφιβολίας ως προς αυτό που πίστευε μέχρι τώρα ο κάθε νέος τον οποίον επιθυμούν να πλησιάσουν, δηλαδή να σπείρουν την αμφισβήτηση προς την πατρική και παραδοσιακή του θρησκεία. Με καλά δοσμένα επιχειρήματα προσπαθούν να κάμουν να φωλιάσει μέσα του η αμφιβολία για την ορθότητα της επιλογής του. Στη συνέχεια, χωρίς να αρνούνται απόλυτα διάφορες πτυχές της πίστης του, τον τροφοδοτούν με τις δικές τους θεωρίες δείχνοντάς του ποια θα είναι τα πρακτικά θετικά αποτελέσματα αν θα αποδεχόταν τη δική τους νέα πίστη. Με τρόπο μεθοδικό τού δημιουργούν έναν ενθουσιασμό που υπάρχει ανάμεσα στις ομάδες τους και τον πείθουν για τη γαλήνη που θα βρει σ'αυτές με τη λύση των προβλημάτων του. Η συμμετοχή των νέων σταδιακά σε συγκεντρώσεις και η επιστράτευσή τους σε προπαγανδιστικές εξορμήσεις πολλές φορές τους γοητεύουν, επειδή τους αποσπούν από ουσιαστικά προσωπικά προβλήματα. Ταυτόχρονα, ψυχολογικές μέθοδοι χρησιμοποιούνται για να επιτύχουν την προσκόλληση των νέων, κυρίως, σε πνευματικούς δασκάλους (γκουρού) της οργάνωσής τους. Με τον τρόπο αυτόν καταφέρνουν να καθοδηγούν τις συνειδήσεις όπου αυτοί θέλουν και να επιβάλλουν τυφλή υποταγή σε τέτοιο βαθμό, ώστε πολλές φορές να οδηγούν τους οπαδούς τους σε ομαδικές αυτοκτονίες για χάρη δήθεν της αλήθειας ή επειδή πλησιάζει το τέλος του κόσμου. Επίσης είναι γνωστός ο τρόπος, με τον οποίο στέλνουν τους οπαδούς τους στους δρόμους για να μοιράσουν προπαγανδιστικά φυλλάδια για την οργάνωση ή να οργανώσουν συναντήσεις ομάδων, με πρόσχημα τη λύση οικογενειακών και προσωπικών προβλημάτων. Στο χώρο της μαγείας

και της αστρολογίας δε λείπουν οι τελετές για την επίκληση δαιμονικών πνευμάτων, με σκοπό την πρόκληση κάποιας επιρροής στη ζωή των ίδιων ή άλλων συνανθρώπων τους.

Υπάρχουν και παραθρησκευτικοί κύκλοι που απευθύνονται σε περισσότερο καλλιεργημένους ανθρώπους, που χρησιμοποιούν συναντήσεις: με διαλογισμό, γιόγκα, θεοσοφία, διαλέξεις σε «πνευματικά κέντρα», ή στις λεγόμενες στοές, όπου σαν σκοπό έχουν να κατευθύνουν τη ζωή των ανθρώπων, με βάση μια μυστική φιλοσοφία, η οποία γίνεται αυτόματα τρόπος ζωής.

Δ. ΠΑΡΑΘΡΗΣΚΕΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

Οι κίνδυνοι από την αποδοχή παραθρησκευτικών διδασκαλιών

Έχει αποδειχθεί ότι οι άνθρωποι, οι οποίοι κινούνται στο χώρο της παραθρησκείας ως στελέχη, καταφέρνουν με τις μεθόδους που προαναφέρθηκαν να ασκούν τέτοια επιρροή στις συνειδήσεις των οπαδών τους ώστε οι τελευταίοι :

- Να μεταβάλλονται σε άβουλα όργανα της καθοδήγησής τους.
- Να μην μπορούν να φέρουν καμία αντίρρηση σε ό,τι εκείνοι διδάσκουν.
- Να πείθονται εύκολα σε κάθε υπόδειξη ή προτροπή τους.
- Να φανατίζονται με τρόπο αφύσικο υπέρ των ιδεών των αρχηγών τους.
- Να απομακρύνονται από το οικογενειακό τους περιβάλλον.
- Να οδηγούνται στις πιο παράλογες απαιτήσεις των αρχηγών τους.
- Να έχουν ιδιαίτερο μίσος προς την πατρική τους θρησκεία.
- Τελικά να παρουσιάζουν συμπτώματα νοσηρής εσωστρέφειας που αγγίζει τα όρια ενός είδους σχιζοφρένειας.

Από τα παραπάνω καταλαβαίνουμε ότι η παραθρησκεία αφαιρεί την προσωπική ελευθερία στον άνθρωπο που την αποδέχεται. Γι' αυτήν ακριβώς την ελευθερία κατ' εξοχήν μίλησε ο Χριστός και αγωνίστηκε και σταυρώθηκε και αναστήθηκε. Ήταν η φιλανθρωπία του να γίνει άνθρωπος και να ελευθερώσει τον άνθρωπο από κάθε είδους μι-

ζέρια και τελικά από τον θάνατο. Γι' αυτό και η Εκκλησία έδωσε και δίνει μέχρι σήμερα τη μάχη κατά της υποδούλωσης του ανθρώπου σε ιδέες και ιδεοληψίες που μπορεί να φυλακίζουν την ψυχή και το σώμα του σε κάθε είδους έμμονες ιδέες, έτσι ώστε να φανερώνεται μόνο το δαιμονικό στοιχείο στη ζωή του και να του αφαιρείται η χαρά της ζωής και η αγάπη για το Θεό, τον άνθρωπο και τον κόσμο.

Κάθε δέσμευση στο χώρο της παραθρησκείας συνεπάγεται πνευματικό και σωματικό θάνατο, Γι' αυτό και χρειάζεται σταθερή προσήλωση στη διδασκαλία του Χριστού που ελευθερώνει τον άνθρωπο και τον κάνει κύριο και αφέντη της ζωής και του κόσμου, ελεύθερο πρόσωπο.

ΤΙ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΞΕΧΑΣΩ

- **Η παραθρησκεία χρησιμοποιεί αποκρουφιστικές τέχνες για την κατανόηση του Θεού και του κόσμου.**
- **Απευθύνεται κυρίως σε νεαρά άτομα.**
- **Εκφράζεται με θεωρίες ειδωλολατρικής, ασιατικής και μεσαιωνικής προέλευσης με ανάλογη χρήση συμβόλων.**
- **Με τη χρήση της λογικής χρησιμοποιεί ψυχολογημένες μεθόδους δέσμευσης των συνειδήσεων γύρω από το πρόσωπο ενός γκουρού.**
- **Το ίδιο συμβαίνει σε ένα φιλοσοφικό επίπεδο και σε άτομα υψηλού μορφωτικού επιπέδου.**
- **Η παραθρησκεία τελικά αφαιρεί την ελευθερία του προσώπου και δημιουργεί άτομα με πλήθος πνευματικών κενών και ψυχολογικών προβλημάτων.**

ΕΧΟΥΝ ΣΗΜΑΣΙΑ ΑΥΤΑ ΓΙΑ ΤΗ ΖΩΗ ΜΟΥ;

1. Τι δείχνει το γεγονός ότι η παραθρησκεία έχει άμεση σχέση με αποκρουφιστικές διδασκαλίες;
2. Γιατί οι νέοι, κυρίως, ενδιαφέρονται για την παραθρησκεία;
3. Η αναζήτηση της αλήθειας μέσω εξωτικών διδασκαλιών νομιμοποιεί την παραθρησκεία;
4. Κινδυνεύει ο νέος να χάσει την ελευθερία του με την ένταξή του σε μια παραθρησκεία;

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΜΙΑ ΣΤΑΣΗ ΖΩΗΣ

5

Ο ΧΡΙΣΤΟΣ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

Σκοπός αυτής της διδακτικής ενότητας είναι:

- **Να συνειδητοποιήσετε τη σπουδαιότητα που έχει για την προσωπική και την κοινωνική ζωή του ανθρώπου η είσοδος του Χριστού στην ιστορία.**
- **Να γνωρίσετε τη σχέση της πίστης με την ανθρώπινη ιστορία.**

Ο Αναρχος αρχίζει μια νέα δική Του ύπαρξη, ανθρώπινη ή ακριβέστερα θε-ανθρώπινη. Η θεία ζωή Του γίνεται τώρα θεανθρώπινη ζωή, δηλαδή ζωή ταυτόχρονα και Θεού και ανθρώπου σε μιαν υποστατική ένωση και ενότητα. Το θείο μυστήριο, το κεκρυμμένο από αιώνες, το άγνωστο ακόμα και στους αγγέλους και αρχαγγέλους, αποκαλύπτεται τώρα στην εκ της Παρθένου Γέννηση του Χριστού στη Βηθλεέμ: Θεός σεσαρκωμένος με ασύγχυτη ένωση της θείας και ανθρώπινης φύσεως στο ένα και μοναδικό Πρόσωπο του Λόγου. Και τι προήλθε απ' αυτό! Ο Θεός κατέβηκε μέχρι τον άνθρωπο, ώστε ο άνθρωπος να υψωθεί μέχρι το Θεό· ο Θεός μετέσχε της δικής μας ανθρώπινης φύσεως, για να μετάσχει και ο άνθρωπος της θείας· ο Θεός έγινε Υιός ανθρώπου, για να γίνει ο άνθρωπος ο Υιός του Θεού· ο Θεός ενανθρωπίζεται για να θεωθεί ο άνθρωπος. Και γι' αυτό είναι μεγάλο και σωτηριώδες το μυστήριο της Σαρκώσεως του Χριστού για μας τους ανθρώπους και για κάθε άνθρωπο χωριστά, από τη στιγμή που με όλη του την ύπαρξη θα πιστέψει στο Χριστό και θα ζει την κατά Χριστόν ζωή μέσα στο σώμα του Χριστού, την Αγία Ορθόδοξη Εκκλησία ...

Η αλήθεια υπάρχει μόνο στην Αγία και Ζωοποιό Τριάδα, από την Οποία πηγάζουν τα πάντα και δια της Οποίας ζωοποιούνται τα πάντα. Η αλήθεια

της Αγίας Τριάδος, η αλήθεια περί του ζώντος και αληθινού Θεού, μας απεκαλύφθη πλήρως μόνο με τη Σάρκωση του “Ενός της Τριάδος”, του Υιού του Θεού του Μονογενούς, του Ιησού Χριστού. Αλλά επίσης και η αλήθεια περί του κόσμου και του ανθρώπου μας απεκαλύφθη στον σαρκωθέντα Φιλάνθρωπο Χριστό, ο Οποίος δια της ενανθρωπήσεώς Του έκανε τον άνθρωπο Θεό. Αυτή η δισδιάστατη αλήθεια περί του Θεού και του ανθρώπου εν τω Θεανθρώπω Χριστώ, συνιστά την ουσία της υπάρξεως και της ζωής της Ορθοδόξου Εκκλησίας χθες, σήμερα και αύριο. Αυτό ταυτόχρονα συνιστά και την μοναδική αποστολή της Εκκλησίας στον κόσμο, την παντοτινή της λειτουργία χάριν του κόσμου και του ανθρώπου.

*Αθανάσιου Γιέβτις, Χριστός αρχή και τέλος,
Ίδρυμα Γουλανδρή-Χορν, Αθήνα 1983, σσ. 16-17*

ΛΕΞΕΙΣ

ΚΛΕΙΔΙΑ

**Σωτήρας, Ενανθρώπηση,
Πρόσληψη, Ανθρώπινη
φύση, Θεοφάνεια,
Ανανέωση, Αλλαγή,
Ιεραποστολή,
Υπερεθνικότητα,
Παγκοσμιοποίηση**

A. Η ΠΡΟΣΜΟΝΗ ΕΝΟΣ ΣΩΤΗΡΑ

Την εποχή λίγο πριν από τη γέννηση του Χριστού η ρωμαϊκή αυτοκρατορία, το επίκεντρο δηλαδή του τότε κόσμου, είχε φτάσει στο απόγειο της δύναμής της. Ταυτόχρονα η ηθική σήψη είχε διεισδύσει σε κάθε μορφή ανθρώπινης δραστηριότητας. Οι άνθρωποι, παρά την επιφανειακή ειρήνη (pax romana) που επικρατούσε, ζούσαν

σε μια κατάσταση έντονης αγωνίας και κρίσης. Τα μεγάλα μέχρι τότε επιτεύγματα της ιστορίας δεν είχαν κατορθώσει να ανακουφίσουν τους ανθρώπους και να δώσουν ένα νόημα στη ζωή τους. Πολλές θρησκείες και μυστηριακές λατρευτικές ομάδες υπόσχονταν στους ανθρώπους σωτηρία και λύτρωση, αλλά κανείς δεν αισθανόταν ασφαλής. Για το λόγο αυτόν, την εποχή εκείνη είχε φουντώσει η προσδοκία για έναν άγνωστο Θεό-Σωτήρα, που θα ερχόταν όπως ο “από μηχανής θεός” της αρχαίας ελληνικής τραγωδίας και θα έδινε λύση στο ανθρώπινο δράμα. Όταν λοιπόν έφτασε το “πλήρωμα του χρόνου” έστειλε ο Θεός στον κόσμο τον Υιό του, που σαρκώθηκε “εκ Πνεύματος Αγίου και Μαρίας της Παρθένου”. Έτσι, με την ενανθρώπηση του δεύτερου προσώπου της Αγίας Τριάδας, ο Θεός μπήκε

στην ιστορία μας παίρνοντας και την ανθρώπινη φύση και ως Θεάνθρωπος άνοιξε το δρόμο όχι μόνο για να λυθεί το ανθρώπινο δράμα, αλλά και για να μπορέσει ο άνθρωπος να γίνει κατά χάρη Θεός.

B. Ο ΙΗΣΟΥΣ ΑΠΟ ΤΗ ΝΑΖΑΡΕΤ

Με την ενανθρώπιση του Υιού και Λόγου του Θεού το θείκό σχέδιο για την κτίση, το οποίο είχε ξεκινήσει με τη δημιουργία του κόσμου και του ανθρώπου, μπήκε στην τελική και πιο αποφασιστική του καμπή. Ο Χριστός έγινε γνωστός στους ανθρώπους ως ο Ιησούς από τη Ναζαρέτ. Στο πρόσωπό του έγινε πρόσληψη όλης της ανθρωπίνης φύσης (σώματος και ψυχής). Γεννήθηκε ως Ιουδαίος πολίτης, με καταγωγή από τη βασιλική γενιά του Δαβίδ. Υπέστη την περιτομή, ανήκε σε μια οικογένεια, είχε συγγενείς, φίλους και επάγγελμα. Μιλούσε τη γλώσσα που μιλούσαν οι Ιουδαίοι της εποχής του. Βαπτίστηκε από τον Ιωάννη τον Πρόδρομο, όπως έκαναν και πολλοί συμπατριώτες του και για σαράντα μέρες προετοιμάστηκε στην έρημο για το έργο που είχε αναλάβει από τον Πατέρα του. Ήλθε σε σύγκρουση και με τις πολιτικές και με τις θρησκευτικές εξουσίες της εποχής του, που έβλεπαν στο πρόσωπό του έναν επικίνδυνο ανατροπέα του κατεστημένου. Κήρυξε τον καινούριο κόσμο της Βασιλείας του Θεού και καταδικάστηκε σε σταυρικό θάνατο για το κήρυγμά του αυτό. Με όλα αυτά ο Ιησούς αποδέχθηκε την ιστορία με όλες τις ατέλειές της και μπήκε μέσα της, για να την μεταμορφώσει και να ανεδάσει τον άνθρωπο μέχρι τον ουρανό. “Έγινε ο Θεός άνθρωπος για να γίνει ο άνθρωπος Θεός”, γράφει περιεκτικά ο Μ. Αθανάσιος.

Ο Χριστός ένωσε στο Πρόσωπό του τη θεία και την ανθρώπινη φύση. Ενώ δηλαδή ήταν ο προ πάντων των αιώνων πλήρης και τέλειος Θεός, με την ενανθρώπισή του έγινε ταυτόχρονα και πλήρης και τέλειος άνθρωπος, ίδιος κατά πάντα με εμάς τους ανθρώπους, εκτός του ότι ήταν αναμάρτητος. Αυτή τη διδασκαλία της Εκκλησίας ομολογούμε ψέλνοντας την ημέρα των Χριστουγέννων για το Χριστό “...δι’ ημάς γαρ εγεννήθη παιδίον νέον, ο προ αιώνων Θεός”.

Γ. ΤΟ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

Με τη διδασκαλία και το παράδειγμά του ο Χριστός εγκαινίασε ένα νέο τρόπο ζωής για τους ανθρώπους και έθεσε το θεμέλιο για τον

καινούριο κόσμο της Βασιλείας του Θεού.

*"Το Πνεύμα του Κυρίου με κατέχει,
γιατί ο Κύριος με έχρισε και μ' έστειλε
ν' αναγγείλω το χαρμόσυνο μήνυμα στους φτωχούς,
να κηρύξω στους υποδούλους την απελευθέρωση
και στους τυφλούς πώς θα βρουν το φως τους,
να φέρω την ελευθερία στους καταπιεσμένους,
να αναγγείλω τον ερχομό του χρόνου
που ο Κύριος θα φέρει τη σωτηρία στο λαό του"*

Λουκ. 4,18-19

- Αμφισβήτησε την ηθική της εποχής φέρνοντας στο προσκήνιο της ιστορίας τους καταφρονημένους και περιθωριακούς ανθρώπους της εποχής του. Με τέτοιους ανθρώπους συναναστρεφόταν, γιατί αυτοί μπορούσαν ταπεινά να ανοίξουν την καρδιά τους στο μήνυμά του. Οι "ευσεβείς" της εποχής συχνά τον κατηγορούσαν γι' αυτό (Λουκ. 5,30· 7,34). Ο ίδιος όμως δεν δίστασε να πει πως οι πόρνες και οι τελώνες θα μπουν πριν από τους "ευσεβείς" στη Βασιλεία των ουρανών (Ματθ. 21,31).
- Απελευθέρωσε τους ανθρώπους από τα δεσμά του Νόμου και φανέρωσε ότι στον καινούριο κόσμο του προέχει η αγάπη. Δεν είναι πλέον η τήρηση των νόμων η εγγύηση της σωτηρίας αλλά η έμπρακτη αγάπη προς τον Θεό, τους συνανθρώπους και την κτίση. Μίλησε για μια αγάπη χωρίς όρια και προϋποθέσεις, αφού όσοι θα τον ακολουθούσαν θα έπρεπε να αγαπούν ακόμα και τους εχθρούς τους (Ματθ. 5,44). Όποιος δεν αγαπά δε μπορεί να γνωρίσει και το Θεό, γιατί ο Θεός είναι αγάπη (Α' Ιωάν. 4,8).
- Θεράπευσε πλήθος αρρώστων και στάθηκε με συγκατάβαση απέναντι στην ανθρώπινη αδυναμία. Αποκάλυψε στους ανθρώπους την αλήθεια, δηλαδή τον εαυτό του, ώστε να μπορέσουν να γνωρίσουν την πραγματική ελευθερία (Ιωάν. 8,32). Κάλεσε όλους τους ανθρώπους, αν ήθελαν να τον ακολουθήσουν, να απαρνηθούν τον εγωισμό τους και να τον ακολουθήσουν με όλα τα προβλήματά τους (Ματθ. 16,24) κι Εκείνος θα τους ανάπαυε και θα τους απελευθέρωνε από το φορτίο τους (Ματθ. 11,28-30).
- Έδειξε με το Σταυρό του ότι η δύναμη του χριστιανού φανερώνε-

ται μέσα στην αδυναμία του (Β' Κορ. 12,9). Η αυτάρκεια που φέρουν τα πλούτη και η δόξα δημιουργεί μια απατηλή αίσθηση κυριαρχίας και εξουσίας. Ο Σταυρός, όμως, το έσχατο σύμβολο “αδυναμίας”, έγινε για τους χριστιανούς σύμβολο δύναμης, σύμβολο που αποτυπώνουν πάνω στο σώμα τους. Έτσι δηλώνουν την εκούσια αυτοπαράτηση από το ατομικό τους θέλημα, για να εκφραστεί το θέλημα του Θεού. Αυτή η στάση δίνει τέτοια δύναμη στον άνθρωπο ώστε να μπορεί ακόμα και “να μετακινεί βουνά” (Ματθ. 11,23· 21,21).

- Με την Ανάστασή του νίκησε τον έσχατο εχθρό του ανθρώπου, το θάνατο. Παύει πλέον ο θάνατος να είναι το αδυσώπητο τέλος της ζωής, που συντρίβει τις ελπίδες του ανθρώπου και τον χωρίζει από τα αγαπημένα του πρόσωπα. Ο θάνατος έγινε ένα πέρασμα σε μια εντελώς νέα ζωή, στην πραγματική ζωή, όπου ο θάνατος “ουκέτι κυριεύει” (Ρωμ. 6,9), και όπου θα ξαναδρεθούμε όλοι μαζί με τον αναστημένο Χριστό.

*«Ετέχθης ὡς αὐτός ἠθέλησας,
ἐφάνης ὡς αὐτός ἠβουλήθης
ἔπαθες σαρκί ὁ Θεός ἡμῶν ἐκ
νεκρῶν ἀνέστης, πατήσας τόν
θάνατον ἀνελήφθης ἐν δόξῃ, ὁ
τά σύμπαντα πληρῶν καί ἀπέ-
στειλας ἡμῖν Πνεῦμα θεῖον,
τοῦ ἀννυμεῖν καί δοξάζειν σου
τήν θεότητα»*

*(Απόστιχα εορτής
Αναλήψεως)*

Δ. Η ΕΝΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΠΑΝΤΩΝ ΕΝ ΧΡΙΣΤΩ

Στο τέλος της ζωής του ο Χριστός άφησε παρακαταθήκη στους μαθητές του να κηρύξουν σε όλους τους ανθρώπους το Ευαγγέλιο. Γρήγορα το χαρμόσυνο μήνυμα έφτασε στα πέρατα της γης. Άνθρωποι διαφορετικών εθνικοτήτων και πολιτισμών ανταποκρίθηκαν στο κάλεσμα του Χριστού και έτσι δημιουργήθηκε η χριστιανική Εκκλησία. Μέσα σ' αυτήν και ιδίως γύρω από το κοινό τραπέζι της Θείας Ευχαριστίας συγκεντρώνονται άντρες, γυναίκες και παιδιά, πλούσιοι και φτωχοί, μορφωμένοι και αμόρφωτοι, δυνατοί και αδύναμοι, ισχυροί και ασθενείς και ξεπερνώντας κάθε διάκριση εθνολογικής, φυλετικής και κοινωνικής μορφής γίνονται ένας νέος λαός με ένα διαφορετικό ήθος. Συγκροτούν την Εκκλησία, μια θεανθρώπινη πραγματικότητα που αποτελεί τον πυρήνα του νέου κόσμου της Βασιλείας του Θεού.

Με τη δράση του Αγίου Πνεύματος ο κόσμος άρχισε σιγά σιγά να αλλάζει. Η αλλαγή, βέβαια, αυτή δεν είναι πάντα ορατή απ' όλους, γιατί το κακό και η διαφθορά συνεχίζουν να υπάρχουν και στην προσωπική και στην κοινωνική ζωή. Τώρα, όμως, παρά την ύπαρξη του κακού, δρουν μέσα στον κόσμο και οι θεϊκές δυνάμεις που σταδιακά μεταμορφώνουν τον άνθρωπο και την υπόλοιπη δημιουργία.

Πολλοί στην εποχή μας μιλούν για παγκοσμιοποίηση της οικονομίας και για δημιουργία του παγκόσμιου χωριού. Είναι όμως μια κατάσταση που εξελίσσεται σε δάρος της συντριπτικής πλειονότητας των ανθρώπων για να εξυπηρετηθούν καλύτερα οι επιδιώξεις των ισχυρών της γης. Παράλληλα όμως η Εκκλησία, που γιορτάζει τα δύο χιλιάδες χρόνια από τον ερχομό του Χριστού, γνωρίζει και πραγματοποιεί τη μόνη αληθινή, ουσιαστική και φιλόανθρωπη παγκοσμιοποίηση μέσα στους κόλπους της. Με την αγιαστική χάρη των μυστηρίων της, μεταμορφώνει τις σχέσεις των ανθρώπων με το Θεό, με τους συνανθρώπους τους και με το περιβάλλον. Μέσα στο Σώμα του Χριστού, την Εκκλησία, αναπτύσσεται ένας νέος πολιτισμός.

ΤΙ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΞΕΧΑΣΩ

- **Με την ενανθρώπιση του Χριστού “έγινε ο Θεός άνθρωπος, για να γίνει ο άνθρωπος Θεός”.**
- **Ο Χριστός με το έργο του, το Σταυρό και την Ανάστασή του, κατοχύρωσε την αξία του ανθρώπου, ανέτρεψε τη συμβατική κοινωνική ηθική, έβαλε την αγάπη πάνω από κάθε νόμο, νίκησε τον θάνατο και έβαλε τα θεμέλια ενός νέου τρόπου ζωής.**
- **Ο Χριστός μας προσκαλεί στο Σώμα του, την Εκκλησία, να γίνουμε κι εμείς μέλη του καινούριου κόσμου της Βασιλείας του. Μέσα στην Εκκλησία γίνεται πραγματικότητα η ένωση των πάντων και η αληθινή και ουσιαστική παγκοσμιοποίηση.**

ΕΧΟΥΝ ΣΗΜΑΣΙΑ ΑΥΤΑ ΓΙΑ ΤΗ ΖΩΗ ΜΟΥ;

1. Σε τι μοιάζει ο σημερινός κόσμος με την εποχή λίγο πριν έλθει ο Χριστός στη γη; Τι έχει να πει το μήνυμα του Χριστού για τον κόσμο σήμερα;
2. Ποιος είναι για σένα προσωπικά ο Χριστός; Τι σημασία έχει

για τη ζωή σου το κήρυγμά του, ο Σταυρός του και η Ανάστασή του;

3. Κυκλοφορεί ευρύτατα στην εποχή μας η άποψη ότι ο Χριστός ήταν απλώς ένας ανθρωπιστής δάσκαλος. Αν είναι έτσι θα μπορούσε να ζήσει επί είκοσι αιώνες ο νέος κόσμος, η Εκκλησία, που Εκείνος ίδρυσε;
4. Διάφορα σύγχρονα τραγούδια της pop, της rock, ή της heavy metal μουσικής δίνουν ένα άλλο πορτρέτο του Χριστού. Πού επικεντρώνεται το ενδιαφέρον τους και κατά πόσο δίνουν τη σωστή εικόνα που έχουμε γι' Αυτόν από την Καινή Διαθήκη;

6

Η ΠΙΣΤΗ ΣΤΗ ΣΧΕΣΗ ΤΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Σκοπός αυτής της διδακτικής ενότητας είναι:

- **Να γνωρίσετε την έννοια της πίστης και της επιστήμης και τις διαφορές τους.**
- **Να συνειδητοποιήσετε ότι πίστη και επιστήμη μπορούν να συνυπάρξουν στη ζωή των ανθρώπων.**

1. Εβρ. 11,1

«Ἔστι δὲ πίστις ἐλπιζομένων ὑπόστασις, πραγμάτων ἔλεγχος οὐ βλεπομένων».

Πίστη σημαίνει σιγουριά γι' αυτά που ελπίζουμε και βεβαιότητα γι' αυτά που δε βλέπουμε.

2. Ιακ. 2,17-18

«ἢ πίστις ἐάν μὴ ἔργα ἔχη νεκρά ἐστι καθ' ἑαυτήν. Ἄλλ' ἐρεῖ τις σὺ πίστιν ἔχεις, κἀγὼ ἔργα ἔχω· δεῖξόν μοι τὴν πίστιν σου ἐκ τῶν ἔργων σου, κἀγὼ δείξω σοι ἐκ τῶν ἔργων μου τὴν πίστιν μου».

Ἡ πίστη αν δεν εκδηλώνεται με ἔργα είναι ἀπό μόνη της νεκρή. Ἀλλά θα πει κάποιος: "Ἐσύ ἔχεις πίστη κι ἐγὼ ἔχω ἔργα". Του ἀπαντῶ: "Δείξε μου τι λογῆς πίστη είναι ἀυτή χωρὶς ἔργα! Ἐγὼ μπορῶ να σου ἀποδείξω τὴν πίστη ἀπό τα ἔργα μου".

ΛΕΞΕΙΣ**ΚΛΕΙΔΙΑ**

**Ελευθερία,
Ταπείνωση,
Εμπιστοσύνη,
Δωρεά,
Καταφατικός,
Αποφατικός,
Δόγμα,
Έρευνα,
Αμφιβολία,
Γνώση,
Λογική**

A. ΠΙΣΤΗ ΚΑΙ ΓΝΩΣΗ ΤΟΥ ΘΕΟΥ**Σχέση εμπιστοσύνης με το Θεό**

Συχνά στην εποχή μας θεωρούμε ότι πίστη είναι η θεωρητική γνώση ή η αποδοχή κάποιων αφηρημένων θρησκευτικών αληθειών. Γι' αυτό και ακούμε ότι η πίστη βρίσκεται σε αντίθεση με την επιστήμη. Όμως, η πίστη πριν απ' όλα είναι ένα δώρο του Αγίου Πνεύματος και μια συνάντηση με το Θεό που μας αποκαλύπτεται και μας καλεί σε μια προσωπική σχέση μαζί του. Είναι μια συνάντηση που άλλοτε γίνεται αιφνιδιαστικά σαν αποκάλυψη του Θεού στον άνθρωπο και άλλοτε βαθμιαία σαν επίπονη και οδυνηρή αναζήτηση του Θεού από τον άνθρωπο. Η σχέση που δημιουργείται με τη συνάντηση αυτή είναι μια σχέση εμπιστοσύνης, παρόμοια με αυτή που έχει κάθε μικρό παιδί προς τους γονείς του. Ο ίδιος ο Χριστός μας έμαθε να προσευχόμαστε στον Θεό ονομάζοντάς τον "Πατέρα μας" ("Πάτερ ημών"). Αυτή η σχέση για να είναι πραγματική και υγιής, προϋποθέτει πάντα την ελευθερία του ανθρώπου και τη διάθεση για ταπείνωσή του μπροστά στο Θεό, ώστε να μπορεί να αφήσει ολόκληρο τον εαυτό του και τη ζωή του στα χέρια του. Μια τέτοια στάση από την πλευρά του ανθρώπου μεταμορφώνει σταδιακά όλη την ύπαρξη και τη ζωή του και έχει άμεσο αντίκτυπο στην εξωτερική του συμπεριφορά: η πίστη εκδηλώνεται πάντα με έργα αγάπης, αλλιώς είναι νεκρή.

Τι γνωρίζουμε για το Θεό μέσα σ' αυτή τη σχέση;

Όσο ζούμε στον κόσμο αυτό η σχέση μας με το Θεό δεν είναι ολοκληρωμένη. Είναι, όπως λέει ο Απόστολος Παύλος σαν να βλέπουμε τα πράγματα μέσα από καθρέπτη (Α' Κορ. 13,12). Μόνο με τον ερχομό της βασιλείας του Θεού θα γνωρίσουμε το Θεό πρόσωπο με πρόσωπο, όπως πραγματικά είναι. Πάντα, βέβαια, ο Θεός θα παραμένει ακατανόητος για μας και αχώρητος στο νου μας. Οι Πατέρες της Εκκλησίας μας επιμένουν σ' αυτό το σημείο: δε μπορούμε, ούτε θα μπορούσαμε να μάθουμε τίποτα για το απύθμενο βάθος του Θεού, για την ουσία του. Ο Θεός, όμως, αποκάλυψε τον εαυτό του στους ανθρώπους μέσα στην ανθρώπινη ιστορία. Φανέρωσε τον εαυτό του

στον Αβραάμ, στο Μωυσή, στον ισραηλιτικό λαό και στη συνέχεια με το πρόσωπο του Χριστού σε όλους τους ανθρώπους. Με τις ενέργειές του για τον κόσμο και για τον άνθρωπο, ενέργειες που είναι κατανοητές ("μεθεκτές") σ' εμάς, δεν άφησε τον εαυτό του άγνωστο και κρυμμένο. Επιπλέον, και ακόμα πιο σημαντικό, έγινε ο ίδιος ο Θεός άνθρωπος, για να μπορέσουμε εμείς να μοιάσουμε σ' Αυτόν. Έχουμε λοιπόν τη δυνατότητα να πούμε τι είναι και ποιες ιδιότητες έχει ο Θεός, χρησιμοποιώντας την Αποκάλυψη του ίδιου του Θεού, εικόνες και έννοιες γνωστές σ' εμάς και γνώσεις κάθε εποχής. Αυτό κάνει η καταφατική θεολογία με λέξεις, όπως Πατήρ, Υιός, Πνεύμα, ουσία, ενέργειες, πρόσωπο, αγάπη, δικαιοσύνη κ.τ.λ. Παρόλα αυτά, αυτή η γνώση μας για το Θεό είναι μερική και ανθρωποκεντρική. Επειδή ο Θεός είναι διαφορετικός από τον άνθρωπο, αυτό που πραγματικά μπορούμε να πούμε γι' Αυτόν είναι τι δεν είναι ή να μιλήσουμε γι' Αυτόν με έννοιες που δεν είναι παρμένες από τη δική μας πραγματικότητα (π.χ. αόρατος, πανάγαθος, αιώνιος, πανταχού παρών κ.α). Αυτό κάνει η αποφατική θεολογία.

Οι δύο αυτές μορφές θεολογίας, καταφατική και αποφατική, συμπληρώνουν η μια την άλλη και μας λένε τι μπορούμε να γνωρίσουμε για το Θεό. Ο μόνος όμως τρόπος να γνωρίσουμε το Θεό και όχι κάτι για το Θεό είναι η προσωπική σχέση εμπιστοσύνης με Αυτόν, που δε μας δίνει κάποιες επιστημονικές, φιλοσοφικές ή ψυχολογικές αντιλήψεις για το Θεό, αλλά "ανοίγει" τον εαυτό μας για να δεχθεί μέσα του το Θεό με τα μυστήριά του και με τη θεία Χάρη του. Έτσι ο καθένας μας, ανάλογα με τις δυνατότητές του, την πνευματική του άσκηση, την ταπείνωση και την προσευχή του, αξιώνεται να συνδεθεί άμεσα με τον Θεό, να ζει την παρουσία του και αυτή να τον μεταμορφώνει.

Β. ΠΙΣΤΗ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Στους προηγούμενους αιώνες με την αλματώδη ανάπτυξη των φυσικών επιστημών και τις εκπληκτικές τους δυνατότητες κάποιοι πίστεψαν ότι η επιστήμη θα μπορούσε να αντικαταστήσει τη θρησκεία και να απαντήσει σε όλα τα ερωτήματα του ανθρώπου. Άλλοι μάλιστα ισχυρίζονταν ότι η επιστήμη έρχεται σε αντίθεση με την πίστη, αφού η τελευταία στηρίζεται σε δόγματα, ενώ η πρώτη στην παρατήρηση, το πείραμα και το μαθηματικό λογισμό. Στην εποχή μας διαπι-

στώθηκε, όχι μόνο η αδυναμία της επιστήμης να απαντήσει σε όλα τα προβλήματα του ανθρώπου, αλλά και το ότι δημιούργησε κι ένα σωρό άλλα. Πολλές επιστημονικές θεωρίες που θεωρούνταν ατράνταχτες καταρρίφθηκαν και αφού υποχώρησε ο φανατισμός και οι προκαταλήψεις, επικράτησε η άποψη ότι, θρησκεία και επιστήμη είναι δυο παράλληλες όψεις του ανθρώπινου πνεύματος που μπορούν να συνεργάζονται ως ένα σημείο και από κει και πέρα οι δρόμοι τους να χωρίζουν.

Σχέσεις θρησκείας και επιστήμης

Για να γίνει αυτό χρειάστηκε να αναθεωρηθούν κάποιες λαθεμένες αντιλήψεις:

- Το "πίστευε και μη ερεύνα", που υιοθετήθηκε από κάποιους χριστιανικούς κύκλους δεν έγινε ποτέ καθολική χριστιανική αλήθεια. Άλλωστε τα δόγματα της Εκκλησίας δεν ταυτίζονται με την ανελευθερία, την έλλειψη κριτικού πνεύματος και την αυταπόδεικτη αυθεντία (δογματισμός). Αντίθετα, στηρίζονται στην ιστορική εμπειρία της Εκκλησίας για το Χριστό, είναι κοινή πείρα όλων των πιστών, επηρεάζουν όλη τη ζωή του ανθρώπου, γίνονται πάντα αποδεκτά με την πίστη που αναπτύσσεται μέσα στα πλαίσια της ελευθερίας και αποτελούν το σύνορο-όριο ανάμεσα στη γνήσια και στη λαθεμένη πίστη (αίρεση), χωρίς όμως να εξαντλούν όλη την αλήθεια.
- Η επιστήμη με βασική της αρχή την αμφιβολία, επειδή ερευνά με βάση τη λογική τον αισθητό κόσμο για να προσφέρει με αντικειμενικό τρόπο τη φυσική γνώση, είναι από τη φύση της πεπερασμένη και διαρκώς μεταβαλλόμενη. Δεν μπορεί συνεπώς με τις αρχές και τις προϋποθέσεις της να αναφέρεται στον υπεραισθητό κόσμο και να προσπαθεί να δογματίσει για θέματα πίστης και ελευθερίας.
- Η ζωντανή πίστη δεν έρχεται σε αντίθεση με το λογικό του ανθρώπου, ούτε αποτρέπει την έρευνα για τις ιστορικές συνθήκες κάτω από τις οποίες διαμορφώθηκαν και διαδόθηκαν τα δόγματά της. Άλλωστε οι ιστορικές πηγές για το πρόσωπο του Χριστού, αλλά και οι ίδιες οι πληροφορίες της Βίβλου, έγιναν αντικείμενο μακρόχρονης και επίπονης έρευνας και από θεολόγους και από επιστήμονες. Αυτό το γεγονός δεν ενόχλησε ποτέ την Εκκλησία. Αντίθετα, όταν αυτό γινόταν με αντικειμενικότητα, το επιδίωξε και το υ-

ποστήριξε. Υπήρξαν, βέβαια, και περιπτώσεις που έγινε εκμετάλλευση της πίστης ή ακόμα χειρότερα εμπορευματοποίησή της.

- Κάποιες φορές, ιδιαίτερα στο παρελθόν, υπήρξε έντονος ο πειρασμός ανάμεσα σε κάποιους επιστήμονες να θεοποιηθεί η επιστήμη, να μετατραπεί δηλαδή στην ουσία σε πίστη και να παραμερίσει τον Θεό από τη ζωή των ανθρώπων. Υποστηρίχθηκε ότι ο Θεός δεν υπάρχει, εφόσον δε μπορούμε να αποδείξουμε επιστημονικά την ύπαρξή του. Οι απροκατάληπτοι όμως επιστήμονες παρατήρησαν ότι, όπως δεν μπορούμε να αποδείξουμε επιστημονικά την ύπαρξη του Θεού, έτσι δεν μπορούμε και να την αποκλείσουμε.

Πίστη και γνώση

Η θρησκευτική πίστη είναι μια βεβαιότητα για μια αλήθεια, όπως είναι ο Θεός, του οποίου όμως η ύπαρξη δεν αποδεικνύεται με λογικά επιχειρήματα, αλλά διώνεται στην καρδιά του ανθρώπου. Γι' αυτό το λόγο είναι ολοκληρωτική και σταθερή, χωρίς όμως να οδηγεί σε φανατισμούς και μισαλλοδοξία. Ο πιστός άνθρωπος αποδέχεται ελεύθερα αυτό που δεν γνωρίζει με τη λογική του. Αυτό, όμως, είναι και το μεγαλείο της πίστης. Ενώ η γνώση γίνεται υποχρεωτικά δεκτή από όλους τους ανθρώπους και περιορίζει έτσι την ελευθερία τους (κανείς δε μπορεί να αμφισβητήσει για παράδειγμα ότι το άθροισμα των γωνιών ενός τριγώνου είναι πάντα 180 μοίρες), η πίστη, αν γινόταν γνώση, θα δέσμευε το δικαίωμα του ανθρώπου να διαλέξει ανάμεσα στην πίστη και στην απιστία. Γι' αυτό, η πραγματική πίστη δε χρειάζεται σαν δεκανίκι τη γνώση, όπως υπενθύμισε ο αναστημένος Χριστός στο δύσπιστο Θωμά λέγοντάς του: "εσύ με είδες και με πίστεψες. Ευτυχισμένοι όμως είναι αυτοί που δε θα δουν και θα πιστέψουν" (Ιω. 20,29).

Πίστη και γνώση, επιστήμη και θρησκεία δε συγκρούονται, όταν η καθεμιά δεν υπερβαίνει τα όριά της. Ο πιστός, όμως, άνθρωπος δεν υπερτιμά την επιστήμη ούτε αρκείται μόνο σ' αυτήν. Εκεί που η επιστήμη και η γνώση φτάνουν σε αδιέξοδο, η πίστη και η θρησκεία συνεχίζουν την πορεία. Η συνεργασία τους, συνεπώς, είναι απαραίτητη για την πρόοδο και την ευτυχία του ανθρώπου. Αυτή τη συνεργασία έκαναν πραγματικότητα στη ζωή τους μεγάλοι άγιοι της Εκκλησίας μας όπως οι Τρεις Ιεράρχες, αλλά και πολλοί επιστήμονες διεθνούς κύρους, που υπήρξαν και πιστοί χριστιανοί.

ΤΙ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΞΕΧΑΣΩ

- Πίστη είναι μια σχέση εμπιστοσύνης με το Θεό, μια σχέση που αναπτύσσεται σε πλαίσιο ελευθερίας και ταπείνωσης.
- Μέσα σ' αυτήν τη σχέση ο Θεός αποκαλύπτεται στον άνθρωπο με τις ενέργειές του και ο άνθρωπος "ανοίγει" τον εαυτό του για να δεχθεί μέσα του το Θεό.
- Η επιστήμη και η θρησκεία δεν έρχονται σε αντίθεση μεταξύ τους, αλλά μπορούν να συνεργάζονται αρμονικά, όταν η καθεμιά αναγνωρίζει τα όριά της.
- Η πίστη από τη φύση της δε γίνεται γνώση, αφού η γνώση περιορίζει την ελευθερία του ανθρώπου να επιλέξει ανάμεσα στην πίστη και την απιστία.
- Στα πρόσωπα των αγίων της Εκκλησίας μας εναρμονίζονται με τον καλύτερο τρόπο η πίστη και η επιστήμη.

ΕΧΟΥΝ ΣΗΜΑΣΙΑ ΑΥΤΑ ΓΙΑ ΤΗ ΖΩΗ ΜΟΥ;

1. Γιατί η πίστη δεν είναι μια αφηρημένη αλήθεια αλλά επηρεάζει όλη την προσωπικότητα και τη ζωή μου;
2. "Μαθαίνω" το Θεό όταν τον δέχομαι μέσα μου. Πώς μπορεί να γίνει αυτό;
3. Είναι απαραίτητο αυτό που πιστεύω να το αποδεικνύω στον άλλο ή μήπως το ότι δε μπορώ να το αποδείξω είναι και το μεγαλείο του; Γιατί;
4. Μπορεί ένας πραγματικός επιστήμονας να ανατρέψει την πίστη μου;

7

ΓΙΑΤΙ ΤΟ ΚΑΛΟ ΚΑΙ ΤΟ ΚΑΚΟ ΣΤΗ ΖΩΗ ΜΑΣ;

Σκοπός αυτής της διδακτικής ενότητας είναι:

- **Να γνωρίσετε τις πηγές και τις αιτίες του καλού και του κακού.**
- **Να συνειδητοποιήσετε τις συνέπειες του κακού στην προσωπική και κοινωνική ζωή.**
- **Να κατανοήσετε τη σχέση του Θεού με το κακό.**

Το κακόν κατά την Αγίαν Γραφήν δεν είναι έμφυτόν τι εν τη κτίσει, έστω και υπό την μορφήν ελλείψεως του αγαθού, διότι "είδεν ο Θεός τα πάντα όσα εποίησε και ιδού καλά λίαν" (Γεν. 1,31). Ούτε είναι το κακόν έλλειψις οντότητος, αφού τα πάντα εποίησεν ο Θεός εκ του μη όντος εις το είναι. Εάν το κακόν είναι απλώς μια έλλειψις οντότητος, έπεται ότι εκ του κακού εποίησεν ο Θεός τον κόσμον. Η Αγία Γραφή δεν ευρίσκει φύσει το κακόν εις τα κτίσματα, διότι κάμνει σαφή διάκρισιν μεταξύ της δημιουργίας του κόσμου και της πτώσεως αυτού. Ο Θεός είναι αίτιος της υπάρξεως των κτισμάτων, άτινα κατ' αρχήν είναι "καλά λίαν", αλλά δεν είναι αίτιος των μετα-δημιουργικών ατελειών του κόσμου....

Ένεκα, λοιπόν, της όλως θετικής δημιουργίας του κόσμου τούτου και της αναιτιότητας του Θεού δια το εν αυτό κακόν, η σωτηρία του ανθρώπου δεν επιτελείται δια μιας πλατωνικής φυγής της ψυχής εκ του κόσμου και της ύλης, αλλ' αντιθέτως συντελείται δια της εν κόσμω και χρόνω καταστροφής του κακού, δια της αναστάσεως και ανακαινίσεως των πάντων. Η σωτηρία δεν είναι εκ του κόσμου, αλλ' εκ του κακού. "Ουκ ερωτώ ίνα άρης αυτούς εκ του κόσμου, αλλ' ίνα τηρήσης αυτούς εκ του πονηρού" (Ιωάν. 17,15). "έσχατος ε-

χθρός καταργείται ο θάνατος" (Α΄ Κορ. 15,26)· "και αυτή η κτίσις ελευθερωθήσεται από της δουλείας της φθοράς εις την ελευθερίαν της δόξης των τέκνων του Θεού" (Ρωμ. 8,21)· "ο εγείρας τον Χριστόν εκ νεκρών ζωοποιήσει και τα θνητά σώματα υμών" (Ρωμ. 8,11). Η κυρία βάση του περί αναστάσεως δόγματος είναι η ιουδαιοχριστιανική εκδοχή περί δημιουργίας και πτώσεως.

Ιωάν. Σ. Ρωμανίδου, *Το προπατορικό αμάρτημα*, εκδ. Δόμος, Αθήνα 1989, σσ. 50-51

ΛΕΞΕΙΣ

ΚΛΕΙΔΙΑ

**Παράδεισος, Ελευθερία,
Κατ' Εικόνα, Διάβολος,
Θάνατος, Βάπτισμα,
Ευθύνη, Συνέργεια,
Αγώνας, Ευχαριστία,
Τελική Νίκη**

Είναι κοινή διαπίστωση όλων μας ότι στον κόσμο μας κυριαρχεί το κακό. Οι συμφορές, ο πόνος, ο φόβος, η αδικία, οι αρρώστιες, η πείνα, οι πόλεμοι και κυρίως ο θάνατος έχουν διαποτίσει την καθημερινή μας ζωή. Είναι λογικό συνεπώς να μας δημιουργούνται ερωτήματα, όπως: "από πού προήλθε αυτό το κακό;", "τι συνέπειες έχει;", "ποια είναι η θέση του Θεού απέναντι

σ' αυτό;", "τι μπορεί να κάνει ο άνθρωπος γι' αυτή την κατάσταση;". Χρειάζεται, για να απαντήσουμε στα ερωτήματα αυτά, να ξαναθυμηθούμε όσα η Εκκλησία μας διδάσκει για τη δημιουργία του κόσμου και του ανθρώπου.

Τι είναι το κακό και από πού προήλθε;

Από την Παλαιά Διαθήκη γνωρίζουμε ότι ο Θεός δημιούργησε τον κόσμο και τον άνθρωπο "καλά λίαν" (Γεν. 1,31). Και επειδή ο Θεός από τη φύση του είναι αγαθός και πηγή κάθε καλού, είναι αδύνατο να δημιούργησε το κακό. Υπεύθυνος για την εμφάνισή του είναι ο ίδιος ο **άνθρωπος**, που με την απόφασή του να διακόψει τη σχέση του με το Δημιουργό του (προπατορικό αμάρτημα) εγκατέλειψε το καλό, θέλησε να γίνει θεός χωρίς το Θεό και έτσι έφερε το κακό, που πριν δεν υπήρχε, στη ζωή του. Οι προπάτορές μας χρησιμοποίησαν την ελευθερία (κατ' εικόνα), που ο Θεός τους είχε δώσει για να μπορέσουν να του μοιάσουν (καθ' ομοίωσιν), με λαθεμένο τρόπο. Έτσι υποδούλωσαν και τον εαυτό τους αλλά και όλη τη δημιουργία, της οποίας ήταν οι ηγέτες, στη φθορά και στο θάνατο. Πριν από την απόφασή τους αυτή ζούσαν σε επαφή και κοινωνία με το Θεό και σε αρμονική

σχέση μεταξύ τους και με τη φύση. Με δύο λόγια απολάμβαναν τα αγαθά του Παραδείσου.

Οι Πατέρες της Εκκλησίας μας λένε ότι **εισηγητής του κακού είναι ο διάβολος**, που πρώτος αποστάτησε κατά του Θεού και μεταβλήθηκε σε "άγγελο του σκότους", με σκοπό του από εκεί και πέρα να παραπλανά τους ανθρώπους και να τους παρασύρει σε ανταρσία προς το Θεό. Άρα ο Θεός δε δημιούργησε το κακό, αλλά δίνει **στον άνθρωπο τη δυνατότητα επιλογής, την ελεύθερη βούληση** (αυτεξούσιο), για να επιλέγει μόνος του αν θέλει ή όχι, να βρίσκεται σε κοινωνία με το Θεό. Όμως, ο άνθρωπος διάλεξε όχι αυτό που ήταν φυσιολογικό ("κατά φύσιν") αλλά αυτό που ήταν αφύσικο ("παρά φύσιν") και έτσι περιέπλεξε ολόκληρη την ανθρωπότητα στη δίνη του προπατορικού αμαρτήματος.

Το προπατορικό αμάρτημα αφετηρία του κακού

Η εντολή που ο Θεός είχε δώσει στους πρωτοπλάστους να μη δοκιμάσουν από τον καρπό του δέντρου της γνώσης του καλού και του κακού είχε σαν στόχο να ασκηθεί η ελευθερία τους. Τους προειδοποίησε να μη γνωρίσουν το κακό γιατί αυτό θα έφερνε το θάνατο στη ζωή τους σαν μια αναπόφευκτη συνέπεια. Η **υπακοή** των πρωτοπλάστων ήταν ο μόνος τρόπος, για να συνεχίσουν να βρίσκονται σε κοινωνία με το Θεό. Νόμισαν όμως ότι με την ανυπακοή θα γίνονταν "σα θεοί", όπως τους είχε πει ο διάβολος και θέλησαν να φτάσουν στη θέωση χωρίς το Θεό.

Αυτή η ελεύθερη απόφαση του ανθρώπου είχε αλυσιδωτές συνέπειες:

- Διακόπηκε η σχέση του με το Θεό, τον οποίο αντιμετωπίζει με **φόβο και αγωνία (πνευματικός θάνατος)**.
- Στη **γυναίκα** η μητρότητα συνδέεται με τον **πόνο** και εμφανίζεται η κυριαρχία και η **εξάρτησή** της από τον άνδρα.
- Ο **άνδρας** καταβάλλει **κόπο και ιδρώτα για την εξασφάλιση των αναγκών για τη ζωή**.
- Το φυσικό **περιβάλλον** γίνεται απειλητικό και εχθρικό και ο άνθρωπος προσπαθώντας να το υποτάξει δημιουργεί **το οικολογικό πρόβλημα**.
- Οι **σχέσεις** των ανθρώπων διαταράσσονται, εξαφανίζεται η αθωό-

τητα που υπήρχε ανάμεσά τους (**γυμνότητα**) και αναφύονται έ-
χθρα και συγκρούσεις μεταξύ τους (**διαπροσωπικό κακό**).

- Το κακό μολύνει όλη την ανθρώπινη **κοινωνία** και τις δομές της, α-
φού εμφανίζονται η εκμετάλλευση, η αδικία, η ανισότητα, οι πόλε-
μοι, η ανομία, η πείνα και αμαυρώνονται σωστές κοινωνικές δομές
όπως η οικογένεια, η εκπαίδευση, οι νόμοι (**κοινωνικό κακό**).
- Ο άνθρωπος όταν περιορίζεται στη βιολογική ζωή τότε έχει έντο-
νη τη μυρουδιά του θανάτου. Κάθε άνθρωπος που γεννιέται αντι-
μετωπίζει μια πραγματικότητα: την αρρώστια του βιολογικού **θα-
νάτου** και τη φθορά της ανθρώπινης φύσης.

Ο Θεός και το κακό

Απ' όσα είπαμε παραπάνω για την ελεύθερη απόφαση του ανθρώ-
που είναι σαφές ότι ο Θεός δεν ευθύνεται για το κακό. Όμως θα μπο-
ρούσε να ρωτήσει κάποιος: γιατί έστω και τώρα δεν επεμβαίνει να ε-
μποδίσει ή να εξαλείψει το κακό από τη γη; Είδαμε ότι ο Θεός δημιούρ-
γησε τον άνθρωπο ελεύθερο, όπως ήταν και ο ίδιος ελεύθερος, (κατ' ει-
κόνα Του). Αν λοιπόν ήθελε να εμποδίσει ή να εξαλείψει το κακό και ε-
φόσον ο άνθρωπος με την ελευθερία του το έβαλε στη ζωή του, τότε θα
έπρεπε να εξαλείψει την ελευθερία του ανθρώπου, την ίδια την εικόνα
Του στον άνθρωπο. Και ακόμα χειρότερα, θα στερούσε ταυτόχρονα α-
πό τον άνθρωπο τη δυνατότητα να του μοιάσει (καθ' ομοίωσιν), αφού η
ελευθερία αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για να φτάσει ο άνθρω-
πος στη θέωση. Ο Θεός όμως δεν άφησε τον άνθρωπο αδοθήτο. Αμέ-
σως μετά την πτώση των πρωτοπλάστων δίνει την υπόσχεση για την ε-
νανθρώπιση του Χριστού (Γεν. 3,15), το γνωστό πρωτευαγγέλιο. Έτσι,
με τη γέννηση, το έργο, τη Σταύρωση και την Ανάστασή του, ο Χριστός
εγκαινιάζει μια νέα πραγματικότητα για τον άνθρωπο, την Εκκλησία,
όπου δεν κυριαρχεί πλέον το κακό και ο θάνατος.

Μέσα στην Εκκλησία ο Θεός παρέχει στον άνθρωπο άφθονα εφό-
δια και ψυχικές δυνάμεις για να ξεπεράσει το κακό και να επιτύχει το
αγαθό. Με το Βάπτισμα, αρχικά, κάθε χριστιανός απαλλάσσεται από
το προπατορικό αμάρτημα, χωρίς, όπως λέει ένας από τους νεότερους
και μεγαλύτερους Πατέρες της Εκκλησίας μας, ο Συμεών ο Νέος Θεο-
λόγος, να αφαιρείται η ελευθερία του. Αντίθετα, αυτό χαρίζει στον άν-
θρωπο την ελευθερία, αφού δεν τον αφήνει έρμαιο στην τυραννία του
διαβόλου (Κεφάλαια θεολογικά και πρακτικά ρ', 89-90).

Ο νηπιοδαπτισμός είναι ένα δώρο της Εκκλησίας στον άνθρωπο, ο οποίος μπορεί ελεύθερα να αποδεχθεί τις ευεργεσίες του ή να το απορρίψει και να βρεθεί έξω από τη χάρη του Θεού. Και με τα άλλα όμως μυστήριά της η Εκκλησία, και ιδιαίτερα με τη Θεία Ευχαριστία, δίνει στον άνθρωπο τα απαραίτητα εφόδια και τη δύναμη του Θεού για να αντιμετωπίσει το κακό. Ο Θεός, επειδή είναι μακρόθυμος και δε θέλει το θάνατο του αμαρτωλού, ανέχεται προσωρινά το κακό, αλλά και το πολέμα με εκείνους που αντιστέκονται σ' αυτό (μέλη της Εκκλησίας, άγιοι).

Η ευθύνη των χριστιανών απέναντι στο κακό

Αφού ο άνθρωπος φέρει ιδιαίτερη ευθύνη για την εμφάνιση του κακού, φέρει και την ίδια ευθύνη για την καταπολέμησή του. Ο Θεός με την ενανθρώπιση του Χριστού και τη δημιουργία της Εκκλησίας έδωσε στον άνθρωπο τα εφόδια και τις δυνατότητες για να αντιμετωπίσει το κακό. Οφείλει λοιπόν ο χριστιανός να συνειδητοποιήσει: **α)** ότι το κακό σε όλες του τις μορφές αφορά όλους, **β)** ότι η χριστιανική αγάπη μπορεί να αντιμετωπίσει το κακό, όσο ανίκητο κι αν φαίνεται αυτό και **γ)** ότι όταν ενωθεί με το Χριστό, μέσα από τα μυστήρια της Εκκλησίας και συνεργαστεί ελεύθερα η ανθρωπίνη και η Θεία δούληση (συνέργεια), τότε μπορεί να φέρει τα αποτελέσματα της Ανάστασης σε όλες τις πτυχές της καθημερινότητας και να νικήσει μαζί με το Χριστό το κακό.

Αυτή όμως η νίκη χρειάζεται αδιάκοπο αγώνα, όχι για την ανατροπή του κόσμου, αλλά για τη **μεταμόρφωσή** του, με γνώμονα τη Βασιλεία του Θεού. Αυτή η μεταμόρφωση και ανακαίνιση του ανθρώπου και του κόσμου δεν απωθούνται στη μέλλουσα ζωή αλλά αρχίζουν από την παρούσα, όταν ο χριστιανός:

- **αλλάζει πρώτα τον εαυτό του, καταπολεμώντας τα πάθη του,**
- **αλλάζει τις άδικες και αντίθεες κοινωνικές δομές,**
- **αγαπά και θυσιάζεται για τον συνάνθρωπό του,**
- **αναθεωρεί προς τη σωστή κατεύθυνση τις σχέσεις του με το φυσικό περιβάλλον.**

Η νίκη του Χριστού πάνω στο κακό και στο θάνατο είναι η απαρχή της μεταμόρφωσης όλου του κόσμου. Με τη βεβαιότητα αυτής της νίκης οι χριστιανοί αγωνίζονται επίμονα για την επικράτηση της Βασιλείας του Θεού. Ο αγώνας αυτός φαίνεται άνισος. Ο Χριστός όμως

μέσα από τα πρόσωπα των αγίων και τη στράτευση της Εκκλησίας σε κάθε εποχή προετοιμάζει αθόρυβα και χωρίς τυμπανοκρουσίες τον ερχομό της Βασιλείας του και την τελική και ολοκληρωτική επικράτηση του καλού μέσα στον κόσμο.

ΤΙ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΞΕΧΑΣΩ

- Το κακό δεν είναι δημιούργημα του Θεού, αλλά ο άνθρωπος με την κακή χρήση της ελευθερίας του το έβαλε μέσα στη ζωή του και στον κόσμο.
- Το προπατορικό αμάρτημα ήταν η απόφαση-επιλογή των πρωτοπλάστων να παρακούσουν την εντολή του Θεού και να γνωρίσουν το κακό. Αυτή η επιλογή έφερε το κακό και το θάνατο μέσα στην ιστορία, όπου τα αντιμετωπίζει κάθε άνθρωπος που γεννιέται.
- Ο Θεός δεν επεμβαίνει για να εξαλείψει το κακό, γιατί θα έπρεπε να στερήσει την ελευθερία του ανθρώπου, και αν το έκανε αυτό τότε θα μας στερούσε και τη δυνατότητα να του μοιάσουμε.
- Ο Χριστός και η Εκκλησία του με τα μυστήριά της δίνουν στον άνθρωπο τα μέσα για την αντιμετώπιση του κακού. Χρειάζεται όμως η συνέργεια της ανθρώπινης βούλησης και της Θείας χάριτος και αδιάκοπος αγώνας για να νικηθεί το κακό και να επικρατήσει το καλό.
- Ο νηπιοδαπτισμός δε στερεί την ελευθερία του ανθρώπου, αλλά αντίθετα την εγγυάται, αφού δεν αφήνει τον άνθρωπο απροστάτευτο στην τυραννία του διαβόλου.

ΕΧΟΥΝ ΣΗΜΑΣΙΑ ΑΥΤΑ ΓΙΑ ΤΗ ΖΩΗ ΜΟΥ;

1. Είναι δίκαιο για το κακό που υπάρχει στον κόσμο να κατηγορώ το Θεό; Γιατί;
2. Ένας άθεος φιλόσοφος έγραψε: "ο άνθρωπος είναι καταδικασμένος να είναι ελεύθερος". Σου θυμίζει τίποτα αυτό από τη σημερινή ενότητα;
3. "Άσε μωρέ, τίποτα δεν αλλάζει". Είναι αυτή υπεύθυνη στάση για έναν χριστιανό; Γιατί;
4. Γιατί δε με ρώτησε κανείς αν θέλω να βαπτιστώ; Έτσι δε μου περιόρισαν την ελευθερία μου;

Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Η ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ

Σκοπός αυτής της διδακτικής ενότητας είναι:

- **Να συνειδητοποιήσετε ότι ο Χριστιανισμός δεν είναι μια νοησιαρχική γνώση αλλά ένα προσωπικό δώμα, μια προσωπική ανθρώπινη ιστορία.**
- **Να κατανοήσετε ότι η αληθινή πίστη συνδέεται με τον αγώνα για την αποδοχή των αληθειών της και την εφαρμογή τους στην καθημερινή ζωή.**

"Αυτοί όλοι ήταν αφοσιωμένοι στη διδασκαλία των αποστόλων και στη μεταξύ τους ενότητα, στην τέλεση της θείας Ευχαριστίας και στις προσευχές. Ένα δέος τους κατείχε όλους όσοι έδλεπαν πολλά εκπληκτικά θαύματα να γίνονται μέσω των αποστόλων. Κι όλοι οι πιστοί ζούσαν σ' έναν τόπο και είχαν τα πάντα κοινά· ακόμη πουλούσαν και τα χτήματα και τα υπάρχοντά τους, και μοίραζαν τα χρήματα σε όλους, ανάλογα με τις ανάγκες του καθενός. Κάθε μέρα συγκεντρώνονταν με ομοθυμία στο Ναό, τελούσαν τη θεία Ευχαριστία σε σπίτια, τρώγοντας την τροφή τους γεμάτοι χαρά και με απλότητα στην καρδιά. Δοξολογούσαν το Θεό, κι όλος ο λαός τους εκτιμούσε. Και ο Κύριος πρόσθεται κάθε μέρα στην εκκλησία αυτούς που σώζονταν".

**ΛΕΞΕΙΣ
ΚΛΕΙΔΙΑ**

**Αγία Τριάδα,
Αγάπη, Ελευθερία,
Κοινωνικότητα,
Προσωπικό Βίωμα,
Χάρη του Θεού,
Συνέργεια, Ιστορία,
Αγώνας, Άγιοι**

Η ζωή μέσα στην πρώτη χριστιανική κοινότητα

Η πρώτη χριστιανική κοινότητα δημιουργήθηκε στα Ιεροσόλυμα με πυρήνα της τους δώδεκα Αποστόλους. Οι Πράξεις των Αποστόλων περιγράφουν με λιτό τρόπο τη ζωή αυτής της Εκκλησίας:

Γι' αυτούς λοιπόν τους πρώτους χριστιανούς η πίστη τους δεν ήταν μια αφηρημένη διδασκαλία ή μια νοησιαρχική γνώση. Ήταν

ένα προσωπικό βίωμα του καθενός και όλων μαζί, που μεταμόρφωνε τη ζωή τους σε όλη την έκτασή της. Η ελεύθερη και συνειδητή αποδοχή του κηρύγματος του Χριστού και των Αποστόλων τους έκανε μέλη της κοινωνίας της αγάπης, δηλαδή της Εκκλησίας. Ήταν μάλιστα τόσο έντονη η μεταξύ τους αγάπη και ενότητα, που, όπως μας πληροφορεί το παραπάνω κείμενο, είχαν τα πάντα κοινά (κοινοκτημοσύνη). Ακόμα πουλούσαν τα υπάρχοντά τους και με τα χρήματα που συγκεντρώνονταν φρόντιζαν να μην υπάρχει μέσα στην Εκκλησία κανένας φτωχός.

Η ζωή της Αγίας Τριάδας διαμορφώνει τη ζωή των χριστιανών

Αναρωτιέται κανείς: πώς αυτοί οι άνθρωποι σε τόσο μικρό χρονικό διάστημα έκαναν πράξη αυτό που αποτελεί ακόμα ζητούμενο για κάθε πολιτισμένη κοινωνία; Ο ίδιος ο Χριστός με τα λόγια του και πολύ περισσότερο με την ίδια του τη ζωή είχε αφήσει αυτή την παρακαταθήκη στους μαθητές του. "Έτσι θα σας ξεχωρίζουν όλοι πως είστε μαθητές μου, αν έχετε αγάπη ο ένας για τον άλλο... Όπως με αγάπησε ο Πατέρας, έτσι σας αγάπησα κι εγώ· μείνετε στην αγάπη μου πιστοί. Και θα μείνετε πιστοί στην αγάπη μου, αν τηρήσετε τις εντολές μου, όπως εγώ τηρήσα τις εντολές του Πατέρα μου και γι' αυτό μένω πιστός στην αγάπη του. Σας τα είπα αυτά, ώστε η χαρά η δική μου να είναι μέσα σας, κι η χαρά σας να είναι πλήρης. Αυτή είναι η δική μου εντολή: να αγαπάτε ο ένας τον άλλο, όπως εγώ σας αγάπησα" (Ιωάν. 13,35· 15,9-12). Όπως δηλαδή τα τρία πρόσωπα της Αγίας Τριάδας, ο Πατέρας, ο Υιός και το Άγιο Πνεύμα, ζουν ενωμένα με το σύνδεσμο της αγάπης, έτσι καλούνται και οι μαθητές του Χριστού να μιμηθούν την ίδια τη ζωή του Θεού και να ζουν ενωμένοι με την αγάπη. Αυτό άλλωστε θα είναι, σύμφωνα με τα λόγια του Χριστού, το διακριτικό γνώρισμα των χριστιανών.

Για τους πιστούς συνεπώς ο Θεός δεν είναι ένα απόμακρο, ανώτατο ον, αλλά Αυτός που με τη ζωή Του διαμορφώνει τη ζωή τους, μια ζωή που βασίζεται στην ελευθερία, την κοινωνικότητα και την αγάπη.

Η αγαπητική σχέση με το Θεό ανακαινίζει τον άνθρωπο

Η σχέση αγάπης που αναπτύσσεται ανάμεσα στον άνθρωπο και στο Θεό και η οποία προϋποθέτει τη σχέση αγάπης του ανθρώπου προς το συνάνθρωπό του δημιουργεί νέα δεδομένα για τον άνθρωπο.

- Μπαίνουν οι βάσεις για κάτι καινούριο και αλλιώτικο στη ζωή, που χαρίζεται, αλλά ταυτόχρονα κατακτιέται με κόπο, αγώνες και θυσίες.
- Ξεκαθαρίζουν οι αντιλήψεις για το Θεό και οι σχέσεις ανθρώπου-Θεού. Από σχέσεις αφέντη-δούλου γίνονται σχέσεις Πατέρα-παιδιού.
- Καθορίζονται πλέον με βάση την αγάπη οι σχέσεις ανάμεσα στους ανθρώπους.
- Αλλάζουν οι σχέσεις του ανθρώπου με τον υλικό κόσμο, αφού ο άνθρωπος βλέπει σ' αυτόν τη δημιουργία του Θεού (Ρωμ. 8,20-21).
- Ελευθερώνεται ο άνθρωπος από την αστοχία, το κακό και το θάνατο.
- Βεβαιώνεται η ελευθερία που χαρίζει ο Θεός στον άνθρωπο, που τον απαλλάσσει από κάθε μορφή εξάρτησης και υποδούλωσης.
- Προσφέρεται στον άνθρωπο η δυνατότητα για δυναμική δράση μέσα στον κόσμο με στόχο τη διαρκή ανανέωση και μεταμόρφωσή του στην κατεύθυνση της Βασιλείας του Θεού.

Με βάση τα παραπάνω η αγαπητική σχέση Θεού και ανθρώπου δημιουργεί έναν καινούριο κόσμο, μια νέα δημιουργία, αφού "όποιος ανήκει στο Χριστό είναι μια καινούρια δημιουργία· τα παλιά πέρασαν, όλα έγιναν καινούρια" (Β' Κορ. 5,17). Με τη συνέργεια Θεού και ανθρώπου διαμορφώνεται ένα νέο ήθος και σε προσωπικό και σε κοινωνικό επίπεδο. Ο πιστός καλείται να πετάξει από πάνω του τον παλιό του εαυτό και να ντυθεί τον καινούριο άνθρωπο, που ο Θεός έπλασε κατά το σχέδιό του, για να ζει με δικαιοσύνη και αγιότητα που προέρχονται από την αλήθεια (Εφεσ. 4,23-24).

Ο ερωτευμένος με το Θεό άνθρωπος δε μένει ποτέ ο ίδιος. Αλλάζει ο εαυτός του, αλλάζει και η ζωή του αφού αποκτά νόημα. Μεταμορφώνεται μέχρι τα βάθη της ύπαρξής του. Και δεν είναι μόνος του. Είναι μέλος του Σώματος του Χριστού, της μεταμορφωμένης ανθρωπότητας. Και αισθάνεται έντονη την ανάγκη αυτή τη μεταμόρφωση να τη μεταδώσει και στον υπόλοιπο κόσμο.

Η συνεργασία Θεού και ανθρώπου δημιουργεί ιστορία

Η ενανθρώπιση του Χριστού και η ίδρυση της Εκκλησίας του απέφερε μια βαθιά τομή στην παγκόσμια ιστορία και ο Χριστιανισμός σταδιακά κατέκτησε με δημιουργικό τρόπο όλους τους χώρους ζωής, σκέψης, δράσης και έκφρασης. Οδήγησε σε αφύπνιση λαών, σε αλλαγή συνειδήσεων, στον κλονισμό απαράδεκτων συνθηκών ζωής, σε πίεση για καλύτερη κι αλλιώςτική ζωή. Δημιούργησε έτσι έναν νέο πολιτισμό, που τον ανανεώνει διαρκώς. Δεν νοιάζεται μόνο για το κακό που υπάρχει μέσα στην προσωπική ύπαρξη του καθενός, αλλά και για το κακό που φωλιάζει μέσα σε κάποιες κοινωνικές δομές, σε θεσμούς και σε καταστάσεις. Ο πιστός γνωρίζει ότι για να προχωρήσει η ζωή μπροστά και να ζήσει ο κόσμος σύμφωνα με το όραμα της Βασιλείας του Θεού πρέπει να συμβαδίζουν οι αγώνες για προσωπική τελείωση και για κοινωνικές μεταβολές με την αλλαγή αρνητικών δομών, θεσμών και καταστάσεων. Η αλήθεια του Χριστιανισμού είναι αδιάσπαστα δεμένη με τη δράση ενάντια σε κάθε εκμετάλλευση, καταπίεση, καταδυνάστευση και απανθρωπιά.

Τέτοιους αγώνες ο Χριστιανισμός και η Εκκλησία έχει να δείξει πολλούς. Μπορεί κανείς να θυμηθεί από τη νεώτερη ιστορία,

- το έργο της Εκκλησίας για τη διατήρηση της εθνικής συνείδησης και την ανακούφιση των υποδούλων την εποχή της τουρκοκρατίας (το διδακτικό έργο του πατρο-Κοσμά του Αιτωλού αποτελεί κλασικό παράδειγμα),
- τη συμμετοχή της Εκκλησίας στον εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα του 1821,
- το φιλανθρωπικό έργο που ανέλαβε η Εκκλησία μετά την επανάσταση, αναπληρώνοντας την ανυπαρξία θεσμών κοινωνικής πρόνοιας από την Πολιτεία,
- την υποστήριξη, ηθική και υλική, που εκδήλωσε προς ομάδες πληθυσμού που την είχαν ιδιαίτερα ανάγκη.

Θα μπορούσε επίσης κάποιος να αναφέρει την αντίσταση των χριστιανών εναντίον ολοκληρωτικών, δικτατορικών καθεστώτων, ιδιαίτερα στη Λατινική Αμερική και τους αγώνες για ελευθερίες και δικαιώματα των έγχρωμων της Αμερικής και της Αφρικής και για την κατάργηση των φυλετικών διακρίσεων.

Οι άγιοι πρότυπα συνεργασίας με το Θεό για τη μεταμόρφωση του κόσμου

Για την Εκκλησία πρότυπα ανθρώπων που η αγαπητική τους σχέση με το Θεό τους οδήγησε να αλλάξουν τη ζωή τους και να επέμβουν με τη δράση τους μέσα στην ιστορία είναι οι άγιοι. Αυτοί κάνοντας πράξη τον έρωτά τους για το Θεό, με το μαρτυρικό τους αίμα πολλές φορές, βοήθησαν στο να ριζώσει η Εκκλησία, να αναπτυχθεί και να μεταδώσει την μεταμορφωτική της δύναμη σε όλο τον κόσμο. Οι άγιοι δεν είναι ένα φαινόμενο περασμένων εποχών, αφού κατά την εποχή της τουρκοκρατίας έχουμε ένα πλήθος νεομαρτύρων, αλλά και κατά τον αιώνα μας έχουμε αγίους που τιμά η Εκκλησία μας, όπως τον Άγιο Νεκτάριο Αιγίνης, τον Άγιο Χρυσόστομο Σμύρνης, τον Άγιο Νικόλαο τον Πλανά κ.ά.

Ο Θεός καλεί κάθε πιστό να γίνει άγιος, όπως είναι κι Αυτός άγιος. Να γεμίσει δηλαδή την ύπαρξή του από την ύπαρξη του Θεού, να αλλάξει τον εαυτό του και να εργαστεί με τις "μικρές" και τις "μεγάλες" πράξεις του για τη μεταμόρφωση όλου του κόσμου και την ολοκλήρωση της ιστορίας. Έτσι ζουν και διώνουν την ύπαρξη του Χριστού στη ζωή τους οι άγιοι, όπως φαίνεται και από την εκμυστήρευση ενός από τους "εκρηκτικότερους" αγίους της Εκκλησίας μας, του Συμεώνος του Νέου Θεολόγου:

"Κλαίγοντας πάντοτε, δγήκα στην αναζήτησή Σου, Άγνωστε. Συντετριμμένος από τη θλίψη και από την κατάνυξη, απολησμόνησα εντελώς τον εαυτό μου και όλο τον κόσμο κι όσα βρίσκονται στον κόσμο, μη διατηρώντας στο πνεύμα μου τίποτα απ' ό,τι είναι αισθητό. Τότε φανερώθηκες Εσύ, Αόρατε, Άπιαστε, Ανέγγιχτε. Αισθάνθηκα πως μου καθαρίζεις το νου, πως μου ανοίγεις τα μάτια της ψυχής μου, πως μου επέτρεψες να θαυμάσω πιο τέλεια τη δόξα σου και πως Συ ο ίδιος μεγάλωνες μέσα στο φως... Αστραποβολούσες πέρα από κάθε μέτρο και φαινότανε σα να μου παρουσιαζόσουννα ολόκληρος, στο καθετί, σε μένα που έδλεπα καθαρά. Τόλμησα τότε να σε ρωτήσω λέγοντας: "Ποιος είσαι, Κύριε; Πότε για πρώτη φορά με καταξίωσες εμένα τον

άθλιο αμαρτωλό, ν' ακούσω τη γλύκα της φωνής Σου"; Μου μίλησες με τέτοια τρυφερότητα, που ρίγησα και καταγοητεύτηκα. Αναρωτιόμουν πώς και γιατί ενεργετήθηκα με τις χάριτές Σου. Μου είπες: "Είμαι ο Θεός, που έγινα άνθρωπος για την αγάπη σου. Κι επειδή με πόθησες και μ' αναζήτησες μ' όλη σου την ψυχή, τώρα θα'σαι αδελφός μου, φίλος μου, συγκληρονόμος της δόξας μου". Μου το'πες και σώπασες. Έπειτα; Αργά απομακρύνθηκες από μένα, λατρευτέ μου και γλυκέ μου Δάσκαλε, Κύριε Ιησού Χριστέ μου".

Αποσπάσματα (σε ελεύθερη απόδοση) από τη Δεύτερη Ευχαριστία προς το Θεό, στη Φιλοκαλία 19Α, Πατερικές Εκδόσεις "Γρηγόριος ο Παλαμάς", Θεσσαλονίκη 1983, σσ. 580-586.

ΤΙ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΞΕΧΑΣΩ

- Η ζωή των προσώπων της Αγίας Τριάδας διαμορφώνει και τη ζωή των ανθρώπων, μια ζωή που βασίζεται στην αγάπη, την ελευθερία και την κοινωνικότητα.
- Η αγαπητική σχέση με το Θεό ανακαινίζει εσωτερικά τον άνθρωπο, που σε συνεργασία με το Θεό μεταμορφώνει ολόκληρη την κτίση.
- Οι πιστοί πρωτοστατούν στους αγώνες ενάντια στο κοινωνικό κακό, ενάντια σε καθετί που οδηγεί στην αδικία, την εκμετάλλευση, την απανθρωπιά, αλλάζοντας την ιστορία με όραμα τη Βασιλεία του Θεού.
- Πρότυπα συνεργασίας Θεού και ανθρώπου μέσα στην ιστορία είναι οι άγιοι της Εκκλησίας, τους οποίους κι εμείς καλούμαστε να μιμηθούμε.

ΕΧΟΥΝ ΣΗΜΑΣΙΑ ΑΥΤΑ ΓΙΑ ΤΗ ΖΩΗ ΜΟΥ;

1. Μπορεί να είναι πραγματικός χριστιανός ένας άνθρωπος που δεν εκδηλώνει σε κάθε στιγμή της ζωής του την αγάπη; Γιατί;
2. Γιατί ο Χριστιανισμός από τη φύση του είναι ριζικά αντίθετος σε κάθε εκμετάλλευση, καταπίεση και απανθρωπιά;
3. Πώς μπορεί ο πιστός στις μέρες μας με τις πράξεις του να "γράφει" ιστορία;
4. Τι γνωρίζεις για τη ζωή και τη δράση του Αγίου ή της Αγίας, του οποίου ή της οποίας φέρεις το όνομα;

9

ΠΑΝΟΡΑΜΑ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ (ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ)

Σκοπός αυτής της διδακτικής ενότητας είναι:

- **Να κατανοήσετε τη δυναμική του Χριστιανισμού σε όλες τις εκφάνσεις της ζωής και να γνωρίσετε τη συμβολή του στην ανάπτυξη του πολιτισμού.**
- **Να σταθείτε κριτικά απέναντι στα σκοτεινά σημεία της ιστορικής πορείας του Χριστιανισμού.**

Τη μεγάλη δύναμή του ο χριστιανισμός τη χρωστούσε στην επίδραση που άφησε, από τα πρώτα χρόνια, να ασκήσει απάνω του η ελληνική φιλοσοφία. Αυτή η επίδραση έδωσε στη χριστιανική θεολογία ένα πνευματικό περιεχόμενο, χάρη στο οποίο μπόρεσαν να ασπαστούν το χριστιανισμό πολλοί από τους πιο ικανούς και πιο θαθείς διανοουμένους της εποχής. Ούτε ο μιθραϊσμός ούτε οι άλλες μυστικιστικές θρησκείες θα μπορούσαν να δημιουργήσουν ανθρώπους της πνευματικής ολκής των πρώτων χριστιανών πατέρων, μορφές σαν τον Ωριγένη, τον Ειρηναίο, τον Τερτυλλιανό ή τον Κλήμεντα τον Αλεξανδρέα, θεολόγους που τους ξεπέρασαν μόνο οι διάδοχοί τους, οι πατέρες του τετάρτου αιώνα. Παρά το σχίσμα στη Δύση και τις αιρέσεις στην Ανατολή, η χριστιανική εκκλησία έγινε γρήγορα η πιο ισχυρή οργάνωση της Αυτοκρατορίας...

Στο τέλος του τρίτου αιώνα η ελληνορωμαϊκή τέχνη δεν ήταν πια δυνατόν να εξελιχθεί περισσότερο. Τον αρχαίο ελληνικό νατουραλισμό, που είχε τόση ομορφιά και χάρη, τον είχαν εξωραΐσει στην ελληνοριστική εποχή, και ακόμα πε-

ρισσότερο επί Ρωμαίων, με μια περίτεχνη επεξεργασία των λεπτομερειών και συνήθως μίαν αύξηση των διαστάσεων, που έκαναν κάθε έργο τέχνης ένα κολοσσιαίο tour de force. Ο τέταρτος αιώνας έφερε μια αντίδραση απ' την Ανατολή. Σε όλο τον κόσμο οι θρησκείες που είχαν συριακή ή συροαιγυπτιακή προέλευση γίνονταν με τον καιρό όλο και πιο δημοφιλείς. Το κύριο χαρακτηριστικό των οπαδών τους ήταν ο μυστικισμός και η απογοήτευση απ' τα εγκόσμια, και επομένως γι' αυτούς η ανταρέσκεια του ελληνιστικού νατουραλισμού δεν είχε κανένα νόημα. Γι' αυτούς η φύση ήταν συχνά άσκημη και ήταν προετοιμασμένοι να αντιμετωπίσουν την ασκήμια της. Αδιαφορούσαν για τη λεπτότητα του σχεδίου και την ισορροπία της σύνθεσης. Απαιτούσαν μια τέχνη που να μπορεί να τους μιλήσει απ' ευθείας, χωρίς συμβιβασμούς, να τους μεταρσιώνει μάλλον σε μια ένταση συγκινησιακή παρά να τους θανακαλίσει με μια αισθητική ικανοποίηση. Ο θρίαμβος του χριστιανισμού ήταν αναπόφευκτο να σημάνει την ενίσχυση αυτής της αραμαϊκής αντίληψης της τέχνης.

Στήβεν Ράνσιμαν, Βυζαντινός Πολιτισμός,
εκδ. Γαλαξία, Αθήνα 1969, σσ. 22, 287.

Η συνάντηση Ελληνισμού και Χριστιανισμού

Α. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ:

Το χριστιανικό μήνυμα της σωτηρίας, ξεκινώντας από τα Ιεροσόλυμα, γρήγορα κατέκτησε όλο τον τότε γνωστό κόσμο. Το έδαφος για την επαφή του με τον ελληνικό πολιτισμό είχε προετοιμαστεί λίγους αιώνες πριν τον ερχομό του Χριστού με τις εκπολιτιστικές εκστρατείες του Μ. Αλεξάνδρου. Πιο άμεση όμως επαφή απέκτησε όταν με το κήρυγμα του Αποστόλου Παύλου ο Χριστιανισμός ρίζωσε στον ελληνικό χώρο.

Τους τρεις πρώτους μεταχριστιανικούς αιώνες μπήκαν οι δάσεις για μια γόνιμη και δημιουργική συνεργασία ανάμεσα στους δύο κολοσσιαίους πολιτισμούς. Οι εκατέρωθεν αντιδράσεις, που υπήρξαν στην αρχή (διωγμοί των ειδωλολατρών Ρωμαίων κατά των χριστιανών και χριστιανών αυτοκρατόρων του Βυζαντίου κατά των ειδωλολατρών) και ήταν αποτέλεσμα παρανοήσεων και φανατισμού, ξεπε-

ΛΕΞΕΙΣ

ΚΛΕΙΔΙΑ

Ελληνορθόδοξος, Πρόοδος, Πολιτισμός, χριστιανική τέχνη, Κριτική, Εξανθρωπισμός, Οικουμενικότητα, χριστιανική σκέψη, Παράδοση, Ανανέωση

ράστηκαν ιδιαίτερα με το έργο των Τριών Ιεραρχών. Από τότε και καθόλη τη διάρκεια του Βυζαντίου αλλά και στην περίοδο της τουρκοκρατίας, Ελληνισμός και Χριστιανισμός βάδισαν σε παράλληλους δρόμους, βάζοντας στο περιθώριο ακραίες και φανατισμένες φωνές που ζητούσαν τη σύγκρουση μεταξύ τους. Η συγγένεια που υπήρχε ανάμεσα στους δύο αυτούς πολιτισμούς οδήγησε και τους δύο να προσφέρουν τις αξίες τους για να διαμορφωθεί το ελληνορθόδοξο πνεύμα.

Β. ΑΜΟΙΒΑΙΑ ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΚΑΙ ΣΥΖΕΥΞΗ ΤΩΝ ΔΥΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΩΝ

Στη σύζευξη Ελληνισμού και Χριστιανισμού ο πρώτος πρόσφερε τη γλώσσα, με την οποία γράφτηκαν τα κείμενα της Εκκλησίας, τη φιλοσοφία, με την οποία διατυπώθηκε η διδασκαλία της Εκκλησίας και αντικρούστηκαν οι αιρέσεις, την αναπτυγμένη θρησκευτικότητα, που διευκόλυνε την αποδοχή των αληθειών του Χριστιανισμού, τη δημοκρατία, που έγινε η βάση του συνοδικού τρόπου οργάνωσης της Εκκλησίας και την πνευματικότητα της αγωγής του.

Ο Χριστιανισμός έδωσε προτεραιότητα στην πίστη έναντι του λογικού και στην αγάπη ανάμεσα σ' όλες τις αρετές. Στη θέση του αυστηρού θεού των αρχαίων Ελλήνων πρόβαλε τον στοργικό Πατέρα. Εξύψωσε τον άνθρωπο μέχρι το Θεό, κατοχύρωσε την αξία του ανθρώπινου σώματος, που οι Έλληνες θεωρούσαν δεσμωτήριο της ψυχής και προώθησε την ισοτιμία όλων των ανθρώπων ενώπιον του Θεού. Αυτή η σύζευξη αποδείχτηκε σωτήρια, όχι μόνο για το ελληνικό έθνος, αλλά και για ολόκληρο τον κόσμο, αφού πάνω σ' αυτή θεμελιώθηκε ο σύγχρονος δυτικός πολιτισμός.

Συμβολή του Χριστιανισμού στην ανάπτυξη του πολιτισμού

Ο πολιτισμός είναι η κληρονομιά του συνόλου των γνώσεων, των πεποιθήσεων, των τεχνικών επιτευγμάτων και των προτύπων συμπεριφοράς μιας ομάδας ή όλου του ανθρώπινου γένους. Στην εποχή μας γίνεται περισσότερο λόγος για πρόοδο και ο πολιτισμός μας θεωρείται ο πιο εξελιγμένος σε σύγκριση με τους προηγούμενους. Παρατηρεί, όμως, κανείς ότι ο σύγχρονος πολιτισμός είναι περισσότερο τεχνικός ή τεχνολογικός και εξυπηρετεί τις υλικές και διανοητικές ανάγκες του ανθρώπου, αδιαφορώντας ταυτόχρονα για τις πνευματικές και ψυχικές του ανάγκες που είναι εξίσου, αν όχι περισσότερο, απα-

ραίτητες. Ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες διαμόρφωσης του πολιτισμού είναι και οι θρησκείες. Έτσι, ο Χριστιανισμός στην ιστορική του πορεία συνέβαλε αποφασιστικά στη δημιουργία και στην ανάπτυξη του πολιτισμού.

A. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

- Η γέννηση και το έργο του Θεανθρώπου Χριστού έγινε τομή στην παγκόσμια ιστορία και χρονολόγηση και απαλλάχτηκε η θρησκεία από ειδωλολατρικά στοιχεία και δεισιδαιμονίες.
- Πρόσφερε ένα πλέγμα υψηλών πνευματικών αξιών (αγάπη, συγχωρητικότητα, εγκράτεια, πραότητα κ.τ.λ.) που εξύψωσαν την προσωπική και κοινωνική ζωή των ανθρώπων.
- Στον τομέα της τέχνης αναπτύχθηκαν η μουσική, η αρχιτεκτονική, η ζωγραφική, η υμνογραφία και η ποίηση και διασώθηκαν στις μοναστηριακές βιβλιοθήκες αρχαίοι πάπυροι και περγαμηνές, στοιχεία ανεκτίμητα για την παγκόσμια ιστορία (π.χ. Άγιον Όρος).
- Την εποχή του Βυζαντίου εκχριστιανίστηκαν και εκπολιτίστηκαν λαοί του Βορρά (Σλάβοι, Ρώσοι, Βούλγαροι) και της Δύσης (Σκανδιναβοί, Γερμανοί) και ο δυτικός Χριστιανισμός θεμελίωσε τον σύγχρονο ευρωπαϊκό και αμερικανικό πολιτισμό.
- Μπήκαν οι βάσεις για την αποκατάσταση της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, την ισοτιμία των δύο φύλων, την αξία του σώματος και των υλικών αγαθών, την επικράτηση του πλουραλισμού των ιδεών και των απόψεων.
- Με βάση το απελευθερωτικό του μήνυμα έγιναν αγώνες για την αυτοδιάθεση των λαών, για την ειρήνη και για την κοινωνική απελευθέρωση.
- Πολλά φιλανθρωπικά ιδρύματα οργανώθηκαν (όπως π.χ. η "Βασιλειάδα" του Μ. Βασιλείου, γηροκομεία, ορφανοτροφεία, νοσοκομεία κ.ά.) που ώθησαν την πολιτεία να ενδιαφερθεί ενεργά για την κοινωνική πρόνοια.
- Προσδιορίστηκε η ιστορική πορεία πολλών λαών, αφού επηρεάστηκαν τα Συντάγματα και οι νόμοι τους, τα ήθη και τα έθιμά τους. Κοντά στις τόσες και πολλές άλλες θετικές όψεις του χριστιανικού

πολιτισμού υπήρξαν αναμφισβήτητα μέσα στην ιστορική του πορεία και μελανές σελίδες που οφείλονταν στις αδυναμίες των ίδιων των χριστιανών και όχι του χριστιανικού μηνύματος. Θα μπορούσε εδώ κανείς να αναφέρει το Μεσαίωνα, την Ιερή Εξέταση, την αποικιοκρατία, τις σταυροφορίες, την ένοχη πολλές φορές σιωπή μπροστά σε κοινωνικά προβλήματα, την εχθρότητα προς τη γνώση, την επιστήμη και την πρόοδο, την έμφαση σε έναν στείρο ηθικισμό, την καλλιέργεια τυφλής υπακοής σε ανεξέλεγκτες πολιτικές εξουσίες, τους θρησκευτικούς πολέμους και το θρησκευτικό φανατισμό. Αυτές και πολλές άλλες είναι οι περιπτώσεις για τις οποίες αντηχεί σα ράπισμα η καταγγελία του προφητικού λόγου: " Αυτά λέει ο Κύριος· εξαιτίας σας διαρκώς το Όνομά μου βλασφημείται ανάμεσα στους ειδωλολάτρεις" (Ησαΐας 52,5).

B. Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗ ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΕΠΟΧΗ

Είκοσι αιώνες έχουν περάσει από την εμφάνιση του Χριστού στη γη. Η απλή ή βαθιά θετική επίδραση του Χριστιανισμού στον κόσμο είναι ψηλαφητή παντού: στα ονόματα προσώπων, πόλεων, τοποθεσιών και ιδρυμάτων, στις διαπροσωπικές και κοινωνικές μας σχέσεις, στα ήθη και στα έθιμά μας, στη γλώσσα, στα αισθήματα και στις νοοτροπίες μας, στην επιστήμη, στην τέχνη, στο δίκαιο, τελικά σε κάθε μορφή πολιτισμού.

Σήμερα όμως ο Χριστιανισμός είναι αντιμέτωπος με νέες προκλήσεις. Η δημιουργία της Ενωμένης Ευρώπης, το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης, η καθολική σχεδόν κυριαρχία του δυτικού πολιτισμού, η αλματώδης τεχνολογική επανάσταση και το οξύτατο πλέον οικολογικό πρόβλημα, είναι θέματα, που ανάμεσα στα όποια θετικά τους στοιχεία, δημιουργούν νέα προβλήματα στο σύγχρονο άνθρωπο. Τα αδιέξοδα που δημιούργησε η μονομερής κυριαρχία ενός μόνο πολιτισμού, έφερε στην επιφάνεια την ανάγκη για μια πολυπολιτισμική κοινωνία, όπου διάφοροι πολιτισμοί θα μπορούν να επιδιώκουν αρμονικά.

Πέρα όμως απ' αυτό είναι επείγουσα η ανάγκη για ένα νέο ανθρωπινό ήθος, το οποίο δε θα "βελτιώσει" απλά τον κόσμο, αλλά θα τον μεταμορφώνει με βάση το όραμα της Βασιλείας του Θεού. Χρειάζεται δηλαδή ένας πολιτισμός που θα σέβεται το Θεό, τον άνθρωπο, και το φυσικό περιβάλλον. Η Ορθόδοξη Εκκλησία με την Παράδοσή

της αναπτύσσει και διαρκώς ανανεώνει αυτόν τον πολιτισμό και έχει τις προϋποθέσεις να οδηγήσει τον κόσμο στην αληθινή πρόοδο. Είναι η μικρή ζύμη που μπορεί να "ζυμώσει" όλο το ζυμάρι, το "φως του κόσμου" που διώχνει το σκοτάδι και το "αλάτι της γης" που συντηρεί τον κόσμο, αλλά ταυτόχρονα ενοχλεί τις πληγές του, δηλαδή καταγγέλλει τις αστοχίες του.

ΤΙ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΞΕΧΑΣΩ

- **"Ο Ελληνισμός ολοκληρώθηκε μέσα στην Εκκλησία". Η αρμονική σύζευξη των δύο πολιτισμών δημιούργησε το ελληνορθόδοξο πνεύμα και επηρέασε το σύγχρονο δυτικό πολιτισμό.**
- **Παρά τις μελανές σελίδες στην ιστορική του πορεία, ο Χριστιανισμός δημιούργησε τον δικό του πολιτισμό και επέδρασε καθοριστικά στη διαμόρφωση όλων των εκφάνσεων του σύγχρονου πολιτισμού.**
- **Με την Παράδοσή της, που είναι χώρος φανέρωσης και δημιουργίας του αληθινού πολιτισμού, η Ορθόδοξη Εκκλησία μπορεί στη δύσκολη σύγχρονη πραγματικότητα να μεταμορφώσει τον κόσμο και τον πολιτισμό του στην κατεύθυνση της Βασιλείας του Θεού.**

ΕΧΟΥΝ ΣΗΜΑΣΙΑ ΑΥΤΑ ΓΙΑ ΤΗ ΖΩΗ ΜΟΥ;

1. Τι σε ενοχλεί προσωπικά στο σύγχρονο πολιτισμό; Τι θα έκανες για να τον αλλάξεις;
2. Κάποιοι στις μέρες μας ισχυρίζονται ότι ο Χριστιανισμός ήταν η "ταφόπλακα" του Ελληνισμού. Πώς κρίνεις μια τέτοια άποψη;
3. Πώς η Εκκλησία μπορεί να συμβάλει στην ανάπτυξη του πολιτισμού στη σημερινή εποχή;
4. Ανάφερε όσα στοιχεία χριστιανικού πολιτισμού θυμάσαι. Ποιο αξιολογείς ως το σημαντικότερο και γιατί;

10

ΑΘΕΪΑ, Η ΑΛΛΗ ΣΤΑΣΗ ΖΩΗΣ

Σκοπός αυτής της διδακτικής ενότητας είναι:

- **Να πληροφορηθείτε τι είναι αθεΐα.**
- **Να γνωρίσετε τα κυριότερα αίτια της.**
- **Να κατανοήσετε τι σημαίνει θεωρητική και πρακτική αθεΐα-απιστία.**
- **Να κατανοήσετε την ανάγκη σεβασμού της επιλογής των συνανθρώπων μας.**

24 Θωμάς δὲ εἶς ἐκ τῶν δώδεκα, ὁ λεγόμενος Δίδυμος, οὐκ ἦν μετ' αὐτῶν ὅτε ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς. 25 ἔλεγον οὖν αὐτῷ οἱ ἄλλοι μαθηταί· ἐωράκαμεν τὸν Κύριον. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· ἐὰν μὴ ἴδω ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ τὸν τύπον τῶν ἥλων, καὶ θάλω τὸν δάκτυλόν μου εἰς τὸν τύπον τῶν ἥλων, καὶ θάλω τὴν χεῖρά μου εἰς τὴν πλευρὰν αὐτοῦ, οὐ μὴ πιστεύσω. 26 Καὶ μεθ' ἡμέρας ὀκτῶ πάλιν ἦσαν ἔσω οἱ μαθηταί αὐτοῦ καὶ Θωμάς μετ' αὐτῶν. ἔρχεται ὁ Ἰησοῦς τῶν θυρῶν κεκλεισμένων,

Ὁ Θωμάς ὅμως, ἓνας ἀπὸ τοὺς δώδεκα μαθητὲς ποὺ λεγόταν Δίδυμος, δὲν ἦταν μαζί τους ὅταν ἦρθε ὁ Ἰησοῦς. Τον ἔλεγον λοιπὸν οἱ ἄλλοι μαθητὲς: "Εἶδαμε τὸν Κύριο με τὰ μάτια μας". Αὐτὸς ὅμως τοὺς εἶπε: "Εγὼ ἀν δὲν δῶ στὰ χεῖρια του τὰ σημάδια ἀπὸ τὰ καρφιά, καὶ ἀν δε θάλω τὸ δάχτυλό μου στὰ σημάδια ἀπὸ τὰ καρφιά, καὶ δε θάλω τὸ χέρι μου στὴ λογιζομένη πλευρὰ του, δε θα πιστέψω". Οἰχτὼ μέρους ἀργότερα οἱ μαθητὲς ἦταν πάλι μέσα στο σπίτι, μαζί τους καὶ ὁ Θωμάς. Ἐρχεται λοιπὸν ὁ Ἰησοῦς, ἐνῶ οἱ πόρτες ἦ-

καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον καὶ εἶπεν· εἰρήνη ὑμῖν, 27 εἶτα λέγει τῷ Θωμᾶ· φέρε τὸν δάκτυλόν σου ὧδε καὶ ἴδε τὰς χεῖρας μου, καὶ φέρε τὴν χεῖρά σου καὶ βάλε εἰς τὴν πλευράν μου, καὶ μὴ γίνου ἄπιστος ἀλλὰ πιστός. 28 καὶ ἀπεκρίθη Θωμᾶς καὶ εἶπεν αὐτῷ· ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου. 29 λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ὅτι ἐώρακός με, πεπίστευκας· μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες καὶ πιστεύσαντες.

ταν κλειστές, στάθηκε στη μέση και είπε: “Ειρήνη σ' εσάς”. Έπειτα λέει στο Θωμά: “Φέρε εσύ το δάκτυλό σου εδώ και δες τα χέρια μου, φέρε και το χέρι σου και βάλ' το στην πλευρά μου. Μην αμφιδάλλεις και πίστεψε”. Ο Θωμάς τότε τον αποκρίθηκε: “Είσαι ο Κύριός μου και ο Θεός μου”. Του λέει τότε ο Ιησούς: **“Πείστηκες επειδή με είδες με τα μάτια σου. μακάριοι εκείνοι που πιστεύουν χωρίς να μ' έχουν δει!”**.

Ιωαν. 20, 24-29

ΛΕΞΕΙΣ

ΚΛΕΙΔΙΑ

ελευθερία, αθεΐα, υλισμός, αυτονόμηση, εμπειρία, πάθη, άγνοια, λογική, πίστη και πράξη, τυπολατρία, ημιπιστία, δυσπιστία, ταπείνωση, ψηλάφηση

Από τον ίδιο το Χριστό προέρχεται η πληροφορία που υπάρχει στο Ευαγγέλιο ότι όποιος άνθρωπος θέλει, μπορεί να τον ακολουθήσει. (Ματθ. 16, 24) Η πίστη, επομένως, είναι θέμα προσωπικής ελευθερίας και επιλογής .

Η υπόθεση της αθεΐας είναι παλιά όπως πιστοποιούν χωρία της Παλαιάς Διαθήκης. Η πιο γνωστή μαρτυρία δρiscεται στον 14ο Ψαλμό, στίχος 1:

“Είπε μες στην καρδιά του ο ασύνετος. Δεν υπάρχει Θεός που να ενεργεί.

Φθαρμένα είναι τα έργα τους κι ανόσια, κανείς δεν υπάρχει να πράττει το αγαθό”.

Συμπέρασμα :

α) η αποδοχή μιας πίστεως είναι θέμα της καρδιάς, αφού ο άφρων το είπε από την καρδιά του και

β) η καρδιά του καθενός προσκολλάται σ' ένα πράγμα που το εξιδανικεύει και το θεοποιεί: το χρήμα, τη δύναμη, την επιστήμη, την πολιτική κ.ά.

Εξετάζοντας στο βάθος τη λέξη αθεΐα μπορούμε να την ορίσουμε σαν:

- Απιστία ή δυσπιστία ως προς την ύπαρξη ενός υπέρτατου όντος, του Θεού
- Τέλεια άρνηση για την ύπαρξη Θεού με οποιαδήποτε έννοια
- Απιστία που προέρχεται από το χάσμα λόγων και πράξεων των πιστών.

Κατά την Ορθόδοξη διδασκαλία απιστία σημαίνει την ενδιάθετη κατάσταση της ψυχής, με την οποία αρνούμαστε να εμπιστευτούμε τον εαυτό μας στο Θεό και να επικοινωνούμε μαζί Του. Είναι η προσκόλληση στους τύπους χωρίς συνειδητοποίηση της χάρης του Θεού.

A. ΜΟΡΦΕΣ ΑΘΕΪΣΜΟΥ

Τον αθεϊσμό μπορούμε να τον κατατάξουμε σε δύο κατηγορίες: στον κλασικό και στο σύγχρονο.

Ο κλασικός αθεϊσμός προσπάθησε να αποδείξει με τη λογική την ανυπαρξία του Θεού. Έτσι, οι φιλόσοφοι, οπαδοί αυτής της μορφής αθεΐας, επιστράτευσαν επιχειρηματολογία τέτοια που να αποδεικνύει ότι δεν υπάρχει Θεός.

Ο σύγχρονος αθεϊσμός ξεκινά με την πεποίθηση ότι δεν υπάρχει Θεός, εφόσον δεν είναι δυνατόν να γίνει αντιληπτός με τις ανθρώπινες αισθήσεις.

Τα κυριότερα αίτια της σύγχρονης αθεΐας:

1. Η απολυτοποίηση της ανθρώπινης γνώσης και δύναμης

Η τεχνολογική πρόοδος και τα μεγάλα επιτεύγματα των επιστημών οδήγησαν τον άνθρωπο στην απολυτοποίηση της γνώσης και της δύναμής του. Έτσι, ο άνθρωπος θεώρησε αυτόνομο και θεοποίησε τον εαυτό του. Αυτή η απολυτοποίηση όμως κάνει τον άνθρωπο να αγνοεί όχι μόνο την έμφυτη τάση που υπάρχει μέσα του να βρει τον Θεό, αλλά και την ελευθερία της ψυχής του, ώστε να εκφραστεί ανάλογα.

2. Η εξάρτηση από τα υλικά αγαθά

Το κυνήγι των υλικών αγαθών και ο καταναλωτισμός δεν αφήνει περιθώριο στον άνθρωπο για άλλη στάση ζωής που απαιτεί η πίστη προς το Θεό.

3. Τα πάθη που κυριαρχούν στην ψυχή του ανθρώπου δεν τον αφήνουν να νιώσει τις ενέργειες του Θεού στον εαυτό του και στον κό-

σμο, να αισθανθεί την αγάπη, τη μακροθυμία και την πρόνοιά Του.

4. Η άγνοια των αληθειών της πίστης, δηλαδή της γνώσης και της χάριτος. Η πρώτη παρέχεται στον άνθρωπο από την Αγία Γραφή και τα βιβλία της Εκκλησίας και η δεύτερη από την προσευχή, την άσκηση και τη μυστηριακή ζωή της Εκκλησίας.

5. Η έλλειψη διωμάτων ανάγει σε ιδεολογία την αθεΐα. Μπορεί άραγε η ιδεολογία να σταθεί από μόνη της υπέρ ή κατά της ύπαρξης του Θεού χωρίς τη μυστική προσωπική εμπειρία; Ο ίδιος ο Χριστός είπε ότι η βασιλεία του Θεού είναι μέσα στον άνθρωπο (Λουκ. 17, 21).

B. ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΑΘΕΪΑ

Ο σύγχρονος θεωρητικός αθεϊσμός στρέφεται εναντίον της υπερβατικότητας του Θεού και της πορείας του μέσα στην ιστορία με την ενανθρώπιση του Χριστού. Επομένως, ο αθεϊσμός γίνεται αντιθεϊσμός και αντιχριστιανισμός.

- Ο άνθρωπος και η οικουμένη έχουν απόλυτη αυτονομία χωρίς δημιουργό. Ο αθεϊσμός υποστηρίζει ότι μετά απ' όλα αυτά τα επιτεύγματα και τις συνεχείς ανακαλύψεις ο άνθρωπος δεν έχει ανάγκη το Θεό.
- Η λογική του πεπερασμένου ανθρώπου προσπαθεί να ξεριζώσει τον Θεό από την ψυχή του. Η λογική δεν θέλει ένα Θεό να μαστιγώνεται και να σταυρώνεται. Ο σταυρός του Χριστού για τους Ιουδαίους ήταν σκάνδαλο και για τους Έλληνες μωρία (Α' Κορ. 1, 23). Εδώ καλείται ο άνθρωπος, που κινείται μεταξύ πίστεως και απιστίας, να ακολουθήσει το δικό του σταυρό, πέρα από κάθε ορθολογισμό, για να βρει το Θεό.
- Η Δαρβίνεια άποψη για την καταγωγή του ανθρώπου δεν μπορεί να είναι αιτία αθεΐας ή απιστίας, διότι έτσι υποδαθμίζεται το γεγονός της ενσάρκωσης του Θεού που έλαβε ανθρώπινη μορφή για να σώσει τον άνθρωπο(!). Ο άπιστος Θωμάς συναντώντας το Χριστό αναφώνησε: "Ο Κύριός μου και ο Θεός μου", μια διαπίστωση-πρόκληση για τους ανθρώπους κάθε εποχής.

Γ. ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΑΘΕΪΑ - ΑΠΙΣΤΙΑ

Πρακτικά άθεος είναι εκείνος που, έχοντας συνειδητοποιήσει βα-

θιά την ανυπαρξία του Θεού, δεν ελπίζει ούτε και ζητά άνωθεν βοήθεια ακόμη και στις δύσκολες στιγμές της ζωής του, αλλά δέχεται και υπομένει το πεπρωμένο του.

Απιστία στην πράξη είναι και η διχασμένη ζωή των πιστών όπου εντοπίζεται ασυμφωνία μεταξύ πίστης και πράξης. Ο Χριστός το επισήμανε με τα εξής λόγια:

- α) "Στη βασιλεία του Θεού δε θα μπει όποιος μου λέει Κύριε, Κύριε, αλλά όποιος κάνει το θέλημα του ουράνιου Πατέρα μου." (Ματθ. 7, 21)
- β) «Αυτός που ακούει τα λόγια μου και δεν τα εφαρμόζει μοιάζει με έναν που έχτισε το σπίτι του πάνω στο χώμα χωρίς θεμέλια.» (Λουκ. 6, 49)

1) Απιστία είναι όταν η πίστη μας δε συμβαδίζει με τις πράξεις μας, όταν τελικά δεν τηρούνται οι εντολές του Θεού. Ισχυριζόμαστε ότι πιστεύουμε και παράλληλα μισούμε το συνάνθρωπό μας, εύκολα απελπιζόμαστε, είμαστε εγωιστές και συμφεροντολόγοι. Έτσι, ο συνειδητοποιημένος άθεος-άπιστος είναι συνεπέστερος μπροστά στον ασυνεπή πιστό και συμβαίνει αναστροφή των ρόλων, αφού άθεοι εμφανίζονται ως πιστοί και πιστοί ως άθεοι.

2) Απιστία είναι η προσκόλληση του λεγόμενου πιστού στην τυπολατρία, την εξωτερική ευσέβεια που αρκείται να νηστεύει, να παρευρίσκεται στις ακολουθίες της Εκκλησίας και εσωτερικά να παραμένει ο ίδιος. Αυτό έκαναν οι Γραμματείς και οι Φαρισαίοι που κατακρίθηκαν από τον Χριστό για την υποκρισία τους. Ένας άγιος Γέροντας έλεγε: τι ωφελεί να νηστεύεις το κρέας και με τα λόγια σου να τρως τον αδελφό σου; Αυτό αποτελεί αφορμή για πολλούς να ταυτίζουν το περιεχόμενο της θρησκείας με τη συμπεριφορά των εκπροσώπων της και των πιστών της.

- Ο Άγιος Συμεών, ο Νέος Θεολόγος προτιμά τον όρο ημιπιστία ή δυσπιστία από την απιστία, γιατί ο άνθρωπος βρίσκεται σε μια πορεία γεμάτη πτώσεις και αναστάσεις, αμφιβολίες και δεβαιότητες. Από τη μια πιστεύει στην Ανάσταση του Χριστού, αμφιβάλλει όμως από την άλλη, για την προσωπική ανάσταση στη δευτέρα παρουσία. Δέχεται το Χριστό σαν ιστορικό πρόσωπο και δεν τον δέχεται σαν Θεό.

- Ο ανθρωπισμός και ο αλτρουϊσμός μπορούν να συνδέσουν άθεους και πιστούς. Οι πιστοί συμπορεύονται με τους άθεους, όταν κάνουν καλές πράξεις χωρίς συνειδητοποίηση της χάρις του Θεού.

Δ. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1. Η ταπεινοφροσύνη είναι μια αρετή με την οποία ο άνθρωπος μπορεί να αρχίσει τη γνωριμία του με τον Θεό. Η ταπείνωση, κατά τους Πατέρες της Εκκλησίας, είναι η πρώτη βαθμίδα στην πορεία του ανθρώπου για την τελείωση. Ο Χριστός από τη Γέννηση μέχρι την Ανάστασή Του ήταν παράδειγμα ταπεινοφροσύνης και υπακοής στον Πατέρα Θεό.
2. Η κατάκριση των άθεων και άπιστων από τους λεγόμενους πιστούς είναι αξιόμημπτη, αφού τα όρια μεταξύ πίστης και απιστίας είναι δυσδιάκριτα και ευμετάβλητα. Ο Χριστός σεβάστηκε την ελευθερία του ανθρώπου και τη δυνατότητά του να μεταστραφεί και να τον προσεγγίσει όποτε και αν το θελήσει.
3. Η διαπίστωση της ύπαρξης του Θεού είναι καρπός της εσωτερικής ζωής του ανθρώπου. Ο άνθρωπος με τη χρήση της ελευθερίας του μπορεί να δοκιμάσει την πίστη σαν έναν άλλο τρόπο ζωής. Να συγκρίνει τις καινούριες εμπειρίες του με αυτές που τον κρατούσαν δέσμιο στο παρελθόν: τον φόβο, την απογοήτευση, το άγχος, την αγωνία του θανάτου κ.τ.λ. Ένας Γάλλος φιλόσοφος γνωστός για τις αθεϊστικές του απόψεις, έλεγε: "Μπορεί κάποιος να προβάλλει ως άπιστος, όταν δεν έχει καμιά δυσκολία, όχι όμως όταν παρουσιάζεται αδυσώπητος ο θάνατος ενώπιόν του."

ΤΙ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΞΕΧΑΣΩ

- **Η αθεΐα είναι προσωπική επιλογή και πρέπει να τη σεβόμαστε.**
- **Η πίστη, η απιστία ή η αθεΐα δεν είναι καταστάσεις που ο άνθρωπος μπορεί με αποδείξεις να κατανοήσει.**
- **Ο ορθολογισμός, η τεχνολογική πρόοδος, η απολυτοποίηση της ανθρώπινης δύναμης έκαναν τον άνθρωπο να μην έχει ανάγκη την πίστη σε υπερβατικό ον.**
- **Η προσήλωση των πιστών στην τυπολατρία χαρακτηρίζεται απιστία.**

- **Πίστη με έργα και χάρη του Θεού είναι γνωρίσματα του πραγματικά πιστού.**
- **Ημπιστία και δυσπιστία καλύτεροι όροι από αθεΐα και απιστία.**
- **Ταπείνωση και απεξάρτηση από δεσμεύσεις μπορούν να οδηγήσουν τον άνθρωπο στην εμπειρία των αληθειών της πίστης.**

ΕΧΟΥΝ ΣΗΜΑΣΙΑ ΑΥΤΑ ΓΙΑ ΤΗ ΖΩΗ ΜΟΥ;

1. Ποιος ορισμός της αθεΐας νομίζετε ότι ισχύει σήμερα;
2. Ποια θεωρείς σαν κυριότερα αίτια της αθεΐας;
3. Είναι το ίδιο να είσαι άθεος και να κάνεις καλές πράξεις από το να λέγεται πιστός και να κάνεις τα αντίθετα;
4. Πού στηρίζεται η θεωρητική αθεΐα;
5. Πού συμπορεύονται πιστοί και άθεοι;
6. Ποια είναι τελικά η πραγματική πίστη;
7. Μπορούμε να κατακρίνουμε έναν άθεο; Δικαιολογείστε την απάντησή σας.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

Η ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΠΡΟΤΕΙΝΕΙ ΕΝΑΝ ΤΡΟΠΟ ΖΩΗΣ

11

1. ΤΙ ΕΙΝΑΙ Η ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ;

Σκοπός αυτής της διδακτικής ενότητας είναι:

- **Να κατανοήσετε τι είναι η Ορθόδοξη Εκκλησία, ποια είναι η φύση της και ο ιδιαίτερος χαρακτήρας της.**
- **Να μάθετε τι είναι για την Ορθοδοξία η αίρεση.**

«Οί προφήται ὡς εἶδον, οἱ Ἀπόστολοι ὡς ἐδίδαξαν, ἡ Ἐκκλησία ὡς παρέλαβεν, οἱ διδάσκαλοι ὡς ἐδογματίσαν, ἡ Οἰκουμένη ὡς συμπεφώνηκεν, ἡ χάρις ὡς ἔλαμψεν, ἡ ἀλήθεια ὡς ἀποδέδεικται, τό ψεῦδος ὡς ἀπελήλαται, ἡ σοφία ὡς ἐπαρρησιάσατο, ὁ Χριστός ὡς ἐδράβεν, οὕτω φρονοῦμεν, οὕτω λαλοῦμεν, οὕτω κηρύσσομεν Χριστόν τόν ἀληθινόν Θεόν ἡμῶν, καί τούς αὐτοῦ Ἁγίους ἐν λόγοις τιμῶντες, ἐν συγγραφαῖς, ἐν νοήμασιν, ἐν θυσίαις, ἐν ναοῖς, ἐν εἰκονίσμασιν, τόν μὲν ὡς Θεόν καί Δεσπότην προσκυνοῦντες καί σέβοντες, τούς δέ διά τόν κοινόν Δεσπότην, ὡς αὐτοῦ γνήσιους θεράποντες τιμῶντες, καί τήν κατά σχέσιν προσκύνησιν ἀπονέμοντες».

Ὅπως εἶδαν οἱ προφῆτες, ὅπως δίδαξαν οἱ Ἀπόστολοι, ὅπως παρέλαβε ἡ Ἐκκλησία, ὅπως διατύπωσαν τὸ δόγμα οἱ διδάσκαλοι, ὅπως συμφώνησε ὅλη ἡ Οἰκουμένη, ὅπως ἔλαμψε ἡ χάρις, ὅπως ἀποδείχθηκε ἡ ἀλήθεια, ὅπως διώχθηκε τὸ ψεῦδος, ὅπως ἐκφράστηκε με θαρραλέο τρόπο ἡ σοφία, ὅπως ἐπιδράβεν ὁ Χριστός, ἔτσι πιστεύουμε, ἔτσι μιλάμε, ἔτσι κηρύσσομε γιὰ τὸ Χριστό, τὸν ἀληθινὸ Θεὸ μας, καὶ τιμῶντας τοὺς Ἁγίους Του με ομιλίες, συγγράματα, συλλογισμούς, λατρεία, ναοὺς καὶ εἰκονίσματα, τὸν μὲν Θεὸ καὶ Δεσπότη προσκυνοῦμε καὶ, σεβόμεστε, τοὺς δὲ Ἁγίους ἐξαιτίας τοῦ κοινοῦ Δεσπότη, ὡς γνήσιους υπηρέτες Του τοὺς τιμάμε καὶ, σύμφωνα με τὴ σχέση τους (με τὸ Θεό), τοὺς ἀπονέμουμε προσκύνηση

Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ Συνοδικὸ τῆς Ἁγίας καὶ Οἰκουμενικῆς Ζ' Συνόδου

ΛΕΞΕΙΣ**ΚΛΕΙΔΙΑ**

**ορθή πίστη
ορθή λατρεία
αποστολικότητα
ασκητικότητα
παράδοση
κοινωνικότητα
χαρμολύπη
εσχατολογία
δόγματα
κανόνες**

A. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ

Για τους περισσότερους ανθρώπους σήμερα η λέξη "Ορθοδοξία" σημαίνει ορθή δόξα, δηλαδή ορθή πίστη. Έτσι, πολλές φορές η Ορθοδοξία ταυτίζεται με την προσκόλληση σε κάποιο δόγμα, τη συντηρητικότητα και την εμμονή σε τύπους που προέρχονται από την παράδοση. Με αυτό τον τρόπο την κατανοούν και οι χριστιανοί των άλλων ομολογιών (ρωμαιοκαθολικοί, προτεστάντες). Σωστά, όμως, έχει παρατηρηθεί ότι η έννοια της Ορθοδοξίας είναι κατά πρώτο λόγο "ορθή δοξολογία", δηλαδή ορθή λατρεία και μέσα απ' αυτή

πηγάζει η ορθή πίστη. Είναι τελικά η Ορθοδοξία ο σωστός τρόπος λατρείας του Θεού, όπως αυτός παραδόθηκε στους Αποστόλους από τον ίδιο το Χριστό και όπως η Εκκλησία στη συνέχεια εμπλούτισε μέσα στην ιστορία με την εμπειρία της και συνεχίζει να εμπλουτίζει μέχρι σήμερα. Δεν είναι συνεπώς η Ορθοδοξία μια ακόμα θρησκεία, όπως οι άλλες, ούτε μια ιδεολογία έστω καλύτερη από τις άλλες, ούτε μια αφηρημένη διδασκαλία και συντήρηση παραδοσιακών τύπων και σχημάτων. Είναι ένας άλλος ("εναλλακτικός" θα λέγαμε με τη σύγχρονη ορολογία), καινούριος τρόπος ζωής που βασίζεται στην εμπειρία πρώτα και στην πίστη στη συνέχεια όλης της Εκκλησίας (της καθολικής Εκκλησίας). Αυτός ο καινούριος τρόπος ζωής αποκαλύφθηκε με το έργο, το Σταυρό και την Ανάσταση του Χριστού, διώθηκε από την πρώτη Εκκλησία και διαμέσου των αιώνων συνεχίζει να προσφέρεται και στον σημερινό άνθρωπο, δίνοντάς του τις κατευθυντήριες γραμμές για τη σωστή σχέση του με τον Θεό, τους συνανθρώπους του και το περιβάλλον. Δεν είναι, συνεπώς, η Ορθοδοξία μια θρησκεία που καλύπτει τις "θρησκευτικές" μας ανάγκες, αλλά μια νέα στάση ζωής που διαμορφώνει κάθε πτυχή της καθημερινής μας δραστηριότητας.

B. ΤΑ ΒΑΣΙΚΑ ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ

Με δάση όσα αναφέραμε προηγουμένως μπορούμε στη συνέχεια να δούμε μερικά από τα βασικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα της Ορθο-

δοξίας, με τα οποία φανερώνεται ως ένας νέος τρόπος ζωής και ταυτόχρονα ως η συνέχεια του έργου του Χριστού και της Εκκλησίας του.

- **Η εσχατολογική βάση:** Η Ορθοδοξία αναμένει το έσχατο, τον ερχομό δηλαδή της Βασιλείας του Θεού, του καινούριου κόσμου της αγάπης, της δικαιοσύνης και της ενότητας των πάντων και εργάζεται προς την κατεύθυνση αυτή με την εσωτερική ανακαίνιση των μελών της και με τη σταδιακή μεταμόρφωση του κόσμου. Προσεύχεται μάλιστα καθημερινά για την ολοκλήρωση του σχεδίου του Θεού ("ελθέτω η Βασιλεία Σου") και έχει με τη Θεία Ευχαριστία από τώρα μια μικρή και μερική εμπειρία αυτού του κόσμου που θα ολοκληρωθεί στο τέλος της ιστορίας.
- **Ο λατρευτικός πλούτος:** Με τα μυστήριά της και ιδιαίτερα με τη Θεία Ευχαριστία, τις αμέτρητες σε ποικιλία ακολουθίες και τελετές, τους ύμνους και τις ευχές της η Ορθοδοξία αγκαλιάζει κάθε σημαντική στιγμή (π.χ. γέννηση, γάμο, θάνατο) και όλες τις ανάγκες, τα έργα και τις αδυναμίες των ανθρώπων, με στόχο να τα μεταμορφώσει και να τα θέσει κάτω από την πρόνοια και την αγάπη του Θεού. Η Ορθόδοξη Εκκλησία είναι κατά κύριο λόγο μια λατρευτική κοινότητα.
- **Η ασκητικότητα:** Ισχύει για όλους τους πιστούς ανεξάρτητα από ηλικία, φύλο, χάρισμα ή εκκλησιαστικό αξίωμα. Είναι ένας δοκιμασμένος τρόπος ελεύθερης και συνειδητής ζωής που με την ασταμάτητη προσευχή, τη συμμετοχή στα μυστήρια της Εκκλησίας, την εγκράτεια και την ταπεινοφροσύνη, τη διαρκή μετάνοια και τα έργα αγάπης, σκοπό έχει τον περιορισμό του ατομικού θλήματος ώστε να εκφραστεί το θέλημα του Θεού μέσα από την κοινωνία αγάπης που είναι η Εκκλησία. Ο σκοπός αυτός φαίνεται πολύ δύσκολος και απαιτεί λύπη, κόπους και θυσίες. Όταν όμως πραγματοποιείται, τότε γεμίζει ανείπωτη χαρά τον πιστό (χαρμολύπη). Η ασκητικότητα αποτελεί επιπλέον και τη βάση για την αντιμετώπιση του οικολογικού προβλήματος, που στις μέρες μας έχει πάρει τραγικές διαστάσεις.
- **Η αφοσίωση στην Παράδοση:** Για την ορθόδοξη θεολογία είναι πολυτιμότερη πηγή η Παράδοσή της, γιατί αποτελεί την πνευματική εμπειρία αιώνων όλων των προηγούμενων χριστιανικών γενεών (των Αποστόλων, των Αγίων, των Πατέρων της Εκκλησίας), έναν δοκιμασμένο τρόπο ζωής και τη βάση της διαρκούς

ανανέωσής της. Στην Ορθόδοξη Εκκλησία δεν υπάρχει "χάσμα γενεών", ακριβώς για τον λόγο ότι οι σύγχρονες χριστιανικές γενιές σέβονται τις παρακαταθήκες των παλαιότερων, αλλά ταυτόχρονα τις εμπλουτίζουν με τις δικές τους εμπειρίες.

- **Η σταυρική αγάπη:** Δεν νοείται ορθόδοξη πνευματικότητα αποκομμένη από το πνεύμα αδελφoσύνης που εκφράζεται με την ορθοπραξία, δηλαδή τα έργα αγάπης. Αυτή η αγάπη είναι μίμηση της ίδιας της αγάπης που ο Χριστός έδειξε στους ανθρώπους με το έργο του αλλά κυρίως με το Σταυρό και την Ανάστασή του. Και είναι πάντα "σταυρωμένη" αυτή η αγάπη, γιατί προϋποθέτει την προσωπική αυταπάρηση και θυσία χάριν του συνανθρώπου. Μόνο έτσι αποδεικνύει κάποιος ότι αγαπά και τον ίδιο τον Θεό (Α' Ιω. 4,20-21).
- **Η σχέση πνευματικού πατέρα και τέκνου:** Είναι η βάση της πνευματικής ζωής του ορθόδοξου χριστιανού. Ο πιστός δεν εξομολογείται απλά τις αμαρτίες του στον "πνευματικό" του, για να πάρει τη συγχώρηση, αλλά μαθαίνει από την εμπειρία του "πνευματικού" πώς να προχωρεί και να προοδεύει στον δικό του προσωπικό πνευματικό αγώνα. Όταν αυτή η σχέση είναι υγιής και όχι μηχανιστική, είναι δυνατότερη από τη σχέση του πατέρα με το παιδί του και αποτελεσματικότερη από τη σχέση του προπονητή με τον αθλητή. Μέσα από αυτή ο πιστός μαθαίνει την ελεύθερη υπακοή και εμπιστοσύνη αλλά και τη διαρκή μετάνοια, μετά από κάθε αποτυχία.
- **Το δημοκρατικό πολίτευμα:** Στην Ορθόδοξη Εκκλησία δεν υπάρχουν άρχοντες και εξουσιαζόμενοι, ούτε ανώτερα και κατώτερα μέλη. Η διάκριση ανάμεσα σε κλήρο και σε λαό, όπως θα δούμε σε παρακάτω ενότητα, είναι διάκριση λειτουργική και όχι αξιολογική. Μάλιστα, όσο "ψηλότερα" βρίσκεται κανείς, τόσο περισσότερο υπηρέτης των άλλων πρέπει να είναι. Ο τρόπος με τον οποίο διοικείται η Εκκλησία είναι συνοδικός (μέσω των Συνόδων) και γι' αυτό βαθιά δημοκρατικός. Όμως, καμιά απόφαση οποιασδήποτε Συνόδου, ακόμα και Οικουμενικής, αν δε γίνει αποδεκτή από το λαό δε θεωρείται έγκυρη. Κάθε ενορία, κάθε τοπική ευχαριστιακή σύναξη, αποτελεί τη φανέρωση όλης της Εκκλησίας και γι' αυτόν το λόγο είναι και η "ανώτερη πηγή εξουσίας" μέσα στην Εκκλησία.

Γ. ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ ΚΑΙ ΑΙΡΕΣΗ

Η Εκκλησία με τα δόγματα και τους κανόνες της οριοθετεί (θέτει τα σύνορα) για την Αλήθεια. Δεν είναι τα δόγματά της εγκεφαλικές, αυθαίρετες και αναπόδεικτες αυθεντίες. Αντίθετα, είναι αποστάλαγμα της ιστορικής εμπειρίας που έχουμε για το Χριστό, είναι κοινή πείρα όλων των πιστών, αφορούν όλο το ήθος και τη ζωή του ανθρώπου, γίνονται ελεύθερα αποδεκτά μέσω της πίστης και έχουν αφετηρία την αποκάλυψη του ίδιου του Θεού στους ανθρώπους. Με αυτά η Εκκλησία οριοθετεί την αλήθεια για τον Τριαδικό Θεό και το Θεάνθρωπο Χριστό και υπερασπίζεται την αξία και τον προορισμό του ανθρώπου και του κόσμου.

Αυτό που αποκλίνει από την αλήθεια της Εκκλησίας ή διαστρεβλώνει την πίστη της είναι η αίρεση. Οι αιρετικοί αποκόπτονται από το σώμα της Εκκλησίας και δημιουργούν ιδιαίτερες θρησκευτικές ομάδες με τις δικές τους ορθολογιστικές δοξασίες, που είτε διαστρέφουν την αλήθεια για το Θεό είτε μειώνουν την αξία του ανθρώπου και της κτίσης. Η Ορθοδοξία, αντίθετα, επειδή έχει την Αλήθεια, δηλαδή τον Χριστό, επιμένει να βάζει υψηλούς στόχους για τον άνθρωπο και δεν προσπαθεί να γίνει αρεστή δημαγωγώντας. Άλλωστε "ό,τι αξίζει στη ζωή πονά και είναι δύσκολο".

ΤΙ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΞΕΧΑΣΩ

- **Ορθοδοξία σημαίνει ορθή δοξολογία, ορθή δηλαδή λατρεία. Είναι η σωστή σχέση του ανθρώπου με το Θεό, τους συνανθρώπους του και την κτίση. Είναι ένας καινούριος τρόπος ζωής.**
- **Βασικά γνωρίσματα της Ορθοδοξίας είναι η εσχατολογική της βάση, ο λατρευτικός της πλούτος, η ασκητικότητα, η αφοσίωση στην Παράδοση, η σταυρική αγάπη, η σχέση πνευματικού πατέρα και τέκνου, το δημοκρατικό της πολίτευμα.**
- **Με τα δόγματα και τους κανόνες της η Ορθόδοξη Εκκλησία οριοθετεί την Αλήθεια και αποκαλύπτει οτιδήποτε διαστρεβλώνει αυτή την Αλήθεια που είναι η αίρεση.**
- **Η Ορθοδοξία επειδή έχει την Αλήθεια, δηλαδή το Χριστό, βάζει υψηλούς στόχους για τον άνθρωπο και δε δημαγωγεί για να γίνει αρεστή. Καθένας μας, όμως, μπορεί να γνωρίσει από την προσωπική του εμπειρία πως "ό,τι αξίζει στη ζωή πονά και είναι δύσκολο".**

ΕΧΟΥΝ ΣΗΜΑΣΙΑ ΑΥΤΑ ΓΙΑ ΤΗ ΖΩΗ ΜΟΥ;

1. Γιατί είναι προνόμιο να είναι κανείς Ορθόδοξος χριστιανός; Δεν έχουν άλλες θρησκείες ή ιδεολογίες αλήθειες; Πού βρίσκεται η διαφορά;
2. Γιατί κατά τη γνώμη σου, επιμένει η Ορθόδοξη Εκκλησία στον περιορισμό του ατομικού μας θελήματος για την πνευματική μας τελείωση; Μπορείς να βρεις παραδείγματα μέσα από την οικογένεια που δικαιώνουν αυτή την επιμονή της Εκκλησίας;
3. Μπορεί η ασκητικότητα που προβάλλει η Ορθόδοξη Εκκλησία να γίνει η βάση για την αντιμετώπιση του οικολογικού προβλήματος;
4. Οι υψηλοί στόχοι που βάζει η Ορθοδοξία για τον άνθρωπο είναι μειονέκτημα ή πλεονέκτημά της; Γιατί;

12

Η ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ ΣΤΗ ΣΧΕΣΗ ΤΗΣ ΜΕ ΤΑ ΆΛΛΑ ΔΟΓΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΙΣ ΆΛΛΕΣ ΘΡΗΣΚΕΙΕΣ

Σκοπός αυτής της διδακτικής ενότητας είναι:

- **Να γνωρίσετε σε ποια σχέση βρίσκεται η Ορθοδοξία με τις άλλες χριστιανικές Εκκλησίες ή Ομολογίες της Δύσης, της Ανατολής και τις άλλες θρησκείες.**
- **Να κατανοήσετε την αναγκαιότητα του ορθού διαλόγου ανάμεσα στις Εκκλησίες και τις θρησκείες για μια ειρηνική συμβίωση των λαών της γης.**

« Ένα καλοκαιριάτικο απόγευμα του 1054, την ώρα που επρόκειτο να αρχίσει η ακολουθία στον ναό της Αγίας Σοφίας στην Κωνσταντινούπολη, ο καρδινάλιος Ουμβέρτος και δύο άλλοι λεγάτοι του Πάπα εισήλθαν στον ναό και κατευθύνθηκαν στο Ιερό. Δεν είχαν έρθει για να προσευχηθούν. Τοποθέτησαν μια Βούλα Αφορισμού πάνω στην αγ. Τράπεζα και έφυγαν αμέσως. Καθώς περνούσε από τη δυτική πύλη, ο καρδινάλιος τίναξε τη σκόνη από τα πόδια του, λέγοντας: «Ο Θεός ας δει και ας κρίνει». Ένας διάκονος, με μεγάλη στενοχώρια, έτρεξε από πίσω του παρακαλώντας τον να πάρει πίσω το έγγραφο. Ο Ουμβέρτος αρνήθηκε. Το έγγραφο πετάχτηκε στο δρόμο. Αυτό είναι το συμβάν που έχει γίνει συμβατικά δεκτό ως η αρχή του μεγάλου σχίσματος μεταξύ της ορθόδοξης Ανατολής και της λατινικής Δύσης. Το σχίσμα όμως, σύμφωνα με τη γενική άποψη των ιστορικών, δεν είναι στην πραγματικότητα ένα γεγονός του οποίου μπορούμε με ακρίβεια να χρονολογήσουμε την αρχή. Είναι κάτι που αναπτύχθηκε σταδιακά, ως αποτέλεσμα μιας

μακράς και περίπλοκης διαδικασίας, που άρχισε πολύ πριν τον ενδέκατο αιώνα και ολοκληρώθηκε αρκετά αργότερα. Σ' αυτή τη μακρά και περίπλοκη διαδικασία πολλές ήταν οι επιρροές που έπαιξαν ρόλο. Το σχίσμα επηρέαστηκε από πολιτιστικούς, πολιτικούς και οικονομικούς παράγοντες. Η βασική του όμως αιτία δεν ήταν κοσμική αλλά θεολογική. Σε τελευταία ανάλυση η Δύση και η Ανατολή διαφωνούσαν σε δογματικά ζητήματα – και πιο συγκεκριμένα σε δύο: στις παπικές αξιώσεις και το Filioque".

*Κάλλιστον Ware, Η Ορθόδοξη Εκκλησία,
Εκδ. Ακρίτας, Αθήνα 1996, σσ. 77-78*

ΛΕΞΕΙΣ

ΚΛΕΙΔΙΑ

**σχίσμα, Πάπας,
Λούθηρος,
Διαμαρτυρόμενοι,
Κόπτες,
φανατισμός**

A. ΑΝΑΤΟΛΗ ΚΑΙ ΔΥΣΗ

Ο Χριστιανισμός στην Ανατολή και στη Δύση από πολύ νωρίς φάνηκε να διαφοροποιείται. Σ' αυτό συνέβαλε ο τρόπος με τον οποίο οι πατέρες και των δύο περιοχών διατύπωσαν τον θεολογικό τους λόγο. Στην Ανατολή προείχε η εμπειρία, η άσκηση και η καρδιά. Ήταν ένας τρόπος μυστικής προσέγγισης του Θεού και του κόσμου. Στη Δύση, αντίθετα, προείχε ο ορθός λόγος μέσα από μια δικανική (νομικίστικη) κατανόηση του μυστηρίου της Εκκλησίας. Ήταν μια υπερευαισθητοποίηση σε θέματα δικαίου που καθόριζαν τον τρόπο με τον οποίο δίωναν οι χριστιανοί στη Δύση την πνευματικότητα της διδασκαλίας του Χριστού. Στην Ανατολή προείχε η μυστηριακή ζωή των πιστών, η άσκησή τους που περνούσε μέσα από βασικές στιγμές του βίου τους, τη γέννηση, το βάπτισμα, το γάμο, τη χαρά της ζωής, το δημοτικό τραγούδι, τη νηστεία, τις γιορτές και τα πανηγύρια, τη μοναχική ζωή. Η Εκκλησία ήταν παρούσα σε κάθε εκδήλωση, στη χαρά, στην αρρώστια, στο χτίσιμο ενός σπιτιού, στο άνοιγμα ενός πηγαδιού, στο θερισμό, στον τρυγητό, στη συγκομιδή, στα πρωτοδρόγια κ.τ.λ. Στη Δυτική Εκκλησία ο κλήρος ήταν απομακρυσμένος από τον λαό, περιορισμένος στα μοναστήρια και η Εκκλησία καθόριζε με δάση τους κανόνες της, σαν κρατική δύναμη, τη ζωή των χριστιανών ως υπηκόων ενός κράτους του Θεού.

Β. Η ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ ΣΤΗ ΣΧΕΣΗ ΤΗΣ ΜΕ ΤΟΝ ΡΩΜΑΙΟΚΑΘΟΛΙΚΙΣΜΟ ΚΑΙ ΤΙΣ ΠΡΟΤΕΣΤΑΝΤΙΚΕΣ ΟΜΟΛΟΓΙΕΣ

Από την εποχή που έγινε οριστικό το σχίσμα ανάμεσα στην Ανατολική και τη Δυτική Εκκλησία καθεμία από τις δύο Εκκλησίες πορεύτηκε το δικό της δρόμο. Το γεγονός ότι επί αιώνες δεν υπήρχε καμία σχέση μεταξύ τους μεγάλωσε το χάσμα, την καχυποψία και την εχθρότητα. Η Ανατολική παρέμεινε ταπεινή και ταπεινώθηκε περισσότερο με την κατάκτηση των ορθοδόξων περιοχών της Βυζαντινής αυτοκρατορίας από τους Οθωμανούς, ενώ θα μπορούσε να αποτραπεί αυτό, αν βοηθούσαν οι Δυτικοί. Οι Δυτικοί αρκέστηκαν στην επίδειξη της δύναμής τους με την επιβολή των διδασκαλιών της Εκκλησίας τους, με τρόπο υπερήφανο και βίαιο, στις συνειδήσεις των λαών της Ευρώπης. Αποτέλεσμα αυτού ήταν ο Μαρτίνος Λούθηρος (16ος αι.) να δημιουργήσει ένα κίνημα διαμαρτυρίας κατά των αυθαιρεσιών του Πάπα και των απεσταλμένων του, με αποτέλεσμα να γίνει ένα νέο σχίσμα στην Ευρώπη μεταξύ των Ρωμαιοκαθολικών και των Προτεσταντών ή των Διαμαρτυρομένων. Οι τελευταίοι αρνήθηκαν το μυστηριακό χαρακτήρα της Εκκλησίας, τον κλήρο και τα μυστήρια εκτός από το Βάπτισμα.

Η Ορθοδοξία δεν έπαψε να προσεύχεται υπέρ της ενώσεως των Εκκλησιών και επιστροφής κάθε πλανημένου στην Ορθοδοξία. Τα τελευταία πενήντα χρόνια έχει ξεκινήσει μια σειρά διαλόγων με τη Ρωμαιοκαθολική και την Αγγλικανική Εκκλησία, ενώ βρίσκεται σε μια ειρηνική σχέση με την Προτεσταντική Εκκλησία και συνεργάζεται με αυτήν σε πολλά επίπεδα μέσω του Παγκοσμίου Συμβουλίου των Εκκλησιών.

«Και οι δύο πλευρές βαρύνονται με σφάλματα στο ανθρώπινο επίπεδο. Οι Ορθόδοξοι, παραδείγματος χάριν, θα πρέπει να μέμφονται τους εαυτούς τους για την υπεροψία και την περιφρόνηση που έδειχναν στη Δύση κατά τη Βυζαντινή περίοδο... Κάθε δε πλευρά, ενώ ισχυρίζεται πως αποτελεί τη Μία αληθινή Εκκλησία, θα πρέπει να παραδεχτεί πως στο ανθρώπινο επίπεδο έχει αξιοθρήνητα φτωχύνει λόγω του χωρισμού. Η ελληνική Ανατολή και η λατινική Δύση χρειάζονταν και ακόμη χρειάζονται η μια την άλλη. Το μέγα σχίσμα αποδείχτηκε εξίσου τραγικό και για τα δυο μέρη»

Κάλλιστος Ware, Η Ορθόδοξη Εκκλησία, σσ.104-105.

«Εμείς οι χριστιανοί, οφείλουμε να εργασθούμε πολύ με την προοπτική αυτής της συνάντησης (με τις άλλες θρησκείες). Αυτό είναι περισσότερο ενδιαφέρον παρά να φιλονικούμε μεταξύ μας»

Πατριάρχης Βαρθολομαίος
στο βιβλίο Olivier Clément,
Η αλήθεια ελευθερώσει νμάς,
εκδ. Ακρίτας, Αθήνα 1997, σ. 291.

Γ. ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΕΣ ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ

Και στο χώρο της Ανατολής δεν έλειψαν οι θεολογικές διαμάχες και οι διαιρέσεις. Η Μέση Ανατολή παρουσίαζε μεγάλη ποικιλία λαών και πολιτισμικών περιβαλλόντων. Σε συνδυασμό με τη φύση όλων αυτών των λαών που παρουσιάζει μεγάλη ευαισθησία σε θρησκευτικά θέματα προέκυ-

ψαν πολλές παρερμηνείες για συγκεκριμένες διδασκαλίες του Χριστού και για το Χριστό. Έτσι, διασώζονται μέχρι σήμερα αρχαίες Εκκλησίες μονοφυσικές, όπως οι Κόπτες της Αιγύπτου και της Αιθιοπίας, οι Αρμένιοι Μονοφυσίτες, οι Μελχίτες, οι Ιακωβίτες, οι Νεστοριανοί. Με τις Μονοφυσιτικές Εκκλησίες η Ορθόδοξη Εκκλησία έχει ξεκινήσει διάλογο για την εξεύρεση λύσης με σκοπό την προσέγγιση των Εκκλησιών.

Δ. Η ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΑΛΛΕΣ ΘΡΗΣΚΕΙΕΣ

Η Ορθοδοξία βλέπει τις παγκόσμιες θρησκείες ως συμπαθείς προσπάθειες αναζήτησης του Θεού, παρά το γεγονός ότι μπορεί να διαφωνεί με τον τρόπο, με τον οποίο πραγματοποιούν αυτή την αναζήτηση, επειδή λείπει από αυτές το κατ' εξοχήν κέντρο της πίστης, ο Χριστός. Πιστεύει ότι όλες οι θρησκείες, αν συνεργασθούν, μπορούν να μειώσουν τη βία, το μίσος ανάμεσα στους ανθρώπους, να συμβάλουν στην ειρήνη και τη συνεργασία των λαών της γης. Η ιεραποστολική εργασία σε περιβάλλοντα άλλων θρησκειών δε γίνεται, αν δεν το αποδεχθούν ή δεν το ζητήσουν ελεύθερα οι άνθρωποι των περιοχών αυτών.

Ε. ΟΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ

Είναι γνωστός σε όλους ο όρος αυτός: παγκοσμιοποίηση. Αναφέρεται σε πολλά επίπεδα, επομένως και στη θρησκευτική πίστη, που λόγω του ανοίγματος όλων των κοινωνιών της γης και της προσέγγισής τους με τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, υπάρχει ο ορατός κίνδυ-

νος να συμβεί ένα λαθεμένο πλησίασμα των θρησκειών. Στην περίπτωση αυτή θα συμβεί ένα ανακάτεμα διδασκαλιών και παραδόσεων, το οποίο μάλλον θα επιφέρει σύγχυση στο νου των ανθρώπων και θα τους οδηγήσει σε λαθεμένο τρόπο ζωής.

Απέναντι στον κίνδυνο αυτόν η Ορθοδοξία προτείνει στα μέλη της να συσπειρωθούν γύρω από την ορθόδοξη παράδοση, ώστε να διώσουν αληθινά και να βλέπουν με γνήσιο τρόπο τους συνανθρώπους τους που παρουσιάζουν διαφορές ως προς τη σύλληψη τους νοήματος της ζωής.

ΣΤ. Η ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ ΣΕΒΕΤΑΙ ΚΑΙ ΔΕ ΦΑΝΑΤΙΖΕΙ

Εκείνο που έχει μεγάλη σημασία είναι να κατανοηθεί ότι η Ορθοδοξία δεν φανατίζει τα μέλη της, αλλά ζητάει από αυτά νηφαλιότητα και γνησιότητα στην αντιμετώπιση κάθε αντίθετου με την πίστη τους συνανθρώπου. Ο θρησκευτικός φανατισμός διαδίδεται από ανθρώπους δόλου και βίας που κρύβουν κάτω από τη σημαία του Θεού τις προσωπικές τους φιλοδοξίες ή παραφροσύνες. Στην Ορθόδοξη Εκκλησία δεν έχει θέση ο φανατισμός, κι αν μερικές φορές κληρικοί ή πιστοί εμφανίζουν τέτοια συμπτώματα, αυτό οφείλεται στην προσωπική τους αδυναμία να σεβαστούν τη διαφορετικότητα του άλλου.

«Στο θρησκευτικό μίσος, που είναι στην πραγματικότητα μίσος κατά της θρησκείας, στον πόλεμο εν ονόματι των θρησκειών που είναι στην πραγματικότητα πόλεμος εναντίον των θρησκειών ο Πατριάρχης Βαρθολομαίος αντιπαραθέτει την αγάπη του Χριστού: «Μην αφήνεις να σε νικήσει το κακό, αλλά να νικάς το κακό με το αγαθό.»

Olivier Clément, *Η αλήθεια ελευθερώσει νμάς*, εκδ. Ακρόιτας, Αθήνα 1996, σ. 249.

ΤΙ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΞΕΧΑΣΩ

- **Ανατολική και Δυτική Εκκλησία διαφέρουν στον τρόπο σκέψης και δίωσης της διδασκαλίας του Χριστού. Είναι ωστόσο αναγκαίο να συνεργασθούν στο μέλλον.**
- **Η Εκκλησία βλέπει με συμπάθεια τις άλλες θρησκείες παρά τις ριζικές διαφορές που έχει με αυτές.**
- **Η Ορθοδοξία έχει να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο με τις**

άλλες Εκκλησίες και τις θρησκείες για τη συναδέλφωση των λαών και την ειρηνική τους συνύπαρξη, μακριά από κάθε φανατισμό και εχθρότητα.

ΕΧΟΥΝ ΣΗΜΑΣΙΑ ΑΥΤΑ ΓΙΑ ΤΗ ΖΩΗ ΜΟΥ;

1. Ο διαφορετικός τρόπος σύλληψης της ζωής στην Ανατολική και τη Δυτική Εκκλησία έχει αντίκτυπο στη ζωή ενός νέου σήμερα;
2. Μπορείς να ελέγξεις και να περιγράψεις τα συναισθήματά σου απέναντι σε ένα μουσουλμάνο, ινδουιστή ή βουδιστή συνομήλικό σου;
3. Έχει θέση στην προσωπική σου ζωή ο θρησκευτικός φανατισμός;

13

Η ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ ΑΠΟΔΕΧΕΤΑΙ ΚΑΙ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΝΕΙ ΤΗΝ ΥΛΗ

Σκοπός αυτής της διδακτικής ενότητας είναι:

- **Να γνωρίσετε τη θέση της Ορθοδοξίας για την ύλη.**
- **Να συνειδητοποιήσετε ότι η Εκκλησία μας προσφέρει τη δυνατότητα μεταμόρφωσης της ύλης σε τρόπο δοξολογίας του Θεού.**

¹² Πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει· πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐκ ἐγὼ ἐξουσιασθήσομαι ὑπό τινος. ¹³ τὰ βρώματα τῆ κοιιλία καὶ ἡ κοιιλία τοῖς βρώμασιν· ὁ δὲ Θεὸς καὶ ταύτην καὶ ταῦτα καταργήσει. τὸ δὲ σῶμα οὐ τῇ πορνείᾳ, ἀλλὰ τῷ Κυρίῳ, καὶ ὁ Κύριος τῷ σώματι. ¹⁴ ὁ δὲ Θεὸς καὶ τὸν Κύριον ἤγειρε καὶ ἡμᾶς ἐξεγερεῖ διὰ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. ¹⁵ οὐκ οἴδατε ὅτι τὰ σώματα

Μερικοί μεταξύ σας λένε: "Όλα μού επιτρέπονται". Σωστά· όλα όμως δεν είναι προς το συμφέρον. Εγώ θα ἔλεγα: "Όλα μού επιτρέπονται, εγώ όμως δε θα αφήσω τίποτα να με κυριέψει". Λένε επίσης: "Οι τροφές προσορίζονται για την κοιιλία και η κοιιλία είναι καμωμένη για τις τροφές· ο Θεός θα τα αχρηστεύσει και το ένα και το άλλο". Ναι, το σώμα όμως δεν έγινε για να πορνεύουμε, αλλά για να δοξάζουμε τον Κύριο, και ο Κύριος θα δοξάσει το σώμα. Και ο Θεός που ανέστησε τον Κύριο, με τη δύναμή του θα αναστήσει κι εμάς. Δεν ξέρετε ότι τα σώματά σας είναι μέλη του σώματος του Χριστού; Μπορώ, λοιπόν, να πάρω

ὑμῶν μέλη Χριστοῦ ἐστίν; ἄρα οὖν τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ ποιήσω πόρνης μέλη; μὴ γένοιτο. ¹⁶ἢ οὐκ οἴδατε ὅτι ὁ κολλώμενος τῇ πόρνη ἔν σῶμά ἐστιν; ἔσονται γάρ, φησίν, οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. ¹⁷ὁ δὲ κολλώμενος τῷ Κυρίῳ ἔν πνευμά ἐστι. ¹⁸φεύγετε τὴν πορνείαν. πᾶν ἀμάρτημα ὃ ἐὰν ποιήσῃ ἄνθρωπος ἐκτὸς τοῦ σώματός ἐστιν· ὁ δὲ πορνεύων εἰς τὸ ἴδιον σῶμα ἀμαρτάνει. ¹⁹ἢ οὐκ οἴδατε ὅτι τὸ σῶμα ἔχετε ἀπὸ Θεοῦ, καὶ οὐκ ἐστὲ ἑαυτῶν, ²⁰ἢγοράσθητε γὰρ τιμῆς· δοξάσατε δὴ τὸν Θεὸν ἐν τῷ σώματι ὑμῶν καὶ ἐν τῷ πνεύματι ὑμῶν, ἅτινά ἐστι τοῦ Θεοῦ.

κάτι που εἶναι μέλος του σώματος του Χριστοῦ και να το κάνω μέλος του σώματος μιας πόρνης; Ποτέ τέτοιο πράγμα! Ἡ μήπως δεν ξέρετε ὅτι αὐτός που δένεται με μια πόρνη γίνεται ἕνα σῶμα μαζί της; Γιατί, καθώς λέει η Γραφή, οἱ δύο θα γίνουν ἕνα σῶμα. Ὅποιος ὁμως συνδέεται με τον Κύριο, γίνεται ἕνα πνεῦμα μαζί του. Μακριά ἀπό την πορνεία! Κάθε ἄλλο ἀμάρτημα που μπορεῖ να διαπράξει κανεὶς δρῖσκειται ἔξω ἀπὸ τὸ σῶμα του· αὐτός ὁμως που πορνεύει βεδηλώνει τὸ ἴδιο του τὸ σῶμα. Ἡ μήπως δεν ξέρετε ὅτι τὸ σῶμα σας εἶναι ναός του Ἁγίου Πνεύματος τὸ οποίο σας χάρισε ὁ Θεός και δρῖσκειται μέσα σας; Δεν ἀνήκετε στον εαυτό σας· σας ἀγόρασε ὁ Θεός και πλήρωσε τὸ τίμημα. Τὸ Θεό λοιπόν να δοξάζετε με τὸ σῶμα σας και τὸ πνεῦμα σας, τὰ οποία ἀνήκουν στο Θεό.

Α' Κορ. 6,12-20

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ

δημιουργία
υλικότητα
σῶμα
τέχνη
ομορφιά
φθορά
μεταμόρφωση
Βασιλεία Θεού

A. “ΕΙΔΕ Ο ΘΕΟΣ ΟΤΙ ΟΛΑ ΟΣΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΣΕ ΗΤΑΝ ΠΟΛΥ ΚΑΛΑ” (ΓΕΝ. 1,31)

Στο πρώτο βιβλίο της Αγίας Γραφής αναφέρεται ὅτι ὁ Θεός ελεύθερα και ἀπὸ ἀγάπη δημιούργησε "ἐκ του μηδενός" κάθε υλική και πνευματική πραγματικότητα. Και ὅπως ἕνας καλὸς μουσικός θα γράψει ἕνα καλὸ τραγούδι, ἔτσι και ὁ Θεός, που ἀπὸ τὴ φύση του εἶναι καλὸς και ἀγαθός, δημιούργησε μόνο "καλὰ λῖαν" δημιουργήματα. Αὐτὴ ἡ ἀλήθεια βεβαιώνεται παραστατικά μέσα στη Γένεση με τὴν εἰκόνα να βλέπει ὁ Θεός τὴ δημιουργία του και να τὴν περιγράφει ὡς πολὺ κα-

λή. Σκοπὸς τῆς δημιουργίας του ἦταν με τὴν ελεύθερη συμμετοχή του ἀνθρώπου στο σχέδιό του και ὁ ἴδιος, ἀλλὰ και ολόκληρη ἡ κτίση να ο-

δηγηθούν στην τελειότητα, δηλαδή στην ένωσή τους με το Θεό. Τίποτα από τη δημιουργία του, ορατή και αόρατη, υλική και πνευματική, δεν έπρεπε να πάει χαμένο· Όλα προορίζονταν να ζήσουν και όχι να οδηγηθούν στην καταστροφή και στο θάνατο. Σε αντίθεση λοιπόν με άλλες κοσμοθεωρίες ο χριστιανισμός ευθύς εξ αρχής αντιμετώπισε και την ύλη ως αποδέκτη της σωτηρίας του Θεού. Το μήνυμα της Αγίας Γραφής και των Πατέρων της Εκκλησίας ήταν πάντα ξεκάθαρο: **Η ύλη είναι ένα πολύ καλό δημιούργημα του Θεού και η σωτηρία δεν αφορά μόνο στις πνευματικές πραγματικότητες αλλά και στις υλικές.**

Β. Ο ΘΕΑΝΘΡΩΠΟΣ ΧΡΙΣΤΟΣ, Η ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Ο άνθρωπος με την επιλογή του να πει όχι στην πρόσκληση του Θεού ανέκοψε την πορεία του θεϊκού σχεδίου, αλλά δεν το ματαίωσε. Ο Θεός επενέβαινε μέσα στην ανθρώπινη ιστορία, ιδιαίτερα στα πλαίσια του λαού του Ισραήλ. Η πιο αποφασιστική του όμως επέμβαση έγινε με την ενσάρκωση, το έργο, το Σταυρό και την Ανάσταση του Υιού του. Η Εκκλησία μας διδάσκει ότι ο Χριστός, ο προϋπάρχων Υιός του Θεού, παραμένοντας τέλειος Θεός έγινε και τέλειος άνθρωπος, για να δείξει στον άνθρωπο τον δρόμο προς την τελείωση. Ο Θεός φόρεσε ανθρώπινο σώμα, εντάχθηκε σε ένα λαό, μίλησε τη γλώσσα του, μεγάλωσε σε μια οικογένεια, είχε συγγενείς, φίλους και επάγγελμα. Έγινε δηλαδή άνθρωπος σε όλα όμοιος με εμάς εκτός από το ότι ήταν αναμάρτητος. Με την ενανθρώπησή του βεβαίωσε την αξία της ανθρώπινης φύσης και του ανθρώπινου σώματος, κατοχύρωσε τη σπουδαιότητα της ύλης και κάλεσε τον άνθρωπο να τον μιμηθεί, αφού Αυτός ήταν η μόνη πραγματική εικόνα του Θεού. Μέσα από αυτή την ελεύθερη και συνειδητή μίμηση ο άνθρωπος και μαζί του και ολόκληρη η κτίση μπορούσαν να ξαναβρούν τον "κατά φύση", τον φυσιολογικό δηλαδή προορισμό τους.

Δεν αποδέχθηκε λοιπόν απλά την ύλη ο Χριστός, αλλά έδειξε και τον δρόμο - Αυτός ο ίδιος ήταν ο δρόμος - πώς η ύλη μπορεί να μεταμορφωθεί, να γίνει τρόπος δοξολόγησης του Θεού και να "αναστηθεί".

Γ. Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΝΕΙ ΤΗΝ ΥΛΗ

Το αγιαστικό έργο του Χριστού συνεχίζει μέσα στην πορεία της ιστορίας το Σώμα του, η Εκκλησία. Από τα πρώτα δήματά της η

Εκκλησία εναντιώθηκε σε κάθε μονοφυσιτισμό που οδηγούσε σε υποτίμηση και απαξίωση της ύλης. Καταπολέμησε έντονα τις κακοδοξίες που μείωναν ή αμφισβητούσαν την ανθρώπινη φύση του Χριστού, αρνήθηκε να κάνει διδασκαλία της την υποτίμηση και καταπίεση του ανθρώπινου σώματος, της γυναίκας, των αισθήσεων και της γενετήσιας σφαίρας της ζωής και κατοχύρωσε την αξία της ύλης ακόμα και με την καταδίκη των εικονομάχων, όσων δηλαδή πίστευαν ότι δεν πρέπει να απεικονίζουμε τον Χριστό και τους αγίους του με υλικά μέσα. Παρότι μερικές φορές πολλοί χριστιανοί, επηρεασμένοι από ξένες προς τον χριστιανισμό κοσμοθεωρίες (Πλατωνισμό-νεοπλατωνισμό, Γνώση) ή παρασυρμένοι από απλοϊκούς ηθικισμούς, δημιουργούσαν ή και δημιουργούν ακόμα την εντύπωση ότι ο χριστιανισμός αποστρέφεται το ανθρώπινο σώμα και τις λειτουργίες του ή την ύλη, **η Εκκλησία έμεινε ευλαδικά προσηλωμένη στο να θεωρεί το σώμα ως μέσο δοξολογίας του Θεού (βλέπε το κείμενο) και την ύλη ως αντικείμενο της σωτηρίας Του.**

Δεν αρκείται όμως η Εκκλησία στην αποδοχή της ύλης. Η ύλη, όπως και το σώμα μας, μέχρι να ολοκληρωθεί το σχέδιο του Θεού με τη Δευτέρα Παρουσία του και τον ερχομό της Βασιλείας του Θεού, συνεχίζουν να φθείρονται και να πεθαίνουν. **Η Εκκλησία όμως, που είναι ο πυρήνας του μεταμορφωμένου κόσμου, μέσα από τα μυστήριά της, κυρίως, συντελεί σταδιακά τον αφθαρτισμό όλου του κόσμου με τη δράση του Αγίου Πνεύματος.** Έτσι:

«Ίνα καί διά στοιχείων, καί δι' ἀγγέλων καί δι' ἀνθρώπων, καί διά ὄρωμένων, καί δι' ἀοράτων, δοξάζηται σον τό Πανάγιον Ὄνομα».

*Ευχή του Μεγάλου
Αγιασμού των Θεοφανείων*

- Το ψωμί και το κρασί της Θείας Ευχαριστίας γίνονται Σώμα και Αίμα του Χριστού,
- το νερό του Βαπτίσματος και του Αγιασμού γίνεται φορέας αγιασμού,
- το λάδι του Ευχελαίου αγιάζεται και γίνεται θεραπευτικό για τις ψυχές και
- τα σώματα των πιστών (σώματα αγίων όπως του Αγ. Διονυσίου, Αγ. Σπυριδώνα κ.ά.) γνωρίζουν από τώρα ένα είδος αφθαρτισμού και γίνονται πηγές θεραπειών και αγιασμού.

Δ. ΤΟ ΟΡΑΜΑ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Όλα αυτά τα παραδείγματα δείχνουν ότι η Εκκλησία, **συνεχίζοντας το έργο του Χριστού, σταδιακά και αθόρυβα μεταμορφώνει την ύλη για να μπορέσει να ζήσει και αυτή στην αναμενόμενη Βασιλεία του Θεού.** Αυτή την πραγματικότητα αποτυπώνει η Μεταμόρφωση του ίδιου του Χριστού και αυτό το όραμα περιγράφει και ο προφήτης Ιωάννης στην Αποκάλυψη (21,1-5):

Τότε είδα έναν καινούριο ουρανό και μια καινούρια γη. Ο πρώτος ουρανός και η πρώτη γη εξαφανίστηκαν, κι η θάλασσα δεν υπάρχει πια. Κι είδα την άγια Πόλη, τη νέα Ιερουσαλήμ, να κατεβαίνει από τον ουρανό, από το Θεό, έτοιμη σα τη νύφη που στολισμένη περιμένει τον άντρα της. Κι άκουσα μια δυνατή φωνή απ' το θρόνο να λέει: "Να, η κατοικία του Θεού μαζί με τους ανθρώπους. Θα κατοικήσει μαζί τους κι αυτοί θα αποτελούν το λαό του. Ο ίδιος ο Θεός θα είναι μαζί τους, θα διώξει κάθε δάκρυ από τα μάτια τους, κι ο θάνατος δεν θα υπάρχει πια: ούτε πένθος ούτε κλάμα ούτε πόνος θα υπάρχει πια, γιατί τα παλιά πέρασαν". Και είπε αυτός που καθόταν στο θρόνο: "Να, όλα τα κάνω καινούρια".

Ε. "ΠΡΟΣΔΟΚΩ ΑΝΑΣΤΑΣΙΝ ΝΕΚΡΩΝ"

Όταν ο Απόστολος Παύλος κηρύττοντας στον Άρειο Πάγο στην Αθήνα μίλησε στους Αθηναίους για την εκ νεκρών ανάσταση του Χριστού, αυτοί, κοροϊδεύοντάς τον, τον έδιωξαν ευγενικά από το δῆμα. Ήταν ανοησία κατά τους αρχαίους Έλληνες να αναστηθεί το σώμα, που το θεωρούσαν φυλακή της ψυχής και να συνεχίζει να είναι φυλακή για μια αιωνιότητα. **Η Εκκλησία όμως επιμένει στο Σύμβολο της Πίστεως της: προσδοκώ ανάστασιν νεκρών. Δεν ελπίζει δηλαδή απλά σε μια αθανασία της ψυχής αλλά και σε ανάσταση των σωμάτων.** Και η ελπίδα της αυτή είναι ταυτόχρονα και μια δεβαιότητα. Αφού ο Χριστός αναστήθηκε με το σώμα του και εμείς με το σώμα μας θα αναστηθούμε. Ένα σώμα όμως μεταμορφωμένο, πνευματικό αλλά με υλικότητα, όπως του αναστημένου Χριστού, που ψηλάφησε ο δύσπιστος Θωμάς για να πειστεί για την Ανάστασή του. Ένα τέτοιο σώμα δε θα φθείρεται πια, δε θα πεθαίνει και δε θα περιορίζεται από τους νόμους της φύσης (ενώ οι πόρτες ήταν κλειστές -Ιωάν. 20,19- 26- εμφανίστηκε ο αναστημένος Χριστός στους μαθητές του).

Η σωματικότητα συνεπώς δεν είναι χαρακτηριστικό του ανθρω-

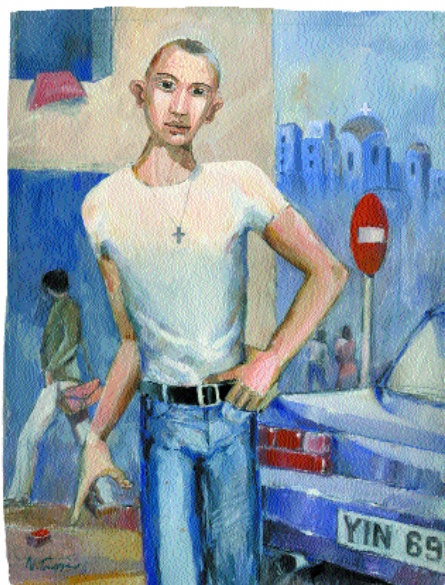
που μόνο στην εδώ ζωή, αλλά θα είναι χαρακτηριστικό του και στην αιώνια ζωή. Και επιπλέον η ύλη "θα απελευθερωθεί από την υποδούλωσή της στη φθορά, και θα μετάσχει στην ελευθερία που θ' απολαμβάνουν τα δοξασμένα παιδιά του Θεού" (Ρωμ. 8,21) μεταμορφωμένη. Μόνο ο χριστιανισμός υψώνει την ύλη σε τέτοιο σημείο και δίκαια κάποιοι μελετητές του τον θεωρούν ως την "υλιστικότερη" απ' όλες τις κοσμοθεωρίες.

ΤΙ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΞΕΧΑΣΩ

- **Ο Θεός που από τη φύση του είναι καλός και αγαθός δημιούργησε πολύ καλά κάθε υλική και πνευματική πραγματικότητα.**
- **Ο Χριστός παίρνοντας την ανθρώπινη φύση βεβαίωσε την αξία του ανθρώπινου σώματος και κατοχύρωσε τη σπουδαιότητα της ύλης. Έδειξε με τη ζωή του ότι η σωτηρία δεν αφορά μόνο στις πνευματικές πραγματικότητες αλλά και στις υλικές.**
- **Η Εκκλησία, συνεχίζοντας το έργο του Χριστού, όχι μόνο αποδέχεται την ύλη, αλλά μέσα από τα μυστήριά της με τη δράση του Αγίου Πνεύματος ενεργεί σταδιακά και αθόρυβα τον αφθαρτισμό της ύλης, για να μετάσχει και αυτή μεταμορφωμένη στη Βασιλεία του Θεού.**
- **Η σωματικότητα είναι χαρακτηριστικό του ανθρώπου και στην εδώ και στην αιώνια ζωή. Αυτή την αλήθεια ομολογούμε με το Σύμβολο της πίστης.**

ΕΧΟΥΝ ΣΗΜΑΣΙΑ ΑΥΤΑ ΓΙΑ ΤΗ ΖΩΗ ΜΟΥ;

1. Ο χριστιανισμός είναι μια πνευματική διδασκαλία και δε νοιάζεται για την ύλη. Είναι σωστή αυτή η αντίληψη;
2. Τι θα έλεγες σε ορισμένους χριστιανούς που αισθάνονται άβολα με το σώμα τους και θεωρούν τις λειτουργίες του ακάθαρτες;
3. Με ποιους τρόπους ο Χριστός βεβαίωσε και κατοχύρωσε την αξία της ύλης και του σώματος; Πώς συνεχίζει το έργο του σ' αυτό το θέμα η Εκκλησία;
4. Τι διακηρύττουμε όταν λέμε στο Σύμβολο της πίστης "προσδοκώ ανάστασιν νεκρών";

14

Η ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΕ ΕΝΑ ΤΕΧΝΟΚΡΑΤΟΥΜΕΝΟ ΚΟΣΜΟ

Σκοπός αυτής της διδακτικής ενότητας είναι:

- **Να γνωρίσετε ποια είναι η θέση του χριστιανού για την εργασία μέσα σ' ένα τεχνοκρατούμενο κόσμο.**

¹⁷τῷ δὲ Ἀδάμ εἶπεν ὅτι ἤκουσας τῆς φωνῆς τῆς γυναικὸς σου καὶ ἔφαγες ἀπὸ τοῦ ξύλου, οὗ ἐνετείλαμην σοι τούτου μόνου μὴ φαγεῖν ἀπ' αὐτοῦ, ἐπικατάρατος ἡ γῆ ἐν τοῖς ἔργοις σου· ἐν λύπαις φάγη αὐτὴν πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου· ¹⁸ἀκάνθας καὶ τριβόλους ἀνατελεῖ σοι, καὶ φάγη τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ. ¹⁹ἐν ἰδρωτί τοῦ προσώπου σου φάγη τὸν ἄρτον σου ἕως τοῦ ἀποστρέψαι σε εἰς τὴν γῆν, ἐξ ἧς ἐλήμφθης· ὅτι γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύση.

"Ο Θεός εἶπε στον Ἀδάμ: "Επειδὴ ἀκουσες τὴν γυναῖκα σου καὶ ἔφαγες ἀπὸ τοῦ δέντρου, ἀπ' τοῦ οποίου σε εἶχα διατάξει νὰ μὴ φας, καταραμένη θὰ εἶναι ἡ γῆ ἐξαιτίας σου. Μὲ μόχθο θὰ τὴν καλλιεργεῖς σ' ὅλη σου τὴν ζωὴ. Ἀγκάθια καὶ τριβόλλια θὰ σου βλασταίνει καὶ θὰ τρῶς τὸ χορτάρι τοῦ αγροῦ. Μὲ τὸν ἰδρώτα τοῦ προσώπου σου θὰ τρῶς τὸ ψωμί σου, ὥσπου νὰ ξαναγυρίσεις στὴ γῆ ἀπὸ τὴν ὁποία προήλθες, γιατί χῶμα εἶσαι, καὶ στὸ χῶμα θὰ επιστρέψεις".

Γεν. 3, 17-19

ΛΕΞΕΙΣ**ΚΛΕΙΔΙΑ**

εργασία, θεϊκή εντολή, ευλογία, κατάρτα, δημιουργία, αλλοτρίωση, αυτοσκοπός, Ορθόδοξη άσκηση

Α. ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Το γιατί εργάζεται ο άνθρωπος, ποιο σκοπό υπηρετεί η εργασία για τη ζωή και την κοινωνία, γιατί η εργασία είναι δικαίωμα κάθε ανθρώπου και όχι πρόνομο κάποιων, είναι θέματα που χρειάζεται να αναλυθούν κάτω από άλλο πρίσμα μέσα στον τεχνοκρατούμενο κόσμο της εποχής μας.

Με το μάτι της σύγχρονης πραγματικότητας μπορούμε να διακρίνουμε διάφορες αντιλήψεις για την εργασία: άλλοι εργάζονται για να επιδιώσουν ικανοποιώντας τις βιοτικές τους ανάγκες, άλλοι για να κερδίσουν και να πολλαπλασιάσουν τα υλικά αγαθά, άλλοι εργάζονται για να εξουσιάζουν τους άλλους, άλλοι με την εργασία χαίρονται τη δημιουργία και την προσφορά, άλλοι πάλι ως εργασιομανείς θεωρούν αυτοσκοπό την εργασία και εγκαταλείπουν κάθε ιεράρχηση στόχων για τη ζωή.

Το ρήμα εργάζομαι προέρχεται από τη λέξη έργο, που σημαίνει και τον **σκοπό και το προϊόν της εργασίας**. Το νόημα της εργασίας κατά τη χριστιανική αντίληψη είναι βαθύτερο γιατί έχει σχέση με τις **κοινωνικές αξίες και τον ανθρώπινο προορισμό**.

Στην **Παλαιά Διαθήκη** η φύση της εργασίας εξυψώνεται από την αρχή της δημιουργίας. Ο άνθρωπος, σαν δημιουργήμα του Θεού, τοποθετείται στο χώρο του παραδείσου, σ' ένα οικείο περιβάλλον προς την εικόνα του. Εκεί δε μένει αδρανής και άπρακτος, αλλά του δίνεται η θεϊκή εντολή να καλλιεργεί τη γη και να τη φυλάσσει. Δηλαδή, **ενώ ο σκοπός του ανθρώπου είναι η ομοίωση με το Θεό, η εργασία είναι αξία και λειτούργημα αυτού του σκοπού και δεν έρχεται σε αντίθεση με αυτόν**.

Η εργασία χαρακτηρίζεται ως καλή ή κακή όχι από το είδος της, αλλά από τον σκοπό που της δίνει ο άνθρωπος στη ζωή. Ο πνευματικός άνθρωπος έχει σαν προτεραιότητες στη ζωή τη γνώση του εαυτού του, του Θεού, την αληθινή σχέση με τον συνάνθρωπο - συνεργάτη - και το φυσικό περιβάλλον. Όλα αυτά στον "Παράδεισο" ήταν αρμονικά, γιατί ο άνθρωπος είχε αγαθές σχέσεις με το Δημιουργό του. Γι' αυτόν τον λόγο και η εργασία ήταν χωρίς πόνο και κόπο. Από τη στιγμή που ο άνθρωπος με τον εγωισμό του διέκοψε την επα-

φή του με το Θεό, τότε το κακό εισχώρησε παντού στη ζωή, γεγονός που είχε συνέπειες και στον τομέα της εργασίας.

Β. ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΣΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΠΟΜΑΚΡΥΝΣΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΑΠΟ ΤΟ ΘΕΟ

α) Με την επιλογή του ανθρώπου να συνεργασθεί με το κακό η εργασία από ευλογία μετατράπηκε σε κατάρα. Ο Θεός, μετά την ανυπακοή των πρωτοπλάστων, τους είπε ότι με κόπους και ιδρώτα θα βγάζουν το ψωμί τους. Έτσι, η εργασία για τον άνθρωπο από ανώδυνη έγινε κοπιαστική και επίπονη.

β) Η εργασία από αναφαίρετο δικαίωμα ζωής και κοινωνικής ευδαιμονίας έγινε μάλιστα για την κοινωνική ειρήνη, τη δικαιοσύνη και την ισότητα των ανθρώπων. Η εργασία από εντολή του Θεού έγινε μέσο ψυχολογικής πίεσης, εξουσίας και ανταλλαγμάτων. Η σεξουαλική εκμετάλλευση των εργαζόμενων παιδιών έχει πάρει δραματικές διαστάσεις σε πολλές χώρες του κόσμου.

γ) Η εργασία από μέσο που ήταν για την τελειοποίηση του ανθρώπου έγινε αυτοσκοπός ή μέσο αποξένωσης του ανθρώπου από τον Θεό, τον συνάνθρωπο και τη φύση. Ο άνθρωπος με την αλαζονεία του έκανε την εργασία να υπηρετεί την απληστία του. Καταστρέφει τη συναισθηματική του ζωή και την ακεραιότητα της ανθρώπινης προσωπικότητας. Κατοικεί πλέον σε ένα αφύσικο περιβάλλον, δε ζει ανάμεσα στα φυτά και τα ζώα, τρέφεται με συνθετικές τροφές και αναπνέει δηλητηριασμένο αέρα.

δ) Ο άνθρωπος αισθάνεται την εργασία ως μισθωτή σκλαβιά και αγγαρεία, εργάζεται με το ρολόι στο χέρι είτε γιατί αισθάνεται ότι τον εκμεταλλεύονται είτε γιατί αναγκάζεται να κάνει κάτι που δεν ανταποκρίνεται στην κλίση του, δεν το αγαπά. Ο Θεός της αγάπης ξεχνιέται κατά την ώρα της εργασίας, είναι σαν να μην υπάρχει, τον έδιωξε το εγώ και το ατομικό συμφέρον.

Γ. ΤΑ ΣΗΜΕΡΙΝΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΨΥΧΙΚΑ ΚΕΝΑ

Η απουσία μιας πίστης για την ερμηνεία του σκοπού και της θέσης της εργασίας στη ζωή του ανθρώπου, δημιουργεί προβλήματα στην αντιμετώπισή της. Η τεχνολογική εξέλιξη με την αυτοματοποίησή της, χωρίς προνοητικότητα και πνεύμα αλληλεγγύης για δημιουρ-

γία και άλλων ευκαιριών απασχόλησης των ανθρώπων, μείωσε τις θέσεις εργασίας με αποτέλεσμα να **πολλαπλασιάζονται οι άνεργοι.**

Ο άνθρωπος αλλοτριώθηκε με την εργασία, δηλαδή **αποξενώθηκε** από τη γνώση του εαυτού του, την αναζήτηση της σχέσης του με το Θεό και τους συνανθρώπους του. Με την εργασία σε χώρους τεχνολογικά εξοπλισμένους για **μαζική παραγωγή προϊόντων χάνεται η προσωπική προσφορά του ανθρώπου, η αξιοποίηση των χαρισμάτων και η χαρά της προσωπικής δημιουργίας.**

Ο άνθρωπος αισθάνεται **μοναξιά και ανασφάλεια** όταν αντιμετωπίζεται ως παραγωγική μηχανή με ημερομηνία λήξης, **όταν αξιολογείται για το τι παράγει και όχι για το τι είναι.** Για να ζήσουν οι μηχανές και οι αριθμοί, θανατώνεται η ανθρωπιά και δημιουργείται συνωστισμός στα ταμεία ανεργίας.

Όσο είναι ισχυρό το δικαίωμα για τη ζωή, άλλο τόσο είναι και για την εργασία. Όταν η εργασία γίνεται μέσο εκμετάλλευσης του ανθρώπου χάνει την αξία της και δημιουργεί σύγχυση στην προσωπική και κοινωνική ζωή.

Όταν κερδοσκοπία και τεχνολογία προηγούνται της ανθρώπινης αξίας χάνεται το πνευματικό περιεχόμενο της εργασίας. Ο άνθρωπος κάνοντας την εργασία αυτοσκοπό, απομονώνεται και δε λειτουργεί πλέον ως εικόνα του Θεού και ως συνάνθρωπος. **Τελικά ο άνθρωπος ζει για να εργάζεται ή εργάζεται για να ζει;**

Δ. Η ΠΡΟΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

1. Η εργασία, με την εμφάνιση του Χριστού, που ο ίδιος είναι η αλήθεια της ζωής, παίρνει τη σωστή της θέση:

- Είναι μέρος της άσκησης του ανθρώπου για να τελειοποιηθεί, να θεωθεί.
- Αποτελεί αξία και όχι ντροπή και κατάρρα, αφού και ο ίδιος ο Χριστός ασκούσε το επάγγελμα του ξυλουργού, υποτάσσοντάς το στην αποστολή του.
- Ο Απόστολος Παύλος σημειώνει ότι η προσωπική εργασία έχει αξία, επειδή σχετίζεται άμεσα με την αξία της ίδιας της ζωής και καταδικάζει τον τεμπέλη που ζει σε βάρος του άλλου... και για να υπογραμμίσει πως όλοι έχουν ανάγκη την εργασία, λέει ότι "εκείνος που δεν θέλει να εργάζεται να μην τρώει".

- Η εργασία δεν πρέπει να αποτελεί στοιχείο εκμετάλλευσης και διάκρισης των ανθρώπων, αφού ο αγώνας και ο σκοπός του ανθρώπου είναι κοινός.

Ο Χριστός χρησιμοποιεί τις λέξεις "εργάτης" και "θερισμός" για τους μαθητές του και για εκείνους που αγωνίζονται για την πραγμάτωση της βασιλείας του Θεού στον κόσμο (Ματθ. 10, 37).

2. Η εργασία, ως εντολή του Θεού, έχει σχέση και με τις άλλες εντολές του Θεού που αποβλέπουν στην ολοκλήρωση του ανθρώπου. Δηλαδή ο άνθρωπος κατά την ώρα της εργασίας του έχει στο νου και στην ψυχή του τις αρετές της αγάπης, της αλληλεγγύης, της δικαιοσύνης, όπως τις παρέδωσε ο Χριστός και οι άγιοι με τη ζωή τους. Δεν μπορεί ο χριστιανός να πλουτίζει από την εργασία του και σαν τον άφρονα πλούσιο να αγνοεί τον άνεργο και τον φτωχό συνάνθρωπο. Η περικοπή του Ευαγγελίου, που παρουσιάζει το φτωχό Λάζαρο να τρώει από τα ψίχουλα που έπεφταν από το τραπέζι του αναισθητού πλουσίου, είναι αρκετή για να διδάξει τον άνθρωπο ότι κάθε πράξη καταγράφεται ανεξίτηλα στη συνείδησή του και μπορεί να τον ελέγχει παντοτινά.

3. Στην Ορθοδοξία η εργασία είναι υποταγμένη στην άσκηση και στην προσευχή, που ανεβάζουν τον άνθρωπο στο Θεό και τον κάνουν αδελφό στην κοινωνία των ανθρώπων. Η εργασία με την πίστη προς το Θεό βοηθά, ώστε να διατηρείται η αρμονία του κόσμου και της φύσης. Ο Απόστολος Παύλος λέει ότι ο άνθρωπος έχει δόξα, τιμή και ειρήνη όταν "εργάζεται το αγαθό". Ο άνθρωπος, σε κάθε στιγμή και σε κάθε χώρο είτε μέσα είτε έξω από την εργασία, παραμένει μέλος της Εκκλησίας και μπορεί να τηρεί το θέλημα του Θεού, να τον δοξολογεί και να συνεχίζει την ενάρετη ζωή.

4. Η εργασία που δεν έχει ως στόχο τη μεταμόρφωση του ανθρώπου και του κόσμου γίνεται αιτία καλλιέργειας της ματαιοδοξίας και της πνευματικής στασιμότητας με συνέπεια και την καταστροφή της φύσης. Ο Απόστολος Παύλος λέει ότι: καθετί που κάνετε, να το κάνετε με όλη σας την καρδιά, σαν να το κάνετε για τον Κύριο και όχι για τους ανθρώπους (Κολ. 3, 23). Στα παλιά χρόνια οι πιστοί έφεραν στην Εκκλησία την πρώτη συγκομιδή από τους καρπούς της γης που καλλιεργούσαν για να ευλογηθούν από τον Θεό και να τον ευχαριστήσουν.

5. Η λέξη επάγγελμα προέρχεται από το ρήμα επαγγέλλομαι, που σημαίνει υπόσχομαι στον εαυτό μου, στον Θεό και στην κοινωνία. Με το επάγγελμα και την εργασία ο πιστός αξιοποιεί τα χαρίσματά του και τα εντάσσει στον αγώνα για να τελειοποιηθεί, να μοιάσει στον Θεό. Κατά τον Μ. Βασίλειο "ο οίκος του Θεού, που είναι η Εκκλησία του ζώντος Θεού, έχει κυνηγούς, πεζοπόρους, αρχιτέκτονες, οικοδόμους, γεωργούς, βοσκούς, αθλητές, στρατιώτες". Ο Μ. Βασίλειος παρατηρεί ότι όλα τα επαγγέλματα του ανθρώπου εξασφαλίζουν με την πίστη στο Χριστό τον ορθό τρόπο εξάσκησης τους και την επιμέλεια της ανθρώπινης επιθυμίας.

Με την αναδρομή των παραπάνω προϋποθέσεων, η εργασία δεν θα είναι δουλεία σε πάθη και συμφέροντα αλλά ευλογημένη, γιατί ο άνθρωπος θα συνεργάζεται με τον Θεό και θα βλέπει τον πλησίον του σαν τον εαυτό του. Στον Ορθόδοξο μοναχισμό, που είναι ένας από τους δρόμους που οδηγούν προς τη θέωση του ανθρώπου, η κάθε εργασία ονομάζεται διακονία και κατά την ώρα της εκτέλεσής της ο μοναχός, αδελφός, τη συνοδεύει με την προσευχή. Σήμερα και η Εκκλησία χρησιμοποιεί την τεχνολογία, για να διακονεί τον άνθρωπο και να δοξολογεί τον Θεό.

Ο άνθρωπος μέσα στην τεχνοκρατούμενη εποχή μπορεί να αποτελέσει τον δόκιμο εργάτη του θελήματος του Θεού. Μέσα στον κόσμο με τα τόσα προβλήματα ο άνθρωπος μπορεί να αποτελέσει, κατά τον Απόστολο Παύλο τον εργάτη που θα είναι σκεύος εύχρηστο, ετοιμασμένο για κάθε έργο αγαθό. (Β' Τιμ. 2, στίχοι 15 και 21)

ΤΙ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΞΕΧΑΣΩ

- **Η εργασία αποτελεί για τον άνθρωπο από τη στιγμή που δημιουργήθηκε θεϊκή εντολή.**
- **Η εργασία με τη διακοπή της σχέσης Θεού και ανθρώπου μετατράπηκε από άπονη και άλυπη, που ήταν στον Παράδεισο της ευδαιμονίας, σε επίπονη και κοπιώδη έξω από αυτόν. Με την απομάκρυνση του ανθρώπου από τον Θεό, από μέσο που ήταν για την τελειώσή του έγινε εργαλείο αποπροσανατολισμού και αλλοτρίωσης. Χωρίς Θεό, η εργασία με τη σύγχρονη τεχνολογία αιχμαλώτισε τον άνθρωπο και τον έκανε δούλο της.**

- **Με τη θυσία και την αγάπη του Χριστού για τον άνθρωπο η εργασία ξαναπαίρνει το αληθινό νόημα για την ανθρώπινη ζωή. Γίνεται ευλογία όταν ενταχθεί στον αγώνα για την πνευματική πρόοδο και προκοπή, όταν υπηρετεί τον ένα σκοπό του ανθρωπίνου γένους που είναι η συμμετοχή του στη βασιλεία του Θεού.**

ΕΧΟΥΝ ΣΗΜΑΣΙΑ ΑΥΤΑ ΓΙΑ ΤΗ ΖΩΗ ΜΟΥ;

1. Από πότε η εργασία έγινε κατάρα για τον άνθρωπο;
2. Σήμερα πώς γίνεται δούλος ο άνθρωπος με την εργασία;
3. Όταν εργάζεσαι μπορεί να θυμάσαι τον Θεό και τον συνάνθρωπο και πώς;
4. Πότε η τεχνολογική εξέλιξη μπορεί να ωφελήσει τον εργαζόμενο;
5. Αλλάζει το νόημα της εργασίας μέσα στον Χριστιανισμό;

15

ΘΕΛΩ ΝΑ ΧΑΡΩ ΤΗ ΖΩΗ ΜΟΥ ΣΕ ΕΝΑ ΠΙΟ ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΚΟΣΜΟ

Σκοπός αυτής της διδακτικής ενότητας είναι:

- **Να γνωρίσετε το περιεχόμενο της χαράς στη ζωή.**
- **Να κατανοήσετε το νόημα της ψυχαγωγίας.**
- **Να γνωρίσετε πώς μπορείτε να εκμεταλλευτείτε καλύτερα το χρόνο σας.**
- **Να γνωρίσετε την πρόταση της Εκκλησίας στο θέμα της χαράς.**

¹²μηδείς σου τῆς νεότητος καταφρονεῖτω, ἀλλὰ τύπος γίνου τῶν πιστῶν ἐν λόγῳ, ἐν ἀναστροφῇ, ἐν ἀγάπῃ, ἐν πνεύματι, ἐν πίστει, ἐν ἀγνείᾳ. ¹³ἕως ἔρχομαι, πρόσεχε τῇ ἀναγνώσει, τῇ παρακλήσει, τῇ διδασκαλίᾳ.

Α΄Τιμ. 4, 12-13

Κανείς να μη σε καταφρονεί που είσαι ακόμη νέος. Αντίθετα, να γίνεις υπόδειγμα για τους πιστούς με το λόγο, με τη συμπεριφορά σου, με την αγάπη, με την πνευματική ζωή, με την πίστη, με την αγνότητα. Όσοπου να έρθω, συγκέντρωσε την προσοχή σου στην ανάγνωση των Γραφών, στις συμβουλές και στη διδασκαλία.

Το παραπάνω κείμενο είναι από την πρώτη επιστολή που έστειλε ο Απόστολος Παύλος στον Τιμόθεο (1ος αι. μ. Χ.), που υπήρξε μαθητής, βοηθός του και αργότερα επίσκοπος Εφέσου.

Όπως το καταγράφει ένας ιστορικός, τα αγνά νιάτα του Τιμόθεου, η ευσέβεια και η εξυπνάδα του άρεσαν στον Απόστολο Παύλο που τον επέλεξε για συνεργάτη του. Ήταν αγαπητός γιατί είχε καλλιεργήσει τα φυσικά χαρίσματα και είχε τη χάρη του Θεού.

A. ΚΑΝΕΙΣ ΝΑ ΜΗΝ ΚΑΤΑΦΡΟΝΕΙ ΤΗ ΝΕΟΤΗΤΑ

Νέος σημαίνει δύναμη, αθωότητα, αγνότητα, αυθορμητισμό, ηρωισμό, γενναιότητα στην ανάληψη ευθυνών, δημιουργικότητα, οράματα και στόχους. Όλα αυτά δίνουν ένα ιδιαίτερο και ξεχωριστό νόημα στη νεότητα. Η οικογένεια και η κοινωνία, για να υποστηρίξουν και να προαγάγουν τη νεότητα χρειάζεται να γνωρίζουν τι θα της προσφέρουν, ώστε να μην αχρηστευθούν μέσα στο χρόνο η δυναμικότητα και τα χαρίσματά της. Ο Τιμόθεος γνώριζε απ' έξω την Παλαιά Διαθήκη, αφού η μάνα του και η γιαγιά του τον έβαζαν από μικρό να τη διαβάζει. Η Παλαιά Διαθήκη, αποτέλεσε γι' αυτόν οδηγό ζωής.

Η αληθινή ζωή σχετίζεται με την πίστη για το Θεό και με ένα αληθινό νόημα για τη ζωή και το θάνατο. Από τα χρόνια της νηπιακής ηλικίας ο άνθρωπος μαθαίνει για τον τρόπο που θα χαίρεται και θα λυπάται.

Οι σχέσεις των νέων με τους μεγάλους: στοιχείο ευδαιμονίας

Η σχέση των νέων με τους μεγαλύτερους για να είναι ισορροπημένη και χαρούμενη χρειάζεται να στηρίζεται σε δύο σταθερές βάσεις:

- 1. Στην κατανόηση και στο σεβασμό.** Μπορείς να σέβεσαι τους μεγαλύτερους στην ηλικία κατανοώντας αυτά που έχουν περάσει, με τη σκέψη ότι και εσύ θα φτάσεις εκεί. Αυτό θα σε κάνει να τους αντιμετωπίζεις με ευγένεια και όχι βαριεστημένα, κακόκεφα και απότομα. Είναι ευεργετικό να ακούς και να χρησιμοποιείς την εμπει-

ΛΕΞΕΙΣ

ΚΛΕΙΔΙΑ

νεότητα, σχέσεις, σκυθρωπός, στατικός, διασκέδαση, ψυχαγωγία, πάθη, φθορά, σπατάλη χρόνου, μέτρο, εσωτερική-μόνιμη χαρά, ανάσταση, αιωνιότητα

ρία τους. Όταν δουν τη σύνεσή σου θα αποδεχθούν ακόμη και τις παραινέσεις σου προς αυτούς.

2. Στη συνεργασία. Οι νέοι καταθέτουν την αθωότητα, τη γνησιότητα και την αγωνιστικότητα και οι μεγαλύτεροι τη γνώση και την εμπειρία. Οι μεγάλοι, έχοντας σχέση αγάπης και εμπιστοσύνης προς τους νεότερους, τους δίνουν ευκαιρίες για ανάληψη πρωτοβουλιών και δράσης. Ο Απόστολος Παύλος εμπιστεύτηκε στον Τιμόθεο λεπτές αποστολές, όπως για παράδειγμα να διδάξει στους Ιουδαίους, γνωρίζοντας τη σταθερή πίστη και την αμετακίνητη πορεία του στο αγαθό. Η αγάπη του για το Χριστό ήταν μόνιμη πηγή χαράς και έμπνευσης.

Β. Η ΣΧΕΣΗ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΜΕ ΤΟΥΣ ΣΥΝΟΜΗΛΙΚΟΥΣ

Στην εποχή μας οι σχέσεις των νέων με συνομήλικά τους άτομα, δυστυχώς δεν μπορούν να οικοδομηθούν σε σταθερές βάσεις και να ευδοκιμήσουν γιατί:

α) Ο ανταγωνισμός στο επίπεδο της εξωτερικής εμφάνισης και της μόδας που προωθεί η καταναλωτική κοινωνία δημιουργεί αισθήματα μειονεκτικότητας και ζηλοφθονίας.

β) Ο σαρκολατρικός τρόπος ζωής, η εναλλαγή ερωτικών συντρόφων, με απώτερο σκοπό μόνο την ηδονή, δημιουργεί τραυματισμούς για τη μετέπειτα ζωή τους.

γ) Το συμφέρον, οι προσωπικές επιδιώξεις και φιλοδοξίες του ενός ή του άλλου φύλου καταστρέφουν φιλίες και γεμίζουν θλίψη και απογοήτευση τους νέους, οι οποίοι αναγκάζονται να στραφούν σε περιστασιακές και τυπικές σχέσεις και έτσι δεν μπορούν να μιλάνε για τη φιλία σαν πηγή χαράς.

Γ. ΓΙΑ ΝΑ ΜΗΝ ΕΙΣΑΙ ΣΚΥΘΡΩΠΟΣ

- **Ο χρόνος που χάνουμε άσκοπα προκαλεί δυστυχία** γιατί όταν το συνειδητοποιήσουμε δεν επιστρέφει πίσω. Ο Μέγας Βασίλειος γράφει ότι εάν χάσουμε χρήματα μπορούμε να τα ξαναποκτήσουμε, εάν όμως χάσουμε τον καιρό μας δεν μπορούμε να τον ξαναδούμε.
- Ο Απόστολος Παύλος με επιστολή προς τον συνεργάτη του Τίτο,

τον προτρέπει να αποφεύγει συζητήσεις ανωφελείς και μάταιες και συμβουλεύει τους Κορινθίους ότι: "συναστροφές κακές φθείρουν χρηστά ήθη". Οι ατέρμονες συζητήσεις, χωρίς ουσία και νόημα, φτωχαίνουν το νέο, δεν τον βοηθούν να ανεβεί πνευματικά.

- **Η εμμονή της σκέψης σε στενόχωρες καταστάσεις του παρελθόντος κάνουν στατικό τον άνθρωπο και αχρηστεύουν τις δυνάμεις του.** Ο Απόστολος Παύλος μας προτρέπει να γυρίσουμε σελίδα και να απενίσουμε το μέλλον. (Φιλιπ. 3,13)
- **Η διασκέδαση όταν έχει σαν σκοπό την ηδονή των αισθήσεων και την ικανοποίηση των σαρκικών παθών τότε προκαλεί οδύνη στην ψυχή και δημιουργεί ψυχικά κενά.** Ο άνθρωπος σήμερα είναι γεμάτος από υλικά αγαθά κι έχει τις αισθήσεις του χορτασμένες. Τίποτε όμως δεν τον ευχαριστεί, παραμένει ανικανοποίητος.
- **Η ποιότητα της ψυχαγωγίας στον ελεύθερο χρόνο έχει σχέση, θετική ή αρνητική, με την αγωγή της ψυχής, με την καλλιέργειά της.** Ένα καλό διβλίο, μια ακρόαση μουσική, ένας στοχαστικός περίπατος στη φύση, η σχέση με την παράδοση και την τέχνη μπορεί να συμβάλουν θετικά στη διάπλαση του ήθους του νέου και να τον στηρίξουν σε δυσκολίες που θα παρουσιαστούν στο μέλλον.

Η μικρή διήγηση του Αγίου Αντωνίου, από το Γεροντικό, που ακολουθεί, μας προτρέπει να ακολουθούμε το μέτρο στη ζωή: 'Ήταν κάποιος κνηγός άγριων ζώων στην έρημο που είδε τον Αβδά Αντώνιο να παίζει με τους αδελφούς (μοναχούς) και σκανδαλίστηκε. Ο Γέροντας Αντώνιος, θέλοντας να δείξει ότι πρέπει να συμμεριζόμαστε και τη χαλάρωση των μοναχών, λέει στον κνηγό που σκανδαλίστηκε: βάλε ένα βέλος στο τόξο σου και τένωσέ το· και εκείνος το τένωσε· και πάλι του λέει τένωσέ το· και τότε ο κνηγός απάντησε: εάν το τενώσω παραπάνω απ' όσο αντέχει τότε το τόξο θα σπάσει. Λέει ο Γέροντας σ' αυτόν: έτσι συμβαίνει και στο έργο του Θεού, εάν, πέρα από το μέτρο, δώσουμε άσκηση στους αδελφούς πολύ γρήγορα θα αποκάμουν. Χρειάζεται λοιπόν με κατανόηση να αντιμετωπίζονται οι αδελφοί. Αυτά αφού άκουσε από το Γέροντα ο κνηγός, ένιωσε κατάνυξη, ωφελήθηκε και αναχώρησε. Και οι μοναχοί, στηριζόμενοι στο γεγονός αυτό, αναχώρησαν για τον τόπο τους.

Γεροντικό, έκδ. "Αστήρ", Αθήνα 1961, σ. 2, μετάφραση Στ. Πορτελάνου

Δ. Η ΠΡΟΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

- 1. Η χαρά έχει μονιμότητα όταν:** α) είναι καρπός του Αγίου Πνεύματος, όπως και η αγάπη, η πίστη, η μακροθυμία, η εγκράτεια· και β) όταν συνδεθεί με την ελπίδα στην αφθαρσία. Η χαρά και η ωφέλεια των νέων από τη μονομερή γύμναση του σώματος είναι ελλιπής και ανολοκλήρωτη. "Η γύμναση του σώματος λίγο ωφελεί, η ευσέβεια όμως είναι ωφέλιμη για όλα. Επειδή υπόσχεται τη ζωή και την τωρινή και τη μελλοντική" (Α΄Τιμ. δ. 8).
- 2. Η απαλλαγή από το κακό και την αμαρτία γίνεται αιτία αληθινής χαράς,** αφού ο Θεός επισκέπτεται την καθαρή καρδιά. Η Ανάσταση του Χριστού με τη νίκη κατά της αμαρτίας και του θανάτου είναι η μεγαλύτερη χαρά της ανθρωπότητας.
- 3. Ο Χριστός που είναι "χθες και σήμερα ο αυτός και εις τους αιώνες"** (Εβρ. 13,8), οι προστάτες άγιοι, τα κοιμητήρια, κάνουν το παρόν αιώνιο και ο χρόνος που περνά δεν αποκαρδιώνει τον άνθρωπο.
- 4. Η προσδοκία του ανθρώπου ότι με τη δευτέρα παρουσία του Χριστού θα καταργηθεί για πάντα ο θάνατος και η φθορά** δεν τον κάνει σκυθρωπό όσες δοκιμασίες και αν συναντήσει στη ζωή του. Όταν ο άνθρωπος νομίζει ότι τον αγώνα μιας ολόκληρης ζωής εξαφανίζει ο θάνατος, τότε ζει με την αγωνία του θανάτου και της απελπισίας. Επομένως, η χρήση του ελεύθερου χρόνου δεν μπορεί να είναι ενάντια στη δίκωση της αιωνιότητας, του Θεού, σε κάθε στιγμή.
- 5. Η Ορθοδοξία προτείνει μέσα από την παράδοσή της το χαροποιό πένθος, τη χαρμολύπη, το μέτρο.** Ο επίπονος δρόμος της άσκησης κατά του κακού φέρνει την αληθινή χαρά και αυτός που αγωνίζεται δεν αισθάνεται ανία γιατί βρίσκει νόημα στη ζωή. Το πένθος είναι ένα χρυσό καρφί της ψυχής, όπως λέει ο Άγιος Ιωάννης της Κλίμακας.
- 6. Μέσα από τη θυσία για το συνάνθρωπο έρχεται η αληθινή χαρά.** Ο μεγάλος ανθρωπιστής Ραούλ Φολερώ, που έδωσε όλη του την παρουσία και θυσίασε ολόκληρη τη ζωή του για τη θεραπεία των λεπρών, έλεγε ότι όταν δίνεις χαρά παίρνεις μεγαλύτερη.

ΤΙ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΞΕΧΑΣΩ

- **Ο χρόνος για τη νεότητα έχει μεγάλη σημασία.**
- **Η χαρά εξαρτάται από τις σχέσεις που αναπτύσσονται.**
- **Η εκμετάλλευση του χρόνου μπορεί να προσφέρει αληθινή χαρά όταν αποφεύγονται μάταιες συζητήσεις, έμμονες ιδέες, ψυχοφθόρα διασκέδαση.**
- **Η Εκκλησία προτείνει και διδάσκει ότι:**
 - α) η χαρά είναι καρπός του Αγίου Πνεύματος,**
 - β) η ανάσταση του Χριστού σαν νίκη κατά της αμαρτίας και του θανάτου έδωσε τη μόνιμη χαρά στον άνθρωπο,**
 - γ) ο άνθρωπος με το Χριστό δεν φοβάται τον χρόνο που κυλά, αφού συνδέεται το παρόν με το αιώνιο.**

ΕΧΟΥΝ ΣΗΜΑΣΙΑ ΑΥΤΑ ΓΙΑ ΤΗ ΖΩΗ ΜΟΥ;

1. Για ποιο λόγο ο χρόνος του νέου είναι πολυτιμότερος από τον μεγάλο;
2. Η συναναστροφή σου με τους μεγάλους ή τους συνομηλίκους γιατί δεν σου φέρνει τη χαρά που θέλεις;
3. Έχει σχέση ο χρόνος με τη χαρά;
4. Τι φταίει και δεν χαιρέται σήμερα ο άνθρωπος, παρ' όλο ότι έχει τα πάντα στη διάθεση του;
5. Με ποιο τρόπο ο άνθρωπος μπορεί να αντιμετωπίσει την καθημερινή απογοήτευση και να αποκτήσει μέσα τον μόνιμη χαρά;

16

ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ

Σκοπός αυτής της διδακτικής ενότητας είναι:

- **Να γνωρίσετε τι στόχους υπηρετεί η πληροφορική και πόσο αυτοί εναρμονίζονται με την ηθική και πνευματική πρόοδο του ανθρώπου.**
- **Να κατανοήσετε πώς μπορεί η πληροφορική και η γνώση που μεταφέρει να αξιοποιηθεί και να λειτουργήσει υπέρ του ανθρώπου χωρίς να τον αλλοτριώσει.**

Υιέ, ἐὰν δεξιόμενος ῥῆσιν ἐμῆς ἐντολῆς κρύψῃς παρὰ σεαυτῶ, ὑπακούσεται σοφίας τὸ οὖς σου, καὶ παραβαλεῖς καρδίαν σου εἰς σύνεσιν, παραβαλεῖς δὲ αὐτήν ἐπὶ νουθέτησιν τῶ νιῶ σου. ἐὰν γὰρ τὴν σοφίαν ἐπικαλέσῃ καὶ τῇ συνέσει δῶς φωνήν σου, τὴν δὲ αἴσθησιν ζητήσῃς μεγάλη τῇ φωνῇ, καὶ ἐὰν ζητήσῃς αὐτήν ὡς ἀργύριον καὶ ὡς θησαυροὺς ἐξερευνήσῃς αὐτήν, τότε συνήσεις φόβον κυρίου καὶ ἐπίγνωσιν θεοῦ εὐρήσεις.

Γιέ μου, δέξου τα λόγια μου, καὶ να φυλάς σαν θησαυρό τις συμβουλές μου, ὥστε το αντί σου να προσέχει στη σοφία καὶ προς τη φρόνηση να κατευθύνεται η καρδιά σου· να προσφεύγεις στη φρόνηση, να επικαλείσαι τη σύνεση· να την αναζητάς καθώς το ασήμι, να τη γυρεύεις σαν κρυμμένο θησαυρό. Τότε θα μάθεις να σέβεσαι τον Θεό και θα τον γνωρίζεις.

Παρ. Σολ. 2, 1-5

Στο τέλος του 1982 το εβδομαδιαίο αμερικάνικο περιοδικό Time αναδείκνυε "άνθρωπο της χρονιάς" τον...προσωπικό ηλεκτρονικό υπολογιστή. Εδώ πληροφορούμαστε ότι ο άνθρωπος, το τελειότερο δημιούργημα του Θεού, γίνεται ανταγωνιστής του άψυχου προϊόντος του. Η προσωπική του ελευθερία και οι ανθρώπινες σχέσεις, χωρίς τη σύνεση και τη σοφία, κινδυνεύουν να καταρτηθούν με την πληροφορική.

ΛΕΞΕΙΣ

ΚΛΕΙΔΙΑ

Ηλεκτρονικός Υπολογιστής, ανεργία, απρόσωπη ζωή, πρόκληση, πληροφορία, εσωτερική ζωή, πληροφορική, ιεραποστολή

A. ΘΕΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ

α) Ο άνθρωπος μαθαίνει τα πάντα και ταχύτατα. Η μεταβιομηχανική κοινωνία έγινε κοινωνία της πληροφορίας, γιατί η ανάπτυξη έφερε την πολυπλοκότητα στη ζωή, την αύξηση του αριθμού των επαγγελμάτων, την ανάπτυξη των τεχνών και την αύξηση της γνώσης με την επιστημονική εξειδίκευση.

β) Η επανάσταση στην πληροφορική έγκειται, κυρίως, στην τεράστια προσφορά της στην οργάνωση όλων των επιστημών, των δημοσίων υπηρεσιών, των επιχειρήσεων, της εκπαίδευσης.

γ) Η πληροφορική συμβάλλει στην ταχύτητα εκπομπής και αξιοποίησης των επιστημονικών επιτευγμάτων και στην εξασφάλιση ελεύθερου χρόνου, πολύτιμου για την πνευματική εξέλιξη του ανθρώπου.

B. ΑΡΝΗΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ

α) Η ταχύτητα και ο βομβαρδισμός του ανθρώπου από πλήθος πληροφοριών αφαιρεί τη δυνατότητα εκ μέρους του επεξεργασίας τους, εκτίμησής τους και ανάλογης τοποθέτησής του.

β) Οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές (Η/Υ) αντικατέστησαν πολλά εργατικά χέρια και προκάλεσαν το μεγάλο πρόβλημα της ανεργίας, το οποίο γίνεται προσπάθεια να αντιμετωπισθεί με μείωση των ωρών εργασίας, με πρόωγη συνταξιοδότηση, με προσανατολισμό σε νέες ειδικότητες και με άλλα αναγκαστικά μέτρα, όχι όμως πάντα ευχάριστα.

γ) Η συνεχής εξέλιξη και ο ανταγωνισμός των εταιρειών συστημάτων πληροφορικής, για εμπορικούς λόγους, έχουν βάλει τα μεσαία κοινωνικά στρώματα που χρησιμοποιούν Η/Υ σε μια διαρκή οικονομική αφαίμαξη με στόχο την ανανέωση και τον εκσυγχρονισμό τους.

δ) Ο πόλεμος των συμφερόντων διαφόρων εταιρειών και η αναζήτηση μόνο του κέρδους προξενεί σε πολλούς Η/Υ, σε προκαθορισμένες ημερομηνίες και σε ετήσια βάση, καταστροφή αρχείων, που με κόπο αποθήκευσαν οι χρήστες τους. Οι ιοί και νόσοι του πνεύματος – αντιζηλία, φθόνος, κερδοσκοπία– δημιουργούν και τους ιούς των Η/Υ. Αυτό ανάγκασε τον άνθρωπο να δημιουργήσει προγράμματα εναντίον αυτών των ιών.

Γ. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗ ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ

α) Η πρόκληση με την ποικιλία των ερεθισμάτων που προσφέρει η διασύνδεση του προσωπικού Η/Υ με το Διαδίκτυο (Internet) είναι μεγάλη. Η σοφία και η σύνεση λείπει από τους εμπορικούς κατασκευαστές προγραμμάτων, που αποβλέπουν στο κέρδος αλλά και από τους χρήστες τους. Οι ανώριμοι χρήστες, ανήλικοι και ενήλικες, γίνονται παθητικοί δέκτες οποιασδήποτε πληροφορίας και εικόνας που αποπροσανατολίζει τον άνθρωπο από την αλήθεια και προσβάλλει την ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Εμπόριο σάρκας, πώληση ναρκωτικών, προπαγάνδα θρησκειών και αιρέσεων, παιχνίδια με δία δρίσκονται μέσα στις σελίδες του Διαδικτύου και αναζητούν πελατεία. Καρφωμένος στην οθόνη του υπολογιστή του ο άνθρωπος του 21ου αιώνα, αν δεν έχει ανώτερο σκοπό στη ζωή, θα πιθηκίζει με ένα νου μόνιμα αιχμαλωτισμένο.

β) Η προσκόλληση του ανθρώπου στην οθόνη ενός υπολογιστή με πολλές εφαρμογές, χωρίς έλεγχο, μπορεί να καταστρέψει τη ζωντανή επικοινωνία με τους συνανθρώπους, τη γλώσσα, τη φιλία και τις διαπροσωπικές σχέσεις. Υποδαθμίζεται ο άνθρωπος όταν του ζητείται με φωτογραφίες μέσα από το Διαδίκτυο να συνάψει γνωριμίες και να γνωρίσει τον κόσμο. Το παιχνίδι στις γειτονιές που δημιουργούσε φιλίες και καλλιεργούσε συναισθήματα κινδυνεύει να χαθεί από το ψυχρό αντίπαλο Η/Υ.

γ) Η ανεξέλεγκτη χρησιμοποίηση της πληροφορικής μπορεί να παραβιάσει το ιδιωτικό απόρρητο πάνω σε θέματα οικογενειακά, ιατρικά κ.ά.

Η Εκκλησία είναι υπέρ της πληροφορικής που χρησιμεύει είτε για την άμεση εξυπηρέτηση του πολίτη, είτε για την προστασία των ευρωπαίων πολιτών από την εγκληματικότητα. Όμως, είναι ανάγκη να εναρμονισθεί η χρησιμότητα της πληροφορικής για την καταπολέμηση της εγκληματικότητας με το δικαίωμα της προστασίας της προσωπικής ζωής κάθε ανθρώπου.

Με τη Συνθήκη Σένγκεν ο ΕΚΑΜ (Ενιαίος Κωδικός Αριθμός Μη-τρώνου) που θα δοθεί σε κάθε πολίτη μπορεί να συμβάλει στην καταπολέμηση της διεθνούς εγκληματικότητας. Είναι όμως δυνατό, χωρίς την ύπαρξη κάποιων φραγμών, να χρησιμοποιηθεί για την αστυνόμευση της προσωπικής ζωής των πολιτών και την κατάργηση του ατομικού απόρρητου (τραπεζικού, ιατρικού, κ.ά.)

Η Εκκλησία με το απόρρητο της ιερής εξομολόγησης διαφυλάσσει πάντα την αξία του ανθρώπου ως εικόνα του Θεού σε όποια κατάσταση και αν βρίσκεται. Εξασφαλίζει την κοινωνική ειρήνη, δεν εξευτελίζει τον άνθρωπο, δεν εκθέτει ούτε χρησιμοποιεί για εκμετάλλευση την προσωπική του ζωή, αλλά με τη χάρη του Θεού και τη μετάνοια τον επαναφέρει σώο ψυχικά στην κοινωνία. Όταν οι νόμοι είναι εμπνευσμένοι από το πνεύμα της Εκκλησίας τότε προστατεύουν τα ανθρώπινα δικαιώματα, σέβονται την προσωπική ζωή και βοηθούν τον άνθρωπο στον αγώνα του για να γίνει καλύτερος, χωρίς να τον εξευτελίζουν, να τον απογοητεύουν και να τον περιθωριοποιούν.

Δ. ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΖΩΗ

Η πληροφορία και η γνώση είναι φλούδα χωρίς καρπό, όταν δεν συντελούν στην εσωτερική ανακαίνιση του ανθρώπου. Μπορεί ο νέος, για παράδειγμα, να πληροφορείται με τα σύγχρονα μέσα για τη ζωή, το θάνατο και την Ανάσταση του Χριστού, αλλά αν δεν ευθυγραμμίσει τη ζωή του με τη ζωή του Χριστού τότε έχει μια επιφανειακή προσέγγιση της αλήθειας και όχι προσωπική.

Η αξιοποίηση της πληροφορικής γίνεται ολοκληρωμένη όταν εκτός από τα μάτια του σώματος ικανοποιούνται και τα μάτια της ψυχής. Η πληροφορική για να λειτουργήσει υπέρ του ανθρώπου, να του ανοίξει τα μάτια της ψυχής και να γίνει μέσο κοινωνικής ευτυχίας χρειάζεται, εκτός από το ηλεκτρονικό διαδίκτυο, να συνδεθεί και με ένα πνευματικό. Δηλαδή, να συνδεθεί η γνώση με την πίστη, με την αρετή και την αυτοκυριαρχία. Αυτό επισημαίνεται από τον Απόστολο Πέτρο στην Καινή Διαθήκη: "Να καταβάλετε κάθε προσπάθεια για να πλουτίσετε την πίστη με την αρετή, την αρετή με τη γνώση, τη γνώση με την αυτοκυριαρχία, την αυτοκυριαρχία με την υπομονή, την υπομονή με την ευσέβεια, την ευσέβεια με την αγάπη για τους αδελφούς" (Β'Πέτρο. 1, 4-7).

Κάθε τι που ορθώνεται με αλαζονεία ενάντια στη γνώση του Θεού μπορεί να γίνει όργανο ψεύτικων πληροφοριών και ισχυρισμών. Η

πληροφορική όταν ενταχθεί από τον άνθρωπο στο δημιουργικό σχέδιο του Θεού τότε δεν θα αποδιοργανώσει τον άνθρωπο και τις σχέσεις του με τον κόσμο, αλλά θα γίνει ευλογημένο εργαλείο για να δοξαστεί ο Δημιουργός.

Ένα περιστατικό από τη ζωή της Εκκλησίας μας λέει πώς μπορεί να συγγενέψει η πληροφορία με τη σοφία, η θεωρία με την πράξη. Η διήγηση αναφέρει ότι:

" Δύο φιλόσοφοι επισκέφτηκαν κάποιο Γέροντα και του ζήτησαν να τους πει λόγο ωφέλιμο. Ο Γέροντας σιωπούσε. Στην επιμονή τους ο Γέροντας λέει: "Ότι είστε φιλόλογοι το ξέρω, ότι όμως δεν είστε αληθινά φιλόσοφοι το δηλώνω. Ας σας γίνει λοιπόν έργο φιλοσοφίας το να μελετάτε παντοτινά το θάνατο και να φυλάγεστε με τη σιωπή και την ησυχία" (π. Μιχαήλ Καρδαμάκης, Η σοφία λέγει, εκδ. Αρμός, Αθήνα 1997, σ. 94).

Ε. Η ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ ΣΤΗΝ ΙΕΡΑΠΟΣΤΟΛΗ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Η ίδια η Εκκλησία χρησιμοποιεί τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές για την οργάνωσή της και για τη διάδοση του ευαγγελικού μηνύματος σε όλο τον κόσμο. Με την πληροφορική πραγματοποιείται δυναμικά και αποτελεσματικά η εντολή του Χριστού προς τους αποστόλους: "πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τα έθνη". Η Εκκλησία με την πληροφορική, εύκολα και αστραπιαία, κάνει γνωστό παντού το μήνυμά της. Είναι ένα μέσο για να επιτυγχάνεται η οικουμενικότητα και η καθολικότητα της Εκκλησίας.

Η βυζαντινή τέχνη, η Αγία Γραφή και η ερμηνεία της, η παρουσία της Εκκλησίας στο σύγχρονο κόσμο, η θέση της σε κοινωνικά και οικολογικά προβλήματα, γίνονται γνωστά με τη χρησιμοποίηση της πληροφορικής. Το Οικουμενικό Πατριαρχείο και Μητροπόλεις της Ελληνικής Εκκλησίας έχουν συνδεθεί με το διαδίκτυο για να κάνουν γνωστή την ιστορία και την πνευματική τους δραστηριότητα παντού, για να επικοινωνήσουν με κάθε άνθρωπο. Ακόμη και το Άγιο Όρος διαθέτει σελίδα στο διαδίκτυο με σκοπό να γνωρίσουν οι άνθρωποι τη χιλιόχρονη ιστορία του, τη διοίκησή του, το ασκητικό ήθος και την αποστολή του μοναχισμού της Ορθοδοξίας στο σύγχρονο κόσμο.

Η ηθική στην πληροφορική θα μπορούσε να είναι: ο άνθρωπος να

συνδέσει την ηλεκτρονική πληροφόρηση με ένα πνευματικό δίκτυο που να του θυμίζει τον προορισμό του, τη σχέση της τεχνολογικής προόδου με την πνευματική και την αληθινή σχέση του με τον κόσμο και το Δημιουργό Του.

ΤΙ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΞΕΧΑΣΩ

- **Η επανάσταση στην πληροφορική πρόσφερε στην οργάνωση όλων των επιστημών, των δημοσίων υπηρεσιών, των επιχειρήσεων, της εκπαίδευσης.**
- **Η πληροφορική συνέβαλε στην ταχύτητα εκπομπής και αξιοποίησης των επιστημονικών επιτευγμάτων και στην εξασφάλιση ελεύθερου χρόνου, πολύτιμου για την πνευματική εξέλιξη του ανθρώπου κ.ά.**
Όμως:
- **Η πληροφορική συνέβαλε στην ανεργία, στη παθητικότητα του ανθρώπου και στην επιφανειακή γνώση των πραγμάτων. Αλλοτρίωσε τον άνθρωπο, τον απομόνωσε, του έκλεψε τη χαρά της ζωντανής επικοινωνίας με τους συνανθρώπους του και τον αιχμαλώτισε.**
- **Πληροφορία και γνώση για να βοηθήσουν στην πνευματική εξέλιξη του ανθρώπου χρειάζεται να συνδεθούν με τη σύνεση και τη σοφία. Η καλή πληροφορία και η γνώση να γίνουν πράξη.**
- **Στην Εκκλησία ευλογείται η πληροφορική, η οποία συντελεί να γίνει πραγματικότητα η οικουμενικότητα και η καθολικότητά της με την αυτόματη αποστολή του μηνύματός της σ' όλον τον κόσμο.**

ΕΧΟΥΝ ΣΗΜΑΣΙΑ ΑΥΤΑ ΓΙΑ ΤΗ ΖΩΗ ΜΟΥ;

1. Το να κάθεται μπροστά σε έναν υπολογιστή όλον τον ελεύθερο χρόνο σου και να βλέπεις ανεξέλεγκτα οτιδήποτε είναι θετικό για την πρόοδό σου;
2. Η πληροφορία και η γνώση μπορούν από μόνες τους να εξυψώσουν τον άνθρωπο και την κοινωνία;
3. Σε τι δυσκολεύει τη ζωή του ανθρώπου η άνευ όρων καταγραφή πληροφοριών της προσωπικής του ζωής;
4. Η Εκκλησία γιατί να χρησιμοποιεί την πληροφορική;

17

ΜΟΝΑΞΙΑ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Σκοπός αυτής της διδακτικής ενότητας είναι:

- **Να γνωρίσετε τον τρόπο με τον οποίο τα δύο φύλα μπορούν να ζήσουν αρμονικά χωρίς αντιπαλότητα.**
- **Να γνωρίσετε τα αίτια που δημιουργούν στον άνθρωπο τη μοναξιά.**
- **Να γνωρίσετε τη λύση που προτείνει η Εκκλησία κατά της μοναξιάς.**

...²¹υποτασσόμενοι ἀλλήλοις ἐν φόβῳ Χριστοῦ. ²²Αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ὑποτάσσεσθε ὡς τῷ Κυρίῳ, ²³ὅτι ὁ ἀνὴρ ἐστὶ κεφαλὴ τῆς γυναικός, ὡς καὶ ὁ Χριστὸς κεφαλὴ τῆς ἐκκλησίας, καὶ αὐτὸς ἐστὶ σωτὴρ τοῦ σώματος. ²⁴ἀλλ' ὡσπερ ἡ ἐκκλησία ὑποτάσσεται τῷ Χριστῷ, οὕτω καὶ αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ἐν παντί. ²⁵οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας ἑαυτῶν, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησε τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἑαυτὸν παρέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς, ²⁶ἵνα αὐτὴν ἀγιάσῃ καθαρίσας τῷ λουτρῷ τοῦ ὕδατος ἐν ῥήματι, ²⁷ἵνα παραστήσῃ αὐτὴν

... Να υποτάσσετε ο ένας στον άλλο με φόβο Χριστού. Οι γυναίκες να υποτάσσονται στους άντρες τους όπως στον Κύριο. Γιατί ο άντρας είναι ο αρχηγός της γυναίκας, όπως κι ο Χριστός είναι ο αρχηγός της εκκλησίας. Ο Χριστός είναι και ο σωτήρας του σώματός του, δηλαδή της εκκλησίας. Όπως όμως η εκκλησία υποτάσσεται στο Χριστό, έτσι και οι γυναίκες πρέπει σε όλα να υποτάσσονται στους άντρες τους. **Οι άντρες να αγαπάτε τις γυναίκες σας, όπως ο Χριστός αγάπησε την εκκλησία και πρόσφερε τη ζωή του γι' αυτήν.** Ήθελε έτσι να την εξαγιάσει, αφού την καθάρισε με το λουτρό του βα-

ἐαυτῶ ἔνδοξον τὴν ἐκκλησίαν, μὴ ἔχουσαν σπίλον ἢ ῥυτίδα ἢ τι τῶν τοιούτων, ἀλλ' ἵνα ἡ ἁγία καὶ ἄμωμος.²⁸ οὕτως ὀφείλουσιν οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶν τὰς ἐαυτῶν γυναῖκας ὡς τὰ ἐαυτῶν σώματα. ὁ ἀγαπῶν τὴν ἐαυτοῦ γυναῖκα ἐαυτὸν ἀγαπᾷ.²⁹ οὐδεὶς γάρ ποτε τὴν ἐαυτοῦ σάρκα ἐμίσησεν, ἀλλ' ἐκτρέφει καὶ θάλπει αὐτήν, καθὼς καὶ ὁ Κύριος τὴν ἐκκλησίαν.³⁰ ὅτι μέλη ἐσμὲν τοῦ σώματος αὐτοῦ, ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ καὶ ἐκ τῶν ὀστέων αὐτοῦ.³¹ ἀντὶ τούτου καταλείπει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν.³² τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν, ἐγὼ δὲ λέγω εἰς Χριστὸν καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν.³³ πλὴν καὶ ὑμεῖς οἱ καθ' ἓνα ἕκαστος τὴν ἐαυτοῦ γυναῖκα οὕτως ἀγαπάτω ὡς ἐαυτόν, ἡ δὲ γυνὴ ἵνα φοβῆται τὸν ἄνδρα.

Εφεσ. 5, 21-33

πίσματος και το λόγο, ὡστε η εκκλησία να του ανήκει ως νύφη με ὅλη της τη λαμπρότητα, την καθαρότητα και αγιότητα, χωρίς ψεγάδι ή ελάττωμα ή κάτι παρόμοιο. Το ίδιο και οι άντρες οφείλουν να αγαπούν τις γυναίκες τους ὅπως αγαπούν το δικό τους το σώμα. Ὅποιος αγαπάει τη γυναίκα του αγαπάει τον εαυτό του. Κανείς ποτέ δε μίσησε το ίδιο του το σώμα, αλλά αντίθετα το τρέφει και το φροντίζει. Ἐτσι κάνει κι ο Κύριος για την εκκλησία, γιατί ὅλοι εἴμαστε μέλη του σώματός του ἀπὸ τη σάρκα του και τα οστά του. Γι' αὐτό - λέει η Γραφή - θα εγκαταλείψει ο άντρας τον πατέρα και τη μητέρα του για να ζήσει μαζί με τη γυναίκα του θα γίνουν οι δυό τους ἕνας ἄνθρωπος. Σ' αυτά τα λόγια κρύβεται ἕνα μεγάλο μυστήριο, πον ἐγὼ σας λέω ὅτι αναφέρεται στη σχέση Χριστοῦ και εκκλησίας. Αλλά κι εσεῖς ο καθένας ν' αγαπάει τη γυναίκα του ὅπως αγαπάει τον εαυτό του, και η γυναίκα να σέβεται τον άντρα της.

A. ΑΝΔΡΑΣ ΚΑΙ ΓΥΝΑΙΚΑ

Ο Θεός θέλησε να μην είναι ο ἄνθρωπος μόνος του πάνω στη γη, ἔτσι με την ἔνωση του ἄνδρα και της γυναίκας δημιουργήθηκε η πρώτη οικογένεια.

Ὅπως ο Θεός ευλόγησε την πρώτη οικογένεια, δίνοντας εντολή στον Αδάμ και στην Εύα να καρποφορήσουν και να πολλαπλασιαστούν, ἔτσι και η Εκκλησία σήμερα δίνει την ευλογία της στην ἔνωση του ἄνδρα και της γυναίκας.

Μετά την πτώση των πρωτοπλάστων συνέδηκαν τα εξής:

ΛΕΞΕΙΣ

ΚΛΕΙΔΙΑ

ιδιαιτερότητα, αρραβώνας, στέψη, ἔνωση, χάρη, διαζύγιο, φόβος, σεβασμός, ἀγαπη μητέρα, μοναχισμός, αλληλοσυμπλήρωση, ανεκτικότητα, συγγνώμη, συμφιλίωση

α) ο γάμος τους, η ένωσή τους που διατηρούνταν όσο ήταν κοντά στο Θεό διασπάστηκε. Η γυναίκα τις περισσότερες φορές έγινε αντικείμενο ηδονής και εκμετάλλευσης και η ένωση των δύο φύλων υποτάχτηκε στη θέληση της σάρκας.

β) η σχέση των δύο έγινε ανταγωνιστική. Κι ενώ οι δύο ήταν ισότιμοι απέναντι στο Θεό, αφού ήταν εικόνα του και είχαν τον ίδιο σκοπό, με την πτώση αρχίζει η ανισότητα. Την ευθύνη για την πτώση από τον παράδεισο τη ρίχνει ο ένας στον άλλο. Ο εγωισμός φέρνει την απομάκρυνση από το Θεό και το χωρισμό του πρωτόπλαστου ζευγαριού. Η διαφοροποίησή τους από τον ενιαίο σκοπό που τους ένωνε, να μοιάσουν στο Θεό, δημιουργεί την ανευθυνότητα, την αντιζηλία.

Όμως τα πράγματα αλλάζουν με τον ερχομό του Χριστού.

B. ΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΤΟΥ ΑΝΔΡΑ ΚΑΙ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ

Ο χαμένος παράδεισος της αγάπης των δύο ξαναήλθε με το μυστήριο του γάμου. Το ότι η ένωση του άνδρα και της γυναίκας παρομοιάζεται από τον Απόστολο Παύλο με την ένωση του Χριστού και της Εκκλησίας σημαίνει ότι ο δεσμός του ζευγαριού δεν είναι απλός και περιστασιακός. Με το μυστήριο του γάμου το Άγιο Πνεύμα δίνει στον γαμπρό και στη νύφη το χάρισμα με το οποίο: α) ο ένας να αναγνωρίζει τον άλλον ως εικόνα του Θεού, β) ο ένας να θυσιάζεται για τον άλλον, όπως ο Χριστός θυσιάστηκε για την Εκκλησία και γ) κάνει το δεσμό τους να διατηρηθεί αδιάρρηκτος και αιώνιος.

Η ακολουθία του γάμου αποτελείται από δύο μέρη: το πρώτο μέρος περιλαμβάνει την Ακολουθία του Αρραβώνα και το δεύτερο περιέχει την Ακολουθία της Στέψης, που είναι και το κυρίως μυστήριο, και αρχίζει με τη φράση: "Ευλογημένη η βασιλεία του Πατρός και του Υιού και του Αγίου Πνεύματος". **Στην ακολουθία του Αρραβώνα** γίνεται η ανταλλαγή δακτυλιδιών. Αυτό συμβολίζει την ελεύθερη συγκατάθεση και των δύο ως προϋπόθεση για να συνδεθούν ως σύντροφοι με το μυστήριο του γάμου. **Στην τελετή της στέψης** ο ιερέας τοποθετεί στέφανα στα κεφάλια του γαμπρού και της νύφης που κάποτε ήταν από αληθινά φύλλα και λουλούδια ενώ τώρα είναι τεχνητά. Τα στέφανα συμβολίζουν τη χάρη του Αγίου Πνεύματος στο νέο ζευγάρι.

Ο ιερέας προς το τέλος του μυστηρίου κάνει τρεις γύρους με τον α-

νάδοχο (τον κουμπάρο) να στηρίζει τα στέφανα επάνω στα κεφάλια των νεόνυμφων. Ο χορός του " Ησαΐα " όπως λέγεται, επειδή ψέλνεται τροπάριο που αναφέρεται στην προφητεία του Ησαΐα για τη γέννηση του Χριστού, περιέχει και ένα άλλο τροπάριο σχετικό με τους μάρτυρες της Εκκλησίας που θυσιάστηκαν για την αγάπη τους προς το Χριστό. Τα στέφανα είναι στέφανα χαράς αλλά όμως και στέφανα μαρτυρίου, επειδή κάθε αληθινός γάμος προϋποθέτει την αυτοθυσία και των δύο. Το κρασί που πίνουν από κοινό ποτήρι, σε ανάμνηση του γεγονότος του θαύματος στην Κανά της Γαλιλαίας, δηλώνει ότι από τη στιγμή αυτή το ζευγάρι θα μοιράζεται τη χαρά και τον πόνο στη ζωή.

Η ελευθερία του ανθρώπου, που είναι σεβαστή από το Θεό, δίνει το δικαίωμα στο ζευγάρι να δεχθεί ή να απορρίψει την ενέργεια του Θεού, για να επιτευχθεί ο ακατάλυτος δεσμός τους.

Γ. ΙΣΟΤΙΜΙΑ ΚΑΙ ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΤΑ

Ο άνδρας και η γυναίκα είναι ισότιμοι, έχοντας κοινό Πατέρα το Θεό και με ίδιο προορισμό, τη θέωση. Ο Χριστός έρχεται στη γη για να καταργήσει κάθε διάκριση: " Δεν υπάρχει πια Ιουδαίος και ειδωλολάτρης, δεν υπάρχει δούλος και ελεύθερος, δεν υπάρχει άντρας και γυναίκα. όλοι σας είστε ένας, χάρη στον Ιησού Χριστό " (Γαλ. 3, 28).

Ιδιαιτερότητα: Η ιστοιμία είναι αναμφισβήτητη αλλά ο ρόλος και η συνεισφορά των δύο φύλων στην οικογένεια είναι απαραίτητη και συμπληρωματική. Η ψυχοσωματική κατασκευή του άνδρα είναι διαφορετική από της γυναίκας. Ο καθένας στην οικογένεια έχει το ρόλο του και με τον τρόπο του συνεισφέρει στην ανατροφή των παιδιών.

Φόβος - υποταγή: Η έννοια του φόβου στη φράση της αποστολικής περικοπής που διαβάζεται στο γάμο και γίνεται αφορμή αταξίας κατά την τέλεση του μυστηρίου χρειάζεται εξήγηση. Ο φόβος εδώ συνδέεται με την αγάπη και το σεβασμό. α) Ο άνδρας επειδή αγαπά τη σύντροφό του φοβάται μήπως με την επιθετικότητά του τη βλάψει, τη μειώσει. β) Είναι απαραίτητος ο σεβασμός και η προσοχή στη γυναίκα, που η ευαίσθητη φύση της προετοιμάζεται για να λειτουργήσει το μητρικό της χάρισμα.

Η επίμαχη φράση της εν λόγω αποστολικής περικοπής: «η δε γυνή να φοβήται τον άνδρα» δεν έχει την έννοια της υποδούλωσης. Δείχνει ότι ο άνδρας, όπως ο Χριστός για την Εκκλησία, έχει το προβάδισμα να θυσιαστεί για την οικογένεια.

Δ. ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΗ ΣΧΕΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΞΕΝΩΣΗ - ΔΙΑΖΥΓΙΟ

Ο εγωισμός και η πλεονεξία, η αλλοτρίωση της γυναίκας από την υποταγή της στη μόδα που έχει κέντρο την ανδρική απληστία, η σεξουαλική έλξη χωρίς αληθινό έρωτα και αγάπη, αποξένωσαν τα δύο φύλα και τα έκαναν ανταγωνιστικά.

Όταν η σύναψη ενός γάμου γίνεται από τη δύναμη μόνο του σεξουαλικού ένστικτου, από την έλξη της εξωτερικής εμφάνισης ή από άλλους λόγους, όπως οικονομικά συμφέροντα κ.ά., τότε η αποτυχία είναι δεδομένη. Το ζευγάρι ουσιαστικά διώνει το κλίμα του διαζυγίου που πρόκειται να ακολουθήσει.

Η έλλειψη εμπιστοσύνης μεταξύ των δύο φύλων, ο ατομικισμός και η αποξένωση οδήγησαν στην εμφάνιση και νέων ιδεών για τη δημιουργία οικογένειας. Η περίπτωση της άγαμης μητέρας ή του άγαμου πατέρα είναι απρόβλεπτο ποια ψυχικά προβλήματα θα δημιουργήσουν στα παιδιά, στην πρόοδο της οικογένειας και στην κοινωνία του μέλλοντος.

Ε. Η ΜΟΝΑΞΙΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΣΗΜΕΡΑ

Η μοναξιά βασανίζει τον άνθρωπο παρά το ότι ζει σε πολυάριθμες πόλεις και σε απέραντες τσιμεντένιες πολυκατοικίες. Στον χώρο της εργασίας ο άνθρωπος αισθάνεται απομονωμένος και μοναχικός γιατί η φιλαυτία, η ζηλοφθονία και η κενοδοξία απομάκρυναν από την ψυχή του την αγάπη και τη συνεργατικότητα. Ο άνθρωπος γίνεται έρμαιο των σεξουαλικών του επιθυμιών και ενστίκτων και σε κάποια στιγμή χωρίς εσωτερικότητα, νιώθει μόνος. Ο σύγχρονος τεχνολογικός πολιτισμός με την αλόγιστη χρήση του δεν αφήνει περιθώρια συντροφικότητας.

Ο χρηματισμός και η απληστία δεν αφήνουν να καρπίσει η πίστη και η συναδέλφωση. Η δημιουργική συμμετοχή του ανθρώπου στην κοινή ζωή μπορεί να είναι το αντίβαρο της μοναξιάς του.

Στην ελεύθερη δούληση του ανθρώπου υπάγεται και η επιλογή για μοναχική άσκηση και παρθενία, όταν υπάρχει ιδιαίτερη κλίση. Ο μοναχός αποσύρεται για να μάθει στην ησυχία την αλήθεια για το Θεό, τον εαυτό του και τον κόσμο μέσα σ' ένα κλίμα ερωτικής σχέσης με το Θεό. Μετά την κάθαρση από τα πάθη και αφού δεχτεί το φωτισμό του Αγίου Πνεύματος αποδέχεται τον κόσμο, ώστε να τον βοηθήσει στη σχέση του με το Θεό και τους συνανθρώπους του.

ΣΤ. Η ΜΟΝΑΞΙΑ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Οι λόγοι που τα μέλη της οικογένειας νιώθουν μοναχικά μέσα σ' αυτή μπορεί να συνοψιστούν στους εξής:

1. Οι ρυθμοί της ζωής δεν αφήνουν χρόνο για αυτογνωσία και αυτοσυγκέντρωση. Θα ωφελούσε να αφιερωθεί κάποιος χρόνος, ώστε ο άνθρωπος να ελέγξει και να τροφοδοτήσει τις ανθρώπινες σχέσεις.
2. Λείπει η προσευχή, η ανεκτικότητα στη διαφορετικότητα, η συγγνώμη και η μεταστροφή που ενώνουν την οικογένεια. Ο Μ. Βασίλειος γράφει ότι στην πνευματική του πορεία δεν πρόσθεσε στη ζωή του τίποτε περισσότερο απ' όσα του έμαθαν οι δικοί του και μάλιστα η γιαγιά του Μακρίνα.
3. Η πίστη του ενός σώζει και τον άλλο σύντροφο από τη γνωριμία του με το Θεό της αγάπης. "Γιατί ο μη χριστιανός άντρας, χάρη στην ένωση με τη γυναίκα του, μπήκε στο χώρο του Θεού και η μη χριστιανή γυναίκα μπήκε στο χώρο του Θεού χάρη στην ένωση με το χριστιανό" (Α' Κορ. 7, 14).
4. Το χάσμα των γενεών δημιουργεί προβλήματα στις σχέσεις γονέων και παιδιών. Ένας ρεαλισμός συνδεδεμένος με κοινές αξίες αναλλοίωτες στο χρόνο μπορεί να συμβάλλει στην αλληλοκατανόηση, την υποχωρητικότητα και τη συμφιλίωση.

Ζ. ΔΙΕΞΟΔΟΣ ΣΤΗ ΜΟΝΑΞΙΑ

Η αγάπη προς τον πλησίον είναι αγάπη προς το Χριστό, του οποίου ο εικόνα είμαστε όλοι. Αυτή η αγάπη ενώνει και λύνει τα δεσμά της μοναξιάς και της απομόνωσης.

Αυτή η αγάπη είναι:

- Ανιδιοτελής, γιατί ξεκινάει από το Χριστό που δίνει το αίμα του για να ενωθούν όλοι οι άνθρωποι (Εκκλησία).
- Ενεργητική και όχι παθητική, γιατί με αυτήν ο άνθρωπος πάντα συγχωρεί, πάντα ελπίζει και πάντα υπομένει, για να υπάρχει η αληθινή κοινωνία των ανθρώπων.
- Δωρεά, γιατί με αυτήν ο άνθρωπος δε διεκδικεί τίποτε από τον πλησίον αλλά θυσιάζεται, όπως ο Χριστός, για να ευτυχήσει αιώνα μαζί του.

ΤΙ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΞΕΧΑΣΩ

- Η απομάκρυνση των πρωτόπλαστων από το Θεό προξένησε και τη δική τους διάσπαση.
- Ο Χριστός καταργεί κάθε διάκριση όπως και αυτή μεταξύ των δύο φύλων.
- Η ισότητα των δύο φύλων εξασφαλίζεται όταν συνειδητοποιηθεί ότι και οι δύο έχουν κοινό Πατέρα, το Θεό και ένα προορισμό, τη θέωση.
- Η ιδιαιτερότητα των δύο φύλων αναφέρεται στις ιδιαίτερες κλίσεις και τη θέση που έχει το καθένα μέσα στη δημιουργία.
- Η μοναξιά εμφανίζεται όταν η ένωση των δύο στηρίζεται μόνο στη σεξουαλικότητα, στην εξωτερική εμφάνιση και όχι στην αγάπη και στην εσωτερικότητα.
- Με την αγάπη εξαφανίζεται το εγώ και η ανταγωνιστική σχέση.
- Η προσευχή, η συγγνώμη, η μετάνοια και η συμφιλίωση μπορεί να αποτελέσουν λύση στις δοκιμαζόμενες οικογενειακές και κοινωνικές σχέσεις.

ΕΧΟΥΝ ΣΗΜΑΣΙΑ ΑΥΤΑ ΓΙΑ ΤΗ ΖΩΗ ΜΟΥ;

1. Πως προήλθε η αντιπαλότητα των δύο φύλων;
2. Πως καταργείται η διάκριση μεταξύ των δύο φύλων;
3. Γιατί δεν προτιμούν οι περισσότεροι τον πολιτικό γάμο;
4. Πως δικαιολογείται ο μοναχός να μην αισθάνεται μοναξιά;
5. Γιατί και μετά το γάμο ορισμένοι άνδρες και γυναίκες νιώθουν ξένοι;
6. Πως βλέπεις την ιδέα της ανύπαντρης μητέρας;
7. Τι χρειάζεται για να υπάρξει συντροφικότητα στο ζευγάρι και στην οικογένεια;

18

ΑΥΤΟ ΠΟΥ ΔΕΝ ΘΕΛΩ, ΑΥΤΟ ΚΑΝΩ ΠΑΡΑΣΥΡΜΕΝΟΣ ΑΠΟ ΤΑ ΜΜΕ

Σκοπός αυτής της διδακτικής ενότητας είναι:

- **Να γνωρίσετε ότι μόνο με συνειδητοποίηση της ανθρώπινης αξίας μπορούν τα ΜΜΕ να συνεισφέρουν και να χρησιμοποιηθούν για το καλό του ανθρώπου.**
- **Να γνωρίσετε ότι η ελευθερία του ανθρώπου χωρίς την προσωπική σχέση με το Θεό και τους συναθρώπους μετατρέπεται σε δουλεία. Τη νοθεύουμε και δίνουμε την αφορμή να μας τη νοθεύσουν.**

¹⁴ οἶδαμεν γὰρ ὅτι ὁ νόμος πνευματικός ἐστίν· ἐγὼ δὲ σαρκικός εἰμι, πεπραμένος ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν. ¹⁵ ὃ γὰρ κατεργάζομαι οὐ γινώσκω· οὐ γὰρ ὃ θέλω τοῦτο πράσσω, ἀλλ' ὃ μισῶ τοῦτο ποιῶ. ¹⁶ εἰ δὲ ὃ οὐ θέλω τοῦτο ποιῶ, σύμφημι τῷ νόμῳ ὅτι καλός. ¹⁷ νυνὶ δὲ οὐκέτι ἐγὼ κατεργάζομαι αὐτό, ἀλλ' ἡ οἰκοῦσα ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία. ¹⁸ οἶδα γὰρ ὅτι οὐκ οἰκεῖ ἐν ἐμοί, τοῦτ' ἔστιν ἐν τῇ σαρκί μου, ἀγαθόν· τὸ γὰρ θέλειν παράκειται μοι, τὸ δὲ κατεργάζεσθαι τὸ καλὸν οὐχ εὐρί-

ξέρομε λοιπόν, καλὰ πῶς ὁ νόμος εἶναι θεϊκός, ἐνὼ ἐγὼ εἶμαι ἀδύναμος ἄνθρωπος, πουλημένος σὴν ἁμαρτία.

Ἔτσι, δεν ξέρω ουσιαστικά τι κάνω· δεν κάνω αυτό που θα 'θελα να κάνω αλλά, αντίθετα, ὅτι θα 'θελα να αποφύγω. Κάνοντας όμως αυτό που κατά βάθος δε θέλω, αναγνωρίζω ἔμπρακτα πῶς οἱ ἐντολές του νόμου εἶναι σωστές. Ἔτσι φτάνω πια στο σημεῖο να μη διαπραττω ἐγὼ ὁ ἴδιος τὸ κακό ἀλλὰ ἡ ἁμαρτία, πον ἔχει εγκατασταθεῖ μέσα μου. Ἡ ἴδια ἡ συνείδησή μου μαρτυρεῖ γι' αὐτό: Δεν κατοικεῖ μέσα μου, δηλαδή στο εἶναι μου, τὸ καλό. Απόδειξη εἶναι πῶς ἐγὼ θέλω να

σκω.¹⁹ οὐ γὰρ ὃ θέλω ποιῶ ἀγαθόν, ἀλλ' ὃ οὐ θέλω κακὸν τοῦτο πράσσω.²⁰ εἰ δὲ ὃ οὐ θέλω ἐγὼ τοῦτο ποιῶ, οὐκέτι ἐγὼ κατεργάζομαι αὐτό, ἀλλ' ἡ οἰκοῦσα ἐν ἐμοὶ ἀμαρτία.²¹ εὐρίσκω ἄρα τὸν νόμον τῷ θέλοντι ἐμοὶ ποιεῖν τὸ καλόν, ὅτι ἐμοὶ τὸ κακὸν παράκειται.²² συνήδομαι γὰρ τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον,²³ βλέπω δὲ ἕτερον νόμον ἐν τοῖς μέλεσί μου ἀντιστρατευόμενον τῷ νόμῳ τοῦ νοός μου καὶ αἰχμαλωτίζοντά με ἐν τῷ νόμῳ τῆς ἀμαρτίας τῷ ὄντι ἐν τοῖς μέλεσί μου.²⁴ Ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος· τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου;²⁵ εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν. ἄρα οὖν αὐτὸς ἐγὼ μὲν νοῖ δουλεύω νόμῳ Θεοῦ, τῇ δὲ σαρκὶ νόμῳ ἀμαρτίας.

Ρωμ. 7, 14-25

κάνω το καλό, δεν βρίσκω όμως τη δύναμη να το μετατρέψω σε πράξη. Κι έτσι, δεν κάνω το καλό που θα 'θελα, αλλά υπηρετώ το κακό, που δεν το θέλω. Αν όμως κάνω αυτό που δε θέλω, τότε την πράξη μου δεν την καθορίζω πια εγώ αλλά η αμαρτία, που έχει θρονιαστεί μέσα μου.

Συνεπώς, η πείρα δείχνει ότι, ενώ εγώ θέλω να κάνω το καλό, οι πράξεις μου δείχνουν πως κάνω το κακό. Εσωτερικά συμφωνώ και χαίρομαι με όσα λέει ο νόμος του Θεού. Διαπιστώνω όμως πως η πράξη μου ακολουθεί έναν άλλο νόμο, που αντιστρατεύεται το νόμο με τον οποίο συμφωνεί η συνείδησή μου: Είναι ο νόμος της αμαρτίας που κυριαρχεί στην ύπαρξή μου και με κάνει αιχμάλωτό της. Τι δυστυχισμένος, αληθινά, που είμαι! Ποιος μπορεί να με λυτρώσει από την ύπαρξη αυτή, που έχει υποταχθεί στο θάνατο; Ας ευχαριστήσουμε το Θεό που το έκανε αυτό, με το σωτήριο έργο του Κυρίου μας Ιησού Χριστού. Άρα, λοιπόν, εγώ ο ίδιος, ενώ συμφωνώ θεωρητικά με το νόμο του Θεού, στην πράξη είμαι υποταγμένος στον νόμο της αμαρτίας.

Α. ΕΙΔΗΣΕΙΣ

ΛΕΞΕΙΣ

ΚΛΕΙΔΙΑ

παθητικός θεατής, επιθυμία, αγενή πάθη, παραπλάνηση, τηλεοπτική εξάρτηση, συμμετοχή, πίστη, χάρη, σχέση, υπακοή, διάκριση,

Η λέξη ενημέρωση προέρχεται από το επίθετο ενήμερος που σημαίνει εκείνον που γνωρίζει τα τρέχοντα γεγονότα της ημέρας. Κάθεσαι στην πολυθρόνα σου και παρατηρείς τις άπειρες έγχρωμες εικόνες από εγκλήματα, βία, καταστροφές και αισθάνεσαι ικανοποιημένος που δεν είσαι μέσα ή αδιάφορος, γιατί εσύ περνάς καλά. Έτσι, γίνεσαι παθητικός θεατής ή ακροατής της καταστροφής του συνανθρώπου σου. Γιατί

άλλο είναι να ακούς για μια πυρκαγιά στο δάσος και άλλο να συμμετέχεις στην κατάσβεσή της.

Οι πληροφορίες και οι ειδήσεις που σου παρέχει καθημερινά ο έντυπος και ηλεκτρονικός τύπος, όταν υπηρετούν το κέρδος και τη σκοπιμότητα, σου κάνουν πλήση εγκεφάλου, σου δραματοποιούν γεγονότα, σου αποσιωπούν πληροφορίες, σε αποπροσανατολίζουν με τους εμπρηστικούς τίτλους τους, σε κάνουν μέτοχο των δικών τους εξαρτήσεων.

Β. Η ΕΞΑΡΤΗΣΗ ΑΠΟ ΤΗ ΜΙΚΡΗ ΟΘΟΝΗ

Στη μικρή οθόνη, βρίσκονται οι σύγχρονες σειρήνες: ομιλίες και συζητήσεις χωρίς νόημα και όραμα, υποκριτικά χαμόγελα, γύμνια και πορνεία που πουλάνε, διαφημίσεις παραπλανητικές. Μηνύματα και εικόνες σου εξάπτουν τη φαντασία, σε αποπροσανατολίζουν από την πραγματικότητα, σου δημιουργούν ανάγκες, σε κάνουν άτομο εξαρτημένο από χαρές στιγμιαίες. Η λαϊκή σοφία με δύο χαρακτηριστικές παροιμίες: "Φάτε μάτια ψάρια" και "Ό,τι φαίνεται δεν είναι και αληθινό", αποκαλύπτει τη φαιδρότητα του φαινομένου αυτού.

Οι εξωτερικές αισθήσεις χωρίς κριτήριο και μέτρο σε κάνουν ανίκανο να ενδιαφερθείς για τις πνευματικές σου ανάγκες.

Με την αλόγιστη χρήση του ραδιοφώνου και της τηλεόρασης χάνεται το προσωπικό στοιχείο και περιορίζεται ο ελεύθερος χρόνος του ανθρώπου. Αντίθετα, με την εφημερίδα υπάρχει περισσότερο προσωπική σχέση, γιατί ο αναγνώστης σε ορισμένο χρόνο που διαθέτει μπορεί να επιλέξει τι θα διαβάσει χωρίς να συγκαταλέγεται στα εκατομμύρια των τηλεθεατών που μαζικά επηρεάζονται και χάνουν το χρόνο τους.

Γ. Η ΤΡΑΓΙΚΟΤΗΤΑ ΝΑ ΜΗΝ ΕΙΣΑΙ ΑΥΤΟ ΠΟΥ ΘΑ ΗΘΕΛΕΣ

"Αυτό που δεν θέλω, αυτό κάνω" τονίζει εδώ και δύο χιλιετίες ο Απόστολος Παύλος. Η κατάχρηση της ελευθερίας και του αυτεξούσιου που έδωσε ο Θεός στον άνθρωπο έφεραν την πτώση, το θάνατο.

Είναι τραγικό: αυτό που δεν θέλεις, αυτό να κάνεις. Να μη θέλεις να είσαι τεμπέλης, ψεύτης, κλέφτης, ζηλόφθονος, σαρκολάτρης, συκοφάντης, φιλοχρήματος, εγωιστής και όμως καθημερινά να το δείχνεις με τις πράξεις σου. Πρώτα λοιπόν γεννιέται η επιθυμία και μετά

γίνεται η πράξη. Πρώτα φωλιάζουν στη ψυχή τα πάθη και μετά εξωτερικεύονται στην καθημερινή πρακτική. Όπως γράφει κάποιος μεγάλος ποιητής: "το ντουφέκι είναι συνέχεια των χεριών και τα χέρια είναι συνέχεια της ψυχής". Κατά τον αδελφόθεο Ιάκωβο "Καθένας μπαίνει σε πειρασμό από τη δική του επιθυμία. Αυτή τον παρασύρει και τον εξαπατάει. έπειτα η επιθυμία αυτή συλλαμβάνει το κακό και γεννάει την αμαρτία. κι η αμαρτία, όταν ολοκληρωθεί, φέρνει το θάνατο" (Ιακ. 1,14-15).

Το να θέλεις να μοιάσεις στον αγαθό Δημιουργό σου είναι ένα κριτήριο για να αξιολογήσεις και τις υπόλοιπες επιθυμίες σου. Αυτό σε κάνει να αποφεύγεις τη μίμηση ή την ταύτιση με οποιοδήποτε ον ή ανθρώπινο μοντέλο εξωτερικά, που προβάλλεται από την οθόνη. Ο Χριστός με την παρουσία του στον κόσμο δίδαξε ότι το "καθ' ομοίωσιν" αναφέρεται στο εσωτερικό κάλλος του ανθρώπου και επιτυγχάνεται με την προσωπική του ένωση με το Θεό.

Οι σύγχρονοι ψυχολόγοι ισχυρίζονται ότι η τηλεοπληξία θα είναι το νέο ναρκωτικό του ανθρώπου, για το οποίο θα χρειαστεί θεραπεία απεξάρτησης. Όταν είσαι δέσμιος, χωρίς έλεγχο της τηλεόρασης, σκλαβώνεις την καλή σου επιθυμία και τις δυνάμεις σου. Δεν μπορείς να δεις τον εαυτό σου, να χαρείς την παρουσία των άλλων, να αποκτήσεις οικολογική συνείδηση.

Δ. ΛΟΓΟΙ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΟΠΟΙΟΥΣ ΔΕΝ ΚΑΝΟΥΜΕ ΑΥΤΟ ΠΟΥ ΘΕΜΟΥΜΕ

α) Η απιστία του ανθρώπου στον ανώτερο προορισμό του τον κάνει να κυνηγά το εύκολο και εφήμερο, το ψεύτικο και παραπλανητικό. Κατά τον άγιο Γρηγόριο Παλαμά, νους ο οποίος απομακρύνεται από τον Θεό γίνεται κτηνώδης ή δαιμονιώδης.

β) Γίναμε άνθρωποι της βιολογικής ανάγκης. Ο βομβαρδισμός από τα ΜΜΕ προϊόντων κατανάλωσης κάνουν τον άνθρωπο αγχωμένο, εξαρτημένο και αγωνιζόμενο μόνο γι' αυτά.

γ) Η εισβολή ξένων προτύπων ζωής στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (ΜΜΕ) και η απομάκρυνση από πρότυπα της δικής μας παράδοσης, του δικού μας πολιτισμού. Ήρωες, φιλόσοφοι, λογοτέχνες, άγιοι, σημερινοί πνευματικοί άνθρωποι, όταν εμφανίζονται στους δέκτες μας αλλάζουμε κανάλι για να δούμε εικόνες που δεν προβληματίζουν, δε μορφώνουν, αλλά παραμορφώνουν την καλή μας επιθυμία.

δ) Η εξωτερική ομορφιά, που διαφημίζεται και προβάλλεται από τα Μ.Μ.Ε. για να προκαλέσει τον θεατή, εξαφανίζει την ολοκληρωμένη άποψη για τον άνθρωπο. Η εξωτερική ομορφιά, ο γυμνισμός παραπλανά, γίνεται εμπορεύσιμος, ενώ για να βρεις την εσωτερική ομορφιά πρέπει να την ψάξεις γιατί δεν φαίνεται.

ε) Η απώλεια του μέτρου και του ελέγχου στην επιθυμία έρχεται όταν ο άνθρωπος απομακρυνθεί από τη σχέση του με το Θεό. Η κατάχρηση στα γήινα, η υποδούλωση της ανθρώπινης αξίας στη σάρκα εξελίσσονται σε "αγενή πάθη", σε χαρά που συνοδεύεται από οδύνη κατά τον άγιο Γρηγόριο Παλαμά. Τα "ένθεα πάθη" χαρακτηρίζονται από μια μόνιμη και ανείπωτη γλυκύτητα (Ανέστη Κεσελόπουλου, Πάθη και αρετές, εκδ. Δόμος, Αθήνα 1986, σ. 31).

στ) Αυτό που δεν θέλω, κατά τον άγιο Ιωάννη Χρυσόστομο, είναι εκείνο το οποίο από τα δάθη της ψυχής μου δεν επαινώ, δεν αποδέχομαι, εκείνο που δεν αγαπώ. Μπορεί οι λογισμοί μας να είναι κακοί, όμως πρέπει να γνωρίζουμε ότι η διάνοιά μας διατηρεί την ευγένεια που της δωρίστηκε από τον Δημιουργό (Άπαντα Αγίων Πατέρων, εκδ. Ωφελίμου Βιβλίου, τ. 81, σ. 49).

E. ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΣ ΤΡΟΠΟΣ ΖΩΗΣ

- 1. Η Εκκλησία διασώζει τον προσωπικό τρόπο ζωής. Οι πραγματικά πιστοί δεν αρκούνται παθητικά να βλέπουν τη δυστυχία από την οθόνη, αλλά γίνονται μέτοχοι της λύπης και της χαράς των άλλων.** Δεν απογοητεύονται από αυτό που βλέπουν και ακούνε, αλλά δραστηριοποιούνται για να αλλάξουν τον εαυτό τους και τον κόσμο.
- 2. Αν οι άνθρωποι που κατευθύνουν τα Μ.Μ.Ε. εμπνευσθούν από το σεβασμό προς τον άνθρωπο, όπως εκφράστηκε από τον Χριστό και την Εκκλησία Του, τότε δεν θα τα χρησιμοποιούν ως μέσα αλλοτρίωσης του ανθρώπου αλλά ως δίαυλο κατανόησης και βοήθειας της ανθρώπινης ύπαρξης.** Τότε τα ΜΜΕ θα γίνουν Μέσα ευαγγελισμού των ανθρώπων, καλής αγγελίας και όχι μετάδοσης κακών ειδήσεων.
- 3. Η ψυχαγωγία που λένε ότι παρέχουν τα Μ.Μ.Ε. για να είναι πραγματική ψυχαγωγία (αγωγή δηλαδή της ψυχής) θα πρέπει να οδηγεί την ψυχή του ανθρώπου σε μια χαρά που δε θα είναι πρόσκαιρη, δε θα του εξάπτει τα πάθη, δεν θα τον υποδαθμίζει, αλλά θα τον ειρηνεύει, θα τον εξανθρωπίζει.**

Μικρή διήγηση: Από την παράδοση της Εκκλησίας αναφέρουμε ένα περιστατικό που αναφέρει το Γεροντικό (σ. 44) και περιγράφει τον τρόπο με τον οποίο απαλλάσσεται ο άνθρωπος από τα πάθη. Ήταν κάποιος μοναχός που ταλαιπωρημένος από το πλήθος των πειρασμών επήρε την απόφαση να φύγει από εκεί που ήταν. Όταν έβαλε τα σανδάλιά του για να φύγει βλέπει κάποιον άλλο άνθρωπο να βάζει και αυτός τα σανδάλιά του και να του λέει: όπου και αν πας θα σε ακολουθώ. Το οποίο σημαίνει ότι για να λυτρωθείς από τα πάθη χρειάζεται να πάρεις απόφαση και να αλλάξεις πολλές φορές και τόπο και τρόπο.

4. Η πίστη και η αγάπη του ανθρώπου στο Χριστό κάνει τον άνθρωπο να τοποθετηθεί υπεύθυνα και κριτικά απέναντι στα μηνύματα του τύπου και της τηλεόρασης. Όταν εναρμονίζεις τη θέλησή σου με τη θέληση του Θεού τότε κάνεις αυτό που θα 'θελες να κάνεις. Χρειάζεται πνευματικό αγώνα ώστε να μη διαφέρει η επιθυμία από την πράξη και να μη γίνεις διχασμένη προσωπικότητα.

Με την πίστη αποκτάς εσωτερική δύναμη, ξέρεις πότε θα χρησιμοποιήσεις το τηλεχειριστήριο. Νηστεία δεν είναι μόνο να αποφεύγεις το κρέας και άλλες τροφές, αλλά να αποφεύγεις μηνύματα και εικόνες που με ευκολία μπαίνουν στο σπίτι και έρχονται σε αντίθεση με την πίστη σου και με αυτό που πραγματικά θέλει η ψυχή σου.

5. Η υπακοή σ' έναν πνευματικό πατέρα, αληθινό σύμβουλο ζωής, εκπρόσωπο του Θεού είναι μια αρετή, είναι

μια επικοινωνία που λυτρώνει τον άνθρωπο από επιθυμίες άχρηστες και πάθη, του δίνει χάρη και τον κάνει διακριτικό και προσεκτικό. Με τον τρόπο αυτό φεύγουν τα πάθη και ο πιστός δέχεται τη χάρη και την πνευματική γιατροειά.

ΤΙ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΞΕΧΑΣΩ

Τα Μ.Ε.Ε. για να βοηθήσουν τον σημερινό άνθρωπο είναι ανάγκη να λειτουργήσουν με κάποιες προϋποθέσεις:

- να σέβονται τον άνθρωπο ως πρόσωπο και την ελευθερία του,
- να ενημερώνουν τον πολίτη με σαφήνεια, με αληθινά στοιχεία καθώς και με καλές ειδήσεις και όχι μόνο με τα τραγικά γεγονότα της ημέρας,

- να προβάλλουν εικόνες και έργα εμπνευσμένα από την παράδοσή μας που να καλλιεργούν τη θέληση του ανθρώπου και να τον ψυχαγωγούν πραγματικά,
- να ενεργοποιούν την κριτική ικανότητα του ανθρώπου ώστε να αντιδρά ανάλογα και να μην τον κάνουν παθητικό δέκτη του κακού,
- να συμβάλουν στην πνευματική καλλιέργεια του ανθρώπου ανοίγοντάς του νέους πνευματικούς ορίζοντες και ενδιαφέροντα.

Ο άνθρωπος γίνεται πρόσωπο και όχι μέλος της μάζας, όταν συνάπτει αρμονικές σχέσεις με τον Θεό και τον πλησίον. Έτσι, εξασφαλίζει τη συμμετοχή του στην εκκλησιαστική κοινότητα. Εξάλλου, η υπακοή στο θέλημα του Θεού προσφέρει όχι μόνο το μέτρο, αλλά και τον κανόνα για έναν ενιαίο τρόπο ζωής έτσι, ώστε αυτό που θέλει αυτό και τελικά να κάνει.

ΕΧΟΥΝ ΣΗΜΑΣΙΑ ΑΥΤΑ ΓΙΑ ΤΗ ΖΩΗ ΜΟΥ;

1. Έχεις σκεφτεί ποτέ τι είναι εκείνο που σε παρασύρει και κάνεις αυτό που δε θα 'θελες να κάνεις και γίνεσαι διχασμένη προσωπικότητα;
2. Γιατί βολεύει να είσαι μέλος της μάζας και πόσο δύσκολο είναι να είσαι πρόσωπο;
2. Με ποιο τρόπο μια επιθυμία καταλήγει σε πάθος; Υπάρχουν αγενή και ένθεα πάθη;
3. Όταν είσαι ώρες κολλημένος στη τηλεόραση σκέφτηκες τι άλλο μπορούσες να κάνεις και δεν έκανες για να είσαι αυτό που είσαι;
4. Τι προτείνει η Εκκλησία για τη χρήση των Μ.Μ.Ε. από τον άνθρωπο; Πόσο βοηθούν τα Μ.Μ.Ε. σ' αυτό τον σκοπό;

19

ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΕΣ ΔΙΕΞΟΔΟΙ ΚΑΙ Η ΠΡΟΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Σκοπός αυτής της διδακτικής ενότητας είναι:

- **Να κατανοήσετε τα είδη των διεξόδων που καταφεύγουν σήμερα οι νέοι.**
- **Να γνωρίσετε τις αιτίες των λαθεμένων επιλογών που χρησιμοποιούνται ως διεξοδοί στα προβλήματα των νέων.**
- **Να συναισθανθείτε τους κινδύνους αυτών των επιλογών.**
- **Να αντιληφθείτε την πρόταση της Εκκλησίας.**

¹⁰ἐὰν γὰρ ἔλθῃ ἡ σοφία εἰς σὴν διάνοιαν, ἢ δὲ αἴσθησις τῆ σῆ ψυχῆ καλὴ εἶναι δόξη, ¹¹βουλὴ καλὴ φυλάξει σε, ἔννοια δὲ ὁσία τηρήσει σε, ¹²ἵνα ῥύσηταί σε ἀπὸ ὁδοῦ κακῆς καὶ ἀπὸ ἀνδρὸς λαλοῦντος μηδὲν πιστόν. ¹³ὧ οἱ ἐγκαταλείποντες ὁδοὺς εὐθείας τοῦ πορεύεσθαι ἐν ὁδοῖς σκότους, ¹⁴οἱ εὐφραινόμενοι ἐπὶ κακοῖς καὶ χαίροντες ἐπὶ διαστροφῇ κακῇ, ¹⁵ᾧ αἱ τρίβοι σκολιαὶ καὶ καμπύλαι αἱ τροχιαὶ αὐτῶν.

Παρ. Σολ. 2, 10-15

...Όταν η σοφία μες στην καρδιά σου μπει κι απόλαυσή σου γίνει η γνώση, τότε η φρόνηση θα σε φυλάει, η σύννεση θα σε φρουρεί. Θα σε γλιτώσουν απ' το δρόμο τον κακό, από ανθρώπους που μιλούν με δόλο, που εγκαταλείπουν τον ίδιο δρόμο, για να βαδίσουν σε δρόμους σκοτεινούς. Χαίρονται να κάνουν το κακό και στις διαστροφές ευχαριστούνται. Ποτέ δεν ενεργούν μ' ευθύτητα, η συμπεριφορά τους είναι άδικη.

Η ενηλικίωση εκτός Χριστιανισμού έχει διάφορες ερμηνείες. Στην πνευματική ζωή πολλές φορές παραμένουμε νήπια, παρά τη σωματική αύξηση. Η πνευματική μας ενηλικίωση ή ωριμότητα στην Ορθοδοξία είναι, όπως λέει ο Απόστολος Παύλος, να φθάσουμε στην τελειότητα που μέτρο της είναι ο Χριστός. (Εφεσ. 4,13) Τα αδιέξοδα υπάρχουν εκεί όπου ο άνθρωπος θεωρεί ότι το μέτρο για τη ζωή το φτιάχνει μόνος του, θεοποιώντας τον εαυτό του.

ΛΕΞΕΙΣ

ΚΛΕΙΔΙΑ

ενηλικίωση, αποξένωση, πρότυπα, λανθασμένες επιλογές, παράδοση, ναρκωτικά, αλκοόλ, ψευδαισθήσεις, πορνογραφία, έκσταση, εργήγορση, αναισθησία, αναλγησία

A. ΛΑΘΕΜΕΝΕΣ ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ

1. Ο νέος θέλει να δοκιμάσει τα πάντα χωρίς περιορισμούς, θεωρώντας ότι αυτό πηγάζει από την ελευθερία του. Δοκιμάζει τα πάντα, αλλά δεν αναζητά, δεν αρχίζει ούτε επαναλαμβάνει την εμπειρία του καλού. Αυτό προϋποθέτει άλλη διαδικασία, δηλαδή επιλογή προτύπων ζωής, επίπονη αυτοκριτική και με νεανικό θάρρος διορθωτικές κινήσεις.
2. Ο νέος επιζητεί διεξόδους και νιώθει ότι καταπιέζεται όταν συγκρούεται αυτό που ο προοδευτισμός της παρέας του υιοθετεί, με εκείνο που του επιτάσσει συνήθως η οικογένειά του. Το λεγόμενο χάσμα των γενεών δημιουργεί το αίσθημα της καταπίεσης στους νέους που αναζητούν τρόπους διαφυγής.

Οι νέοι εκτιμούν λανθασμένα όταν:

- α) βλέπουν την αντιφατική ζωή των μεγάλων να γκρεμίζει δικά τους όνειρα,
- β) λείπει η πίστη και το όραμα,
- γ) παρερμηνεύουν την έννοια της ελευθερίας και της προόδου,
- δ) παρερμηνεύουν την έννοια της ενηλικίωσης και
- ε) νομίζουν ότι η παιδεία έχει σκοπό μόνο την έκδοση πιστοποιητικών και πτυχίων επαγγελματικής προόδου.

Η άσκηση στο ορθόδοξο ήθος θα μείωνε τις λαθεμένες επιλογές του νέου.

B. ΑΙΤΙΑ ΛΑΘΕΜΕΝΩΝ ΕΠΙΛΟΓΩΝ

- Η αποξένωση του ανθρώπου, η διάλυση της οικογένειας και ο κλονισμός των ανθρωπίνων σχέσεων.
- Η έλλειψη προτύπων και σοφών παιδαγωγών που κάνει τον νέο να υπακούει σε "σειρήνες" που με τέχνη ωραιοποιούν το κακό.
- Η έλλειψη σταθερών στηριγμάτων στη ζωή.
- Η έλλειψη αγωνιστικότητας, η αναζήτηση του εύκολου και του γρήγορου κέρδους και το γεγονός ότι η επιτυχία συνδέεται με την ύλη και όχι με τις πνευματικές αξίες.
- Η αναζήτηση στιγμιαίων συγκινήσεων και η θέληση του ανθρώπου που αδυνάτισε όταν διακόπηκε η σχέση του με το αγαθό που είναι διαχρονικό.
- Η αντίδραση στους μεγαλύτερους, στο κατεστημένο, στην παράδοση άκριτα και απερίσκεπτα.
- Ο μιμητισμός και η περιέργεια. Η "πυξίδα" εξαφανίστηκε, το σύνθημα είναι: "όπου μας πάει ο άνεμος". Ο νέος σαν το καλάμι πηγαίνει όπου θέλει η ομάδα, η μάζα. Αν δοκιμάσει να ξεφύγει από τη μάζα αποκτά την ετικέτα "φυτό".

Τα ναρκωτικά και το αλκοόλ: διέξοδοι επικίνδυνοι στα προβλήματα των νέων και απειλή για τη ζωή τους. Ο σοφός Σολομώντας συμβουλεύει: "Το κρασί φέρνει αυθάδεια και τα μεθυστικά ποτά μανία. Όποιος αφήνεται να δελεάζεται απ' αυτά, σοφός δεν μπορεί να' ναι." (Παροιμ 20,1)

Η χρήση ναρκωτικών και η μέθη δεν είναι χαρακτηριστικό του σοφού ανθρώπου, αφού:

α) παραδίνεται στο πάθος χωρίς να επιστρατεύει τη λογική του,

β) με τα ναρκωτικά ή το αλκοόλ επιτυγχάνεται η νάρκωση και η υπνωση. Ο νους δε λειτουργεί αρμονικά και το άτομο δεν είναι σε θέση να αναλάβει τις ευθύνες που του αναλογούν, αφού ζει σ' ένα κόσμο παραισθήσεων, σε ψεύτικους παραδείσους,

γ) με την αναισθητοποίηση και την αχρηστία των πνευματικών και σωματικών του δυνάμεων ο νέος όχι μόνο δε λύνει τα προβλήματά του, αλλά ο ίδιος γίνεται ένα μεγάλο πρόβλημα για τον εαυτό του, την οικογένειά του και την κοινωνία.

Η πορνογραφία και η εμπορία της σάρκας είναι ο δολοφόνος του έρωτα και της αγάπης όταν ο άνθρωπος στη ζωή του πορεύεται ως σάρκα, υποδουλωμένος στα πάθη της, και όχι ως πρόσωπο, εικόνα του Θεού. Η ηδονοδλεψία εμποδίζει το αμοιβαίο δόσιμο, την ολοκληρωτική αφοσίωση σε μια προσωπική σχέση. Κατά την ευαγγελική ηθική η μοιχεία δεν περιορίζεται στη σχέση των σωμάτων, αλλά επεκτείνεται και στην αίσθηση της όρασης, γιατί από την πονηρή ματιά γεννιέται η αμαρτωλή επιθυμία που είναι πηγή της μοιχείας.

Το άλογο ένστικτο και το άλογο πάθος επικρατεί όταν ο ηγεμόνας της ψυχής, ο νους, μένει σκυμμένος στα γήινα, κολλημένος στα φθαρτά. Η ενηλικίωση συνήθως εστιάζεται στο γεγονός της σωματικής πληρότητας και υγείας και λιγότερο στην πνευματική ωριμότητα και υγεία που για την Ορθόδοξη διδασκαλία είναι το μέτρο μέσα από το οποίο ο άνθρωπος συναντά το Θεό και χαριτώνεται.

Η άγνοια του προορισμού του ανθρώπου και της λογικής χρήσης του σώματός του οδήγησε στον ανεξέλεγκτο και χωρίς μέτρο τρόπο ζωής. Η καταστροφή στα Σόδομα και στα Γόμορα έγινε, διότι οι άνθρωποι συμπεριφέρονταν μόνον σαν απρόσωπες υλικές υπάρξεις χωρίς Θεό στη ζωή τους. Οι ασθένειες όπως το AIDS και τα αφροδίσια νοσήματα, είναι αποτέλεσμα της πνευματικής διαστροφής του ανθρώπου με συνέπειες φοβερές όχι μόνο για τη δική του υγεία και ζωή, αλλά και των ερωτικών συντρόφων καθώς και των επιγόνων τους.

Γ. ΜΕΡΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΟΡΘΟ ΤΡΟΠΟ ΔΙΕΞΟΔΟΥ

1. Η έκσταση σαν απελευθέρωση ή σαν δηλητήριο θανάτου

Η έκσταση στην Ορθόδοξη ασκητική είναι ένας βαθμός ανόδου στην κλίμακα προς την τελειότητα, προς τη θεογνωσία και δεν έχει καμιά σχέση με την εξαθλίωση του ανθρώπου που προκαλεί η ομώνυμη ναρκωτική ουσία. Στην Ορθόδοξη άσκηση, έκσταση είναι μια κατάσταση που την έζησαν οι άγιοι και μάλιστα μερικοί από μικροί, όπως ο Άγιος Συμεών ο Νέος Θεολόγος (10ος αιώνας), ο οποίος σαν έφηβος μέσα από την πίστη, την προσευχή και την άσκηση στις αρετές ένιωσε τη θεία παρουσία, δρῆκε την κλίση του και πορεύτηκε στην αγιότητα.

Η έκσταση, λοιπόν, σύμφωνα με την Ορθόδοξη παράδοση είναι:

- μια κίνηση του ανθρώπινου νου έξω από το εγώ και τη θλιβερή

εγκόσμια πραγματικότητα (έκσταση) για να πλησιάσει ο άνθρωπος την αλήθεια, το Θεό,

- μια έξοδος του ανθρώπου από την εμμονή στο πάθος και στο λάθος και προσωπική συνάντηση με το Δημιουργό του, την αληθινή μακαριότητα,
- η συνειδητή κατάσταση επικοινωνίας του ανθρώπου με το θείο και όχι κάτι το αφηρημένο ή αόριστο που συναντάται σε άλλες θρησκείες και κινήματα,
- η είσοδος του ανθρώπου στο μυστήριο της θεογνωσίας.

Η έκσταση, η καλή αλλοίωση, η μεταμόρφωση είναι καταστάσεις που διώνει ο άνθρωπος στη σχέση του με το Θεό. Δηλαδή, αλλάζει γιατί δέχεται τη χάρη του Θεού και ξεφεύγει από κάθε κίνδυνο και κακό. Οι στίχοι που ψάλλονται στην Εκκλησία κατά την εορτή της Μεταμορφώσεως δηλώνουν την αλλαγή αυτή στο πρόσωπο των μαθητών του Χριστού: οι τρεις μαθητές «την θείαν αλλοιώθησαν έκστασιν». (Ιδιόμελο αποστίχων Εσπερινού Μεταμορφώσεως)

Η έκσταση αυτή κατά την Ορθόδοξη διδασκαλία διαφέρει:

α) από την παθητική έκσταση που προκαλείται κατά την ύπνωση του ατόμου από ενδιάμεσους-υπνωτιστές και έχει σαν αποτέλεσμα την ελάττωση της νόησης ή της δούλησης,

β) από την έκσταση που δημιουργούν ναρκωτικές ουσίες, οινοπνευματώδη ποτά και ανάλογη μουσική,

γ) από τον σκοπό της άσκησης άλλων θρησκειών (π.χ. Γιόγκα), που με την έκσταση επιδιώκουν την απαλλαγή του ανθρώπου από την ύλη και όχι την ένωσή του με τον Θεό, όπως συμβαίνει στην Ορθοδοξία.

Στην ορθόδοξη έκσταση ο άνθρωπος δεν είναι μόνος, ούτε μπορεί μόνος να υπερβεί το πάθος του. Ο άνθρωπος εκτός από τις κτιστές ενέργειες του κόσμου έχει ανάγκη και τις άκτιστες ενέργειες του Θεού. Η επικοινωνία με το άκτιστο φως, που είναι ο Θεός της αγάπης και της δωρεάν χαράς, είναι εκείνη που διώχνει το σκοτάδι, το δαιμονικό στοιχείο, το κακό.

Εκτόνωση των προβλημάτων των νέων δεν μπορεί να γίνεται με

καταστροφές μετά από μια συγκέντρωση, συναυλία ή ένα ποδοσφαιρικό αγώνα. Οποιαδήποτε αντίδραση και διαμαρτυρία για ένα λάθος ή για το κατεστημένο πρέπει να είναι ανάλογη ενός πολιτισμού που έχει κριθεί (όπως ο ελληνορθόδοξος) και όχι μίμηση αντιδράσεων και πράξεων υποκινούμενου όχλου.

2. Η εγρήγορση και η εσωτερική πάλη είναι δυνάμεις της ψυχής. Στον κήπο της Γεθσημανή ο Χριστός προσεύχεται, ενώ ο θάνατος τον πλησιάζει. Παρά την προς τους μαθητές του προειδοποίηση "γρηγορείτε και προσεύχεσθε για να μην πέσετε στον πειρασμό", αυτοί τον αρνούνται και τον εγκαταλείπουν, γιατί χωρίς εγρήγορση τους νικάει η ραθυμία και η ανεμελιά. Δεν έχουν συναίσθηση ότι στον κόσμο αυτό συνυπάρχει το καλό με το κακό και ότι χρειάζεται αγώνας, για να μην αρνηθούν το δάσκαλό τους.

Μικρή διήγηση από ένα μοναχό για τον Αββά Ισίδωρο τον Ξενοδόχο:

Πολλές φορές, καθώς καθόταν με τους αδελφούς στην τράπεζα, του ερχόταν έκσταση, πράγμα που το γνώριζαν οι αδελφοί, από τη διάθεση του προσώπου του, και κατόπιν τον παρακαλούσαν πολύ να τους πει για την έκσταση. Αυτός άλλο δεν έλεγε, παρά μόνον: Έφυγα, τέκνα μου, με το νου και το λογισμό μακριά από τον κόσμο αυτό.

Πολλές φορές είδα και εγώ τον όσιο αυτό στην τράπεζα, όπου δάκρυζε και ρωτώντας τον να μάθω την αιτία των δακρύων, μου αποκρινόταν: Ευλαβούμαι, τέκνο μου, συλλογιζόμενος, ότι είμαι λογικός άνθρωπος και τρώγω σαν άλογο ζώον. Έπειτα συλλογιζόμενος την αθάνατη εκείνη και γλυκύτερη τροφή του Παραδείσου, φοβούμαι μήπως την στερηθώ για αυτή την πρόσκαιρη.

Λαυσαϊκό, εκδ. Β.Ρηγόπουλου, Θεσσαλονίκη 1997, σ. 20-21

Με τη ραθυμία ο νέος γίνεται εύκολο θήραμα του κακού, αφού οι δυνάμεις του μένουν αχρησιμοποίητες, υποταγμένες στις ανάγκες μόνον της σάρκας. Η εγρήγορση είναι:

α) η ετοιμότητα και η επιφυλακή του πνεύματος, για να μην αλωθεί από το κακό και

β) ηθική κατάσταση, αφού όσοι την ασκούν είναι προσηλωμένοι σε ανώτερο σκοπό, τη θέωση. Η σχέση των πιστών με το Θεό τούς κρατά σε εγρήγορση, αφού έτσι δεν εμπλέκονται σε καταστάσεις ικανές να τους αποπροσανατολίσουν και να τους αλλοτριώσουν.

3. Η χαρμολύπη ενάντια στην αναισθησία και στην αναλγησία: Ο σημερινός άνθρωπος αποφεύγει τον πόνο, επιζητεί την πνευματική ανέλιξη χωρίς άσκηση. Θα χρησιμοποιήσουμε έναν ορισμό της αναλγησίας που γράφει ο άγιος Ιωάννης της Κλίμακας: "Η αναλγησία είναι πολυκαιρισμένη και μονιμοποιημένη αμέλεια, ναρκωμένη σκέψη, γέννημα των "προλήψεων". Είναι παγίδα της πνευματικής προθυμίας, δρόχος της ανδρείας, άγνοια της κατανύξεως, θύρα της απογνώσεως. Είναι μητέρα της λήθης, (λησμοσύνης του Θεού και των εντολών του)... Είναι ακόμη απόκρουση από την ψυχή του φόβου του Θεού" (Κλίμαξ, εκ. Ι.Μονής Παρακλήτου Ωρωπού Αττικής, 1992, σ. 237). **Εάν δεν πονέσεις ούτε τον εαυτό σου γνωρίζεις, ούτε τον πλησίον, ούτε τον Θεό.**

Η αληθινή χαρά θα προκύψει από αγωνιστική διάθεση και έμπνη άσκηση. Είναι η εμπειρία του γεγονότος της χαρμολύπης (χαρά και λύπη) που προτείνει η Ορθοδοξία στον άνθρωπο κάθε εποχής.

ΤΙ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΞΕΧΑΣΩ

- **Οι λαθεμένες επιλογές οφείλονται σε λαθεμένες εκτιμήσεις για τη ζωή, την ενηλικίωση, την αλήθεια, την ελευθερία, την πρόοδο.**
- **Τα αίτια είναι πολλά: έλλειψη προτύπων, εκμετάλλευση της νεανικότητας από ανθρώπους διεφθαρμένους, έλλειψη αγωνιστικότητας, άρνηση του πόνου, απογοήτευση.**
- **Επικίνδυνοι διέξοδοι είναι γιατί δημιουργούν ψευδαισθήσεις για την αληθινή ζωή και την ευκολότερη επίλυση των προβλημάτων.**
- **Η έκσταση, με την Ορθόδοξη ασκητική, είναι η έξοδος του νου από τη θλιβερή πραγματικότητα και η συνάντηση με τον Θεό. Δεν πρέπει να συγχέεται με το ναρκωτικό "έκσταση" το οποίο, όπως και τα άλλα ναρκωτικά αποκοιμίζουν τον άνθρωπο και τον εξαθλιώνουν.**
- **Η πορνογραφία υποβαθμίζει τον άνθρωπο και τη μετατρέπει σε αντικείμενο ηδονής.**
- **Η αναλγησία από την Ορθόδοξη ασκητική είναι μονιμοποιημένη αμέλεια, γέννημα ναρκωμένης σκέψης, άγνοια της κατανύξεως, θύρα της απογνώσεως και μητέρα της λησμοσύνης του Θεού.**

ΕΧΟΥΝ ΣΗΜΑΣΙΑ ΑΥΤΑ ΓΙΑ ΤΗ ΖΩΗ ΜΟΥ;

1. Όταν ακούς ενηλικίωση τι εννοείς και που βρίσκεται η αληθινή έννοια της λέξης;
2. Πως μπορεί λαθεμένες εκτιμήσεις των νέων για τη ζωή να είναι καθοριστικές στην αντιμετώπιση των προβλημάτων τους;
3. Ποιες είναι οι ισχυρότερες αιτίες που σπρώχνουν τους νέους σε επικίνδυνες διεξόδους;
4. Τα ναρκωτικά και το αλκοόλ γιατί δεν είναι οι λύσεις στα προβλήματα των νέων;
5. Αναρωτήθηκες ποτέ γιατί εκδίδονται πορνογραφικά περιοδικά;
6. Τι προσφέρει η εγρήγορση στη ζωή των νέων;
7. Ποια η έννοια της αναισθησίας-αναλγησίας στην Ορθόδοξη ασκητική και πως μπορεί να αντιμετωπισθεί;

20

ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΕ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΒΙΟΗΘΙΚΗΣ

Σκοπός αυτής της διδακτικής ενότητας είναι:

- **Να γνωρίσετε τι είναι η Βιοηθική, ποιοι οι άξονές της και ποια προβλήματα προκύπτουν από την εφαρμογή των επιτευγμάτων της Βιολογίας σε σχέση με την Ορθόδοξη αντίληψη.**

"... Πολύ συχνά η προτεραιότητα στη θεραπεία ενός ασθενούς έναντι ενός άλλου κρίνεται με βάση το "τι βολεύει περισσότερο" ή την πειραματική χρησιμότητα. Η Ορθόδοξη ιατρική ηθική όμως είναι περισσότερο τελεολογική παρά ωφελμιστική. υπηρετεί περισσότερο τη θεία οικονομία παρά τα συμφέροντα της ανθρώπινης προόδου και της παραγωγικότητας. Γι' αυτό και εστιάζεται αναπόφευκτα στο άτομο ως πρόσωπο, δημιουργημένο κατ' εικόνα Θεού και προικισμένο με υπερβατική αξία".

π. Ιωάννης Μπεκ, Σύναξη, τ. 68, σ. 8

ΛΕΞΕΙΣ

ΚΛΕΙΔΙΑ

**Βιοηθική,
Βιοτεχνολογία,
κληρονομικότητα,
σώμα ζωϊκό, σώμα
ιερό, ευτεκνία,
ατεκνία,
κλωνοποίηση,
ευθανασία,
θάνατος, "τέλος"**

Η ανακάλυψη της δομής του κυττάρου με τη βοήθεια της μοριακής βιολογίας ώθησε τον άνθρωπο να ανακαλύψει και τους τρόπους με τους οποίους θα μπορέσει να αναπαράγει τη ζωή, όπως θέλει και να της δώσει το τέλος που θέλει. Τα διλήμματα και τα προβλήματα που προέκυψαν από την εφαρμογή των επιτευγμάτων της βιολογίας εξετάζει η επιστήμη της Βιοηθικής.

Αυτή η νέα επιστήμη χρονολογείται από τα τέλη της δεκαετίας του 1960 και από την πλευρά της εξετάζει και ερευνά τα νέα δεδομένα της Βιολογίας πάνω σε τρεις κυρίως άξονες:

- 1) την αναπαραγωγή της ζωής, δηλαδή την τεχνητή και εξωσωματική γονιμοποίηση, κλωνοποίηση κ.ά.,
- 2) τη διατήρηση και υποστήριξη της ζωής με διάφορες μεθόδους, δηλαδή αιμοκάθαρση, αναπνευστήρες, φαρμακευτικές και γονιδιακές θεραπείες, μεταμοσχεύσεις κ.ά. και
- 3) την αντιμετώπιση του τέλους της ζωής, δηλαδή την ανθρώπινη παρέμβαση για την αντιμετώπιση του πόνου σε ασθενείς που βρίσκονται στο τέλος της ζωής τους και το δίλημμα της ευθανασίας. Η επιστήμη της Βιοτεχνολογίας ασχολείται με την εφαρμογή των επιτευγμάτων της Βιολογίας.

1. Η αρχή της ζωής είναι ζήτημα που έχει σχέση με τη δημιουργία και την εμφάνιση της ζωής. Για την αιτία και την προέλευση της ζωής, το σκοπό και τη δημιουργία του κόσμου δεν μπορούν να δοθούν εύκολες απαντήσεις. Ο μόνος που έχει το πλεονέκτημα να μελετά και να επεμβαίνει με τη θέλησή του, θετικά ή αρνητικά, στην ιστορία του κόσμου, δημιουργικά ή καταστροφικά είναι ο άνθρωπος, που έχει το δώρο της λογικής. Ο Μ. Βασίλειος ερμηνεύοντας τη φράση του βιβλίου της Γενέσεως «εν αρχή εποίησεν ο Θεός» γράφει: Ο συγγραφέας του βιβλίου έβαλε πρώτα τη λέξη αρχή, για να μη νομίσουν μερικοί ότι ο κόσμος είναι άναρχος, δηλαδή έχει το Δημιουργό του. Μετά τοποθέτησε τον όρο "εποίησε" για να δείξει ότι αυτό που δημιουργήθηκε είναι ελάχιστο μέρος της δύναμης του δημιουργού.

Η ανακάλυψη του νοήματος της ζωής μας φέρνει πιο κοντά στον τρόπο με τον οποίο μπορούμε να τη διαχειριζόμαστε και να τη σεβό-

μαστε. Το να δέχεται ο άνθρωπος την ύπαρξή του ως δωρεά του Θεού δίνει μια άλλη θεώρηση και ποιότητα στη ζωή του. Η ζωή του ανθρώπου στον κόσμο έχει άλλη αποστολή από τα άλλα δημιουργήματα. Σύμφωνα με την Ορθόδοξη πίστη ο άνθρωπος είναι θεοειδής γιατί το πρόσωπό του είναι εικόνα του Θεού. Ο Πλάστης δείχνει στο πρόσωπό μας τη δική του εικόνα και με τις αρετές που δωρίζει στον άνθρωπο είναι σαν να στολίζει γύρω-γύρω την εικόνα του, δηλαδή την ψυχή μας, ανάλογα με το δικό του κάλλος.

Τα δημιουργήματα του Θεού δεν είναι όλα τα ίδια, και όμως όλα έχουν κάποιο σκοπό, ιδιαίτερα ο άνθρωπος. Ο Απόστολος Παύλος για να διακρίνει τον σκοπό της ανθρώπινης ζωής από τη ζωή των άλλων οργανισμών γράφει ότι: "κάθε σάρκα δεν είναι η ίδια, αλλά άλλη των ανθρώπων, άλλη η σάρκα των κτηνών, άλλη των ψαριών και άλλη των πετεινών" (Α Κορ. 15, 39-44). Δηλαδή υπάρχει σώμα ζωϊκό, υπάρχει και σώμα πνευματικό. Ο άνθρωπος όμως δεν είναι απλά μια σάρκα όπως των ζώων. Η πνευματική του υπόσταση τον κάνει ώστε η ζωή του να κοσμεύεται από διάφορες αρετές, τη συγνώμη, τη μεταμέλεια και να δημιουργεί πολιτισμό. Το σώμα του ανθρώπου, είναι ναός της ψυχής, του Αγίου Πνεύματος, των πνευματικών χαρισμάτων και αρετών. Είναι ιερό γιατί με τα μυστήρια της Εκκλησίας συμμετέχει στην άφθαρτη δόξα του Θεού.

2. Η τεχνητή και εξωσωματική γονιμοποίηση εφαρμόζεται σε άτεκνα ζευγάρια και επιτυγχάνεται είτε με χρήση του σπέρματος του νόμιμου συζύγου είτε με χρησιμοποίηση σπέρματος ξένου δότη προς το ζευγάρι. Γι' αυτό έχουμε και τη δημιουργία "τραπεζών σπέρματος". Τα διλήμματα που προκύπτουν εδώ είναι:

α) Οι διάφορες τεχνικές για τη γέννηση ενός παιδιού με τη χρήση σπέρματος ξένου δότη ή άλλου σώματος για κύηση προκαλούν τον διαχωρισμό των γονέων και όχι την ένωση των δύο προσώπων που προτρέπει η Εκκλησία μας. Με τη χρησιμοποίηση ξένου σπέρματος μπορεί να υπάρξει πρόβλημα στην ψυχοσωματική ενότητα των συζύγων όταν ένας ξένος παράγοντας παρεμβαίνει στη ζωή του ζευγαριού. Η Εκκλησία ευλογεί τη σχέση του άνδρα και της γυναίκας με το μυστήριο του γάμου και εύχεται με την ψυχοσωματική τους ένωση να τεκνοποιήσουν ("ευτεκνίας απόλαυση"). Η σχέση αγάπης πατέρα και μητέρας, ενισχυμένη από τη θεϊκή παρουσία, φέρνει ολοκληρωμένο

τον νέο γόνο. Ο νέος γόνος (το νεογέννητο παιδί) κρίνεται συνολικά από την ψυχοσωματική του κληρονομικότητα.

β) Η ατεκνία ερμηνεύεται και αντιμετωπίζεται ανάλογα με την πίστη. Όποιος πιστεύει στο Θεό αποκτά κριτήρια για την αντιμετώπιση του προβλήματος της ατεκνίας με τα οποία μπορεί να κάνει σωστή χρήση των επιτευγμάτων της επιστήμης. Άλλωστε ο ίδιος ο Χριστός διαβεβαίωσε " ότι μπορεί ο Θεός από τους λίθους να αναστήσει τέκνα" (Ματθ. 3, 9).

Επίσης, έχουμε πολλά παραδείγματα όπου αρνητικές γνωματεύσεις των γιατρών για τεκνοποίηση δεν επαληθεύτηκαν. Εξάλλου, με την εμπιστοσύνη του ανθρώπου στην αγάπη και στο θέλημα του Θεού νικείται κάθε νόμος της φύσεως. Η δοκιμασία και «ο ονειδισμός της ατεκνίας», γνωστός σε πρόσωπα της Παλαιάς Διαθήκης, (Ζαχαρίας και Ελισάβετ, Ιωακείμ και Άννα), μετατράπηκε σε ευγονία με προσευχή και εμπιστοσύνη στο θέλημα του Θεού.

Ο σαρκολατρικός και εγωιστικός τρόπος ζωής, το άγχος της καθημερινότητας και τα ψυχικά κενά του ανθρώπου, είναι εμπόδια στην τεκνοποίηση. Πολλές φορές μόλις απελευθερωθεί το ζευγάρι από το άγχος ξεπερνιέται και το εμπόδιο της ατεκνίας.

γ) Η τεκνοποίηση είναι ένα μέσο, μια επιλογή για την τελείωση του ανθρώπου και όχι αυτοσκοπός στη ζωή. Πολλά από τα ονόματά μας προέρχονται από αγίους της Εκκλησίας μας, οι οποίοι είτε σαν ανύπαντροι, μοναχοί, παρθένοι είτε σαν έγγαμοι με παιδιά ή και άτεκνοι αξιώθηκαν την αιώνια βασιλεία του Θεού.

δ) Η επιθυμία του ανθρώπου ν' αποκτήσει παιδιά μερικές φορές στηρίζεται στην ιδέα της συνέχειας του εαυτού του, κριτήριο αντίθετο στον ρόλο και στον σκοπό του μυστηρίου του γάμου.

3. Η κλωνοποίηση είναι η τεχνική μέθοδος με την οποία το γενετικό υλικό ενός κυττάρου (τα χρωμοσώματα που φέρουν το DNA) μεταφυτεύεται σε ένα ωάριο από το οποίο έχει αφαιρεθεί προηγουμένως ο πυρήνας. Με τη μέθοδο αυτή δίνεται η δυνατότητα: της επιλογής φύλου, της αντιμετώπισης της στειρότητας οργάνων και των κληρονομικών ασθενειών και της δημιουργίας κλωνοποιημένων οργάνων για μεταμοσχεύσεις. Ακόμη υπάρχει το ενδεχόμενο να συντελέσει στη βελτίωση του είδους και στην αναπαραγωγή ατόμων με σπάνια χαρίσματα.

Μερικά από τα προβλήματα που ανακύπτουν είναι:

α) Πώς και με ποια κριτήρια μπορεί ο ατελής άνθρωπος να κατασκευάζει έναν άλλο άνθρωπο; Η πράξη αυτή καταργεί την ελευθερία του υπό κατασκευή ανθρώπου, που προτείνεται να γεννηθεί, αφού προαποφασίζεται ο τύπος, η ποιότητα ακόμη και το φύλο του.

β) Η επιλογή ανθρώπων με ίδια χαρακτηριστικά, ανώτερα ή κατώτερα, εγκυμονεί τον κίνδυνο ενός είδους ολοκληρωτισμού, μιας νέας ταξικής κοινωνίας.

γ) Ο τρόπος αναπαραγωγής πανομοιότυπων ανθρώπων καταργεί τον πλουραλισμό, την ποικιλία των χαρισμάτων και την αλληλοσυμπλήρωση των ανθρώπων με αγάπη. Ο κίνδυνος να παράγονται βρέφη "κατά παραγγελία", ομοιώματα του εαυτού μας, είναι μεγάλος για την εξέλιξη της ανθρώπινης προσωπικότητας και της κοινωνίας.

δ) Ο Θεός δημιουργεί τον κόσμο από το μηδέν, ενώ ο άνθρωπος έρχεται δεύτερος ως εντολοδόχος διαχειριστής της δημιουργίας.

ε) Τα αποτελέσματα από τη μέθοδο της κλωνοποίησης, μέχρι στιγμής, δεν είναι τα αναμενόμενα. Για παράδειγμα, η γνωστή κλωνοποιημένη προβατίνα Ντόλι πάσχει από πρόωρη γήρανση.

Η Εκκλησία πιστεύει στην πνευματική κλωνοποίηση του ανθρώπου. Τον βοηθάει στον αγώνα του για να γίνει «θεικός κλώνος», δηλαδή ομοίωμα του Θεού.

4. Η υποστήριξη της ζωής και η ευθανασία. Η ζωή για την Ορθόδοξη Χριστιανική αντίληψη είναι δώρο του Θεού. Η ιερότητα και η αξία της ζωής κάνουν τον άνθρωπο να την υπερασπίζεται, να τη διαφυλάσσει, να την υποστηρίξει και να μην δέχεται την εκμετάλλευση και την εξαγορά της. Η δύναμη της αγάπης προς τον συνάνθρωπο δημιούργησε και τους δωρητές οργάνων του σώματος. Όταν οι μεταμοσχεύσεις, οι γονιδιακές θεραπείες, οι μονάδες εντατικής θεραπείας και κάθε είδους ιατρικός και εργαστηριακός εξοπλισμός που συμβάλλει στην υποστήριξη της ζωής έχουν σκοπό να υπηρετήσουν τον άνθρωπο ως εικόνα του Θεού τότε και τα κριτήρια θα είναι ανάλογα. Για παράδειγμα, παραδιάζεται η ηθική όταν επιζητείται η επιτάχυνση του θανάτου ενός σοβαρά αρρώστου συνανθρώπου για να γίνει μια μεταμόσχευση ζωτικών οργάνων του, τότε ισχύει η παροιμία: "ο θάνατός σου η ζωή μου".

Κάθε σκέψη για ευθανασία είναι αντίθετη με τη χριστιανική διδασκαλία για τρεις λόγους:

α) Η ζωή είναι δώρο του Θεού και ο άνθρωπος εικόνα του. Όσο

δεν μπορώ να επιλέξω τον ερχομό μου στον κόσμο, τόσο δεν μπορώ μόνος μου να αποφασίσω για την αφαίρεση της ζωής που μου δώρισε ο Θεός.

β) Ο πόνος από κάθε είδους αρρώστια με την πίστη στο Χριστό παίρνει άλλο νόημα. Τα μαρτύρια και οι δοκιμασίες των αγίων της Εκκλησίας μας τους έδιναν την ευκαιρία για αυτογνωσία, περισυλλογή και διόρθωση πορείας, ήταν πρόνοια του Θεού για τη σωτηρία τους.

γ) Η ζωή στη χριστιανική διδασκαλία δεν συνίσταται μόνο στη βιολογική υγεία, αλλά στην ηθική και ψυχοσωματική τελείωση (επίτευξη του καθ'ομοίωσιν). Σύμφωνα με υλιστικές αντιλήψεις, η ζωή ολοκληρώνεται με τον φυσικό θάνατο, ενώ αντίθετα στη χριστιανική διδασκαλία ο όρος "κοίμηση" δηλώνει απλώς το πέραςμα του ανθρώπου στην αιωνιότητα.

Όταν βλέπει κανείς τον θάνατο σαν πέραςμα σε μια άλλη πραγματικότητα που ελπίζει, τότε δεν αξιολογεί

τη ζωή του με την ηλικία των κυττάρων του, αλλά με το τι έχει μέσα του με την πρόγνωση και προσδοκία της αιώνιας ζωής. Το αν έχει ο άνθρωπος κακό θάνατο ή καλό αυτό δεν εξαρτάται μόνο από τα βιο-

Διήγηση του Γέροντα Πορφύριου σε γιάτρο Καθηγητή Καρδιολογίας: "Θα σου εξομολογηθώ κάτι, αλλά να μείνει μυστικό. Έχω καρκίνο στην υπόφυση. Ήδη αισθάνομαι τη γλώσσα μου μεγαλωμένη και δεν γυρίζει καλά μέσα στη στοματική κοιλότητα". Ύστερα μου ανέλυσε ιατρικά και σωστά τη λειτουργία των ενδοκρινών αδένων και κατέληξε: "Πρέπει να ξέρεις ότι όταν ήμουν καλογεράκος - ίσως 16 χρονών - στο Άγιο Όρος αισθανόμουν τόσο ευτυχισμένος, ιδίως μετά τη Θεία Κοινωνία, ώστε έβγαινα στο δάσος και με δάκρυα φώναζα: Δόξα σοι, Κύριε! Ήρθες ολόκληρος μέσα μου. σε μένα τον μικρό και αμαρτωλό. εσύ ο Χριστός μου, που σταυρώθηκες και πόνεσες για μένα και σήκωσες τις αμαρτίες μου. Κι εγώ τι κάνω για σένα; Ποιον πόνο υποφέρω για σένα; Κύριε, στείλε μου έναν καρκίνο! Χριστέ μου, χάρισέ μου έναν καρκίνο, να υποφέρω και γω μαζί σου! Αυτή την προσευχή την έκανα συνέχεια και μετά το εξομολογήθηκα στους γεροντάδες μου. Εκείνοι μου σύστησαν να μην την επαναλάβω, γιατί εκπειράζω το Θεό. Ξέρει εκείνος τι θα κάνει. Δεν την ξανάκανα αυτή την προσευχή. Αλλά τώρα, Γιωργάκη μου, μου τον έστειλε τον καρκίνο! Καταλαβαίνεις την ευεργεσία; Έστω και αργά, θα υποφέρω λίγο μαζί του". Έμεινα ενεός. Πρώτη φορά στην ιατρική σταδιοδρομία μου άκουγα τη φράση: "Δόξα τω Θεώ, έχω καρκίνο". Είχα ξεχάσει ότι μπροστά μου δεν βρισκόταν άνθρωπος κοινός. ήταν ο γέροντας Πορφύριος".

Σύναξη, τ. 41, σ. 94

λογικά κριτήρια. Ένας βιολογικός θάνατος δεν εξαφανίζει τα πνευματικά αποθέματα της πίστης, της ελπίδας και της αγάπης προς τον Θεό. Με μια τέτοια θεώρηση της ζωής κάθε δοκιμασία γίνεται γέφυρα στη σχέση του ανθρώπου με τον Θεό, ευκαιρία αυτογνωσίας, μετάνοιας (μεταστροφής) και αγιότητας. Επομένως, ο κακός θάνατος δεν προσδιορίζεται από το βάρος και το είδος της αρρώστιας που αντιμετωπίζει ο ασθενής, αλλά, όπως λέει ο άγιος Ιωάννης Χρυσόστομος, από την αμαρτία και την αμετανοησία που κυριαρχεί στο τέλος της ζωής του.

ΤΙ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΞΕΧΑΣΩ

Οι ηθικές και πνευματικές αξίες που πρέπει να σεβόμαστε στα πλαίσια της χριστιανικής Βιοηθικής είναι οι εξής:

- **ο ιερός χαρακτήρας της ανθρώπινης ζωής, ο οποίος πρέπει να περισώζεται από τη σύλληψη του ανθρώπου μέχρι τον τάφο και πέρα απ' αυτόν,**
- **η αγάπη, όπως ο Χριστός τη δίδαξε με τη θυσία Του, σαν αφετηρία και βάση κάθε ανθρώπινης σχέσης και κριτήριο για κάθε επιστημονική έρευνα και εφαρμογή και**
- **η κλήση για αγιότητα και θέωση του ανθρώπου, που του δίνει αξία και νόημα ακόμη και στον θάνατο.**

ΕΧΟΥΝ ΣΗΜΑΣΙΑ ΑΥΤΑ ΓΙΑ ΤΗ ΖΩΗ ΜΟΥ;

1. Ποια ανάγκη καλύπτει η ανάπτυξη της Βιοηθικής;
2. Γιατί πρέπει να χειριζόμαστε τη ζωή μας διαφορετικά από τους άλλους οργανισμούς;
3. Αν φτιαχνόταν ένας άνθρωπος σαν κι εσένα σε τι θα επηρέαζε την προσωπική σου ζωή;
4. Γιατί είναι διαφορετική η αντιμετώπιση της ζωής και του θανάτου από ένα πιστό χριστιανό;

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ

Η ΖΩΗ ΕΧΕΙ ΑΙΩΝΙΟ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ

21

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ ΑΦΟΡΑ ΚΑΙ ΕΝΑΝ ΤΕΧΝΟΚΡΑΤΗ

Σκοπός αυτής της διδακτικής ενότητας είναι:

- **Να κατανοήσετε ότι η τεχνολογία είναι δώρο του Θεού.**
- **Να γνωρίσετε τα χαρακτηριστικά του τεχνοκράτη.**
- **Να διαπιστώσετε τα κενά που προκύπτουν από τη στείρα προσκόλληση στην τεχνοκρατία.**
- **Να κατανοήσετε την πρόταση της Εκκλησίας για μια αληθινή στάση απέναντι στο πρόβλημα.**

¹¹ ἀγαθὴ σοφία μετὰ κληρονομίας καὶ περισσεΐα τοῖς θεωροῦσιν τὸν ἥλιον· ¹² ὅτι ἐν σκιᾷ αὐτῆς ἡ σοφία ὡς σκιά τοῦ ἀργυρίου, καὶ περισσεΐα γνώσεως τῆς σοφίας ζωοποιήσει τὸν παρ' αὐτῆς. ¹³ Ἰδὲ τὰ ποιήματα τοῦ Θεοῦ· ὅτι τίς δυνήσεται τοῦ κοσμηῆσαι ὃν ἂν ὁ Θεὸς διαστρέψῃ αὐτόν; ¹⁴ ἐν ἡμέρᾳ ἀγαθῆς ζῆθι ἐν ἀγαθῷ καὶ ἐν ἡμέρᾳ κακίας ἰδέ· καὶ γε σὺν τούτῳ σύμφωνον τούτῳ ἐποίησεν ὁ θεὸς περὶ λαλιᾶς, ἵνα μὴ εὔρη ὁ ἄνθρωπος ὀπίσω αὐτοῦ μηδέν. ¹⁵ Σὺν τὰ πάντα εἶδον ἐν ἡμέ-

«Ἡ σοφία εἶναι καλὴ ὅπως καὶ τὸ χρῆμα, γι' αὐτοὺς πού ζοῦν πάνω στη γῆ. κάτω ἀπὸ τὴ σκέπη τῆς σοφίας ὑπάρχει ἀσφάλεια, ὅπως καὶ κάτω ἀπὸ τὴ σκέπη τοῦ χρήματος. Ἡ σοφία ζωοποιεῖ ὅσους τὴν κατέχουν. Αὐτὴ εἶναι ἡ ωφέλεια γιὰ κείνους πού τὴ γνωρίζουν. Λάβε υπόψη σου τὸ ἔργο τοῦ Θεοῦ. Κανείς δὲν μπορεῖ νὰ ἰσιώσῃ ὅ,τι ἐκεῖνος ἔκανε στραβό. Στὸν καιρὸ τῆς εὐτυχίας νὰ χαίρεσαι, καὶ στὸν καιρὸ τῆς δυστυχίας νὰ σκέφτεσαι: Ὁ Θεὸς στέλνει καὶ τὴν εὐτυχία καὶ τὴ

ραις ματαιότητός μου· ἔστιν δίκαιος ἀπολλύμενος ἐν δικαίῳ αὐτοῦ, καὶ ἔστιν ἀσεδής μένων ἐν κακίᾳ αὐτοῦ.¹⁶ μὴ γίνου δίκαιος πολὺ καὶ μὴ σοφίζου περισσά, μήποτε ἐκπλαγῆς.¹⁷ μὴ ἀσεδήσης πολὺ καὶ γίνου σκληρός, ἵνα μὴ ἀποθάνῃς ἐν οὐ καιρῷ τούτῳ,¹⁸ ἀγαθὸν τὸ ἀντέχεσθαι σε ἐν τούτῳ, καὶ γε ἀπὸ τούτου μὴ ἀνῆς τὴν χεῖρα σου, ὅτι φοβούμενος τὸν θεὸν ἐξελεύσεται τὰ πάντα.¹⁹ Ἡ σοφία βοηθήσει τῷ σοφῷ ὑπὲρ δέκα ἐξουσιάζοντας τοὺς ὄντας ἐν τῇ πόλει.²⁰ ὅτι ἄνθρωπος οὐκ ἔστιν δίκαιος ἐν τῇ γῆ, ὅς ποιήσει ἀγαθὸν καὶ οὐχ ἁμαρτήσεται.²¹ καὶ γε εἰς πάντας τοὺς λόγους, οὐδὲ λαλήσουσιν, μὴ θῆς καρδίαν σου, ὅπως μὴ ἀκούσης τοῦ δούλου σου καταρωμένου σε,²² ὅτι πλεστάκις πονηρεύσεται σε καὶ καθόδους πολλὰς κακώσεται καρδίαν σου, ὅπως καὶ γε σὺ κατηγοράσω ἑτέροισ.²³ Πάντα ταῦτα ἐπέρασα ἐν τῇ σοφίᾳ· εἶπα Σοφισθήσομαι,²⁴ καὶ αὐτὴ ἐμακρύνθη ἀπ' ἐμοῦ μακρὰν ὑπὲρ ὃ ἦν, καὶ βαθὺν βάθος, – τίς εὐρήσει αὐτό;²⁵ ἐκύκλωσα ἐγὼ, καὶ ἡ καρδία μου τοῦ γνῶναι καὶ τοῦ κατασκέψασθαι καὶ ζητῆσαι σοφίαν καὶ ψῆφον καὶ τοῦ γνῶναι ἀσεβοῦς ἀφροσύνην καὶ σκληρίαν καὶ περιφοράν.²⁶ καὶ εὐρίσκω ἐγὼ πικρότερον ὑπὲρ θάνατον, σὺν τὴν γυναῖκα, ἣτις ἐστὶν θήρευμα καὶ σαγῆναι καρδία αὐτῆς, δεσμοὶ χεῖρες αὐτῆς· ἀγαθὸς πρὸ προσώπου τοῦ θεοῦ ἐξαιρεθήσεται ἀπ' αὐτῆς, καὶ ἁμαρτάνων συλληφθήσε-

δυστυχία. Καὶ κανένας δεν γνωρίζει τι πρόκειται νὰ του συμβεῖ μετὰ. Καὶ τι δεν εἶδα στη διάρκεια τῆς μάταιης ζωῆς μου! Τὸν δίκαιο νὰ καταστρέφεται παρ' ὅλη τὴ δικαιοσύνη του καὶ τὸν ἀσεδῆ νὰ μακροημερεύει παρ' ὅλη τὴν κακία του. Γι' αὐτό λέω: Μὴ γίνεσαι πάρα πολὺ δίκαιος ἢ υπερβολικὰ σοφός. Γιατί νὰ καταστραφεῖς; Μὴ γίνεσαι πάρα πολὺ κακός ἢ ἀνόητος. Γιατί νὰ πεθάνεις πρὶν τὴν ὥρα σου; Καλὸ εἶναι νὰ τηρεῖς συγχρόνως καὶ τὶς δύο αὐτὲς συμβουλές. Γιατί αὐτὸς ποὺ σέβεται τὸν Θεό, ἀποφεύγει τὶς υπερβολές. Ἡ σοφία βοηθεῖ τὸν σοφὸ περισσότερο ἀπὸ ὅσο δέκα κυβερνήτες τὴν πόλη. Γιατί δεν ὑπάρχει ἄνθρωπος δίκαιος πάνω στη γῆ, ποὺ νὰ κάνει πάντα μόνο τὸ καλὸ, χωρὶς ποτέ νὰ ξεστοχάει. Επίσης μὴ δίνεις προσοχὴ σε ὅλα ὅσα λένε οἱ ἄνθρωποι. Γιατί ἀλλιῶς κινδυνεύεις ν' ἀκούσεις τὸ δούλο σου νὰ σε δυσφημεῖ. Ἄλλωστε πολλὲς φορὲς – το ξέρεις καλά – κι ἐσύ εἶπες κακό γιὰ τοὺς ἄλλους. Ὅλα αὐτὰ τα ἐξέτασα με τὴ σοφία. Εἶπα: «θα γίνω σοφός», ἀλλὰ ἡ σοφία ἐφύγε μακριὰ μου.

Τὸ νόημα τῶν πραγμάτων εἶναι ἀπρόσιτο καὶ πολὺ βαθύ. Ποιοὶ μποροῦν νὰ το ἐξιχνιάσει; Ὡστόσο ἀφιερώθηκα ολόψυχα στη μελέτη καὶ στὴν ἐρευνα. Επιδίωξα νὰ μάθω τὴ σοφία καὶ τὴν αἰτία τῆς υπάροξεως τῶν ὄντων. Καὶ κατάλαβα πόση ἀσέβεια ὑπάρχει στὴν ἀφροσύνη καὶ

ται ἐν αὐτῇ. ²⁷ Ἰδὲ τοῦτο εὗρον, εἶπεν ὁ Ἐκκλησιαστής, μία τῇ μιᾷ τοῦ εὐρεῖν λογισμόν, ²⁸ ὃν ἔτι ἐζήτησεν ἡ ψυχὴ μου καὶ οὐχ εὗρον· ἄνθρωπον ἕνα ἀπὸ χιλίων εὗρον καὶ γυναῖκα ἐν πᾶσι τούτοις οὐχ εὗρον. ²⁹ Πλὴν ἰδὲ τοῦτο εὗρον, ὃ ἐποίησεν ὁ θεὸς σὺν τὸν ἄνθρωπον εὐθὴ, καὶ αὐτοὶ ἐζήτησαν λογισμοὺς πολλοὺς».

πόση ηλιθιότητα στην ανοησία... Ζήτησα κάτι με επιμονή μα δεν το βρήκα. Δεν βρήκα έναν άντρα σωστό ανάμεσα σε χίλιους. Ούτε μια γυναίκα ανάμεσα σ'όλες αυτές. Το μόνο που βρήκα είν'ετούτο: Ο Θεός έκανε τον άνθρωπο τίμιον και απλό, αλλά οι άνθρωποι έγιναν πολύ περίπλοκοι».

Εκκλ. 7, 11-29

A. Η ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ: ΕΝΑ ΔΩΡΟ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΣΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟ

Όταν λέμε τεχνολογία εννοούμε ένα σύστημα γνώσεων, μεθόδων και τεχνικών μέσων για τη δημιουργία έργων και την παραγωγή αγαθών. Πολύ περισσότερο με τη λέξη αυτή κατανοούμε τον τρόπο, με τον οποίο ζει ο σημερινός άνθρωπος, με βασικά εργαλεία τα τεχνολογικά επιτεύγματα των τελευταίων δεκαετιών. Αυτό σημαίνει ότι ο σύγχρονος άνθρωπος χρησιμοποιεί ένα διαφορετικό τρόπο ζωής από ό,τι ο άνθρωπος πριν από αρκετές δεκαετίες, όπου ήταν δεμένος περισσότερο με παραδοσιακές αξίες. Δεν υπάρχει άνθρωπος σήμερα στον δυτικό κόσμο που να μη χρησιμοποιεί ατομικά και ομαδικά κάποιο από τα επιτεύγματα της τεχνολογίας: τηλέφωνο, ραδιόφωνο, τηλεόραση, υπολογιστή, αυτοκίνητο και τόσα άλλα που θα μπορούσε κανείς να απαριθμήσει. Οι νέοι ρυθμοί της ζωής όμως μέσα στον τεχνολογικό πολιτισμό αλλάζουν συνεχώς και τη ψυχοσύνθεση του ανθρώπου. Ένας έφηβος σήμερα ονειρεύεται το μέλλον του με βάση τις δυνατότητες που του δίνει η τεχνολογία και αυτό πολλές φορές γίνεται εις βάρος μιας αντίληψης που έχει για τη ζωή. Πολλοί νέοι ονειρεύονται μια ιδεώδη ζωή, κάτω από τις καλύτερες συνθήκες και οι ίδιοι ομολογούν ότι δεν θα τα καταφέρουν, επειδή οι ρυθμοί της ζωής και οι δυνατότητες «μέσα στον τεχνολογικό πολιτισμό» είναι διαφορετικές από αυτό που θέλουν. Αυτό σημαίνει ότι, ενώ αποδέχονται ό-

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ

**τεχνολογία,
τεχνοκρατία,
τεχνοκράτης,
τεχνολογικός
πολιτισμός,
πνευματική
ζωή**

λα τα επιτεύγματα της τεχνολογίας ως απαραίτητα, διαπιστώνουν παράλληλα και τη δέσμευση που συνεπάγεται η αποδοχή της.

Δεν μπορούμε να μη δεχτούμε τον τεχνικό πολιτισμό ως δώρο του Θεού στον άνθρωπο. Είναι αποτέλεσμα της ευλογίας που έδωσε ο Θεός στον άνθρωπο να διαχειρίζεται όλα τα αγαθά της γης με τον προσφορότερο τρόπο για το δικό του καλό. Και χωρίς αμφιβολία έχει πολλές ανέσεις να του προσφέρει.

B. ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΗΘΟΣ

Αν και η τεχνολογία ανύψωσε το βιοτικό, το κοινωνικό, το πολιτικό και το πολιτιστικό επίπεδο της ζωής, έφερε εν τούτοις μια ριζική αλλαγή στο ήθος του ανθρώπου, δηλαδή στον τρόπο με τον οποίο σκέφτεται και βιώνει την ύπαρξή του. Τα επίπεδα στα οποία έχει αλλάξει το ήθος στον άνθρωπο είναι πολλά.

Μπορούμε να διαπιστώσουμε μια υποδάθμιση :

- Αισθητική, με την έλλειψη αρμονίας και ισορροπίας, με αντιαισθητικές κατασκευές, με έλλειψη αξιών και ομορφιάς.
- Βιολογική, με τη ρύπανση του περιβάλλοντος, διατάραξη της ισορροπίας στη φύση.
- Κοινωνική, με το πρόβλημα του υπερπληθυσμού, τη μηχανοποίηση της ζωής, την έλλειψη επικοινωνίας, το άγχος, τη μοναξιά.
- Ηθική, με τους πολέμους, τις συγκρούσεις, τους ανταγωνισμούς, την ανελευθερία, την ανευθυνότητα.
- Ψυχολογική, με την απομόνωση, τον εγωισμό, τον ατομικισμό, την αδιαφορία, την ανία, την παθητικότητα, την ανασφάλεια, το υπαρξιακό άγχος.
- Πνευματική, με την αποπνευματοποίηση του ανθρώπου, τη διαστροφή του νου και της συνείδησης, τη μονόπλευρη μόρφωση, την έλλειψη ασκητικότητας.

Είναι χαρακτηριστικό της εποχής η στροφή προς τη θρησκευτικότητα, που, φαινομενικά παράδοξα, συνδυάζεται με μια αδυναμία πραγματοποίησης της αγιότητας στη ζωή των πιστών. Οι άνθρωποι στρέφονται προς τη θρησκεία γενικότερα, και κατά συνέπεια και προς την Εκκλησία, αλλά το δίωμά τους παραμένει πολύ φτωχό, ίσως και νόθο.

Αρχιμ. Αρσενίου, Η αγιότητα και ο πολιτισμός της πληροφορίας, εκδ. Αρμός, Αθήνα 1994, σ.118

- Προσωπική, με τον ωφελιμισμό, την υποκρισία, την εκμετάλλευση.

Τελικά, ο άνθρωπος βρήκε την τεχνολογία ως καλύτερη εκδοχή για τη ζωή του και έχασε το ήθος του.

Γ. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΤΕΧΝΟΚΡΑΤΗ

Στην περίπτωση που αποδέχεται κανείς την απόλυτη εξουσία της τεχνολογίας και την προτάσσει πάνω από κάθε εκδήλωση στη ζωή του, εμφανίζει έναν τύπο ανθρώπου που δεν είναι τόσο άγνωστος στις μέρες μας. Καταρχήν, προσπαθεί να ερμηνεύει τα πάντα στη ζωή του με γνώμονα και μόνο τη λογική. Όπως η τεχνολογία ερμηνεύεται λογικά, έτσι και κάθε εκδήλωση της ζωής του ανθρώπου (και όχι μόνο) ερμηνεύεται λογικά. Όλα λειτουργούν με έναν τρόπο μηχανιστικό. Οι ανθρώπινες σχέσεις, η φιλοσοφία της ζωής φιλτράρονται με τον ορθό λόγο. Αυτό κάνει τον τεχνοκράτη μονόπλευρο στην κρίση του, στις σχέσεις του με τους άλλους. Έτσι μεταβάλλεται σε ένα ανέραστο ον, που ούτε να αγαπήσει μπορεί, ούτε και να αγαπηθεί. Η μόνη διέξοδος που του απομένει είναι η απομόνωση, η μοναξιά και το δόσιμο σε ένα καθημερινό πρόγραμμα, λογικά κατασκευασμένο, με βάση το οποίο διαρκώς εργάζεται για να παράγει αγαθά, στην πραγματικότητα για να ξεφεύγει από τα ουσιαστικά υπαρξιακά του προβλήματα. Έτσι νομίζει ότι ασχολείται με την επιστήμη και τα επιτεύγματά της, με τη μηχανή, ουσιαστικά όμως αποθεώνει τη στείρα τεχνοκρατική του σκέψη με όλα τα επακόλουθά της.

Δ. ΨΥΧΙΚΑ ΚΕΝΑ ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ: Η ΠΡΟΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Όπως αναφέρει και το κείμενο στην αρχή του μαθήματος, ο τύπος του τεχνοκράτη διατρέχει τον κίνδυνο να μεταβάλλει το δώρο του Θεού σε θεό. Κινδυνεύει να χάσει την απλότητά του όταν αντί για χρήση κάνει κατάχρηση της τεχνολογίας. Αυτό φέρνει την απώλεια της πνευματικότητας. Η Εκκλησία στοχεύει να δημιουργεί ανθρώπους ολοκληρωμένους, δηλαδή πρόσωπα που να μπορούν να διαπιστώνουν τα δώρα που τους χάρισε ο Θεός, επομένως και την τεχνολογία, να τα παίρνουν στα χέρια τους και να τα διαχειρίζονται με τέτοιο τρόπο, ώστε να τους οδηγούν σε ένα αληθινό τρόπο ζωής. Η τεχνολογία δεν είναι εχθρός, αλλά ο τρόπος που μας κάνει να σκεφτό-

μαστε τη ζωή μας. Εχθρός μας π.χ. δεν είναι το αυτοκίνητο, αλλά το σκεπτικό που μας έκανε να το αγοράσουμε: ίσως η ικανοποίηση του εαυτού μας, του εγωϊσμού μας, η εκδίκηση κάποιου, η επίδειξη κ.λ.π. Ο Χριστός έδωσε ιδιαίτερη σημασία στον τρόπο με τον οποίο αξιοποιούμε καθετί που μας χάρισε ο Θεός, γι' αυτό και κατάργησε τη διάκριση που έκαναν οι Ιουδαίοι ανάμεσα σε καθαρά πράγματα στη ζωή μας και σε ακάθαρτα, σε θρησκευτικά και μη θρησκευτικά. Με τον τρόπο αυτό θέλησε να βοηθήσει τον άνθρωπο να αποβάλει τα ψυχικά κενά που δημιουργεί ο τύπος του μονοδιάστατου ανθρώπου.

Η πνευματική ζωή δεν αναφέρεται σ' ό,τι αφορά μόνο τους «θρησκους», τη σημασία των οποίων κατάργησε, αλλά όλους τους ανθρώπους και επομένως και έναν τεχνοκράτη, αν θέλει να απολαμβάνει πραγματικά τα αγαθά του τεχνολογικού πολιτισμού.

ΤΙ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΞΕΧΑΣΩ

- **Η τεχνολογία είναι δώρο του Θεού στον άνθρωπο.**
- **Η τεχνολογία ανύψωσε το βιοτικό επίπεδο των ανθρώπων, αλλά δημιούργησε βασικά κενά.**
- **Ο τεχνοκράτης όταν δεν έχει ουσιαστικό περιεχόμενο και αναζητήσεις, γίνεται μονόπλευρος.**
- **Η πρόταση της Εκκλησίας για πνευματική ζωή δημιουργεί ολοκληρωμένους ανθρώπους.**

ΕΧΟΥΝ ΣΗΜΑΣΙΑ ΑΥΤΑ ΓΙΑ ΤΗ ΖΩΗ ΜΟΥ;

1. Πως αντιλαμβάνεστε την τεχνολογία ως δώρο του Θεού στον άνθρωπο;
2. «Το τέρας του Νέου (της τεχνολογίας) δεν είναι α-πνευματικό, στοχεύει άμεσα στην ανθρώπινη ψυχή, γι' αυτό και η αντιμετώπισή του είναι θέμα δυσκολότατο, αλλά και ζωτικής σημασίας για κάθε χριστιανό.» Πώς θα σχολιάζατε αυτήν την άποψη;
3. Αν λάβετε υπόψη τη σκιαγράφιση του τύπου του τεχνοκράτη, πώς βλέπετε τον εαυτό σας μέσα σ' αυτή;
4. Η πρόταση της Εκκλησίας σας βρίσκει σύμφωνους ή όχι και γιατί;

22

ΘΕΛΩ ΝΑ ΖΩ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ ΜΑΖΙ ΜΕ ΤΟΥΣ ΑΛΛΟΥΣ (ΚΟΙΝΟΒΙΟ ΚΑΙ ΕΝΟΡΙΑ)

Σκοπός αυτής της διδακτικής ενότητας είναι:

- **Να κατανοήσετε τη θλιβερή εικόνα της μοναξιάς και της περιθωριοποίησης του σημερινού ανθρώπου.**
- **Να αντιληφθείτε την αναγκαιότητα της κοινοτικής ζωής όπως τη διδάσκει η Εκκλησία.**

«Καὶ εἶπεν ὁ Θεός. Οὐ καλόν ἐστίναι τὸν ἄνθρωπον μόνον. Ποιήσωμεν αὐτῷ βοηθόν κατ' αὐτόν»

Γεν. 2,18

«Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς ἐγὼ ὁ δέσμιος ἐν Κυρίῳ ἀξίως περιπατήσαι τῆς κλήσεως ἧς ἐκλήθητε, 2 μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης καὶ πραότητος, μετὰ μακροθυμίας, ἀνεχόμενοι ἀλλήλων ἐν ἀγάπῃ, 3 σπουδάζοντες τηρεῖν τὴν ἐνότητα τοῦ Πνεύ-

«Ὁ Κύριος ὁ Θεός εἶπε: «Δεν εἶναι καλὸ νὰ εἶναι ὁ ἄνθρωπος μόνος. Θα τοῦ φτιάξω ἕνα σύντροφο ὅμοιον μ'αυτόν»

«Σας παρακαλῶ, λοιπόν, ἐγὼ που εἶμαι φυλακισμένος γιὰ τὸν Κύριο, νὰ ζεῖτε με τρόπο ἀντάξιο ἐκεῖνον που σας κάλεσε στὴ νέα ζωὴ. Νὰ ζεῖτε με ταπείνωση, πραότητα καὶ υπομονή. Νὰ ἀνέχεστε με ἀγάπη ὁ ἕνας τὸν ἄλλο καὶ νὰ προσπαθεῖτε νὰ διατηρεῖτε, με τὴν εἰρήνη που σας συνδέει μεταξύ σας, τὴν ε-

ματος ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης.
4 ἔν σῶμα καὶ ἔν Πνεῦμα, καθὼς καὶ
ἐκλήθητε ἐν μιᾷ ἐλπίδι τῆς κλήσεως
ὑμῶν· 5 εἷς Κύριος, μία πίστις, ἔν
βάπτισμα· 6 εἷς Θεὸς καὶ πατήρ πά-
ντων, ὁ ἐπὶ πάντων, καὶ διὰ πάντων,
καὶ ἐν πᾶσιν ὑμῖν.»

Εφεσ. 4, 1-6

νότητα που δίνει το Πνεῦμα του Θε-
οῦ. Ἐνα σῶμα αποτελείτε ὅλοι κι ἐ-
να πνεῦμα σας ενώνει, ὅπως και μια
εἶναι η ἐλπίδα σας για την οποία
σας κάλεσε ο Θεός. Ἐνας Κύριος υ-
πάρχει, μια πίστη, ἔνα βάπτισμα.
Ἐνας Θεός και Πατέρας ὅλων, που
κυριαρχεῖ σ' ὅλους, ενεργεῖ μέσα
απ' ὅλους και κατοικεῖ σε ὅλους
σας».

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ

**μοναξιά,
περιθώριο,
κοινωνικότητα,
κοινωνία, κοινόδιο,
ενορία, σύναξη,
ευσεβισμός**

Α. Η ΜΟΝΑΞΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΠΕΡΙΘΩΡΙΟ ΩΣ ΕΚΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ ΦΥΣΗΣ

Αν και ὅλοι ομολογούν ὅτι ο ἄνθρωπος
εἶναι κοινωνικό ον και ἔχει πλασθεῖ ἀπὸ τον
Θεὸ να ζε μέσα σε κοινωνίες και να δημι-
ουργεῖ ὅ,τι καλύτερο για τον εαυτὸ του και
τους ἄλλους, εν τούτοις παρατηρεῖται το
φαινόμενο, μέσα στα πλαίσια των σύγχρο-
νων ρυθμῶν της ζωῆς, να φθάνει σε σημείο να κλείνεται στην ατομι-
κότητά του και να νιώθει ἀπέραντη μοναξιά. Η μοναξιά προέρχεται
ἀπὸ το γεγονός ὅτι ο ἄνθρωπος ἔχει μάθει να εἶναι αποκλειστικά ε-
ξαρτημένος ἀπὸ τους ἄλλους και ὄχι ἀπὸ το δημιουργὸ και θεὸ του.
Εἶναι το κενὸ που νοιώθει κάθε άτομο που στηρίζεται στους ἄλλους,
ὅταν δεν μπορεί να βρει κανέναν για να ακουμπήσει ἐπάνω του και
να νιώσει ἀνεση, να βρει ψυχαγωγία ἢ ἐνίσχυση. Το εξαρτημένο άτο-
μο δεν ἔμαθε να ἀπασχολεῖται με χροῖσιμο, παραγωγικό τρόπο. Ανα-
ζητά κάποιον ἄλλο να του δώσει διασκέδαση, ψυχαγωγία, ἀπασχό-
ληση και σιγουριά, για να μη χρειαστεί να δείξει ὅτι εἶναι ἀνίκανο να
αντιμετωπίσει μόνο του τον κόσμο. Γυρεύει κάποιον να τον πάρει ἀ-
πὸ το χέρι και να τον φέρει στα καταπράσινα λιβάδια της ἀπόλαυ-
σης. Ὅταν δει ὅμως ὅτι κανένας δεν του προσφέρει ἀμέριστη προσο-
χή και υποστήριξη, τότε τον κατακλύζει ἔνα ἐντονο συναίσθημα θα-
θιάς ἀπομόνωσης. Ἐτσι γίνεται ἄνθρωπος του περιθωρίου και εἶναι

εύκολο να τον κατακτήσουν, το αλκοόλ, τα ναρκωτικά, οι περιθωριακές ιδεολογίες. Στις περιπτώσεις αυτές φανερώνεται η πλήρης αδυναμία να επι-κοινωνήσει με τον άλλο, τον συνάνθρωπο: να μπορεί να βλέπει τον κόσμο όλο μέσα του και μέσα από αυτή την κοινωνία και την ουσιαστική σχέση να ολοκληρώνει τον εαυτό του και τους άλλους. Αν αυτό το τελευταίο είναι αποδεκτό ως μια αδιαμφισβήτητη αλήθεια και ένας σωστός δείκτης πορείας, τότε μπορεί κανείς να δεχτεί ότι αντίδοτο στη μοναξιά του σύγχρονου ανθρώπου είναι η αποδοχή της ανάγκης για μια κοινοτική ζωή.

B. Η ΑΝΑΓΚΗ ΓΙΑ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

Όπως παρατηρούμε στο κείμενο της Γένεσης, στην αρχή του μαθήματος, τα τρία πρόσωπα της Αγίας Τριάδας αποφασίζουν από κοινού (ποιήσωμεν) να δημιουργήσουν τον άνθρωπο ως κοινωνία προσώπων και θέτουν τις βάσεις για την κοινωνική ζωή τους. Έτσι, κατά το πρότυπο της κοινωνίας αγάπης της Θεότητας και οι άνθρωποι ζουν την πιο φυσική τους ζωή ως κοινωνία αγάπης. Είναι ένας ερωτικός τρόπος να κοινωνούν μεταξύ τους οι άνθρωποι και ως ένα σώμα να πορεύονται και να δημιουργούν τον δίο τους. Τίποτε πιο αναγκαίο από την κοινωνική ζωή, δηλαδή τον σύνδεσμο της αγάπης μεταξύ των προσώπων που απαρτίζουν το κοινωνικό σύνολο. Αυτή η αγάπη και η ερωτική σχέση - με την ευρύτερη σημασία της λέξης - είναι που λείπει από πολλούς ανθρώπους του σήμερα και για τον λόγο αυτό δουλιάζουν στη μοναξιά τους.

Γ. ΤΑ ΜΟΝΑΧΙΚΑ ΚΟΙΝΟΒΙΑ ΠΡΟΤΥΠΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΟΡΙΑΚΗ ΖΩΗ

Μέσα στην ανθρώπινη ιστορία υπήρξαν περιπτώσεις όπου τονίστηκε η συλλογικότητα των ανθρώπων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι οι αντιλήψεις των αρχαίων Ελλήνων για τη συλλογικότητα και τη δημοκρατία. Αυτές οι αντιλήψεις όμως υπονομεύτηκαν από τρεις παθολογικές εκφράσεις της συλλογικότητας:

α) τη δουλεία, ότι δηλαδή η κοινωνία χωρίζεται στην ομάδα των ελευθέρων και των σκλάβων,

β) τη θεώρηση των βαρβάρων ως «εκ φύσεως δούλων», δηλαδή ότι πέρα από εμάς υπάρχουν και κοινωνίες βαρβάρων που είναι από τη

« Χρειάζεται καμιά φορά να μετράμε τις κουδέντες μας, γιατί εύκολα πέφτουμε θύματα της δέσμευσης που περικλείουν και παρασυρόμαστε στο ταξίδι των νοημάτων που δε θελήσαμε ή δε φανταστήκαμε ποτέ... Βρεθήκαμε στο μπαρ που τραγουδάει ο Γιάννης, ένας δασκάλος που τον είναι αδύνατο να γίνει Δάσκαλος με την έννοια που έχει η λέξη κι όχι το νόημα που περικλείει... Δε μας χωρούσε το κορμί μας και από πάνω τα ρούχα μας στενά. Το μπαρ θλιβερό, μας έπνιγε. Θέλαμε να φύγουμε για να γλιτώσουμε και εμείς δεν ξέραμε από τι... Η αλήθεια είναι πως δεν τη βρήκαμε με τίποτα. Κάποιος πέταξε την κουβέντα, ίσως και για πλάκα, να πάμε στο Άγιο Όρος. Όλοι τσιμπήσαμε, ο καθένας για τους δικούς του λόγους και γιατί ήμασταν πιωμένοι από απόγνωση, και κατά συνέπεια, δεκτικοί στο οποιοδήποτε ταξίδι και προπαντός στο αναπάντεχο... Το σήμαντρο χτυπούσε ρυθμικά και μας καλούσε στον Εσπερινό. Ο μοναχός Μακάριος μας εξήγησε πάλι: " Στην εκκλησία να έρθει όποιος θέλει, μην αναγκάζεστε επειδή βρήκατε στο μοναστήρι, δεν σας υποχρεώνει κανένας. Ο μοναχός δεν είναι όπως οι εκκλησιαστικοί παπάδες και δεσποτάδες. Δέχεται και σέβεται κάθε άνθρωπο έτσι όπως είναι. Δεν επιδιώκει, όπως αυτοί, να τον σώσει, ακόμα και με το στανιό...»

Δ. Παλαχρήστον, Το μοναστήρι να'ν καλά, εκδ. Ίνδικτος, Αθήνα 1997

φύση τους σκλάβοι, και

γ) την αντίληψη ότι η γυναίκα είναι κατώτερη από τον άνδρα. Ο Χριστιανισμός κατήργησε την ταξική και εθνική ανισότητα και την ανισότητα των φύλων.

Στην Ορθοδοξία προτάθηκε ως ιδεώδες πρότυπο κοινοτικής ζωής το κοινόβιο και η ενορία. Και οι δύο αυτές περιπτώσεις διασώζουν τον άνθρωπο ως πρόσωπο μέσα σε μια κοινωνία αγάπης, όπως ακριβώς το πρότεινε ο Χριστός και βλέπουμε να εφαρμόζεται με τον τρόπο που συμβουλεύει ο Απ. Παύλος στο δεύτερο κείμενο στην αρχή του μαθήματος. Τα μέλη του κοινοβίου (κοινός + βίος) και της ενορίας, ανάλογα με τον τρόπο που ελεύθερα επιλέγει κανείς να ζήσει, οικοδομούν τον βίο τους μέσα σε ένα κλίμα συνδέσμου αγάπης και ειρήνης, ως ένα σώμα, με ταπεινωση, πραότητα και υπομονή καθώς και απέραντη ανοχή, διακονώντας ο ένας τον άλλο. Είναι αυτό που λείπει από τις σύγχρονες κοινωνίες και που αποτελεί αντίδοτο στο αίσθημα της μοναξιάς και της περιθωριοποίησης που νιώθει ο σύγχρονος άνθρωπος.

Δ. ΕΝΟΡΙΑ ΚΑΙ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑΚΗ ΣΥΝΑΞΗ

Κύτταρο της Εκκλησίας είναι η ενορία, δηλαδή η κοινωνία των προσώπων μιας συγκεκριμένης περιοχής. Σ' αυτήν την μικρή κοινωνία προΐσταται ένας πρεσβύτερος, δηλαδή ο ιερέας και η συνάντηση των προσώπων αυτών, όλων βαφτισμένων στο όνομα της Αγίας Τριάδας, είναι η ευχαριστιακή σύναξη. Η ευχαριστιακή σύναξη είναι η συνάντηση όλων στη Θεία Λειτουργία, όπου γίνεται η ανάμνηση του Σταυρού και της Ανάστασης του Χριστού και καλούνται όλοι να κοινωνήσουν Σώμα και Αίμα Χριστού, να κοινωνήσουν δηλαδή τον ίδιο τον Θεό. Έτσι, ανανεώνεται ο

σύνδεσμος της αγάπης μεταξύ Θεού και ανθρώπων και όλων μαζί μεταξύ τους, για να καταργείται η αίσθηση της παρουσίας της φθοράς και του θανάτου. Όταν κανείς έχει διαρκή και ουσιαστική σχέση με τον άλλον, νιώθει να ζει πραγματικά, να έχει νόημα η ζωή του, να καταργείται κάθε αίσθηση μοναξιάς και περιθωριοποίησης.

Ε. ΕΝΟΡΙΑΚΗ ΖΩΗ ΑΝΤΙΔΟΤΟ ΤΟΥ ΕΥΣΕΒΙΣΜΟΥ

Πολλοί νομίζουν ότι η πρόταση της Εκκλησίας για ενοριακή και κοινοβιακή ζωή είναι αυτόματα και πρόταση να αλλάξει κανείς εμφάνιση. Να γίνει ξαφνικά σοβαροφάνης, αυστηρός, σκυθρωπός, γεμάτος «ευσέβεια», με πολλούς σταυρούς και κομποσχοίνια που θα αντικαταστήσουν τις ταυτότητες στον καρπό του χεριού. Η Ορθόδοξη πίστη μάς διδάσκει το εντελώς αντίθετο. Να δεχτεί κανείς να είναι ενεργό μέλος της ενορίας του σημαίνει να μαθαίνει καθημερινά ένα νέο τρόπο ζωής, όλο και πιο ουσιαστικό, που δεν αρκείται σε τύπους και εξωτερικά σχήματα, αλλά μαθαίνει να ζει με ένα ήθος που τον κάνει να μαθαίνει καθημερινά να ταπεινώνεται, να αντέχει, να υπομένει, να ασκείται στην αγάπη προς όλους και όλα, να ανέχεται και κυρίως να είναι αυστηρός μόνο στον εαυτό του. Η πραγματική ευσέβεια είναι χαρά και ελπίδα για τη ζωή με το Θεό και τους άλλους.

«Κι αν η κοινωνία δεν είναι εντελώς ερειπωμένη, αν στο ανθρώπινο γένος δεν επικρατεί ένα μίσος τέλειο κι αμείλικτο του ενός προς τον άλλο, η μόνη κορυφή αιτία είναι η θεία Λειτουργία, που θυμίζει στον άνθρωπο την αγία κι ουράνια αγάπη του αδελφού προς τον αδελφό. Έτσι, όποιος θέλει να ενδυναμωθεί σ' αυτή την αγάπη, πρέπει να παρίσταται όσο μπορεί πιο συχνά, με φόβο, πίστη κι αγάπη σ' αυτό το Δείπνο της αγάπης...»

Νικολάϊ Γκόγκολ, Η Θεία Λειτουργία, Αθήνα 1962, σ. 100

ΤΙ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΞΕΧΑΣΩ

- **Η μοναξιά και το περιθώριο περιέχουν την οδύνη της ανθρώπινης πτώσης.**
- **Η κοινοτική ζωή δημιουργεί τις προϋποθέσεις για την αποφυγή της μοναξιάς.**
- **Ζωντανή έκφραση της κοινοτικής ζωής είναι το κοινόδιο και η ενορία.**
- **Η ενοριακή ζωή δεν είναι απλή ευσέβεια, αλλά εμπειρία αγάπης.**

ΕΧΟΥΝ ΣΗΜΑΣΙΑ ΑΥΤΑ ΓΙΑ ΤΗ ΖΩΗ ΜΟΥ;

1. Περιγράψτε τη ζωή ενός ανθρώπου που ζει στη μοναξιά.
2. Στην αφιέρωση του διβλίου του Δ. Παπαχρήστου, Το μοναστήρι να'ν'καλά, ο συγγραφέας προτρέπει: "Κι αν άπιστοι αδελφοί, παραμείνατε ορθόδοξοι». Τι εννοεί; Θα δεχόσαστε αυτή την προτροπή;
3. Τι θα σε εμπόδιζε να γίνεις ενεργό μέλος της ενορίας σου;
4. Είναι η κοινοδιακή ζωή πρότυπο κοινοτικής ζωής και γιατί;

23

ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΑΣ ΣΤΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Σκοπός αυτής της διδακτικής ενότητας είναι:

- **Να γνωρίσετε τι είναι τα μυστήρια της Εκκλησίας.**
- **Να συνειδητοποιήσετε ότι συμμετοχή στα μυστήρια σημαίνει συσσωμάτωση με το Χριστό.**
- **Να κατανοήσετε ότι η Εκκλησία είναι παρούσα με την αγιαστική της δύναμη σε όλες τις πτυχές της ανθρώπινης ζωής.**

1. Μάρκ. 1, 7-8

«και ἐκήρυσσε (ο Ιωάννης) λέγων· ἔρχεται ὁ ἰσχυρότερός μου ὀπίσω μου, οὗ οὐκ εἰμι ἰκανὸς κύψας λῦσαι τὸν ἱμάντα τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ. Ἐγὼ μὲν ἐβάπτισα ὑμᾶς ἐν ὕδατι, αὐτὸς δὲ βαπτίσει ὑμᾶς ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ».

2. Β΄ Κορ. 1, 21-22

«ὁ δὲ θεοῦ ἡμᾶς σὺν ὑμῖν εἰς Χριστὸν καὶ χρίσας ἡμᾶς Θεός, ὁ καὶ σφραγισμένος ἡμᾶς καὶ δὸς τὸν ἀρραβῶνα τοῦ Πνεύματος ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν».

Ἔρχεται ὕστερα ἀπὸ μένα αὐτός που εἶναι πιο ἰσχυρός και που ἐγὼ δεν εἶμαι ἀξίος να σκύψω και να λύσω το λουρί ἀπὸ τα ποδήματά του. Ἐγὼ σας βάπτισα με νερό, εκείνος ὁμως θα σας βάπτίσει με Ἅγιο Πνεῦμα.

Κι ο Θεός, που στεριώνει και ἐμᾶς και ἐσᾶς στο Χριστό και μας ἐχρίσε λαό του, εἶναι ο ἴδιος που με τη σφραγίδα του μας ἐγγνᾶται το μέλλον και σαν πρόγενσή του δίνει μέσα στις καρδιές μας το Πνεῦμα.

Ἐγὼ αὐτό παρέλαβα ἀπὸ τον ἴδιο

3. Α΄ Κορ. 11, 23-26

«ἐγὼ γὰρ παρέλαβον ἀπὸ τοῦ κυρίου, ὃ καὶ παρέδωκα ὑμῖν, ὅτι ὁ Κύριος Ἰησοῦς ἐν τῇ νυκτί ἣ παρεδίδοτο ἔλαβεν ἄρτον καὶ εὐχαριστήσας ἔκλασε καὶ εἶπε· λάβετε φάγετε· τοῦτό μού ἐστι τὸ σῶμα τὸ ὑπὲρ ἡμῶν κλώμενον· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. Ὡσαύτως καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνῆσαι λέγων· τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη ἐστίν ἐν τῷ ἐμῷ αἵματι· τοῦτο ποιεῖτε, ὡσὰκις ἂν πίνητε, εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν».

4. Α΄ Τιμ. 4, 14

«μὴ ἀμέλει τοῦ ἐν σοὶ χαρίσματος, ὃ ἐδόθη σοι διὰ προφητείας μετὰ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ πρεσβυτερίου».

5. Ιωάν. 20, 22-23

«...λάβετε Πνεῦμα Ἅγιον. Ἐάν τινων ἀφήτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφίενται αὐτοῖς· ἂν κρατῆτε, κεκρατήνται».

6. Ιακ. 5, 14-15

«ἀσθενεῖ τις ἐν ὑμῖν; προσκαλεσάσθω τοὺς πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας, καὶ προσευξάσθωσαν ἐπ' αὐτὸν ἀλείψαντες αὐτὸν ἐλαίῳ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου· καὶ ἡ εὐχὴ τῆς πίστεως σώσει τὸν κάμνοντα. Καὶ ἐγερεῖ αὐτὸν ὁ Κύριος· κἂν ἁμαρτίας ἦ πεποικῶς, ἀφεθήσεται αὐτῷ».

7. Μάρκ. 10, 6-8

«ἀπὸ δὲ ἀρχῆς κτίσεως ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτοὺς ὁ Θεός· ἔνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα καὶ προ-

τον Κύριο, καὶ αὐτὸ σας παρέδωκα· ὁ Κύριος Ἰησοῦς, τὴ νύχτα πού ἦταν να παραδοθεῖ στους σταυρωτὲς του, πήρε ψωμί, καὶ, ἀφοῦ ἔκανε ευχαριστήρια προσευχή, τὸ ἔκοψε καὶ εἶπε: "Αὐτὸ εἶναι τὸ σῶμα μου, πού προσφέρεται γιὰ χάρι σας· αὐτὸ να τὸ κάνετε στὴν ἀνάμνησή μου". Παρόμοια, ὅταν τελείωσε τὸ δείπνο, πήρε τὸ ποτήρι καὶ εἶπε: "Αὐτὸ τὸ ποτήρι εἶναι ἡ νέα διαθήκη πού ἐπικυρώνεται με τὸ αἷμα μου. Ὅποτε πίνετε αὐτὸ τὸ ποτήρι, να τὸ κάνετε στὴν ἀνάμνησή μου".

Μην ἀφήνεις ἀχρησιμοποίητο τὸ χάρισμα πού ἔχεις καὶ πού σου δόθηκε ὅταν, ὕστερα ἀπὸ ὑπόδειξη τῶν προφητῶν τῆς ἐκκλησίας, σε χειροτόνησαν οἱ πρεσβύτεροι.

Λάβετε Ἅγιο Πνεῦμα. Σε ὁποίους συχωρέσετε τὶς ἁμαρτίες, θα τοὺς εἶναι συχωρεμένες· σε ὁποίους τὶς κρατήσετε ἀσυγχώρητες, θα κρατηθοῦν ἔτσι.

Εἶναι κάποιος ἀπὸ σας ἀρρωστος; Να προσκαλέσει τοὺς πρεσβυτέρους τῆς Ἐκκλησίας να προσευχηθοῦν γι' αὐτόν καὶ να τὸν ἀλείψουν με λάδι, επικαλούμενοι τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου. Καὶ ἡ προσευχή πού γίνεται με πίστη θα σώσει τὸν ἀρρωστο· ὁ Κύριος θα τὸν κάνει καλά. Καὶ ἀν ἔχει κάνει ἁμαρτίες θα τὸν τὶς συχωρέσει.

Απὸ τὴν ἀρχὴ ὅμως τῆς δημιουργίας, ὁ Θεὸς τοὺς δημιούργησε ἄντρα καὶ γυναῖκα. Γι' αὐτὸ ὁ ἄντρας θα εγκαταλείπει τὸν πατέρα του καὶ

σκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν».

τη μητέρα του, θα ενωθεί με τη γυναίκα του, και οι δύο θα γίνουν ένας άνθρωπος.

Α. Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΩΣ ΣΩΜΑ "ΣΗΜΑΙΝΕΤΑΙ ΕΝ ΤΟΙΣ ΜΥΣΤΗΡΙΟΙΣ"

Ο Απόστολος Παύλος περιγράφοντας την Εκκλησία την ονομάζει "Σώμα Χριστού" (Ρωμ. 12,5· Α΄ Κορ. 10,17· κεφ. 12), ένα σώμα δηλαδή του οποίου μέλη είναι όλοι οι πιστοί και κεφαλή ο Χριστός. Όπως κάθε σώμα, έτσι και το Σώμα του Χριστού, η Εκκλησία, έχει τις λειτουργίες του, τις ενέργειές του και τα έργα του, με τα οποία γεννάται, κινείται, τρέφεται και αυξάνει, συντονίζεται, θεραπεύεται και οδηγείται στην προκοπή και στην τελείωση. Αυτά είναι τα μυστήρια της Εκκλησίας. Κάθε μυστήριο θεμελιώνεται πάνω σε ένα φυσικό δεδομένο ή σε ένα ιστορικό γεγονός και προϋποθέτει την ελεύθερη συνεργασία του ανθρώπου. Για παράδειγμα, η Θεία Ευχαριστία στηρίζεται στα λόγια του Χριστού κατά τη διάρκεια του τελευταίου Του Δείπνου με τους μαθητές Του. Ο γάμος θεμελιώνεται στη φυσική ένωση ανάμεσα στον άνδρα και στη γυναίκα. Για κάθε μυστήριο υπάρχουν συγκεκριμένα υλικά στοιχεία που αγιάζονται και μεταμορφώνονται (νερό, λάδι, άρτος και οίνος κ.τ.λ.), όπως είδαμε σε προηγούμενη ενότητα. Δεν είναι συνεπώς τα μυστήρια κάποιες μηχανιστικές ή μαγικές τελετουργίες της Εκκλησίας, που επινοήθηκαν για να επιφέρουν κάποια αποτελέσματα, αλλά οι ίδιες οι λειτουργίες του Σώματος του Χριστού και αφορούν σ' ολόκληρο το Σώμα και χαρακτηρίζονται από την πνευματικότητα, την υλικότητα και την ιστορικότητα. Παρ' ότι τους τελευταίους αιώνες επικράτησε η αντίληψη ότι υπάρχουν 7 μυστήρια της Εκκλησίας, οι Πατέρες ποτέ δεν καθόρισαν ένα συγκεκριμένο αριθμό μυστηρίων, απλά αναγνώρισαν κάποια από αυτά και τα περιέγραψαν ως προς τα αποτελέσματά τους. Όλα τα μυστήρια αφορούν όλα τα μέλη της Εκκλησίας, αφού με αυτά οι πιστοί και ο Χριστός γίνονται και παραμένουν ένα Σώμα, και τρία απ' αυτά, το Βάπτισμα, το

ΛΕΞΕΙΣ

ΚΛΕΙΔΙΑ

Σώμα Χριστού, λειτουργίες, υλικότητα, ιστορικότητα, ελευθερία, Θεία Ευχαριστία, θεραπεία, ανακαίνιση, μεταμόρφωση.

Χρίσμα και η Ιεροσύνη γίνονται μόνο για μια φορά στη ζωή του ανθρώπου και δεν επαναλαμβάνονται ξανά.

B. Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

Επειδή, όπως είπαμε, τα μυστήρια είναι οι λειτουργίες του Σώματος του Χριστού, κάθε λειτουργία κάνει μια ιδιαίτερη και αναντικατάστατη εργασία και με αυτόν τον τρόπο υπηρετεί όλο το Σώμα.

Έτσι,

- με το **Βάπτισμα** γίνεται ο άνθρωπος μέλος του Σώματος του Χριστού και συμμετέχει στο θάνατο και στην ανάστασή Του. Η τριπλή ανάδυση και κατάδυση στο νερό της κολυμπήθρας σημαίνει ότι ο βαπτιζόμενος πεθαίνει για τον παλιό κόσμο της αμαρτίας και ξαναγεννιέται στον κόσμο που κυριαρχεί η καινούρια ζωή την οποία φέρνει ο Χριστός (Ρωμ. 6,2-4). Το Βάπτισμα είναι η προίκα που δίνει ο Θεός στους ανθρώπους. Η αξιοποίηση όμως αυτής της προίκας, όπως είδαμε σε προηγούμενη ενότητα, ανήκει στην ελεύθερη θέληση του ανθρώπου.
- με το **Χρίσμα**, τη σφραγίδα του Αγίου Πνεύματος, όπως ονομάζεται, δηλαδή την επάλειψη του βαπτισμένου με άγιο μύρο, ο νέος πιστός παίρνει τα χαρίσματα του Αγίου Πνεύματος και συμμετέχει στα τρία αξιώματα του Χριστού: γίνεται βασιλιάς, προφήτης και ιερέας. Με αυτά τα εφόδια ο χριστιανός ξεκινά την πορεία του προς την τελείωση.
- το κέντρο της ζωής του Σώματος είναι η **Θεία Ευχαριστία**, που αποτελεί και τον άξονα όλων των μυστηρίων. Στην πρώτη μάλιστα Εκκλησία όλα τα μυστήρια ήταν συνδεδεμένα με τη Θεία Ευχαριστία. Αυτό το μυστήριο διενεργεί την ενότητα των μελών του Σώματος μεταξύ τους και με την κεφαλή, τον Χριστό και συγχρόνως αποτελεί την τροφή τους. Θεμελιώνεται στα λόγια του Χριστού στο Τελευταίο Δείπνο και είναι η βρώση και η πόση του σώματος και του αίματος του Χριστού και ταυτόχρονα, η πρόγευση της ίδιας της Βασιλείας του Θεού.

Με τα τρία αυτά μυστήρια, παρατηρεί ο Πατέρας της Εκκλησίας μας Νικόλαος Καβάσιλας, έχουμε μια παραστατική περιγραφή των βασικών λειτουργιών ενός σώματος, τη γέννηση (Βάπτισμα), την κίνηση (Χρίσμα) και την τροφή (Θεία Ευχαριστία).

- Με την **Ιεροσύνη** γίνεται ο κεντρικός συντονισμός όλων των λειτουργιών του Σώματος. Αυτή η εξουσία δίνεται με το Βάπτισμα σε όλα τα μέλη της Εκκλησίας (γενική ιεροσύνη), ενώ με τη χειροτονία των επισκόπων, των πρεσβυτέρων και των διακόνων γίνεται δυνατή η αύξηση και η προκοπή του Σώματος (ειδική ιεροσύνη). Δεν νοείται μάλιστα η ειδική ιεροσύνη μακριά ή αυτόνομα από το πλήρωμα της Εκκλησίας. Γι' αυτό και η ορθόδοξη παράδοση ποτέ δεν δέχτηκε την αντίληψη ότι το ιερατείο αποτελεί τον ενδιαμέσο ανάμεσα στον λαό και στον Θεό.
- Με την **μετάνοια και εξομολόγηση** γίνεται η αλλαγή της ζωής που είναι αντίθετη προς το θείο θέλημα και παρέχεται η άφεση των αμαρτιών από την Εκκλησία μέσω του επισκόπου ή του ιερέα που έχει το χάρισμα του πνευματικού πατέρα. Πρόκειται δηλαδή, για τη θεραπευτική λειτουργία του Σώματος, για τη διόρθωση των αρρωστημένων μελών του.
- Με το **ευχέλαιο** παρέχεται η άφεση των αμαρτιών και συγκεκριμένα η ψυχοσωματική υγεία, ύστερα από τη χρήση με αγιασμένο λάδι. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι το ευχέλαιο είναι η συνέχιση των θαυματουργικών θεραπειών του Χριστού, ο οποίος πάντα δίδασκε ότι η αρρώστια είναι η ίδια η αμαρτία (Ιωάν. 5,14· 9,6· Μάρκ. 6,13).
- Με τον **γάμο**, ο οποίος στηρίζεται στο φυσικό δεσμό ανάμεσα στον άντρα και στη γυναίκα, το Σώμα συνεχίζει και ολοκληρώνει την ιστορική του πορεία προς την τελείωση, αφού συνέπεια της ένωσης ανάμεσα στον άντρα και στη γυναίκα είναι η γέννηση των παιδιών, που κατά τους Πατέρες της Εκκλησίας αποτελεί αντίδοτο εναντίον του θανάτου.

Το Σώμα του Χριστού έχει φυσικά και άλλες μυστηριακές λειτουργίες, γι' αυτό η Καινή Διαθήκη κάνει λόγο ιδιαίτερα για "μυστήριο του Χριστού" και της Εκκλησίας του (Εφεσ. 3,1-13). Στην ιστορική, όμως, πορεία αυτού του ενός μυστηρίου μπορούμε να διακρίνουμε κάποιες επιμέρους μυστηριακές λειτουργίες, όπως αυτές που αναφέρουμε παρακάτω αλλά και άλλες που δεν περιγράφουμε εδώ αναλυτικά.

- Με τη **μνήμη των νεκρών** και τη δέηση για τη συγχώρηση των αμαρτιών τους, που αποτελεί μια από τις μεγαλύτερες εκδηλώσεις αγάπης του Σώματος, πραγματώνεται η αλήθεια ότι οι δεσμοί ανάμεσα στα μέλη του δεν διακόπτονται ούτε με τον ίδιο τον θάνατο. Έτσι, η Εκκλησία είναι Σώμα "ζώντων και τεθνεώτων", επίγεια ή στρατευμένη και θριαμβεύουσα.
- Με τη **μοναχική κουρά**, με την οποία γίνεται κανείς μοναχός, εισάγεται το ήδη βαπτισμένο μέλος σε μια πορεία διαρκούς μετάνοιας και μνήμης του Θεού. Αυτό το χάρισμα διαχέεται σε όλα τα μέλη του Σώματος ως ενίσχυση και φωτισμός και εμπλουτίζει την ιστορική πορεία του Σώματος, αφού την προφυλάσσει από τον κίνδυνο κατάρρευσης.

Γ. ΕΧΟΥΝ ΤΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΜΟΥ ΖΩΗ;

Με την παραπάνω περιγραφή εύκολα μπορεί κανείς να διαπιστώσει ότι με τα μυστήριά της η Εκκλησία είναι παρούσα σε όλες τις πτυχές της ανθρώπινης ζωής. Μάλιστα οι κυριότεροι σταθμοί στη ζωή του ανθρώπου (γέννηση, γάμος, αρρώστια, θάνατος) συνδέονται με ένα μυστήριο της Εκκλησίας. Ακόμα σημαντικότερη είναι η παρατήρηση ότι με τα μυστήρια επιβεβαιώνεται η ενότητα σώματος και ψυχής, αφού ο άνθρωπος αντιμετωπίζεται μέσα σ' αυτά ως ενιαία ψυχοσωματική οντότητα. Δεν αντιμετωπίζεται, δηλαδή, ο άνθρωπος ως ένα πνευματικό ον μόνο, αλλά και ως ένα υλικό ον που έχει και υλικές ανάγκες, όπως την κίνηση, την τροφή, τη σωματική υγεία, τη θεραπεία των αρρωστιών του.

Είναι αλήθεια ότι στη σημερινή εποχή που τα μυστήρια είναι ξεκομμένα από τον βασικό τους άξονα, τη Θεία Ευχαριστία, πολλές φορές στα μάτια του απλού κόσμου εμφανίζονται σαν απλές τελετές που δρουν μάλιστα με μαγικό σχεδόν τρόπο. Μπορεί κάποιες φορές να το διαπιστώσει κανείς αυτό σε μια δάπτιση ή σε ένα γάμο, όταν εμφανίζονται να γίνονται σαν ένα κοινωνικό μόνο γεγονός. Ακόμα, όμως, και αν μερικές φορές συμβαίνει αυτό, η ενέργεια και οι χάριτες του Θεού δίνονται στον άνθρωπο σαν μια δυνατότητα για την προκοπή όλου του Σώματος της Εκκλησίας.

Δ. ΤΙ ΓΙΝΕΤΑΙ ΟΜΩΣ ΜΕ ΤΟΝ "ΕΞΩ" ΚΟΣΜΟ;

Δεν έχουν όμως σημασία και σπουδαιότητα τα μυστήρια μόνο για τα μέλη της Εκκλησίας. Αντίθετα, αφορούν όλους τους ανθρώπους ή καλύτερα ολόκληρη την κτιστή δημιουργία του Θεού. Με αυτά η Εκκλησία φανερώνεται ως η εμπροσθοφυλακή εναντίον των δυνάμεων που διαβρώνουν την κτίση και την οδηγούν στη φθορά και την καταστροφή. Τα μυστήρια υπάρχουν για τη ζωή ολόκληρου του κόσμου. Όχι όμως για μια ζωή που χαρακτηρίζεται από τη μυρωδιά του θανάτου, αλλά για την πραγματική ζωή που βρίσκεται στη σχέση με τον Θεό. Γι' αυτόν τον λόγο, η Εκκλησία με τα μυστήριά της πρώτιστα αγωνίζεται για τη θεραπεία, την ανακαίνιση και τη μεταμόρφωση του κόσμου όλου για να μπορέσει ο κόσμος να ζήσει και όχι να καταστραφεί. Αυτός, όμως, ο αγώνας είναι αδιάκοπος και επίπονος και συνεπάγεται μακροχρόνια αναμονή και εναλλαγή χαράς και πόνου. Έχει όμως τη δεδαιότητα η Εκκλησία, επειδή ακριδώς αυτή τη μεταμόρφωση την ενεργεί ο ίδιος ο Θεός, ότι ο αγώνας αυτός θα οδηγήσει τελικά στο θρίαμβο του νέου κόσμου πάνω στον παλιό, στην επικράτηση δηλαδή της Βασιλείας Του μέσα στον κόσμο.

ΤΙ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΞΕΧΑΣΩ

- Τα μυστήρια είναι οι ίδιες οι λειτουργίες του Σώματος του Χριστού: η γέννηση, η κίνηση, η τροφή, ο συντονισμός, η αύξηση, η θεραπεία κ.λπ. Ουσιαστικά λόγος στην Καινή Διαθήκη γίνεται μόνο για το "μυστήριο του Χριστού" και της Εκκλησίας του.
- Κέντρο και άξονας όλων των μυστηρίων είναι η Θεία Ευχαριστία, αφού με αυτή τρέφεται το Σώμα και προγεύεται τον νέο κόσμο της Βασιλείας του Θεού.
- Η Εκκλησία με τα μυστήριά της είναι παρούσα στους κυριότερους σταθμούς της ζωής του ανθρώπου και σε όλες τις πτυχές της ανθρώπινης δραστηριότητας.
- Μέσα από τα μυστήρια το Σώμα του Χριστού πραγματώνει σταδιακά τη θεραπεία, την ανακαίνιση και τη μεταμόρφωση του κόσμου σε Βασιλεία του Θεού.

ΕΧΟΥΝ ΣΗΜΑΣΙΑ ΑΥΤΑ ΓΙΑ ΤΗ ΖΩΗ ΜΟΥ;

1. "Εγώ είμαι χριστιανός αλλά δεν έχω καμιά σχέση με την Εκκλησία". Μπορεί να σταθεί μια τέτοια άποψη; Γιατί;
2. Γιατί δε μπορώ να ονομάζομαι χριστιανός αν δεν ευλογήσει το γάμο μου η Εκκλησία ή αν δε βαπτίσω τα παιδιά μου;
3. "Εγώ είμαι άνθρωπος και έχω και υλικές ανάγκες". Ενδιαφέρεται η Εκκλησία για τις ανάγκες μου αυτές;
4. Πώς κρίνεις την άποψη ότι η Εκκλησία δείχνει το ενδιαφέρον της και την αγάπη της για τον κόσμο πρώτιστα με τα μυστήριά της;

24

ΤΙΠΟΤΑ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΤΥΧΑΙΟ ΚΑΙ ΕΦΗΜΕΡΟ ΣΤΗ ΖΩΗ ΜΑΣ

Σκοπός αυτής της διδακτικής ενότητας είναι:

- **Να αντιληφθείτε ότι ο κόσμος και ο άνθρωπος είναι δημιουργήματα της ελευθερίας και της αγάπης του Θεού.**
- **Να συνειδητοποιήσετε ότι ο Θεός δεν προαποφασίζει τη μοίρα της ανθρωπότητας, αλλά επεμβαίνει στην ιστορία για να σώσει τον άνθρωπο.**
- **Να κατανοήσετε ότι η ιστορία είναι συνδημιουργία Θεού και ανθρώπου με τελικό στόχο τη μεταμόρφωση του κόσμου.**

³Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ εὐλόγησας ἡμᾶς ἐν πάσῃ εὐλογίᾳ πνευματικῇ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν Χριστῷ, ⁴καθὸς ἐξελέξατο ἡμᾶς ἐν αὐτῷ πρὸ καταβολῆς κόσμου εἶναι ἡμᾶς ἁγίους καὶ ἀμώμους κατενώπιον αὐτοῦ, ἐν ἀγάπῃ ⁵προορίσας ἡμᾶς εἰς νίθεσίαν διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς αὐτόν, κατὰ τὴν εὐδοκίαν τοῦ θελήματος αὐτοῦ, ⁶εἰς ἔπαινον δόξης τῆς χάριτος αὐτοῦ, ἐν ᾗ ἔχαριτώσεν ἡμᾶς ἐν τῷ ἠγαπημένῳ. ⁷ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ, τὴν ἄφεσιν τῶν πα-

Εὐλογημένος να εἶναι ὁ Θεός, ὁ Πατέρα τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, ποῦ μας δώρισε μέσω τοῦ Χριστοῦ πλούσιες τις εὐλογίες του, πνευματικές καὶ ουράνιες. Μας διάλεξε με τὴν ἀγάπη του, πρὶν θεμελιώσει τὸν κόσμον, να γίνουμε δικοὶ του διὰ τοῦ Χριστοῦ, ἀψεγάδιαστοι ἐν τῇ τελικῇ του κρίσει. Μας προόρισε για παιδιά του δια τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, σύμφωνα με τὸ καλόβουλο για μας θέλημά του, ὥστε να τον υμνούμε για τὴν πλούσια χάρη του, ποῦ μας δώρισε με τὸν ἀγαπημένο του Υἱό. Μας λευτέρωσε με τὸ αἷμα

ραπτωμάτων, κατὰ τὸν πλοῦτον τῆς χάριτος αὐτοῦ, ὃς ἐπερίσσευσεν εἰς ἡμᾶς ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ φρονήσει, ὁ γνωρίσας ἡμῖν τὸ μυστήριον τοῦ θελήματος αὐτοῦ κατὰ τὴν εὐδοκίαν αὐτοῦ, ἣν προέθετο ἐν αὐτῷ.

Εφεσ. 1, 3-9

τον Χριστού, μας συγχώρεσε τις αμαρτίες με την πλούσια χάρη που μας τη σκόρπισε περίσσια, μαζί με κάθε λογής φρόνηση και γνώση. Μας έκανε γνωστό το μυστικό του θέλημα, που με αγαθότητα προσχεδίασε να πραγματοποιήσει με το έργο του Χριστού.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ

**σχέδιο Θεού, αγάπη
ελευθερία, ιστορία
διαχειριστής
συνδημιουργός
αλλαγή, ανακαίνιση
μεταμόρφωση**

Α. Ο ΚΟΣΜΟΣ ΚΑΙ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Στο πρώτο άρθρο του Συμβόλου της Πίστεως μας ("Πιστεύω") καταγράφεται η πεποίθηση της Εκκλησίας ότι ο Θεός είναι ο δημιουργός του ουρανού και της γης και όλων των ορατών και αοράτων δημιουργημάτων. Στην Παλαιά Διαθήκη μάλιστα, γίνεται σαφές ότι ο Θεός, σύμφωνα με ένα

συγκεκριμένο σχέδιο, δημιουργεί τον κόσμο ελεύθερα και από αγάπη στο τελευταίο του δημιούργημα, τον άνθρωπο. Στον άνθρωπο δίνεται από το Θεό η ικανότητα να δημιουργεί και να είναι κυρίαρχος πάνω στη γη (Γεν. 1,28). Αυτή η κυριαρχία σήμαινε να φροντίζει και να διακυβερνά τη φύση και να παίρνει από αυτή ό,τι του ήταν αναγκαίο για να ζει, χωρίς όμως να την καταστρέφει. Η σχέση αυτή ανάμεσα στον άνθρωπο και τη φύση βεβαιώνεται και από μια άλλη εικόνα: ο άνθρωπος καλείται να δώσει ονόματα στα ζώα (Γεν. 2,19-20). Μέσα από αυτή την εικόνα ο Θεός προτρέπει τον άνθρωπο με τη δράση του να κυριεύσει την κτίση, και αυτό θα αποτελέσει την αφετηρία της ιστορικής και πολιτιστικής του διαδρομής μέσα στον κόσμο. Ο άνθρωπος, δηλαδή, καλείται από το Θεό να δημιουργήσει τη δική του ιστορία. Αυτό, όμως, δε σήμαινε ότι ο Θεός εγκατέλειψε τη δημιουργία στην τύχη της. Μάλιστα, όταν ο άνθρωπος με την πτώση του παραποίησε τη ζωή και την ιστορία, ο Θεός παρενέβη μέσα στην ιστορία με στόχο να συνεχίσει και να ολοκληρώσει το σχέδιό του για όλη τη δημιουργία.

B. Η ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΣΤΗΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Στα διάφορα θρησκευόμενα και στις μυθολογίες των αρχαίων πολιτισμών διαπιστώνει κανείς ποικίλες αντιλήψεις για τη σχέση του Θεού με την ανθρώπινη ιστορία. Σε κάποιες περιπτώσεις, ο Θεός αδιαφορεί τελείως για την ιστορική πορεία του ανθρώπου ή θέτει κάποιους νόμους, κάτω από τους οποίους εκτυλίσσεται η ιστορία σε επαναλαμβανόμενους κύκλους. Για κάποιες άλλες αντιλήψεις, ο Θεός προαποφασίζει τη μοίρα της ανθρωπότητας και αφήνει τους ανθρώπους να αυταπατώνται ότι δήθεν η ιστορία προχωρεί με τις δικές τους επιλογές. Στις περιπτώσεις αυτές ή ο Θεός είναι τελείως ξένος από την ιστορία, ή τα γεγονότα επαναλαμβάνονται μέσα στους αιώνες με αρνητική συνήθως εξέλιξη ή ο άνθρωπος είναι μια άβουλη μαριονέτα σε ένα έργο που έχει γράψει ο Θεός. Μέσα στη Βίβλο, η εικόνα που έχουμε για τη σχέση του Θεού με την ανθρώπινη ιστορία είναι τελείως διαφορετική. Εδώ ο Θεός δεδαιώνει την ευθύγραμμη πορεία του κόσμου και της ιστορίας και δρα μέσα σ' αυτήν, κατευθύνοντάς την προς έναν τελικό σκοπό.

Μετά το προπατορικό αμάρτημα ο Θεός εκλέγει τον Αβραάμ και έναν καινούριο λαό, τον ισραηλιτικό, με τον οποίο συνάπτει συμφωνία-διαθήκη με στόχο αυτός ο λαός να γίνει ο φορέας των θεϊκών ευλογιών και να διοχετευθούν απ' αυτόν οι ευλογίες προς όλα τα έθνη. Μέσα από την ιστορική πορεία αυτού του λαού, που περιγράφει η Παλαιά Διαθήκη, φανερώνεται η παρουσία του Θεού: στην ιστορία των Πατριαρχών, στην έξοδο από την Αίγυπτο, στην παράδοση του Νόμου στο Σινά, στην πορεία μέσα από την έρημο στη γη της επαγγελίας. Ταυτόχρονα φανερώνεται η ανθρώπινη ελευθερία που εκφράζεται είτε στη συμμετοχή του λαού στο θεϊκό σχέδιο είτε στην απροθυμία να συνεργαστεί με το Θεό. Στη δεύτερη περίπτωση, οι προφύτες καλούσαν τον λαό με τα λόγια του Κυρίου ("τάδε λέγει Κύριος") σε διόρθωση της ιστορικής τους πορείας και οραματίζονταν το μέλλον του ερχομού του Μεσσία. Και όταν πλέον είχε φτάσει ο κατάλληλος καιρός για την πιο αποφασιστική θεϊκή επέμβαση, ο Θεός έστειλε στον κόσμο τον Υιό του, με την ενανθρώπηση, το έργο, τη Σταύρωση και την Ανάσταση του οποίου μπήκαν οι βάσεις για την ανανέωση της ανθρώπινης ιστορίας και την ολοκλήρωση του σχεδίου του Θεού.

Γ. Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΣΥΝΔΗΜΙΟΥΡΓΟΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Μέσα στην ιστορική πορεία του Ισραήλ και στη συνέχεια του νέου

λαού του Θεού, της Εκκλησίας, φαίνεται ότι το θείκό σχέδιο ποτέ δεν επιβλήθηκε με τη βία πάνω στους ανθρώπους, αλλά πάντα στηριζόταν στην ελεύθερη συγκατάθεσή τους για συνεργασία, αφού ο Θεός δεν προαποφασίζει τη μοίρα κανενός ανθρώπου ή λαού. Άλλες φορές οι άνθρωποι συνεργάζονται στο σχέδιο του Θεού και απολαμβάνουν τις ευλογίες από αυτή τη συνεργασία και άλλες φορές φανερώνουν την ανθρώπινη μικρότητα απέναντι στην αγάπη του Θεού. Βλέπουμε, για παράδειγμα, ιδιαίτερα στη σημερινή εποχή, τον δυνατό να εκμεταλλεύεται και να καταπιέζει τον αδύναμο, κάποιους "να πατούν πάνω και σε πτώματα ακόμα" για να εξασφαλίσουν περισσότερα κέρδη, να γίνονται πόλεμοι στηριγμένοι στο "δίκαιο" του ισχυρότερου, την τεχνολογία και την επιστήμη να χρησιμοποιούνται για τον απανθρωπισμό του ανθρώπου. Παράλληλα, όμως, βλέπουμε και την Εκκλησία να υπηρετεί αθόρυβα τον κόσμο με αγάπη και συμπόνια για τις πληγές του και τα προβλήματά του. Σε κάθε όμως περίπτωση, ο άνθρωπος με τη στάση του δημιουργεί την ιστορία του είτε σε συνεργασία είτε σε αντίθεση με τον Θεό.

Πάντα έτσι προχωρεί η ιστορία: ο άνθρωπος δημιουργεί και δημιουργείται μέσα σ' αυτήν και συνεχίζει σαν ένας μικρός θεός το έργο του Δημιουργού του. Οι αποφάσεις και οι πράξεις κάθε ανθρώπου, όσο "ασήμαντος" κι αν θεωρείται αυτός, επηρεάζουν την πορεία ολόκληρου του κόσμου. Την ιστορία σε τελική ανάλυση τη γράφουν ασήμαντοι άνθρωποι μέσα από τους οποίους αναδεικνύονται οι ηγέτες που δάζουν τη σφραγίδα τους στα γεγονότα. Γι' αυτόν το λόγο η προσωπική ευθύνη κάθε ανθρώπου απέναντι στον κόσμο και την ιστορία είναι τεράστια.

Δ. Ο ΤΕΛΙΚΟΣ ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ

Η ιστορία μένει χωρίς νόημα, αν θεωρηθεί σαν μια αναγκαστική από τα πράγματα εξέλιξη ή σαν μια αιώνια, χωρίς τέλος επανάληψη γεγονότων ή σαν μια αρνητική πορεία προς την καταστροφή και τον αφανισμό. Η διβλική, όμως, θεώρηση της ιστορίας ως του πεδίου όπου από κοινού δρουν Θεός και ανθρωπότητα, δίνει σ' αυτήν νόημα και σκοπό: **κατευθύνεται προς ένα αίσιο τέλος-σκοπό, την ανακαίνιση και τη μεταμόρφωση του κόσμου σε Βασιλεία του Θεού**, δηλαδή σε έναν καινούριο κόσμο όπου θα κυριαρχεί η αγάπη, η δικαιοσύνη, η ειρήνη και η αδελφοσύνη και θα απουσιάζει το κακό, η αμαρτία, η φθορά και ο θάνατος. Μέσα από αυτή την προοπτική και το όραμα, ο

άνθρωπος που συνεργάζεται με το Θεό απορρίπτει διλήμματα και νοοτροπίες που οδηγούν σε απαισιόδοξες στάσεις, σαν τη γνωστή "δεν γίνεται τίποτα, αυτός ο κόσμος δεν μπορεί να αλλάξει". Είναι γεγονός ότι πολλές φορές το σχέδιο του Θεού φαντάζει εξωπραγματικό και ανεδαφικό. Η ιστορία όμως έχει αποδείξει πως, αν και το κακό φαίνεται να κυριαρχεί, μεμονωμένοι άνθρωποι ή μειονότητες, με τη βοήθεια του Θεού και με την ιστορική τους δράση, άλλαξαν την πορεία των γεγονότων.

Ο Θεός μας έχει υποσχεθεί ότι θα ολοκληρώσει το σχέδιό του για την ανακαίνιση και τη μεταμόρφωση του κόσμου με τον ερχομό της Βασιλείας του. Ήδη μέσα στην ιστορία μπορεί κανείς να ανιχνεύσει τα σημάδια που πείθουν ότι το σχέδιο αυτό εξελίσσεται χωρίς τυμπανοκρουσίες, "υπόγεια και αθόρυβα". Όμως, ταυτόχρονα, μας προσκαλεί να πάρουμε κι εμείς μέρος σ' αυτή τη μεταμόρφωση. Δεν πρέπει να τρομάζει το γεγονός ότι λίγοι ανταποκρίνονται σ' αυτήν την πρόσκληση. Όπως μια μικρή ποσότητα από προζύμι μπορεί να ζυμώσει όλο το ζυμάρι (Α' Κορ. 5,6), έτσι και όσοι εμπιστεύονται το Θεό, με τον προσωπικό τους αγώνα μπορούν να αλλάξουν τον εαυτό τους, να μεταμορφώσουν την κοινωνία και να συστρατευθούν στο όραμα μιας "καινούριας γης και ενός καινούριου ουρανού" (Αποκ. 21,1 εξ.).

ΤΙ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΞΕΧΑΣΩ

- **Ο κόσμος και ο άνθρωπος είναι "ποίημα" της ελευθερίας και της αγάπης του Θεού. Τίποτα δεν έγινε τυχαία, όλα δημιουργήθηκαν με έναν συγκεκριμένο σκοπό.**
- **Ο Θεός δεν στέκεται ξένος προς την ανθρώπινη ιστορία, αλλά, χωρίς να προαποφασίζει τη μοίρα των ανθρώπων, παρεμβαίνει μέσα σ' αυτή για να ολοκληρώσει το σχέδιό του. Καλεί μάλιστα τον άνθρωπο να συμμετέχει ενεργά στο σχέδιο αυτό.**
- **Ο άνθρωπος έχει τεράστια ευθύνη ως υπεύθυνος διαχειριστής του κόσμου και ως συνδημιουργός του Θεού μέσα στην ιστορία. Οι αποφάσεις και οι πράξεις κάθε ανθρώπου, όσο "ασήμαντος" κι αν θεωρείται, επηρεάζουν την πορεία της ιστορίας.**
- **Η ιστορία τελικά είναι συνδημιουργία Θεού και ανθρώπου με στόχο την ανακαίνιση και τη μεταμόρφωση όλου του κόσμου σε Βασιλεία του Θεού.**

- **Η νοοτροπία: "δεν γίνεται τίποτα, δεν αλλάζει ο κόσμος" εξυπηρετεί τελικά αυτούς που δε θέλουν να αλλάξει τίποτα. Ο πιστός, όμως, γνωρίζει ότι όλα μπορούν να αλλάξουν γιατί κυρίαρχος της ιστορίας είναι ο ίδιος ο Θεός.**

ΕΧΟΥΝ ΣΗΜΑΣΙΑ ΑΥΤΑ ΓΙΑ ΤΗ ΖΩΗ ΜΟΥ;

1. Πώς κρίνεις την άποψη ότι ο Θεός όταν δημιουργούσε τον κόσμο και τον άνθρωπο "έπαιξε ζάρια"; Είμαστε άραγε μια τυχαία ζαριά μέσα στο σύμπαν;
2. "Σιγά μη νοιάζεται ο Θεός για τη δική μου προσωπική ιστορία", λένε κάποιοι. Θα ήθελες να πιστεύεις σε έναν τέτοιο Θεό; Γιατί;
3. Με την τόση κακία, υποκρισία, αδικία και εκμετάλλευση που κυριαρχεί στον κόσμο, πώς μπορούμε να τραγουδάμε "τα θέλουμε όλα και τα θέλουμε τώρα"; Μπορούμε εμείς να αλλάξουμε τον κόσμο; Πώς;
4. Η Βασιλεία του Θεού είναι μια πραγματικότητα που έχει ήδη ξεκινήσει, αλλά και ένα όραμα που θα ολοκληρωθεί στο τέλος της ιστορίας. Πώς φαντάζομαι εγώ προσωπικά το περιεχόμενό της;

25

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΝΑ ΕΠΙΛΕΞΩ ΕΝΑΝ ΤΡΟΠΟ ΖΩΗΣ

Σκοπός αυτής της διδακτικής ενότητας είναι:

- **Να κατανοήσετε τη σημασία της ελευθερίας στη θρησκευτική πίστη.**
- **Να αντιληφθείτε τη σημασία της ελευθερίας στην επιλογή ενός τρόπου ζωής όπως τον προτείνει η Εκκλησία.**

«Τότε ὁ Ἰησοῦς εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. Ἐἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἔλθειν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθείτω μοι».

Ματθ. 16,24

«Τότε ο Ιησούς εἶπε στους μαθητές του: «Ὅποιος θέλει να με ακολουθήσει, ας ἀπαρνηθεῖ τον εαυτό του, ας σηκώσει το σταυρό του και ας με ακολουθεῖ»

**ΛΕΞΕΙΣ
ΚΛΕΙΔΙΑ**

**ελευθερία,
επιλογή,
εμπειρία,
τρόπος ζωής**

Α. Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΥΨΙΣΤΟ ΑΓΑ- ΘΟ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟ

Αν γράφτηκε αυτό το βιβλίο, γράφτηκε για να καταλήξει σ' αυτό το τελευταίο μάθημα. Γιατί η σημασία που δίνει η Ορθοδοξία στην υπόθεση της ελευθερίας είναι μέγιστη και μοναδική. Για το λόγο αυτό έγινε άνθρωπος ο ίδιος ο Θεός. Τι εννοεί με τη λέξη ελευθερία; Είναι αυτό που έδειξε ο Χριστός με τη ζωή του. Ήρθε με δική του ελεύθερη απόφαση κοντά στους ανθρώπους, υπάκουσε στο θέλημα του Πατέρα του, σήκωσε τον Σταυρό του και κατάργησε τον θάνατο με την Ανάστασή του, δείχνοντας έτσι πως είναι ελεύθερος από τη φθορά. Η ελευθερία λοιπόν δεν είναι να κάνει κανείς ό,τι θέλει, αλλά να αποδεχθεί τη σκληρή ζωή του και να τη μεταμορφώσει, ανασταίνοντας έναν άλλο εαυτό. Αυτό σημαίνει ότι θα υποτάξει στην αλήθεια το θέλημά του, θα γίνει ελεύθερος από τα πάθη του και τη μιζέρια της ζωής, θα αγαπήσει βαθιά το Θεό, τους άλλους, τη φύση, την εργασία και θα ασκείται καθημερινά σε ό,τι καλό και ωραίο έχει δοθεί από το Θεό στον άνθρωπο. Ένας εργαστής του «κάλλους», της ομορφιάς της ζωής, με τον δικό του, τον προσωπικό του τρόπο, είναι ελεύθερος, ό,τι κι αν κάνει είτε είναι πάνω στα μηχανήματά του, στα γρανάζια της μηχανής του, στο σχεδιαστήριό του, στο γραφείο του είτε στέκει κοντά σε ένα αγαπημένο του πρόσωπο είτε χρειαστεί να αντιμετωπίσει την ανεργία είτε έχει πετύχει πολλά οφέλη στη ζωή του. Εκείνο που έχει σημασία είναι να ασκείται καθημερινά στην προσωπική του ελευθερία.

Β. Η ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΕΠΙΛΟΓΗ ΤΡΟΠΟΥ ΖΩΗΣ

Για να γίνουν τα παραπάνω πρέπει πρωταρχικά να αποδεχτεί ελεύθερα αυτόν τον τρόπο ζωής. Στο βιβλίο αυτό βλέπει κανείς πώς ερμηνεύτηκε από τις θρησκείες η ζωή, πώς ο Χριστιανισμός έκανε από μια ιστορική στιγμή και έπειτα τη μεγάλη του παρέμβαση στην ανθρώπινη ιστορία και τελικά πως η Ορθοδοξία προτείνει ένα συγκεκριμένο τρόπο ζωής. Στον καθένα απομένει να επιλέξει ελεύθερα αυτό που νιώθει ότι κατέχει την αλήθεια. Έχει σημασία να επιλέξει ελεύθερα, γιατί θα πορευτεί συνειδητά. Αν η Εκκλησία μας έχει από κάτι ανάγκη είναι οι συνειδητοποιημένοι άνθρωποι. Τα πρόσωπα που δεν είναι της ίδιας πίστης μ' εμάς είναι απόλυτα σεβαστά και αυ-

τό συμβαίνει όχι μόνο επειδή αυτό είναι η Παράδοση του τόπου μας, αλλά επειδή αυτόν τον τρόπο ζωής τον έχουν επιλέξει ελεύθερα και γίνεται σεβαστό από την Ορθοδοξία. Στην κίνηση αυτή κρύβεται η γνησιότητα. Δεν είναι προτίμηση ανάγκης, ούτε επιλογή μιας ιδεολογίας. Η Ορθοδοξία δεν είναι άλλωστε μια ιδεολογία, αλλά ένας τρόπος ζωής.

Γ. Ο ΣΕΒΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΑΛΛΟΥ

Όταν κανείς επιλέγει από νέος έναν τρόπο ζωής, όπως είναι αυτός που του προτείνει η ορθόδοξη παράδοση, χρειάζεται να κατανοήσει ότι θα πρέπει να σεβασθεί την όποια επιλογή θα κάνει ο άλλος, ο συνάνθρωπός του. Τις περισσότερες φορές, από την ίδια μας την οικογένεια μάς επιβάλλεται ένας τρόπος ζωής όπως τον θέλουν οι γονείς μας, το συγγενικό περιβάλλον, ο κοινωνικός περίγυρος, διάφοροι θεσμοί. Ποτέ δε μάς αφήνουν ή δε μάς βοηθούν να επιλέξουμε και ακόμα δε μάς μαθαίνουν να επιλέγουμε ελεύθερα αυτό που θα θέλαμε. Συνήθως μας το επιβάλλουν. Υπάρχουν περιβάλλοντα που θεωρούνται και χριστιανικά και επιβάλλουν τον τρόπο ζωής που νομίζουν ότι είναι ο χριστιανικότερος και ο καλύτερος. Αυτό δείχνει πόσο δύσκολο είναι να παραμένει κανείς πραγματικά ελεύθερος και να σέβεται απόλυτα την ελευθερία του άλλου. Ο θρησκευτικός ζήλος αναδεικνύει πολλούς χριστιανούς πιο αυστηρούς και από το Θεό, γι' αυτό και υπάρχουν πολλοί δήθεν «πιστοί» που δεν σέβονται την οποιαδήποτε ιδιαιτερότητα του άλλου είτε θρησκευτική είτε κοινωνική. Μαθαίνοντας να σεβόμαστε την ελευθερία των άλλων δείχνουμε την επιθυμία μας να γινόμαστε όλο και πιο ελεύθεροι και να θέλουμε να μοιάσουμε στο Χριστό που μας «ελευθέρωσε με τη δική του ελευθερία».

Δ. Ο ΛΟΓΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΕΙΝΑΙ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΤΙΚΟΣ

Αν, λοιπόν, καλείται ο άνθρωπος να επιλέξει ελεύθερα τον τρόπο που θα ήθελε για να ζει, πόσο η Εκκλησία τον βοηθάει σε μια τέτοια ελεύθερη απόφαση;

Η εμπειρία της Ορθόδοξης Εκκλησίας στηρίζεται στον λόγο του Ευαγγελίου. Ο μαθητής του Χριστού Φίλιππος, όταν ήταν πρόσφατη η γνωριμία του με τον Ιησού, βρήκε τον φίλο του τον Ναθαναήλ και του είπε: "Βρήκαμε το Μεσσία». Ο Ναθαναήλ είχε επιφυλάξεις, μη όντας πνευματικά ελεύθερος. Και είχε επιφυλάξεις, επειδή όσοι κατά-

γονταν από τη Ναζαρέτ, όπως ο Ιησούς, κατά την άποψη του λαού δεν είχαν καλό όνομα. Η απάντηση του Φίλιππου σ' αυτή τη νοοτροπία ήταν: «έρχου και ίδε». Τον απελευθέρωσε δηλαδή από τη νοοτροπία της κοινής γνώμης, που ήταν φαλκιδευμένη από προκαταλήψεις της εποχής αλλά και κάθε εποχής και του πρότεινε να δοκιμάσει, να έχει εμπειρία της κοινής ζωής με το Χριστό.

Αυτή ακριβώς είναι η πρόταση της Εκκλησίας: Να απελευθερωθεί ο άνθρωπος από προκαταλήψεις και από τη μιζέρια και να ζήσει τη σχέση του με το Θεό, τους αγίους του και τους συνανθρώπους του σε κλίμα αγάπης, απλότητας και καθημερινής αλλαγής της ζωής του. Η πρόταση της Εκκλησίας δεν είναι πρόταση αποδοχής μιας ιδεολογίας ή μιας απλής διδασκαλίας, αλλά πρόκληση σε εμπειρία της ελευθερίας, για να μπορεί ο κάθε άνθρωπος να λογίζεται ολόένα και πιο ολοκληρωμένος.

ΤΙ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΞΕΧΑΣΩ

- **Η ελευθερία είναι το ύψιστο αγαθό.**
- **Έχει σημασία να γνωρίσω σε βάθος την πίστη και την παράδοσή μου και να την επιλέξω ελεύθερα και συνειδητά.**
- **Ελεύθερος είναι αυτός που σέβεται και τη διαφορετικότητα του άλλου.**
- **Η Εκκλησία στην ουσία της έχει μόνο απελευθερωτικό λόγο κατά το πρότυπο του Χριστού.**

ΕΧΟΥΝ ΣΗΜΑΣΙΑ ΑΥΤΑ ΓΙΑ ΤΗ ΖΩΗ ΜΟΥ;

1. Πόσο ο άνθρωπος και ιδιαίτερα ο νέος δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα στο θέμα της ελευθερίας;
2. Αντιμετωπίζει ένας νέος σήμερα πρόβλημα στην ελεύθερη επιλογή τρόπου ζωής;
3. Ως ποιο σημείο μπορείς να σεβαστείς την ιδιαιτερότητα και διαφορετικότητα του άλλου;
4. Πιστεύεις ότι ο λόγος της Εκκλησίας είναι απελευθερωτικός; Αιτιολόγησε την απάντησή σου.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αγουρίδου Σ. Χ.**, *Γιατί σταυρώθηκε ο Χριστός; (Ερμηνείες περί του θανάτου του Χριστού από τους συγγραφείς της Καινής Διαθήκης)*, Αθήνα, 1990.
- Αλαχιώτη Σταμ. Ν.**, *Η πρόκληση των γονιδίων*, Αθήνα, εκδ. Καστανιώτη, 1999.
- Αρσενίου αρχιμ.**, *Η αγιότητα και ο πολιτισμός της πληροφορίας*, Αθήνα, εκδ. Αρμός, 1984.
- Βασιλειάδη Π.**, *Βιβλικές ερμηνευτικές μελέτες*, Θεσσαλονίκη, εκδ. Πουρνάρας, 1988.
- Βουδιστικά κείμενα**, Αθήνα, εκδ. Imago, 1984.
- Γεροντικό**, Αθήνα, εκδ. Αστήρ, 1970.
- Γιανναρά Χρ. Ελευθερία του ήθους**, Αθήνα, εκδ. Γρηγόρη, 1972.
- Γιέδτιτς Αθαν.**, *Χριστός αρχή και τέλος*, Αθήνα, Ίδρυμα Γουλανδρή-Χορν, 1983.
- Ευδοκίμωφ Παύλου**, *Η πάλη με τον Θεόν*, Θεσσαλονίκη, Πατριαρχικόν Ίδρυμα Πατερικών Μελετών, 1991.
- Ζηζιούλα Ιωάν.**, *Θέματα Εκκλησιολογίας (πανεπιστ. παραδόσεις)*, Θεσσαλονίκη 1991.
- Ζηζιούλα Ιωάν.**, *Η κτίση ως Ευχαριστία. Θεολογική προσέγγιση στο πρόβλημα της Οικολογίας*, Αθήνα, εκδ. Ακρίτας 1992.
- Καρδαμάκη Μιχαήλ Σ.**, *Η σοφία λέγει*, Αθήνα, εκδ. Αρμός,
- Καριώτογλου Αλέξ.**, *Κουβεντιάζοντας για την πίστη σήμερα*, Αθήνα, εκδ. Αρμός, 1992.
- Κεσελόπουλου Ανέστη**, *Πάθη και αρετές στην διδασκαλία του Αγίου Γρηγορίου του Παλαμά*, Αθήνα, εκδ. Δόμος, 1986.
- Κλεμάν Κατρίν**, *Το παιχνίδι των θεών*, Αθήνα, εκδ. Ψυχογιός, 1999.
- Κλεμάν Ολιβιέ**, *Βυζάντιο και Χριστιανισμός*, Αθήνα, εκδ. Μήνυμα, 1985.
- Κλεμάν Ολιβιέ**, *Η αλήθεια ελευθερώσει υμάς*, Αθήνα, εκδ. Ακρίτας, 1997.
- Μαντζαριδής Γεωργ. Ι.**, *Χριστιανική Ηθική*, Θεσσαλονίκη, εκδ. Πουρνάρα, 1991.
- Ματσούνα, Νίκου Α.**, *Δογματική και Συμβολική Θεολογία*, Θεσσαλονίκη, εκδ. Πουρνάρα, 1985.
- Μπαγκαδάτ Γκιτά**, Αθήνα, εκδ. Δωδώνη, 1966.
- Μπερντιάεφ Ν.**, *Έρωτας και γάμος*, Αθήνα, εκδ. Αθηνά, 1972.
- Νέλλα Παναγ.**, *Ζώνον θεούμενον*, Αθήνα, εκδ. Αρμός, 1992.
- Παπαθανασίου Θ. Β.**, *Η εργασία κατά την χριστιανική αντίληψη*, Ιωάννινα, 1980.
- Πασσάκου Δημ. Κ.**, *Ευχαριστία και Ιεραποστολή. Κοινωνιολογικές προϋποθέσεις της Παύλειας θεολογίας*, Αθήνα, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 1997.
- Πορτελάνου Σταμ. Α.**, *Η πνευματική τελείωση του ανθρώπου. Στάδια πνευματικών μεθελικιώσεων κατά τον Άγιο Συμεών το Νέο Θεολόγο*, Θεσσαλονίκη, εκδ. Πουρνάρα, 1998.
- Ρηγοπούλου Β. (έκδ.)**, *Λαυσαϊκόν, Θεσσαλονίκη 1997.*
- Σλαϊερόμαχο Φρ.**, *Για τη θρησκεία (μτφρ. Κ. Ανδρουλιδάκης)*, Αθήνα, εκδ. Παπαζήση, 1997.
- Σμέμαν Α.**, *Η Εκκλησία προσευχομένη. Εισαγωγή στη Λειτουργική Θεολογία (μτφρ. π. Δ. Β. Τζέρπου)*, Αθήνα, εκδ. Ακρίτας, 1991.
- Σύναξη**, *τρμηνιαία έκδοση σπονδής στην Ορθοδοξία*, Αθήνα.
- Το ιερό Κοράνι**, Αθήνα, εκδ. Δημιουργία, 1992.
- Φιλοκαλία των Ιερών Νηπτικών**, Αθήνα, εκδ. Αστήρ, 1961.
- Φλωρόφσκυ Γ.**, *Το Σώμα του ζώντος Χριστού. Μια Ορθόδοξος ερμηνεία της Εκκλησίας (μτφρ. Ι. Κ. Παπαδόπουλου)*, Θεσσαλονίκη, Πατριαρχικόν Ίδρυμα Πατερικών Μελετών, 1981.
- Φλωρόφσκυ Γ.**, *Χριστιανισμός και πολιτισμός (μτφρ. Ν. Πουρνάρα)*, Θεσσαλονίκη, εκδ. Πουρνάρα, 1982.
- Ware Κάλλιστος**, *Η Ορθόδοξη Εκκλησία*, Αθήνα, εκδ. Ακρίτας, 1996.

Οι μεταφράσεις των αγιολογικών κειμένων είναι παρμένες από την έκδοση της Αγίας Γραφής (Ελληνική Βιβλική Εταιρεία, 1997).

